RUDOLF STEINER

CUM ÎL POATE REGĂSI OMENIREA PE CHRISTOS?

Tripla existenţă de umbră a timpului nostrum şi noua lumină a lui Christos

GA 187

8 conferinţe ţinute în Dornach şi Basel între
22 decembrie 1918 şi 1 ianuarie 1919

CUPRINS

CUPRINS PE LARG 4
CONFERINŢA I 7
CONFERINŢA a II-a 27
CONFERINŢA a III-a 43
CONFERINŢA a IV-a 68
CONFERINŢA a V-a 97
CONFERINŢA a VI-a 119
CONFERINŢA a VII-a 149
CONFERINŢA a VIII-a 178
Notiţele lui Rudolf Steiner de la conferinţa din 28 decembrie 1918 206
Indicaţii relativ la această ediţie 210
NOTE 211

CUPRINS PE LARG

CONFERINȚA I — *Basel, 22 decembrie 1918*

Naşterea lui Christos în sufletul omenesc. Crăciunul şi Paştele ca poli ai vieţii omeneşti: naştere şi moarte. Crăciunul: amintirea originii spirituale. Misteriul copilului. Gândul echilibrului. Moştenirile/talentele luciferice trebuie puse în slujba lui Christos. Învingerea egoismului prin iubire, a aparenţei prin adevăr, a ceea ce îmbolnăveşte prin noua revelaţie creştină.

CONFERINȚA a II-a — *Dornach, 24 decembrie 1918*

Apariţia creştinismului în decursul evoluţiei Pământului. Christos între luciferic şi ahrimanic. Templul lui Solomon drept contrast al creştinismului în devenire. Naşterea creştinismului în vechiul suflet iudaic, în spiritul grec şi în trupul roman. Reminiscenţa umbrelor vechilor impulsuri universale.

CONFERINȚA a III-a — *Dornach, 25 decembrie 1918*

Impulsurile fiinţiale lăuntrice ale omului relativ la parcursul vieţii sale. Egalitate, libertate şi fraternitate. Forţele care duc la moarte în om înspre mijlocul vieţii şi puterea de viaţă a impulsului lui Christos. Învelişurile creştinismului şi Eul său viu. Înţelepciunea gnostică. Resturi ale înţelepciunii imaginative ebraice din gnosă, pătrunderea ei cu puterea gândirii.

CONFERINȚA a IV-a — *Dornach, 27 decembrie 1918*

Dezvoltarea creştinismului din esenţa misterială a timpului precreştin. Gradele iniţierii egipto-caldeene, pregătitoare a creştinismului. Principiul vechii iniţieri: de la cunoaşterea omului la cunoaşterea Universului. Primele patru trepte ale sale: Poarta omului, a cunoaşterii de sine şi a morţii, Christophorul. Transformare în principiul iniţierii. Noua iniţiere merge de la cunoaşterea Universului înapoi

la cunoaşterea omului prin Poarta formelor, a vieţii şi a conştienţei.

CONFERINŢA a V-a — *Dornach, 28 decembrie 1918*

Schimbarea din starea sufletească omenească. Viaţa omenească de reprezentare ca imagine oglindită. Fenomene polare: concepţiile Bisericilor şi cele ale societăţilor secrete; mlădiţele acestora: credinţa religioasă şi conceptele ştiinţei moderne. La baza sciziunii dintre esenţa voinţei omeneşti şi a reprezentării omeneşti se află impulsul libertăţii. În noua viaţă spirituală se revelează, în locul Spiritelor formei, Spiritele personalităţii. Transformarea întregii cunoaşteri suprasensibile. În locul conceptelor şi al formelor esoterice învechite trebuie să intervină viaţa lăuntrică.

CONFERINŢA a VI-a — *Dornach, 29 decembrie 1918*

Legătura cu Christos dispare, rămâne omul Iisus; la sfârşit, critica Evangheliilor îl pierde şi pe El. Calea spre Christos Iisus trebuie parcursă de o ştiinţă care ţine cont de concepţia modernă despre natură dar caută metode suprasensibile. Iniţiere sub conducere spirituală directă; exemplu: Brunetto Latini. Treapta premergătoare necesară a iniţierii actuale: înţelegerea metamorfozelor vieţii. Ieşirea conştientă a spiritual-sufletescului din corporalitatea fizică printr-o trăire lăuntrică.

CONFERINŢA a VII-a — *Dornach 31 decembrie 1918*

Sentimentul de ajun de Anul Nou: viaţa noastră în legătură cu întregul Univers. Omul simţurilor trăieşte de şapte ori mai lent decât natura, omul gândurilor, de şapte ori mai repede. Ştiinţa spirituală: revelarea Spiritelor personalităţii. Imaginea viitorului omenirii în ochii unui om onest, ai unui clar-gânditor care judecă lucrurile fără ştiinţă spirituală: cuvintele lui Walther Rathenau. –

Spiritele personalităţii sunt pe cale să devină creatori din simple Spirite ale timpului.

CONFERINŢA a VIII-a — *Dornach, 1 ianuarie 1918*

Perspectivă asupra noului an. Cerinţa cardinalului Newman în privinţa unei noi revelaţii. Ascensiunea Spiritelor personalităţii împotriva cărora se răscoală demonii ahrimanici din subconştientul sufletelor. Conştienţa despre vieţile pământeşti repetate ca dar al Spiritelor personalităţii. Starea sufletească a celor care au determinat catastrofele războiului. Scindarea personalităţii. Exemplu: Ludendorff. Gândirea analitică a ştiinţelor naturii, gândirea configuratoare a ştiinţei spirituale. Perspective de viitor. Analize psihologice ale cititorilor şi cărţilor realizate de Nicolai Rubakin şi evaluarea lor statistică drept exemplu pentru acţiunea inteligenţei inconştiente care domină în mod obiectiv, deconectând inteligenţa subiectivă.

Notiţele lui Rudolf Steiner de la conferinţa din 28 decembrie 1918

Note

CONFERINȚA I

Basel, 22 decembrie 1918

Ca pe două coloane spirituale maiestoase a aşezat în cursul anului simţirea creştină a Universului cele două sărbători ale anului, sărbătoarea Crăciunului şi cea a Paştelui, care trebuie să fie un simbol al cursului vieţii omeneşti. Şi ne este îngăduit să spunem că în gândul de Crăciun şi în gândul de Paşti stau în faţa sufletului omenesc acele două coloane spirituale pe care sunt însemnate cele două mari taine ale existenţei fizice omeneşti, asupra cărora trebuie să privească omul într-un cu totul alt mod decât asupra altor evenimente ale cursului vieţii sale fizice. Desigur că în acest curs fizic al vieţii pătrunde suprasensibilul – prin contemplarea sensibilului, prin judecata raţiunii, prin sentiment şi conţinutul voinţei. Dar acest suprasensibil este de obicei ceva care se vesteşte direct ca suprasensibil, oarecum aşa cum vrea să-l aducă simţirea creştină a Universului pe plan sensibil prin sărbătoarea Rusaliilor. Dar prin gândul de Crăciun şi gândul de Paşti sunt indicate cele două evenimente ce se desfăşoară pe parcursul vieţii fizice care, prin aspectul lor exterior, sunt întru totul evenimente fizice, dar care, contrar tuturor celorlalte evenimente fizice, nu se vestesc aşa cum sunt, direct ca evenimente fizice. Prin concepţia despre natură se poate avea o privire de ansamblu asupra vieţii fizice a omului, prin concepţia despre natură se poate contempla senzorial această viaţă fizică, revelaţia exterioară a spiritualului. Dar nu se poate contempla senzorial, nu se poate contempla senzorial nici măcar aspectul exterior, revelaţia exterioară a celor două trăiri de graniţă ale parcursului vieţii omeneşti, fără ca această

contemplare senzorial-sensibilă să nu ajungă ea însăşi la aspectul extrem de enigmatic, plin de taină, al acestor două evenimente. Sunt evenimentele naşterii şi morţii. Şi în viaţa lui Christos Iisus – şi, amintind de aceasta, în gândul de Crăciun şi în gândul de Paşti – stau în faţa sufletului omenesc, a simţirii creştine, aceste două evenimente ale vieţii fizice omeneşti.

În gândul de Crăciun şi în gândul de Paşti, sufletul omenesc vrea să privească asupra acestor două mari taine. Şi după cum priveşte, el găseşte în această contemplare fortificare plină de lumină pentru gânduri, conţinut plin de putere pentru voinţa omenească, îmbărbătare a întregului om, indiferent în ce situaţie are el nevoie de această îmbărbătare. Aşa cum există aceste două coloane spirituale, gândul de Crăciun şi gândul de Paşti, ele au o valoare de veşnicie.

Capacitatea de reprezentare omenească s-a apropiat însă frecvent în decursul evoluţiei sale, în diferite moduri, de marele gând de Crăciun şi marele gând de Paşti. În timp ce în prima perioadă a evoluţiei creştine, deoarece efectul evenimentului de pe Golgota zguduise multe suflete, oamenii s-au obişnuit treptat cu contemplarea Mântuitorului care murea pe Golgota, în timp ce ei au resimţit în primele secole ale creştinismului gândul eliberării legat de Crucificatul ţintuit pe cruce şi s-a configurat treptat marea imaginaţiune covârşitoare a lui Christos murind pe cruce, simţirea creştină, în special de când a început perioada contemporană, adaptându-se mai mult la materialismul ce apărea în evoluţia omenirii, s-a îndreptat înspre imaginea de copil a lui Iisus, a copilului nou-născut ce păşea în lume.

Acum se poate spune, în orice caz, printr-o simţire subtilă, că în modul în care s-au îndreptat sufletele creştine

ale Europei înspre ieslea de Crăciun în secolele trecute poate fi găsit ceva din creştinismul materialist. Nevoia – eu nu o spun cu intenţie rea, atunci când spun aceasta – de a-l dezmierda întru câtva pe micul Iisus, a devenit o nevoie trivială în decursul secolelor. Şi multe cântece pe care unii oameni le resimt încă drept frumoase sau pornite din inimă despre iubitul Iisusişor ne fac totuşi prea puţină plăcere în aceste timpuri devenite grave.

Dar gândul de Paşti şi gândul de Crăciun sunt coloane veşnice, coloane de gândire veşnică ale firii omeneşti. Şi se poate spune foarte bine că în vremea noastră se vor revărsa noi revelaţii spirituale şi o lumină nouă asupra gândului de Crăciun, că gândul de Crăciun va fi resimţit treptat într-un mod măreţ, într-o nouă înfăţişare. Iar nouă ne revine sarcina să percepem din întâmplările lumii chemarea de înnoire a unor vechi lumi de reprezentare, chemarea după o nouă revelare a spiritului. Nouă ne revine sarcina să înţelegem cum se elaborează din aceste întâmplări ale lumii un nou gând de Crăciun, spre fortificarea şi înălţarea sufletului omenesc.

Naşterea şi moartea omului, oricât ar fi acestea de disecate, oricât ar fi acestea de analizate, reprezintă evenimente care se desfăşoară nemijlocit pe planul fizic şi în care spiritualul domneşte în aşa fel încât nimeni din cei care consideră cu seriozitate lucrurile nu ar spune că aceste două evenimente, aceste evenimente pământeşti ale vieţii omeneşti, nu ar fi aşa încât să arate nemijlocit, ca evenimente fizice, în măsura în care ele se desfăşoară la om, că omul este cetăţean al unei lumi spirituale. Nicio concepţie despre natură nu poate reuşi să găsească în cadrul a ceea ce pot vedea simţurile, poate înţelege raţiunea, în naştere şi moarte, altceva decât ceva în care se arată nemijlocit în fizic intervenţia spiritualului. Astfel, în

felul acesta, se apropie aceste două evenimente de firea omenească. Şi chiar şi faţă de evenimentul Crăciunului, faţă de evenimentul naşterii, inima creştină omenească va trebui să resimtă tot mai profund caracterul misterial al acestui eveniment.

Se poate spune că doar arareori s-au avântat oamenii să-şi îndrepte privirea în sens corect spre caracterul misterial al naşterii. Au făcut-o arareori, dar exprimând-o atunci în reprezentări minunat de profunde care vorbesc sufletului omenesc. Ca în acea reprezentare care se leagă de eroul spiritual elveţian al secolului al XV-lea, *Nikolaus von der Flüe* [Nota 1]. Despre el se povesteşte – şi el a povestit el însuşi despre sine [Nota 2] – că înainte de naşterea sa, înainte ca el să poată inspira aer fizic, el şi-a văzut propria imagine omenească, pe care o va purta în trup după ce va fi intervenit naşterea sa şi se va fi desfăşurat viaţa sa. Şi el a văzut, înainte de naşterea sa, actul botezului său, cu acele persoane care au fost prezente la acest act al botezului şi la această primă vieţuire a sa. Cu excepţia unei singure personalităţi mai în vârstă, care era de faţă şi pe care el nu a recunoscut-o, pe celelalte le-a recunoscut, deoarece le văzuse deja înainte de a zări lumina acestei lumi. Puteţi primi această povestire aşa cum vreţi să o primiţi, dar nu ne putem împiedica să vedem în ea o indicaţie importantă asupra misterului naşterii omului, simbolizat atât de măreţ în faţa istoriei lumii prin gândul de Crăciun. Puteţi găsi indicat în povestirea lui Nikolaus von der Flüe că ceva se uneşte cu păşirea în viaţa fizică, ceva care este tăinuit concepţiei cotidiene omeneşti obişnuite după un perete foarte, foarte subţire, perete subţire care poate fi străpuns atunci când există o relaţie karmică, aşa cum a fost cea a lui Nikolaus von der Flüe. Pe ici şi pe colo ne mai întâmpină câte o astfel de indicaţie

impresionantă asupra misterului naşterii şi al Crăciunului. Dar putem spune: prea puţin a devenit până acum omenirea conştientă de modul în care se manifestă, în cele două coloane de graniţă ale vieţii omeneşti naşterea şi moartea, nemijlocit în lumea fizică, drept două evenimente spirituale ce se revelează deja în manifestarea lor fizică, şi care nu s-ar putea desfăşura niciodată în cadrul simplelor procese ale naturii, ci în care are loc o pătrundere nemijlocită a puterilor divin-spirituale care se anunţă prin aceea că tocmai prin apariţia lor fizică aceste două trăiri de graniţă ale parcursului existenţei fizice omeneşti trebuie să rămână taine.

Această nouă revelaţie christică ne conduce la a considera acest parcurs al vieţii omeneşti aşa cum, ne este îngăduit să ne exprimăm astfel, ar voi Christos să fie El considerat de oameni în secolul al XX-lea. Ne amintim astăzi, când vrem să ne cufundăm în gândul de Crăciun, una din expresiile care a fost pusă în gura lui Christos Iisus, şi care ne poate îndruma foarte bine înspre gândul de Crăciun. Expresia este: „Şi dacă nu veţi deveni ca nişte copilaşi, nu veţi putea intra în Împărăţia Cerului" [Nota 3]. „Şi dacă nu veţi deveni ca nişte copilaşi…" nu este în realitate o cerinţă de separare a oricărui caracter misterial de gândul de Crăciun, pentru a trage gândul de Crăciun în jos, în trivialitatea iubitului Iisusişor, cum au procedat multe cântece populare şi altele asemănătoare, dar mai puţin cântecele populare decât liedurile în decursul evoluţiei materialiste a creştinismului. Tocmai această expresie „Şi dacă nu veţi deveni ca nişte copilaşi, nu veţi putea intra în Împărăţia Cerurilor" ne îngăduie să privim la impulsurile covârşitoare care domnesc în evoluţia omenirii. Şi în timpul nostru actual, în care prin evenimentele lumii într-adevăr nu ni se oferă un prilej de a

cădea pradă unor gânduri triviale de Crăciun, în care prin inima omenească trece atâta durere, în care această inimă omenească trebuie să privească înapoi la milioanele de oameni care şi-au găsit moartea în ultimii ani, trebuie să privească la nenumăraţii oameni care sunt înfometaţi, în acest timp într-adevăr nu se cuvine altceva decât să privim la acel gând măreţ care îi mână pe oameni de-a lungul istoriei şi înspre care putem fi îndreptaţi prin cuvintele: „Şi dacă nu veţi deveni ca nişte copilaşi…" şi care poate fi completat prin următoarele: „Şi dacă nu vă petreceţi viaţa în lumina acestui gând nu veţi putea intra în Împărăţia Cerurilor".

Atunci când omul păşeşte în lume drept copil, el vine nemijlocit dintr-o lume spirituală. Căci ceea ce se desfăşoară în viaţa fizică, conceperea şi creşterea trupului său fizic, constituie înveşmântarea acelui eveniment care nu poate fi desemnat altfel decât spunând: Cea mai profundă entitate a omului iese din lumea spirituală. Omul este născut din spirit într-un trup. Şi atunci când rosicrucianul spune: Ex deo nascimur, el îl are în vedere pe om, în măsura în care acesta păşeşte în lumea fizică. Căci ceea ce îl învăluie pentru început pe om, ceea ce face din el un întreg fizic aici pe globul pământesc, este ceea ce poate fi exprimat prin cuvintele Ex deo nascimur. Dacă privim înspre centrul omului, înspre fiinţa sa propriu-zis lăuntrică aflată în punctul său central, atunci trebuie să spunem: Omul părăseşte lumea spirituală şi intră în această lume fizică. – Prin cele ce se desfăşoară în această lume fizică, pe care el le-a privit din ţinuturile spirituale înainte de conceperea sau naşterea sa, el este învăluit cu trupul său fizic pentru a trăi în acest trup fizic lucruri care nu pot fi trăite decât în trupul fizic. Dar în ceea ce priveşte fiinţa punctului său central, omul vine din lumea spirituală. Şi

este aşa că în primii ani ai existenţei sale fizice – pentru cel care vrea să vadă lucrurile aşa cum sunt ele în lume, cel care nu este orbit de iluziile materialismului –, este aşa că acest om vesteşte încă din primii ani cum a venit el din spirit. Cele ce pot fi trăite în preajma unui copil se prezintă pentru omul cu adevărat înţelegător astfel încât în ele poate fi resimţit ecoul trăirilor din lumea spirituală.

Asupra acestor taine vor să indice povestiri cum este cea legată de numele Nikolaus von der Flüe. O concepţie trivială, care este puternic influenţată de modul de gândire materialist, afirmă, în naivitatea ei, că omul îşi dezvoltă treptat în viaţă Eul de la naştere până la moarte, că acest Eu devine tot mai puternic şi apare tot mai limpede. Este un mod de gândire naiv. Căci dacă privim la adevăratul Eu al omului, la ceea ce vine din lumea spirituală spre a fi înveşmântat fizic odată cu naşterea omului, atunci vorbim cu totul altfel despre această dezvoltare fizică a omului. Căci atunci ştim că adevăratul Eu al omului tocmai că dispare treptat în trupul fizic pe măsură ce acesta creşte [Nota 4], că el devine tot mai puţin limpede şi că ceea ce se dezvoltă aici în lumea fizică între naştere şi moarte este doar o imagine oglindită a evenimentelor spirituale, o imagine moartă, în oglindă, a unei vieţi superioare. Modul corect de expresie este acela de a spune: în trup dispare treptat întreaga plenitudine a fiinţei omeneşti; ea devine tot mai invizibilă. Omul îşi trăieşte viaţa sa fizică aici pe Pământ prin aceea că se pierde treptat în trup, pentru a se regăsi în spirit, în moarte. – Aşa vorbeşte acela care cunoaşte relaţiile. Dar acela care nu cunoaşte relaţiile vorbeşte astfel încât spune: Copilul este nedesăvârşit şi treptat el îşi dezvoltă Eul înspre o desăvârşire tot mai mare, el creşte din fundamentele imprecise ale existenţei omeneşti. Cunoaşterea a ceea ce vede căutătorul spiritului

trebuie să vorbească tocmai în acest domeniu altfel decât vorbește conștiența sensibilă încâlcită în iluziile exterioare ale timpului nostru care simte în ziua de astăzi tot materialist.

Și așa pășește omul ca ființă spirituală în lume. Ființa sa trupească, atâta timp cât este copil, este încă nedeterminată; el a solicitat prea puțin spiritualul, care este ca și cum ar dormi în existența fizică, dar care ne apare numai de aceea ca fiind atât de puțin umplut de conținut pentru că îl percepem la fel de puțin în viața fizică obișnuită, pe cât percepem Eul dormind și trupul astral dormind, atunci când ele sunt separate de trupul fizic și cel eteric. Însă o ființă nu este mai nedesăvârșită doar pentru că noi nu o vedem. Omul trebuie să răscumpere acest fapt cu trupul său fizic, prin aceea că se îngroapă tot mai mult în trupul fizic pentru a dobândi prin această îngropare capacități care nu pot fi atinse decât în acest mod, prin aceea că ființa spiritual-sufletească a omului se pierde un timp în existența fizică a trupului fizic. Faptul că noi ne amintim mereu de această proveniență spirituală, că ne fortificăm prin gândul: Noi am venit din lumea spirituală în lumea fizică –, pentru aceasta se află gândul Crăciunului ca o coloană impozantă de lumină în cadrul sentimentului creștin față de lume. Acest gând, ca gând de Crăciun, trebuie fortificat în evoluția spirituală viitoare a omenirii. Atunci acest gând de Crăciun va redeveni puternic pentru omenire, atunci oamenii vor putea din nou să trăiască în întâmpinarea sărbătorii Crăciunului în așa fel încât să extragă putere pentru existența fizică din acest gând de Crăciun, care le poate aminti în sens corect originea lor spirituală. Atât de puternic cum va fi resimțit atunci acest gând de Crăciun, este încă puțin resimțit de către oameni; pentru că este un fapt remarcabil, dar întru totul întemeiat

pe legile existenţei spirituale, faptul că ceea ce apare în lume ducându-i pe oameni înainte, favorizându-i pe oameni, apare mai întâi în mod tumultuos, ca anticipat de spirite nelegitime ale evoluţiei lumii. Noi înţelegem evoluţia istorică a omenirii în sens corect numai dacă ştim că adevărurile nu trebuie luate aşa cum apar ele uneori în istoria lumii, ci că în cazul adevărurilor trebuie privit asupra timpului potrivit în care pot interveni ele în lumina corectă în evoluţia omenirii.

Printre unele gânduri care au intervenit în evoluţia recentă a omenirii – desigur, stimulate de impulsul lui Christos, dar într-o înfăţişare la început pretimpurie – este gândul profund creştin, dar mereu capabil de o aprofundare, al egalităţii omenirii în faţa lumii şi a lui Dumnezeu, al egalităţii tuturor oamenilor. Dar nu este îngăduit să aducem acest gând la un mod atât de general în faţa sufletelor omeneşti, aşa cum a intrat el, pentru început tumultuos, în evoluţia omenirii, adus de Revoluţia franceză. Trebuie să devenim conştienţi că această viaţă omenească se află în evoluţie de la naştere până la moarte, şi că impulsurile principale sunt repartizate în această viaţă omenească. Să cuprindem omul cu privirea spirituală, aşa cum păşeşte el în existenţa sensibilă: el păşeşte pe deplin în această existenţă sensibilă, impulsionat de gândul egalităţii fiinţelor omeneşti a tuturor oamenilor. Şi resimţim existenţa copilărească în modul cel mai intens dacă privim asupra copilului, care este pătruns în entitatea sa de gândul egalităţii tuturor oamenilor. Nimic din ceea ce îi aduce pe oameni la neegalitate, nimic din ceea ce îi organizează pe oameni în aşa fel încât să se simtă diferiţi de ceilalţi oameni, nimic din toate acestea nu apare pentru început în existenţa copilărească. Acestea sunt date omului abia în decursul vieţii sale fizice omeneşti. Inegalitate

creează existenţa fizică; din spirit, omul păşeşte în lume egal cu ceilalţi oameni în faţa lumii, a lui Dumnezeu şi a celorlalţi oameni. Aşa se vesteşte misteriul copilului.

Şi de acest misteriu al copilului se leagă gândul de Crăciun, care îşi va găsi aprofundarea în noua revelaţie creştină. Căci această nouă revelaţie creştină va ţine seama de noua trinitate: a omului, aşa cum reprezintă el nemijlocit omenirea, a ahrimanicului şi a lucifericului. Şi prin faptul că se va recunoaşte cum este omul încadrat în existenţa lumii ca în starea de echilibru dintre ahrimanic şi luciferic, se va înţelege şi ce este acest om în existenţa fizică în realitate.

În primul rând trebuie să se ajungă la înţelegere, să existe o înţelegere creştină asupra unui anumit aspect al acestei vieţi omeneşti. Cu voce tare va vesti în viitor gândul creştin ceea ce s-a anunţat deja la anumite spirite individuale începând de la mijlocul secolului al XIX-lea, aş spune, într-o cunoaştere bâlbâită, deşi întru totul limpede. Dacă se înţelege ce realitate este aceasta, că un copil păşeşte în lume cu gândul egalităţii, dar că mai târziu se dezvoltă în om, ca provenite din faptul de a se fi născut, forţe de inegalitate, care, aparent, nu sunt de la acest Pământ, atunci, tocmai prin aceasta, comparativ cu ideea egalităţii, omul este întâmpinat de un misteriu covârşitor. Faptul de a străvedea acest misteriu, şi prin străvederea acestui misteriu de a dobândi o concepţie corectă asupra omului, va face parte dintre cele mai importante şi mai necesare nevoi în viitoarea evoluţie sufletească a omului, începând din prezent. În faţa omului stă întrebarea îngrijorătoare: Da, oamenii devin diferiţi, chiar dacă nu sunt încă diferiţi în copilărie, prin ceva care, aparent, este născut împreună cu ei, care se află în sânge, prin talentele şi capacităţile lor diferite.

Problema talentelor şi capacităţilor, care determină atâtea inegalităţi printre oameni, se apropie de om în legătură cu gândul de Crăciun. Şi sărbătoarea de Crăciun a viitorului va preveni mereu omul în modul cel mai serios asupra originii capacităţilor, însuşirilor, talentelor sale diferenţiatoare de pe suprafaţa Pământului, poate chiar în privinţa însuşirilor sale geniale. El va trebui să-şi pună întrebarea asupra acestei origini.

Şi el va dobândi echilibrul corect în cadrul existenţei fizice numai dacă poate indica în mod corect asupra originii însuşirilor care îl diferenţiază de ceilalţi oameni. Lumina Crăciunului sau lumânările de Crăciun trebuie să ofere omenirii care evoluează informaţii despre aceste capacităţi; ele trebuie să rezolve marea întrebare: Există inegalitate în cadrul ordinii lumii pentru oameni, ca personalităţi individuale, între naştere şi moarte? Cum este cu capacităţile, cu talentele?

Acum, multe vor deveni altfel în concepţia omenească, atunci când oamenii vor fi pătrunşi de noua simţire creştină. Omul va înţelege atunci în primul rând de ce concepţia tainică din timpul Vechiului Testament avea o părere deosebită despre profeţie. Ce erau în Vechiul Testament profeţii care apăreau? Erau personalităţi sfinţite de Jahve; ei erau acele personalităţi cărora le era îngăduit să folosească în mod corect anumite daruri spirituale care îi înălţau deasupra mulţimii. Jahve trebuia să sfinţească mai întâi acele capacităţi care sunt ca înnăscute omului prin sânge. Şi noi ştim că Jahve acţionează asupra omului de la adormire până la trezire. Noi ştim că Jahve nu acţionează în viaţa conştientă. Oricare adevărat mărturisitor al Vechiului Testament îşi spune în sinea sa: Ceea ce îi diferenţiază pe oameni în privinţa capacităţilor şi talentelor lor, ceea ce se ridică în natura

profeţilor chiar la o înălţime ideală, este într-adevăr născut împreună cu omul, dar omul nu îl foloseşte în sens bun dacă nu se poate cufunda când adoarme în acea lume înspre care îşi dirijează Jahve impulsurile sale sufleteşti şi care transformă din lumea spirituală ceea ce este talent fizic, talent dependent de trup. – Cu aceasta, indicăm o taină profundă a concepţiei Vechiului Testament. Concepţia Vechiului Testament, chiar şi concepţia despre profeţie trebuie să treacă. Pentru mântuirea omenirii, în evoluţia istorică trebuie să intre noi concepţii. Cele despre care vechii evrei credeau că sunt sfinţite de Jahve în starea de somn lipsită de conştienţă, pe acelea trebuie să devină omul capabil, în perioada contemporană, să le sfinţească în timp ce este treaz, în deplină conştienţă. Dar el poate face aceasta numai dacă ştie că pe de o parte tot ceea ce sunt însuşiri naturale, capacităţi, talente, poate genii, sunt daruri luciferice, care acţionează luciferic în lume atâta timp cât nu sunt sfinţite şi pătrunse de tot ceea ce poate intra în lume ca impuls al lui Christos. Atingem un misteriu infinit de important al evoluţiei recente a omenirii, dacă înţelegem germenul noului gând de Crăciun şi indicăm faptul că Christos trebuie înţeles şi simţit de oameni în aşa fel încât oamenii, acum ca oameni ai Noului Testament, să stea în faţa lui Christos şi să spună: Pe lângă pretenţia la egalitate, aspiraţia la egalitate a copilului, eu am primit şi diversele capacităţi, însuşiri şi talente. Dar pe o perioadă mai îndelungată ele duc la Bine, la mântuirea omului numai dacă aceste însuşiri, aceste talente, aceste capacităţi sunt puse în slujba lui Christos Iisus, dacă omul se străduieşte să-şi christifice întreaga fiinţă, pentru ca dotările, talentele şi geniul omenesc să-i fie smulse lui Lucifer.

Firea christificată îi smulge lui Lucifer ceea ce acţionează altfel luciferic în existenţa fizică a omului. Acest

gând trebuie să treacă ca gând puternic prin viitoarea evoluţie a sufletului omenesc. Acesta este noul gând de Crăciun, noua vestire a acţiunii lui Christos în sufletul nostru spre transformarea lucifericului, care nu intră în noi prin aceea că noi ieşim din spirit, ci pe care îl găsim în noi prin aceea că suntem îmbrăcaţi cu un trup fizic străbătut de sânge, care ne conferă însuşirile pornind de la ereditate. Aceste însuşiri apar în cadrul curentului luciferic, în cadrul a ceea ce acţionează în curentul eredităţii fizice, dar ele trebuie dobândite, cucerite în timpul vieţii pământeşti prin ceea ce poate simţi omul, acum nu în somn, prin inspiraţiile lui Jahve, ci în deplină conştienţă, prin valorificarea trăirilor sale legate de Impulsul lui Christos. Îndreaptă-te, o, creştine, spre gândul de Crăciun – aşa vorbeşte noul creştinism – şi adu jertfă pe altarul care este înălţat de Crăciun tot ceea ce primeşti din sânge ca diferenţiere între oameni şi sfinţeşte-ţi capacităţile, sfinţeşte-ţi însuşirile, sfinţeşte-ţi chiar şi geniul, prin aceea că îl vezi luminat de lumina ce porneşte din pomul de Crăciun.

Noua vestire a spiritului trebuie să vorbească în cuvinte noi şi nu trebuie să fim obtuzi şi surzi faţă de ceea ce ne vorbeşte, în vremea noastră pătrunsă de gravitate, ca nouă revelaţie a spiritului. Atunci, dacă simţim astfel lucrurile, atunci vom şi trăi cu acea forţă cu care trebuie să trăiască astăzi omul pentru a rezolva marile sarcini care vor fi puse omenirii chiar în epoca noastră. Trebuie resimţită întreaga greutate a gândului de Crăciun: În epoca noastră trebuie să pătrundă în conştienţa pe deplin trează ceea ce voia să spună Christos oamenilor atunci când a rostit cuvintele: „Dacă nu veţi deveni precum copilaşii, nu veţi putea intra în Împărăţia Cerurilor”. Ideea de egalitate pe care o revelează copilul dacă îl privim în mod corect, nu

apare ca minciună prin aceste cuvinte; căci copilul de naşterea căruia ne amintim în noaptea de Crăciun vesteşte – revelând oamenilor mereu noi gânduri în evoluţia lor prin istoria lumii – clar şi limpede că în lumina lui Christos, care a însufleţit acest copil, poate fi adus ceea ce purtăm în noi ca talente diferenţiatoare, că pe altarul acestui copil trebuie adus ceea ce aceste talente diferite fac din noi oameni.

Acum, stimulaţi de seriozitatea gândului de Crăciun, putem întreba: Cum aflu eu impulsul lui Christos în sufletul meu? – Oh, acest gând este adeseori atât de dificil pentru oameni!

Or, nu într-o clipă, nu în aşa fel încât s-ar putea spune direct, furtunos, se implantează în sufletul nostru ceea ce putem desemna drept Impuls al lui Christos. Şi în diferitele timpuri se implantează diferit. În ziua de azi, omul trebuie să preia astfel de gânduri cosmice prin conştienţa sa deplină, clară, trează, aşa cum s-a încercat în mod incipient să fie împărtăşite prin ştiinţa spirituală orientată antroposofic, de care aparţinem. Aşa cum i se vestesc aceste gânduri, dacă le înţelege corect, ele pot trezi în el încrederea, astfel încât pe aripile acestor gânduri să poată pătrunde într-adevăr în el noua revelaţie, adică noul Impuls al lui Christos al timpului nostru. Şi omul îl va simţi, numai să fie atent la aceasta! Încercaţi să preluaţi în dumneavoastră gândurile spiritului conducerii lumii aşa cum avem noi lucrurile în vedere aici; de-a dreptul viu în sensul actual, adecvat timpului; încercaţi să le preluaţi nu ca pe o învăţătură, nu ca pe o teorie, încercaţi să le preluaţi în aşa fel încât ele să vă mişte cel mai profund lăuntru, să-l încălzească, să-l strălumineze şi să-l străbată, pentru ca dumneavoastră să le purtaţi în mod viu. Încercaţi să simţiţi aceste gânduri cu o astfel de intensitate, încât ele să vă fie

ceva care pătrunde prin trup în sufletul dumneavoastră şi vă modifică trupul. Încercaţi să îndepărtaţi de aceste gânduri orice abstracţiune şi orice aspect teoretic.

Încercaţi să ajungeţi la faptul că aceste gânduri sunt în aşa fel încât sunt o adevărată hrană pentru suflet; încercaţi să vă daţi seama că prin aceste gânduri în sufletul dumneavoastră nu intră numai nişte simple gânduri, ci viaţa spirituală, care provine din lumea spirituală, pătrunde prin aceste gânduri în sufletul nostru. Familiarizaţi-vă intim lăuntric cu aceste gânduri şi veţi observa trei lucruri. Veţi observa că aceste gânduri anulează treptat ceva în dumneavoastră înşivă, ceva care pătrunde atât de limpede în sufletele omeneşti în special în acest timp al epocii sufletului conştienţei: anume că aceste gânduri, indiferent cum ar suna ele, anulează egoismul din om! Dacă începeţi să observaţi: aceste gânduri ucid egoismul, paralizează egoismul – atunci, dragii mei prieteni, aţi simţit caracterul christificat al gândurilor spiritual-ştiinţifice orientate antroposofic. Şi în al doilea rând veţi simţi că în clipa în care undeva în lume se apropie de dumneavoastră falsitatea, indiferent că dumneavoastră înşivă sunteţi tentaţi să nu fiţi exacţi în privinţa adevărului, sau falsitatea vă întâmpină din altă parte, că în clipa în care falsitatea păşeşte în sfera dumneavoastră de viaţă avertizând sau indicând adevărul, lângă dumneavoastră se află un impuls de a nu lăsa falsitatea să intre în viaţa dumneavoastră, care vă solicită mereu avertizând să ţineţi cu adevărul: atunci veţi simţi din nou, faţă de viaţa ce înclină atât de multiplu spre aparenţă în ziua de azi, impulsul viu al lui Christos. Omul nu va putea minţi cu uşurinţă faţă de gândurile spirituale orientate antroposofic, sau să nu aibă niciun sentiment faţă de aparenţă şi neadevăr. Un indicator spre sentimentul

adevărului, făcând abstracţie de întreg restul înţelegerii, poate fi simţit de dumneavoastră în gândurile noii revelaţii creştine. Dacă reuşiţi să nu căutaţi simpla înţelegere teoretică a ştiinţei spirituale, aşa cum se caută aceasta pentru o altă ştiinţă, ci reuşiţi să ajungeţi ca gândurile să pătrundă în dumneavoastră în aşa fel încât să simţiţi: Este ca şi cum, pe măsură ce aceste gânduri devin intime sufletului meu, este ca şi cum lângă mine s-ar instala o putere a conştiinţei care avertizează spre adevăr, atunci aţi găsit impulsul lui Christos în al doilea mod. Şi dacă, în al treilea rând, veţi simţi şi că din aceste gânduri radiază ceva până în trup, dar acţionând în special în suflet, ceva care învinge boala, care îl însănătoşeşte pe om, îl înviorează, dacă simţiţi forţa întineritoare, înviorătoare, ostilă bolii, a acestor gânduri, atunci aţi simţit cea de-a treia parte a Impulsului lui Christos din aceste gânduri. Căci spre aceasta tinde omenirea prin noua înţelepciune, împreună cu noul spirit: să găsească din spiritul însuşi posibilitatea să învingă egoismul, să depăşească aparenţa vieţii; egoismul prin iubire, aparenţa vieţii prin adevăr, ceea ce îmbolnăveşte, prin gânduri sănătoase, care ne transpun direct în acord cu armoniile Universului, pentru că provin din armoniile Universului.

Nu toate cele spuse pot fi atinse deja în ziua de azi, pentru că omul poartă în sine o veche moştenire. Şi este de neînţeles când politici de culise, cum este cea de la Christian Science, deformează până la caricatură gândul aspectului însănătoşitor al spiritului. Căci chiar dacă, din cauza vechii moşteniri, gândul nu poate fi suficient de puternic în ziua de azi pentru ca omul să dobândească ceea ce doreşte prin el, ceea ce doreşte în mod egoist, totuşi el este însănătoşitor. Numai că în astfel de lucruri se gândeşte pe dos. Cineva care înţelege lucrurile vă poate spune: Pe

tine te pot face sănătos anumite gânduri – iar respectivul este atins la un anumit moment dat de o boală sau alta. – Da, faptul că noi nu putem fi însănătoşiţi în ziua de azi prin simpla influenţă a gândurilor este o veche moştenire. Dar aţi putea spune ce boală aţi fi făcut dacă nu aţi fi avut aceste gânduri? Aţi putea spune că viaţa dumneavoastră s-ar fi desfăşurat cu aceeaşi sănătate dacă dumneavoastră nu aţi fi avut aceste gânduri? Puteţi spune despre un om care s-a îndreptat înspre ştiinţa spirituală orientată antroposofic şi care a atins vârsta de 45 de ani: Iată că a murit la 45 de ani – dacă nu puteţi aduce dovada că fără aceste gânduri ar fi murit la 42 sau 40 de ani? Omul gândeşte mereu sucit atunci când se apropie de astfel de gânduri. Omul priveşte înspre ceea ce nu i se poate da datorită karmei sale; el nu priveşte înspre ceea ce i se dă datorită karmei sale. Dar dacă în ciuda celor contradictorii din lumea fizică exterioară, dumneavoastră priviţi prin puterea încrederii lăuntrice, pe care o câştigaţi prin familiarizare intimă cu gândurile ştiinţei spirituale, atunci simţiţi şi aspectul însănătoşitor, înviorător, întineritor până în trupul fizic drept cel de-al treilea element, drept elementul pe care îl aduce Christos ca Mântuitor în sufletul omenesc prin revelaţiile sale permanente.

Am vrut să ne cufundăm, dragii mei prieteni, în gândul de Crăciun, care este atât de strâns legat de misteriul naşterii omului. Am vrut să aducem în faţa sufletelor noastre prin câteva trăsături ceea ce ni se revelează din spirit în ziua de azi drept continuare a gândului de Crăciun. Putem simţi că este ceva fortifiant, ceva care să ne susţină în viaţă. Putem simţi că ne situează în impulsurile evoluţiei lumii, indiferent ce ar veni, astfel încât să ne putem simţi una cu aceste impulsuri divine ale evoluţiei lumii, astfel încât să le putem înţelege, să putem

extrage putere pentru voinţa noastră din această înţelegere, să putem extrage lumină pentru viaţa noastră de reprezentare din această înţelegere. Omul se află în evoluţie; ar fi nedrept să negăm această evoluţie. Drept este să mergem împreună cu această evoluţie. Christos a spus şi „Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârşitul timpului Pământului" [Nota 5]. Aceasta nu este o frază, acesta este un Adevăr. Christos nu ni s-a revelat numai prin Evanghelii, Christos este cu noi, Christos se revelează necontenit. Urechi trebuie să avem, să auzim ceea ce ne revelează El mereu nou în ultima vreme. Putem deveni slabi, dacă nu avem credinţă în aceste noi revelaţii; putem deveni puternici dacă o avem.

Puternici vom deveni, dacă avem credinţă în aceste noi revelaţii, chiar dacă ar răsuna din durerile şi nefericirea vieţii, care aparent o contrazic. Cu propriul nostru suflet trecem prin vieţi pământeşti repetate, în care se înfăptuieşte destinul nostru. La acest gând, care ne îngăduie să resimţim spiritualul în dincolo de viaţa fizică exterioară, ajungem numai dacă preluăm în noi în sens creştin corect revelaţiile care se continuă. Creştinul, adevăratul creştin să înceapă cu gânduri fortifiante în sensul timpului nostru, atunci când are în faţa sa lumânările Pomului de Crăciun, gânduri care îi pot veni astăzi din noua revelaţie cosmică spre fortificarea voinţei sale, spre luminarea vieţii sale de reprezentare. Şi el trebuie să se umple (cu acestea) în aşa fel încât prin puterea şi lumina acestui gând să se poată apropia în anul creştin de celălalt gând, care îl previne în privinţa misteriului morţii: gândul de Paşti, care aduce în faţa sufletului nostru trăirea finală a existenţei pământene omeneşti ca pe ceva spiritual. Îl vom simţi tot mai mult pe Christos dacă putem să punem în relaţia corectă propria

noastră existenţă cu existenţa Lui. Rosicrucianul Evului Mediu, legat de creştinism spunea: *Ex Deo Nascimur*, *In Christo Morimur*, *Per Spiritum Sanctum Reviviscimus* – Din Dumnezeu ne-am născut, în măsura în care ne considerăm ca oameni aici, pe globul pământesc. În Christos murim. În Spiritul sfânt vom învia. – Totuşi, acestea se referă la viaţa noastră, la viaţa noastră omenească. Dacă privim din viaţa noastră la viaţa lui Christos, avem ceea ce se prezintă în viaţa noastră ca imagine oglindită. Din Dumnezeire ne-am născut, în Christos murim, prin Sfântul spirit vom învia. Putem exprima aceasta ca pe adevărul lui Christos, cel dintâi frate care a trăit printre noi, în aşa fel încât să îl resimţim ca pe Adevărul lui Christos, ce radiază de la El şi se oglindeşte în entitatea noastră omenească: Din acel spirit a fost El conceput – aşa cum scrie în Evanghelia lui Luca, care este expus în simbolul porumbelului care coboară, din acest Spirit a fost El conceput, în trup omenesc a murit, în Dumnezeire va învia.

Percepem adevărurile care sunt veşnice numai dacă le vedem în reflectarea lor actuală şi nu absolutizate, abstractizate într-o formă. Şi dacă noi nu ne simţim oameni doar în sens abstract ci oameni încadraţi într-adevăr într-un timp în care sarcina noastră este să acţionăm şi să gândim în conformitate cu timpul, atunci vom încerca să-L percepem pe Christos, Cel care este cu noi în toate zilele până la sfârşitul timpului Pământului, în limbajul său actual, aşa cum ne învaţă El prin gândul de Crăciun, ne luminează, ne fortifică prin gândul de Crăciun. Atunci vom voi să-L preluăm în noi pe acest Christos în noul Său limbaj, căci Christos trebuie să ne devină înrudit. Atunci putem împlini prin noi înşine adevărata sarcină a lui Christos pe globul pământesc şi după moarte. Omul fiecărei epoci trebuie să-L preia pe Christos în sine în felul său. Oamenii

au simţit acest lucru atunci când au privit în sens corect la cele două mari coloane ale spiritului, la gândul de Crăciun şi la gândul de Paşti. Astfel, profundul mistic german, silezianul Angelus, *Angelus Silesius* [Nota 6], a spus, privind spre gândul de Crăciun:

Christos se poate naşte de o mie de ori la Betleem,
Dacă nu se naşte în tine rămâi pe veci pierdut.

Şi privind spre gândul de Paşti:

Crucea de pe Golgota nu te poate elibera de Rău
Dacă nu este înălţată şi în tine.

Într-adevăr, Christos trebuie să trăiască în noi, pentru că noi nu suntem oameni în sens absolut, ci oameni ai unui anumit timp. Christos trebuie să se nască în noi aşa cum răsună cuvintele Sale în epoca noastră. Trebuie să încercăm să-L naştem pe Christos în noi, spre fortificarea noastră, spre străluminarea noastră, aşa cum a rămas El acum cu noi, aşa cum vrea El să rămână la oameni în toate timpurile, până la sfârşitul zilelor Pământului, aşa cum vrea El să se nască acum în sufletul nostru. Dacă încercăm, aşadar, să trăim în propriul nostru suflet astăzi naşterea lui Christos, aşa cum luminează ea şi fortifică ea sufletul nostru ca lumină veşnică şi putere veşnică în timp, atunci privim în mod corect la naşterea istorică a lui Christos la Betleem şi la imaginea ei din propriul nostru suflet.

Christos se poate naşte de o mie de ori la Betleem,
Dacă nu se naşte în tine, rămâi pe veci pierdut.

Să privim la naşterea Sa, la naşterea Sa în procesul omenesc, la naşterea Sa în propriul nostru suflet, aşa cum o depune El astăzi în sufletul nostru; astfel ne adâncim corect în gândul de Crăciun. Şi apoi să privim la acea noapte sfântă, pe care ar trebui să o simţim răsărind pentru o nouă fortificare şi iluminare a oamenilor în

privința unor rele și dureri care i-au cutremurat în prezent și care îi vor mai cutremura încă.

„Împărăția mea", așa spune Christos, „nu este din această lume" [Nota 7]. Cuvinte care ne solicită, dacă privim în sens corect la nașterea Sa, să găsim în propriul nostru suflet calea spre acea Împărăție unde se află El, să ne fortificăm acolo unde se află El, să ne luminăm atunci când se face întuneric și suntem lipsiți de putere, din impulsurile care sunt din acea lume despre care vorbea El însuși, despre care vrea mereu să vestească apariția Lui în noaptea de Crăciun. „Împărăția Mea nu este din lumea aceasta". Dar El a adus această Împărăție în lumea aceasta, astfel încât noi să putem găsi mereu în această Împărăție putere, consolare, încredere și speranță în toate situațiile de viață, numai să voim să venim la El, punând la inimă cuvintele sale, cuvinte ca acestea: „Dacă nu veți redeveni ca niște copilași, nu veți intra în Împărăția Cerurilor".

CONFERINȚA a II-a

Dornach, 24 decembrie 1918

Poate că dispoziția sufletească ce domnește în timpul nostru nu este adecvată să producă la mulți oameni acea aprofundare lăuntrică despre care vorbesc legendele atunci când indică acea succesiune a nopților ce urmează nopții sfinte a Crăciunului și în care sentimentul pregătit în acest sens poate trăi ceva din lumea spirituală. Dumneavoastră cunoașteți o astfel de legendă foarte mișcătoare din expunerile pe care le-am realizat și aici: aceea a lui Olaf Ästeson. Și multe altele asemănătoare indică timpul Crăciunului într-un mod atât de pătrunzător.

Nu numai pentru observatorul intim al firii omeneşti, ci şi pentru acela care cuprinde cu privirea în mod exterior dispoziţia generală a timpului este limpede că dispoziţia lăuntrică de Crăciun, impulsul de Crăciun, trebuie din nou căutate de către oameni. Ceea ce trăieşte în amintirea Crăciunului, în gândul de Crăciun, trebuie să cuprindă într-un mod nou sufletul omenesc. Să mai privim încă o dată, pentru a aborda dispoziţia spirituală religioasă actuală din cercuri largi, cât de puţin există în prezent tendinţa de a-L avea în vedere pe Christos ca atare, de a-L prelua în vederea sufletească.

Dacă veţi căuta în cuvintele acelora care cred în ziua de astăzi că vorbesc despre Christos, dacă veţi căuta în discursurile lor caracteristicile distinctive dintre Christos şi Dumnezeu-Tatăl, abia dacă veţi găsi o alta decât diferenţa de nume. În timp ce la unii credincioşi, Christos se mai află într-adevăr în ziua de azi în punctul central al confesiunii religioase, şi pe lângă El, ca să spunem aşa, orice altă dumnezeire păleşte, noi am văzut apărând de mult o teologie care, în fond, l-a pierdut pe Christos, care vorbeşte despre un Dumnezeu în general, chiar şi atunci când vorbeşte despre Christos. Specificul, particularul despre care trebuie vorbit atunci când inima umană priveşte spre Christos vrea să fie mai întâi găsit. Şi poate că tocmai în ziua de azi sărbătoarea cea mai demnă a Crăciunului este aceea ca omul să-şi înscrie într-adevăr în suflet cum Îl poate regăsi omenirea pe Christos. Pentru aceasta trebuie în orice caz să luăm în considerare câte ceva din istoria evoluţiei omenirii, să le luăm în considerare în sens spiritual-ştiinţific, dacă e să fie într-adevăr retrezit impulsul care conduce sufletele omeneşti la Christos.

Sărbătoarea Crăciunului nu ne poate aminti aşa cum trebuie, numai păşirea lui Christos în existenţa Pământului, ci ea ne poate aminti întru câtva şi naşterea creştinismului însuşi, intervenirea creştinismului pe parcursul evoluţiei Pământului. Şi aşa, fie ca privirea noastră spirituală să fie îndreptată pentru început asupra nopţii de Crăciun, aş spune, asupra creştinismului însuşi, asupra păşirii, a naşterii creştinismului înlăuntrul sferei Pământului. Faptele exterioare sunt în general cunoscute, dar ele trebuie aprofundate.

În mijlocul adepţilor Vechiului Testament a apărut creştinismul în lume. El a păşit în lume împreună cu personalitatea lui Christos Iisus. Noi privim asupra fenomenelor care s-au desfăşurat în cadrul adepţilor Vechiului Testament, atunci când s-a născut creştinismul. Vedem cum aceşti adepţi trăiesc în exterior în două curente diferite: curentul fariseilor şi curentul saducheilor. În fond este necesar să privim din prezent din nou toate aceste lucruri, într-o lumină nouă. Dacă aducem în faţa sufletelor noastre modul în care privim drumul general pe care îl parcurge omul individual şi drumul pe care îl parcurge omenirea, pe care îl parcurge de fapt întreaga existenţă a Pământului, acest drum ne va deveni tot mai limpede prin aceea că îl înţelegem drept o stare de echilibru între luciferic şi ahrimanic. Dar, în fond, noi folosim doar denumirile. O conştienţă a stării de fapt a lucifericului, ahrimanicului şi a stării de echilibru dintre acestea a existat întotdeauna în naturile mai profunde ale omenirii. Şi, în fond, elementul fariseic din cadrul vechii evoluţii ebraice, prin contrastul său faţă de elementul saducheic, nu este altceva decât contrastul dintre ahrimanic şi luciferic. În curentul echilibrului este încadrat Iisus, care păşeşte în existenţa pământească exterioară. El

păşeşte în existenţa exterioară a Pământului în acel loc a cărui caracteristică lăuntrică a fost dată până la Misteriul de pe Golgota prin aceea că în acel loc a fost înălţat templul lui Solomon. Într-un anumit sens, se înţelege întreaga natură a templului lui Solomon numai dacă putem înţelege acest templu totodată în contrastul său faţă de creştinismul în devenire, creştinismul ce se năştea. Este ştiut cât de repede a fost distrus templul lui Solomon pentru existenţa lumească exterioară după naşterea creştinismului. În locul din care a izvorât spiritualitatea creştinismului, nu trebuia să mai existe de atunci înainte monumentul exterior al vechii evoluţii, din care a provenit această spiritualitate a creştinismului. Există o contradicţie între esenţa templului lui Solomon şi esenţa creştinismului. Templul lui Solomon a reunit la un loc în simboluri minunate, măreţe, parţial gigantice, ceea ce a cuprins în sine concepţia despre lume a Vechiului Testament. Templul lui Solomon a fost o imagine a întregului Univers, în măsura în care putea fi reprezentat în legitatea sa, în structura sa interioară, în stăpânirea sa de către entităţile divin-spirituale, prin concepţia despre lume a Vechiului Testament. Acest templu solomonic este totuşi o imagine a Universului care, într-o anumită privinţă, într-o anumită direcţie este extrem de unilateral. Anume, templul solomonic este o imagine spaţială a Universului, o imagine care ia în ajutor relaţii spaţiale, înfăţişări spaţiale, atunci când trebuie exprimate tainele acestui Univers. Dar ceea ce a fost simbolism al templului lui Solomon, devenea viu în concepţia acelora care deveneau părtaşi ai acestei privelişti din spiritul Vechiului Testament.

Dacă vedem, pe de o parte, în iudaismul fariseic şi în iudaismul saducheic, exteriorizarea a ceea ce a fost dat omenirii prin Vechiul Testament, atunci vedem, pe de altă parte, în simbolistica templului lui Solomon interiorizarea

posibilă a acestei vieţi a Vechiului Testament. Am putea spune: ceea ce s-a vărsat în întreaga revelaţie a Vechiului Testament, s-a exteriorizat sub două aspecte, sub aspectul care a fost dat în exterior, exoteric, în fariseismul şi saducheismul iudaic, şi pe de altă parte esoteric, prin ceea ce a fost dat în simbolurile tainice ale templului lui Solomon. Şi din acest exoterism şi esoterism a răsărit ceea ce a devenit apoi creştinismul.

Mai întâi necunoscut pentru marea lume în acel timp în care s-a născut, a fost acest creştinism pentru acea lume în cadrul căreia trăia spiritualitatea de atunci a omenirii: în cadrul lumii greceşti. În cadrul Imperiului roman care se extindea tot mai mult, în cuprinsul căruia se pregătea chiar şi Misteriul de pe Golgota prin naşterea lui Iisus, nu s-a ştiut ce eveniment important se desfăşurase în mijlocul poporului iudaic. Cu toate acestea, chiar dacă omenirea acelui timp a lăsat să treacă în mod exterior acest eveniment colosal al evoluţiei Pământului, creştinismul în devenire era legat lăuntric cu întreaga lume ce intra în considerare.

Dar cum era legat? Sensul celor pe care le tăinuieşte Crăciunul se dezvăluie abia în gândul de Paşti. Şi dacă gândul de Paşti aprofundează de fapt gândul de Crăciun, care este atunci aspectul său cel mai important? Aspectul cel mai important al gândului de Paşti este privirea asupra Mântuitorului omenirii, care moare crucificat: crucea cu Dumnezeul mort. Din omenire s-a născut intenţia, fapta uciderii Dumnezeului care a apărut în ea. Întreaga amploare, întreaga putere a acestui gând ar trebui să se reimprime mereu în sufletele oamenilor. Privirea asupra faptei prin care Dumnezeul apărut pe Pământ a fost ucis de oameni, acest gând ar trebui transpus în limbajul prin care

să poată fi înţeles! Să încercăm aceasta măcar dintr-un punct de vedere.

Dacă privim asuprea Misteriului de pe Golgota – dumneavoastră o ştiţi din cartea mea ***Creştinismul ca fapt mistic*** [Nota 1] – acest Misteriu de pe Golgota este ca o mare confluenţă istorică a ceea ce a fost expus în vechile misterii. Ceea ce avea loc în vechile misterii ca acţiune de jertfă, ca acţiune de iniţiere, ceea ce avea loc în temple – am spune, cu o valabilitate limitată –, a fost transpus pe marele plan al istoriei lumii, s-a desfăşurat pe cuprinsul întregii existenţe a Pământului. Iniţierea omenirii însăşi a fost oarecum scoasă din temple şi pusă în faţa întregii istorii a Pământului şi a lumii.

Acum trebuie să ne întrebăm: Ce gândea de fapt omul din vechime, căruia i-a fost îngăduit să participe la acţiunile de consacrare din misterii, pe vremea în care misteriile îşi mai aveau încă vechea lor însemnătate adevărată? Datorită învăţământului pregătitor pentru misterii omului îi era pe deplin clar faptul că ceea ce se extinde pentru început în lumea sensibilă exterioară, ceea ce poate înţelege şi raţiunea omenească, este o simplă lume fenomenală, o lume a aparenţei sensibile exterioare; că ceea ce trăieşte omul pentru început în starea sa de veghe dintre naştere şi moarte, este doar aparenţă exterioară, manifestare exterioară a entităţii interioare şi că această entitate interioară se ascunde în viaţa generală a oamenilor. Dar în acţiunile cultice misteriale, omul căuta oarecum din adâncurile existenţei ceea ce se revărsa spre el ca fiinţă, ceea ce se lăsa scos în afară, decojit de aspectul pur fenomenal, din simpla existenţă aparentă drept esenţial, drept Adevărul real. Vechiul participant la misterii era mereu înclinat să-şi spună: Atunci când merg aşa, prin lume, şi privesc natura exterioară, aceasta este aparenţă.

Dar atunci când îmi este îngăduit să particip în templu la sfânta acţiune misterială se petrece ceva care este Adevăr, care nu este aparenţă. Este oarecum extras ceva din existenţa aparentă a lumii, ceva care este transpus într-o acţiune sacramentală, şi această acţiune sacramentală conţine tocmai adevărul, în contrast cu aparenţa.

Trebuie să ne clarificăm întreaga deosebire dintre această concepţie misterială şi concepţia care domneşte de exemplu astăzi în epoca materialistă, dacă vrem să indicăm cu toată precizia tocmai esenţa acestei concepţii misteriale. Trebuie să ne clarificăm faptul că tot ceea ce numeşte omul în ziua de azi, în epoca materialistă, „realitate", era explicat de concepţia misterială ca fiind aparenţă, în timp ce, de exemplu, acţiunea sacramentală, ritul iniţierii care era îndeplinit şi pe care majoritatea oamenilor actuali îl consideră o fantasmagorie, era considerat de cunoscătorii misteriilor ca fiind singura realitate ce îi putea întâmpina în viaţă. De aceea, aceste acţiuni misteriale nu erau executate la întâmplare, ci în anumite timpuri, atunci când cei în cauză erau de părerea că prin aparenţele vieţii exterioare putea străbate ceva din adevărata fiinţă ce putea fi atunci oarecum „captată" în misterii prin acţiunile sacramentale. Am indicat adesea faptul că o acţiune sacramentală importantă din misterii consta în aceea că se arăta jertfa zeului, moartea zeului şi reînvierea zeului după trei zile. În această acţiune misterială se indica faptul că aceluia care pătrunde mai adânc în lumea exterioară – dacă vede în ea –, moartea din lumea exterioară îi poate dezvălui adevărata esenţă a acestei lumi, şi cum trebuie căutat dincolo de moarte ceea ce este cu adevărat realitate.

Dar să ne gândim că tot ceea ce putea veni în sufletul omenesc din dispoziţia misterială a fost reunit la începutul cronologiei noastre creştine ca expresie a celor mai

importante dintre fenomenele lumii. Cineva care ar fi putut simți pe deplin la începutul cronologiei creştine mersul evoluției Pământului nostru, şi-ar fi putut spune: În timpurile vechi, pentru oameni a existat posibilitatea să afle ceva despre divin-spiritual prin știința atavică a consacrării. Acest timp a trecut. Dacă cuprindem cu privirea evoluția Pământului, putem spune: În vremurile vechi, din această evoluție a Pământului li se revela oamenilor ceva din lumea divin-spirituală. Totuşi, a venit timpul în care nu a mai putut fi extras din conținuturile lumii nimic care să îl conducă pe om la divin-spiritual. Lumea şi-a pierdut viața divin-spirituală. – Aşa ar fi spus un astfel de suflet. La ce trebuia privit atunci când se cuprindea cu privirea acest sens al evoluției omenirii Pământului? Unde se află ceea ce este cu adevărat sens al Pământului în perioada formării creştinismului? Unde se află ceea ce exprimă ce s-a voit lăuntric în acest timp? Pe Golgota, pe cruce: este moartea! Ceea ce a izvorât mai înainte din evoluția Pământului, ceea ce era spre mântuirea oamenilor, a murit. În privirea asupra Dumnezeului mort este dat, sufletului care pătrunde cu adevărat mai profund în ființa lumilor, impulsul Pământului, cel mai profund impuls al Pământului pe vremea apariției creştinismului.

Şi numai dacă resimțim astfel lucrurile apare întreaga mărime a ceea ce se întâmplă în acest context. Vechea cunoaştere a Universului, vechea concepție despre lume se revărsase în templul lui Solomon; dar această veche concepție despre lume nu mai ascundea în ea nimic din ceea ce o făcuse mare. În evoluția lumii trebuia să intervină ceva nou. Şi aşa confluează nemijlocit împreună în evoluția timpului prăbuşirea templului lui Solomon şi începutul, naşterea creştinismului – templul lui Solomon: o imagine spațială simbolică a conținutului Universului; creştinismul,

rezumat ca apariţie temporală: o nouă imagine a Universului. În cazul creştinismului, principalul nu este ceva care poate apărea drept imagine spaţială, ca la templul lui Solomon; la creştinism, esenţialul este să se înţeleagă: evoluţia Pământului a mers până la Misteriul de pe Golgota; Misteriul de pe Golgota a intervenit, după care ea continuă într-un mod sau altul prin omenirea în care s-a revărsat Christos. Creştinismul este înţeles numai de aceia care îl cuprind în imagini ce se desfăşoară în timp. Conţinutul mai profund al creştinismului nu poate fi comparat nici pe departe cu ceea ce apare în imagini spaţiale, nici măcar în măreţele, giganticele imagini spaţiale ale templului lui Solomon. Totuşi, templul lui Solomon, ca şi ceea ce a fost lăuntricitatea vieţii fariseice şi saducheice, conţineau sufletul conştienţei de atunci asupra lumii. Cine caută sufletul conştienţei universale din urmă cu doar două milenii, găseşte în acea vreme acest suflet în iudaismul Vechiului Testament. În acest suflet a fost cufundat germenul creştinismului, un nou germen, oarecum a tot ceea ce era exprimabil în spaţiu: ceea ce nu este exprimabil decât în timp. Devenirea, situată după existenţă: aceasta este legătura lăuntrică a creştinismului ce se năştea cu sufletescul lumii de atunci, manifestat în templul lui Solomon, dar care se prăbuşeşte în succesiunea evenimentelor lumii. În sufletul care a existat în vechiul iudaism, s-a născut creştinismul.

Acest creştinism şi-a căutat spiritul în elenism. Aşa cum creştinismul şi-a căutat sufletul în iudaism, tot aşa şi-a căutat el spiritul în elenism. Evangheliile înseşi, aşa cum au fost ele transmise lumii – făcând abstracţie de ceea ce nu a fost transmis –, aşa cum s-au perindat ele prin lume, au făcut-o esenţialmente prin spiritul grec. Gândurile prin care lumea a putut gândi creştinismul sunt înţelepciune

spirituală greacă. Primele lucrări de pledoarie ale Părinților Bisericii au apărut în limba greacă. Așa cum creștinismul s-a născut în sufletul existent în iudaism pentru omenirea de atunci, tot așa s-a născut acest creștinism în spiritul dat pentru omenirea de atunci în elenism.

Iar romanitatea a oferit creștinismului trupul. Romanitatea era esențialmente pentru acel timp ceea ce putea înfăptui organizația exterioară, ideea justiției. Iudaismul a fost sufletul, elenismul a fost spiritul, romanitatea a fost trupul – trup, desigur, în sensul în care structura socială este trupul omenirii. Romanitatea este esențialmente configurare a înclinațiilor, instituțiilor exterioare, iar gândurile în privința instituțiilor exterioare trăiesc în instituțiile exterioare: corporalitate în sens istoric, corporalitate în devenirea istorică. Așa cum creștinismul s-a născut în sufletul iudaismului și în spiritul elenismului, tot așa s-a născut el în trupul Imperiului Roman.

Naturile superficiale găsesc chiar că tot ceea ce ascunde creștinismul s-ar putea explica din iudaism, elenism și romanitate. Păi da, așa cum cercetătorii materialiști ai naturii găsesc că tot ceea ce se află în om provine de la părinți, bunici, ș.a.m.d., și nu se gândesc că sufletul vine din împărățiile spirituale și doar se învăluie cu trupul copilului, tot așa sunt astfel de naturi superficiale înclinate să spună că și creștinismul constă doar în cele cu care s-a învăluit. Desigur că esențialul creștinismului pășește în lume prin Iisus Christos însuși, dar acest creștinism se naște în sufletul iudaic, în spiritul grec și în trupul Imperiului Roman. Aceasta este, oarecum văzută prin gândul de Crăciun, nașterea creștinismului însuși.

Important este să nu se considere acest gând drept pur teoretic, ci să fie într-adevăr aprofundat, devenind gând de Crăciun, și ca oamenii să învețe întru câtva să vadă

ce anvergură poate avea acest gând în privinţa spiritului nou-născut, care păşeşte în lume, împreună cu Spiritele personalităţii, după cum am expus recent aici [Nota 2]. Ceea ce vrea să se implanteze proceselor devenirii lumii, trebuie să lupte mai întâi cu ceea ce rămâne din vechime. Aceasta este taina devenirii lumii; anume că există o anumită evoluţie, care progresează, şi ceva luciferic şi ahrimanic, care rămâne în urmă, modifică, deranjează, dar, într-un anumit sens, susţine devenirea progresivă a lumii. Eu am atras adesea atenţia: Nu putem fugi, pur şi simplu, de acest ahrimanico-luciferic, trebuie să-l privim liniştiţi în ochi, trebuie să ne opunem lui conştienţi, dar nu trebuie să suportăm inconştient aceste lucruri. Din impulsurile universale rămân anumite umbre care continuă să acţioneze când noul este deja prezent, dar care trebuie străvăzute în caracterul lor luciferic sau ahrimanic. Acest ahrimanico-luciferic trebuie să meargă în continuare, cu evoluţia, dar nu trebuie absolutizat, el trebuie străvăzut în caracterul său luciferic şi ahrimanic. Au rămas umbre din templul lui Solomon, umbre din elenism, umbre din Imperiul Roman. Cu aproape două mii de ani în urmă era de la sine-înţeles că din acestea trei – din suflet, spirit şi trup – se va naşte creştinismul. Dar sufletul, spiritul şi trupul nu puteau dispărea imediat. Ele au rămas, oarecum continuând să acţioneze într-un anumit mod. Astăzi a venit vremea în care trebuie înţeleasă această stare de fapt, când trebuie recunoscută unicitatea deplină a Impulsului lui Christos.

A rămas o umbră şi din extractul esenţial al Vechiului Testament esoteric, din taina templului lui Solomon, a rămas o umbră din elenism, o umbră din Imperiul Roman. Trebuie să învăţăm să diferenţiem umbra de lumină. Aceasta va fi sarcina omenirii prezentului în viitorul apropiat: să separe în mod corect umbra de lumină.

Vedem umbra Imperiului Roman în Biserica catolică de azi. Această umbră nu este creştinismul; este umbra vechiului Imperiu Roman, în care trebuia să se nască creştinismul, care trebuia să se configureze pe atunci ca structură a creştinismului. Dar noi trebuie să învăţăm, omenirea trebuie să înveţe să diferenţieze umbra vechiului Imperiu Roman de creştinism. În constituţia Bisericii catolice nu există ceea ce este esenţa creştinismului, aceasta nu există deloc în constituţia Bisericilor creştine. În constituţia acestor Biserici creştine trăieşte ceva care a trăit în Imperiul roman de la Romulus până la Împăratul Augustus, trăieşte ceea ce s-a constituit acolo. Iluzia ia naştere numai prin aceea că în acest trup s-a născut creştinismul.

Şi templul lui Solomon a rămas în această privinţă ca o umbră. Ceea ce a constituit tainele templului lui Solomon, cu unele excepţii, a trecut aproape total în toate societăţile secrete masone şi de alt tip ale timpului actual. Aşa cum Biserica romană este umbra vechiului Imperiu roman, tot aşa – chiar dacă ei vor să afirme altceva, excluzând chiar iudaismul – ceea ce continuă să trăiască prin aceste societăţi este umbra vechiului iudaism, umbra serviciului divin esoteric al lui Jehova. Din nou trebuie să diferenţiem umbra de lumină, aşa cum trebuie diferenţiată de lumină umbra care este exprimată în continuare în Biserica catolică a Imperiului Latin, şi în Biserici în general. Aşa cum trebuie diferenţiată umbra de lumina care trăieşte în creştinism, tot aşa trebuie diferenţiate cele în care, ca suflet, a trebuit să se nască creştinismul şi care continuă să trăiască drept umbră în acele societăţi care au în fundamentele lor un simbolism ce aminteşte de simbolismul solomonic.

Aceste lucruri trebuie recunoscute: Aceste lucruri trebuie privite corect, dar asupra acestor lucruri trebuie aruncată lumină în timpul nostru prin noile revelaţii despre care am vorbit în aceste zile.

Umbra spiritului grec, în care a trebuit să se nască creştinismul, este – în ciuda întregii frumuseţi a elenismului, în ciuda întregului conţinut estetic şi altfel important al elenismului, în ciuda efectelor pe care le are elenismul pentru noi – este concepţia modernă a lumii civilizate care a dus la declanşarea acestei catastrofe îngrozitoare asupra omenirii. Atunci când a trăit elenismul cu concepţia sa despre lume, lucrurile erau altfel. Orice este corect la timpul său. Dar dacă este considerat absolut, dacă este purtat mai departe aşa, învechit, devine propria sa umbră, nu mai este lumină, ci poate să devină contrariul naturii sale. Aristotelismul mai prezintă ceva din vechea măreţie greacă, aristotelismul în noile veşminte este materialism. Cele în care s-a născut creştinismul, sunt sufletul iudaic, spiritul grec, trupul roman; dar acestea trei şi-au lăsat în urmă umbrele. În vremea noastră răsună chemarea, ca o trompetă îngerească, de a înţelege aceste stări de fapt în adevărata lor esenţă, de a privi din nou prin umbre spre lumină.

Cu adevărat, cel care se cufundă în timp în ziua de azi, cel care preia fără păreri preconcepute ceea ce poate fi preluat, acel ceva care s-a revărsat în aceste fapte dureroase îngrozitoare din ultimii ani, nu poate proceda altfel decât să-şi îndrepte, poate, privirea, în sensul dacă nu trebuie căutată o lumină care să lumineze altfel în întunericul acestui Pământ decât acele lumini despre care, de multe ori, oamenii vor să creadă că ar fi singurele. Buna voinţă trebuie căutată, pentru a găsi prin umbre drumul spre lumină. Căci umbrele se vor afirma foarte mult.

Umbrele se vor afirma prin acei oameni care probabil că au suferit puţin ei înşişi din cauza marilor suferinţe ale omenirii din prezent, şi care au participat prea puţin sau deloc la evenimentele infinit de dureroase care au zguduit lumea, şi care sunt în sine o dovadă a cât de multe gânduri din cele care au apărut erau destinate să eşueze. Cine încearcă să privească cu o înţelegere mai profundă ceea ce în ziua de azi nu este într-adevăr greu de văzut, cine are buna voinţă de a-şi îndrepta fără prejudecăţi privirile asupra a ceea ce se petrece astăzi printre oameni, acela va primi impulsul căutării luminii. Şi oamenii ar trebui să acorde valoare acestui imbold din sufletul omenesc, ar trebui să nu-i asculte pe aceia care – în funcţie de locul unde sunt situaţi – vor doar să apere vechi umbre, ci să-şi asculte propriul lăuntru ce trebuie să vorbească suficient de limpede, dacă nu este acoperit prin ceea ce răsună din afirmaţiile exterioare ale umbrelor.

Omul se poate convinge deja în ziua de astăzi – dacă priveşte participând şi plin de compasiune la ceea ce s-a petrecut, se petrece şi se va petrece –, va putea vedea că în faţa oamenilor stă o statură ciudată, care deformează adevărata omenie, o statură care poartă veşmintele ţesute din umbre, o statură care reuneşte în sine gândurile, senzaţiile, sentimentele şi impulsurile de voinţă a ceea ce a adus omenirea pe o traiectorie strâmbă şi este capabilă în continuare să o ducă pe o traiectorie strâmbă. În interiorul a ceea ce se petrece în afară trăiesc cele trei gânduri-umbră caracterizate.

Dar cine şi-a însuşit posibilitatea de a-şi îndrepta privirea asupra acestei staturi al cărui veşmânt este ţesut din umbre, acela se pregăteşte în mod corect să privească şi în altă parte: să privească la acel pom care poate totuşi lumina în întuneric cu lumânările sale, acel pom care este

privit atunci când omul nu se lasă înşelat de întreita existenţă de umbră, nu se lasă înşelat de vechea simbolistică, de vechile Biserici învechite, de vechea ştiinţă materialistă, ci priveşte cu inima curată la ceea ce vrea să lumineze în întuneric ca un adevărat pom de Crăciun, sub care se află nou-luminatul de lumina Crăciunului, copil Iisus Christos. Asta ar vrea să facă, la urma-urmelor, ştiinţa spirituală orientată antroposofic: să caute lumina Crăciunului, pentru ca pruncul Iisus, care a păşit în lume pentru a acţiona mai întâi şi pentru a fi înţeles apoi, să poată fi treptat înţeles. Să lumineze în mod modest măreţia evenimentelor din existenţa Pământului, aceasta ar vrea ştiinţa spirituală orientată antroposofic în cadrul curentelor religioase ale omenirii. Oamenii nu vor înţelege această lumină, pe care ştiinţa spirituală vrea să o recunoască drept lumina ei de Crăciun, dacă nu vor avea voinţa să pătrundă cu privirea înţelegând într-adevăr tripla existenţă de umbră a timpului nostru. Timpurile sunt grave. Şi cine nu are buna voinţă de a lua timpurile în serios, acela probabil că nu va putea privi încă în această încarnare înspre ceea ce ar trebui să fie într-adevăr aici în acest timp pentru orice om de bunăvoinţă, spre vindecarea atâtor răni, care altfel ar trebui să mai fie făcute omenirii. Omul a cărui voinţă este bună ar trebui să privească înspre ceea ce poate apărea pe măsură ce se va aprinde lumina de Crăciun a ştiinţei spirituale orientate antroposofic. Lumina este într-adevăr mică, iar cel care mărturiseşte această lumină rămâne modest. El nu vrea să aprecieze această lumină ca pe ceva deosebit al acestei lumi, pentru că el ştie că ea poate arde în ziua de azi doar mică şi nesemnificativă, că trebuie să vină mulţi oameni şi multe generaţii pentru ca ceea ce arde astăzi slab să poată arde mai puternic. Dar chiar dacă lumina arde slab, ea luminează ceva care nu

acţionează slab în cadrul evoluţiei oamenilor şi Pământului, ci acţionează puternic, şi drept cel mai profund sens al evoluţiei omenirii; luminează asupra a ceea ce putem numi: naşterea creştinismului, Crăciunul creştinismului. Fie ca, pe lângă sensul Paştelui, dat de ştiinţa spirituală orientată antroposofic, oamenii să poată înţelege înainte de toate acest sens pe care ea îl acordă Crăciunului; fie ca, în această dispoziţie, foarte multe suflete să poată aştepta aprofundarea şirului nopţilor care vor urma nopţii de Crăciun, şi atunci aceste suflete vor putea simţi că deja în prezent trece prin lume chemarea de a privi la apariţia lui Iisus, care aşteaptă aici, pe Pământ, acel moment în care urmează să-şi afle moartea, pentru a da omenirii şi evoluţiei Pământului, prin viaţa Sa spirituală de după moarte, un nou sens.

Fie să simţim ceva din această dispoziţie de Crăciun, care trebuie să pătrundă în sufletele noastre tocmai din ştiinţa spirituală! Prin faptul că doresc să exprim în faţa dumneavoastră sentimentul, ca salut sufletesc cel mai lăuntric al sfintei nopţi de Crăciun, ca în dumneavoastră să existe într-adevăr mult din această dispoziţie de Crăciun, care are buna voinţă de a primi noua revelaţie a lui Christos, aş dori să încep în mod festiv în clipa aceasta această noapte sfântă, presupunând că o veţi începe cu acea seriozitate despre care am vrut să vorbesc în cuvintele mele de azi, cu acea seriozitate adecvată situaţiei actuale din lume. Din această seriozitate, dragi prieteni, vă urez din toată inima: o noapte sfântă, solemnă de Crăciun!

CONFERINȚA a III-a

Dornach, 25 decembrie 1918

Atunci când, în ultima duminică [Nota 1], am făcut câteva aluzii asupra înnoirii gândului Crăciunului, am vorbit despre faptul că omul – aveam în vedere adevăratul om lăuntric, cel care, venind din lumea spirituală, se unește cu ceea ce îi este predat din curentul ereditar –, cum acest om, la intrarea în existența, pe care o trăiește între naștere și moarte, sosește cu un anumit impuls al egalității. Spuneam că observând cu înțelegere, se poate remarca la copil această afirmare a impulsului egalității: copilul încă nu cunoaște diferențele care apar înlăuntrul omenirii în structura socială prin raporturile în care îl conduce karma pe om. Spuneam atunci: Văzute limpede și nepărtinitor, anumite însușiri, talente, chiar și geniul se prezintă în așa fel încât noi trebuie să atribuim forțele care trăiesc în aceste însușiri, talente, chiar și în geniu, în mare parte impulsurilor care acționează în linia ereditară, în curentul ereditar, asupra omului; și că noi trebuie să calificăm pentru început aceste impulsuri, așa cum apar ele, pur, în parcursul natural al curentului ereditar, drept impulsuri luciferice, că în epoca noastră actuală aceste impulsuri nu pot fi încadrate în mod corect de către om în structura socială decât dacă el le vede drept impulsuri luciferice și dacă este educat să elimine lucifericul, oarecum să aducă pe altarul lui Christos ceea ce i-a mijlocit natura, să le transforme, să le metamorfozeze.

Să distingem așadar două puncte de vedere. Unul dintre aceste puncte de vedere: ce este de făcut cu diferențierile din omenire ce apar prin relațiile sanguine, prin raporturile datorate nașterii? Iar celălalt: că miezul

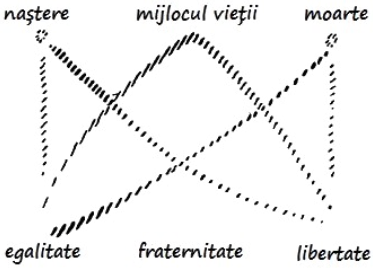
propriu-zis al omului poartă în sine, la începutul vieţii pământeşti, în mod esenţial, impulsul egalităţii în sine. Cu aceasta se indică faptul că omul este considerat corect numai dacă este considerat de-a lungul întregii sale vieţi, atunci când este cuprinsă cu adevărat cu privirea evoluţia temporală dintre naştere şi moarte. Noi am indicat chiar aici, într-o altă privinţă, faptul că motivele evoluţiei se modifică în decursul vieţii dintre naştere şi moarte. Şi într-un alt mod găsiţi indicate aceste motive evolutive în articolul meu [Nota 2], pe care l-am scris în ultimul număr al «Reich»-ului despre ahrimanic şi luciferic în viaţa omenească. Acolo este indicat cum lucifericul joacă un anumit rol în prima jumătate a vieţii, ahrimanicul în cea de-a doua jumătate, cum aceste impulsuri ale lui Ahriman şi Lucifer acţionează de-a lungul întregii vieţi, dar în mod diferit.

Pe lângă ideea egalităţii s-au impus în ultima vreme alte idei, în mod tumultuos, după cum am spus atunci, duminica, oarecum anticipând evoluţia liniştită a viitorului, anticipând mai întâi ca idee ceea ce trebuie să se manifeste lent în evoluţia omenirii dacă e să fie îndreptat spre mântuire şi nu spre nenorocire. S-au alăturat alte idei ideii de egalitate; dar şi aceste alte idei pot fi înţelese şi apreciate corect în privinţa însemnătăţii lor pentru viaţă numai dacă sunt încadrate corect în parcursul existenţei omeneşti fizice.

Pe lângă ideea egalităţii răsună oarecum prin lumea modernă ideea libertăţii. Eu am vorbit despre ideea libertăţii cu câtva timp în urmă [Nota 3], pe baza noii ediţii a ***Filosofiei libertăţii***. Noi suntem aşadar în măsură să apreciem întreaga importanţă şi amplitudine a acestei idei a libertăţii în legătură cu miezul cel mai lăuntric al omului. Poate însă că unii dintre dumneavoastră ştiu că adesea a

fost nevoie să indicăm prin întrebări, ici şi colo, asupra specificului deosebit al interpretării libertăţii, aşa cum domneşte ea în ***Filosofia libertăţii*** a mea. A trebuit să accentuez mereu în mod deosebit un anumit punct de vedere cu privire la ideea de libertate, anume acela că în întreaga perioadă contemporană, diferitele concepţii filosofice au făcut în privinţa libertăţii greşeala – dacă vrem să o numim greşeală –, greşeala de a pune întrebarea astfel: Este omul liber sau neliber? I se poate atribui omului libera voinţă, sau ne este îngăduit doar să-i atribuim faptul că el este încadrat ca într-o necesitate absolută a naturii şi că îşi îndeplineşte acţiunile şi deciziile volitive din această necesitate? – Punerea problemei este incorectă. Nu există o asemenea exclusivitate: sau-sau. Nu se poate spune că omul ar fi fie liber, fie neliber, căci el se află pe calea evoluţiei de la nelibertate la libertate. Iar modul în care găsiţi abordat impulsul libertăţii în ***Filosofia libertăţii*** a mea vă arată că omul devine tot mai liber, că el se descâlceşte din necesitate şi că în el cresc tot mai mult impulsurile care îi fac posibil să fie o fiinţă liberă în cadrul restului ordinii Universului.

Astfel, impulsul egalităţii îşi are culminaţia la naştere – chiar dacă nu în conştienţă, pentru că aceasta nu poate trăi deja atunci atât de evoluată – după care scade. Impulsul egalităţii are aşadar o evoluţie descendentă. Schematic putem desena lucrurile aşa:

La naştere există o culminaţie a ideii de egalitate, şi egalitatea constituie o curbă în coborâre. Invers e cu ideea libertăţii. Libertatea parcurge o curbă ascendentă şi îşi are culminaţia la moarte. Nu vreau să spun cu aceasta că trecând prin poarta morţii omul atinge cea mai înaltă culme a unei fiinţe libere în privinţa acţiunii sale. Dar, relativ la viaţa omenească, omul dezvoltă tot mai mult impulsul libertăţii înspre momentul morţii şi, relativ, el a dobândit cel mai mult posibilitatea de a fi o fiinţă liberă în clipa în care păşeşte prin poarta morţii în lumea spirituală. Aşadar în timp ce păşind prin naştere în existenţa fizică aduce din lumea spirituală egalitatea, care descreşte pe parcursul vieţii fizice, el dezvoltă tocmai pe parcursul vieţii fizice impulsul libertăţii şi urcă împreună cu măsura cea mai înaltă ce poate fi atinsă a impulsului libertăţii pe parcursul vieţii fizice, prin poarta morţii, în lumea spirituală.

Vedeţi de aici din nou cât de unilateral este considerată adesea fiinţa omenească. Nu se integrează timpul în această fiinţă omenească. Se vorbeşte despre om în general, in abstracto, pentru că oamenii nu au în ziua de azi tendinţa să abordeze realităţile. Dar omul nu este o fiinţă care să stea pe loc, el este o fiinţă în devenire. Şi cu cât devine el mai mult, cu cât se transpune mai mult singur în posibilitatea de a deveni, cu atât mai mult îşi împlineşte aşadar aici, pe parcursul vieţii fizice, adevărata sa sarcină. Acei oameni care rămân încremeniţi, care nu au tendinţa de a parcurge o evoluţie, dezvoltă prea puţin din ceea ce este propriu-zis misiunea lor pământească. Dumneavoastră nu mai sunteţi astăzi ceea ce aţi fost ieri, şi mâine nu veţi mai fi ceea ce sunteţi astăzi. În orice caz, acestea sunt nuanţe subtile. E bine de acela la care există asemenea nuanţe, căci rămânerea pe loc este ahrimanică. Nuanţele trebuie să existe. Ar trebui să nu existe nici o zi în viaţa omului, în care el să nu preia cel puţin un

gând în sine care să-i modifice puţin fiinţa, care să-l transpună puţin în posibilitatea de a fi o fiinţă în devenire, şi nu doar o fiinţă care există. Şi aşa, omul poate fi considerat conform cu adevărata sa natură numai dacă nu se spune în sens absolut: Omul are în lume pretenţia la libertate, egalitate, ci dacă se ştie că impulsul egalităţii îşi atinge culminaţia la începutul vieţii, iar impulsul libertăţii îşi atinge culminaţia la sfârşitul vieţii. Privim abia atunci în această complicată devenire omenească şi din cursul vieţii de aici, de pe Pământ, dacă se iau asemenea lucruri în considerare, dacă nu se priveşte doar abstract la întregul om şi se spune: El are pretenţia să vadă înfăptuite în structura socială libertatea, egalitatea, ş.a.m.d. – Acestea sunt lucrurile care trebuie să se apropie din nou prin ştiinţa spirituală de simţirea omenească, cărora evoluţia recentă, care tinde spre abstractism şi cu aceasta spre materialism, nu le-a dat atenţie.

Acum apare cel de-al treilea impuls: fraternitatea. Lui îi este propriu faptul că îşi are, într-un anumit sens, culminaţia la mijlocul vieţii. Curba descrisă de aceasta urcă (vezi desenul) şi coboară din nou. În orice caz, putem formula lucrurile numai astfel încât să spunem: La mijlocul vieţii, când omul se află în starea sa cea mai labilă, adică oscilantă în privinţa raportului dintre sufletesc şi trupesc, omul are tendinţa cea mai puternică de a dezvolta fraternitatea. El nu o dezvoltă întotdeauna, dar are predispoziţia în acest sens. Ca să zic aşa, pentru dezvoltarea fraternităţii, cele mai puternice condiţii preliminare sunt date spre mijlocul vieţii.

Aşa se repartizează aceste trei impulsuri de-a lungul întregii vieţi omeneşti. În vremea spre care ne îndreptăm va fi necesar ca pentru înţelegerea omului şi apoi, desigur, şi pentru aşa-numita cunoaştere de sine a omului, să se ia aşa ceva în considerare. Nu se va putea ajunge la idei

corecte în privinţa convieţuirii oamenilor dacă nu se va şti cum se repartizează impulsurile pe parcursul vieţii omeneşti. Întru câtva oamenii nu vor putea trăi concret, dacă nu vor voi să-şi însuşească această cunoaştere; căci ei nu vor şti cum se raportează concret un om tânăr la unul bătrân, un om mai în vârstă la unul aflat la mijlocul vieţii, dacă nu se cuprinde cu privirea configuraţia specială a acestor impulsuri lăuntrice ale fiinţei omeneşti.

Abordaţi însă ceea ce am expus acum laolaltă cu consideraţiile pe care le-am organizat mai înainte aici [Nota 4] asupra întineririi treptate a întregului neam omenesc. Amintiţi-vă cum am expus că dependenţa specifică de corporal pe care o are omul în ziua de azi în privinţa vieţii sale sufleteşti, a fost trăită în vremurile vechi – eu vorbesc acum numai de perioada postatlanteană – până la o vârstă înaintată. Spuneam că în cultura protohindusă omul era dependent de dezvoltarea sa fizică, de aşa-numita dezvoltare fizică, până la vârsta de cincizeci de ani, în modul în care omul este dependent în ziua de azi doar până la o vârstă fragedă. Omul este dependent în primii săi ani de viaţă de dezvoltarea fizică. Ştim ce influenţă are în dezvoltarea fizică schimbarea dentiţiei, apoi pubertatea, ş.a.m.d. În primii ani de dezvoltare vedem un paralelism limpede între dezvoltarea sufletească şi cea corporală. Apoi acesta încetează, după care dispare. Şi eu am atras atenţia că în epocile de cultură mai vechi din perioada postatlanteană nu a fost aceeaşi situaţie. Acea posibilitate de a ajunge la înţelepciunea dată de natură pur şi simplu prin faptul că omul era om, de a ajunge la acea înaltă înţelepciune care era venerată la vechii hinduşi, care mai putea fi venerată la vechii perşi, acea posibilitate a fost dată prin aceea că lucrurile nu stăteau ca acum, când omul devine la vârsta de douăzeci de ani o fiinţă „încheiată”,

când el nu mai rămâne dependent de organizaţia sa fizică. Organizaţia fizică nu îi mai oferă nimic după aceea. Spuneam că nu a fost aceeaşi situaţie în timpurile vechi. Atunci, însăşi organizaţia fizică le conferea oamenilor înţelepciunea în suflete, până la vârsta de cincizeci de ani. Pe atunci omul era transpus, în cea de-a doua jumătate a vieţii, şi fără o evoluţie ocultă, în posibilitatea de a absorbi în mod elementar, din dezvoltarea corporală, forţele necesare pentru a ajunge la o anumită înţelepciune şi o anumită dezvoltare a voinţei. Eu v-am atras atenţia ce însemna aceasta pentru vremurile protohinduse sau pentru cele persane, chiar şi pentru epoca egipteano-caldeeană, unde, atunci când omul era tânăr, era un băiat sau o fată, sau un tânăr sau o tânără, i se putea indica faptul: Când vei îmbătrâni, să aştepţi ca pur şi simplu prin îmbătrânire, în viaţa ta omenească să intervină ceea ce îţi este hărăzit prin aceea că parcurgi o evoluţie până la moarte. Şi era dat şi faptul că omul privea cu o anumită veneraţie spre bătrâneţe, deoarece îşi spunea: cu vârsta, acţionează ceva în viaţă pe care omul nu îl poate cunoaşte, nu îl poate voi atunci când este încă tânăr. Aceasta dădea întregii vieţi sociale o anumită structură, care a încetat abia atunci când, în timpul epocii greco-latine, s-a retras până în perioada vârstei mijlocii a omului. În cultura protohindusă omul era capabil de evoluţie până la vârsta de cincizeci de ani. Apoi omul a întinerit, aşadar vârsta neamului omenesc, adică această capacitate de evoluţie s-a retras până la sfârşitul anilor patruzeci în perioada protopersană, şi ea a acţionat numai până la vârsta de treizeci şi cinci-patruzeci şi doi de ani în perioada egipteano-caldeeană. În perioada greco-latină omul era capabil de evoluţie numai între douăzeci şi opt şi treizeci şi cinci de ani. În perioada în care a avut loc Misteriul de pe Golgota, omul era capabil de

evoluţie tocmai până la vârsta de treizeci şi trei de ani. Acesta este faptul minunat pe care îl descoperim în istoria evoluţiei omenirii: că vârsta lui Christos Iisus, Cel care a trecut prin moartea de pe Golgota, coincide cu acea vârstă până la care se retrăsese pe atunci capacitatea de evoluţie a omenirii. Şi apoi am indicat că omenirea devine din ce în ce mai tânără, adică rămâne capabilă de evoluţie până la un anumit număr tot mai mic de ani, şi că înseamnă ceva deosebit atunci când omul păşeşte în viaţa publică tocmai la vârsta caracteristică la care se află astăzi omenirea – eu v-am spus: vârsta de douăzeci şi şapte de ani –, şi nu a primit nimic altceva decât ceea ce a putut fi preluat din afară până la vârsta de douăzeci şi şapte de ani. Eu v-am expus că *Lloyd George* [Nota 5] este tocmai în această privinţă omul cel mai reprezentativ al timpului nostru, pentru că el a păşit în viaţa publică la douăzeci şi şapte de ani. Infinit de multe sunt consecinţele acestui fapt. Puteţi citi aceasta în biografia lui Lloyd George. Aceste lucruri fac însă posibil să se pătrundă cu privirea situaţia din lume dinăuntru spre afară.

Acum însă, care este pentru dumneavoastră aspectul principal, dacă uniţi acest punct de vedere pe care l-am cuprins cu privirea în ceea ce priveşte devenirea tot mai tânără a neamului omenesc, cu punctele de vedere pe care le-am adus tocmai în zilele acestea înaintea sufletelor, în legătură cu gândul de Crăciun? Caracteristic pentru evoluţia prezentă după Misteriul de pe Golgota este că, de fapt, prin ceea ce îi revine omului de la natură, nu mai putem dobândi nimic prin organismul nostru începând de la vârsta de treizeci de ani. Dacă nu ar fi intervenit Misteriul de pe Golgota, începând de la vârsta de treizeci de ani, noi am merge oarecum aici pe Pământ şi ne-am spune: De fapt, noi trăim cu adevărat cam cel mult până la vârsta

de treizeci şi doi, treizeci şi trei de ani. Până atunci ne oferă organismul nostru posibilitatea vieţii. Apoi, am putea la fel de bine să murim. Căci prin cursul naturii, prin evenimentele naturale elementare noi nu mai putem dobândi nimic prin impulsurile organismului nostru pentru evoluţia noastră sufletească. – Asta ar fi trebuit să spunem, dacă nu intervenea Misteriul de pe Golgota. Dacă nu intervenea acest Misteriu de pe Golgota, Pământul ar fi trebuit să fie plin de plânsetele oamenilor, care s-ar îndrepta în direcţia că oamenii ar spune: Ce mai am eu din viaţa mea începând de la vârsta de treizeci şi trei de ani! Până atunci este posibil ca organismul meu să-mi dea ceva. De atunci încolo aş putea la fel de bine să fiu mort, pentru că de fapt eu umblu ca un cadavru viu, aici, pe Pământ. Mulţi oameni ar fi resimţit aceasta, că umblă pe Pământ ca nişte cadavre vii, dacă nu ar fi intervenit acest Misteriu de pe Golgota. Dar acest Misteriu de pe Golgota trebuie să fie rodnicit. Noi nu trebuie să preluăm în noi doar inconştient, cum e cazul oamenilor, impulsul de pe Golgota, ci trebuie să îl preluăm conştient. Noi trebuie să îl preluăm conştient în aşa fel încât să rămânem oarecum – prin impulsul de pe Golgota – cu prospeţimea tinereţii, până la bătrâneţe. Şi el ne poate menţine sănătoşi şi în prospeţimea tinereţii dacă îl preluăm conştient în mod corect. Şi atunci vom deveni conştienţi de acest efect înviorător al Misteriului de pe Golgota asupra vieţilor noastre. Şi asta este important, dragii mei prieteni!

Vedeţi aşadar că acest Misteriu de pe Golgota poate fi conceput drept ceva foarte, foarte viu în cadrul vieţii noastre pământeşti. Spuneam mai înainte că oamenii au predispoziţia la fraternitate la mijlocul vieţii, cam pe la vârsta de aproximativ treizeci şi trei de ani. Dar ei nu realizează întotdeauna această fraternitate. Motivul acestui

fapt se află în cele pe care tocmai vi le-am spus. Aceia care nu constituie fraternitatea, cărora le lipseşte ceva din fraternitate, sunt tocmai cei prea puţin christificaţi. Deoarece omul moare oarecum lent începând de la mijlocul vieţii prin forţele cursului naturii, el nu poate dezvolta firesc nici impulsul fraternităţii, şi nici impulsul libertăţii, pe care oamenii îl preiau atât de puţin în ziua de azi, dacă nu vivifiază în sine gândurile care provin direct de la impulsul lui Christos. De aceea, impulsul lui Christos este, pe măsură ce ne îndreptăm spre el, nemijlocit înflăcărarea fraternităţii. În măsura în care omul resimte necesitatea fraternităţii, se christifică. Dar în restul timpului Pământului – în evoluţiile viitoare va fi altfel – omul singur nu ar ajunge să dezvolte întreaga intensitate a impulsului libertăţii. Aici intervine în evoluţia noastră pământească de oameni ceea ce s-a revărsat la moartea lui Christos Iisus şi s-a unit cu evoluţia pământească a omenirii. De aceea, Christos este esenţialmente şi conducătorul omenirii actuale spre libertate. Noi devenim liberi în Christos – in Christo – dacă înţelegem impulsul lui Christos în aşa fel, dacă ştim să consimţim întru totul că de fapt Christos nu putea trăi mai mult în trupul fizic decât până la vârsta de treizeci şi trei de ani. Dacă presupunem, ipotetic, că ar fi trăit mai mult, atunci El ar fi trăit într-un trup fizic omenesc pe vremea în care, de fapt, acel trup fizic era destinat să moară lent în conformitate cu evoluţia pământească de atunci. Şi atunci El ar fi preluat forţele morţii tocmai în calitate de Christos. Dacă ar fi ajuns la vârsta de patruzeci de ani, El ar fi trăit în trupul său forţele morţii. Or El nu a putut să vrea să le trăiască pe acestea. El nu putea voi să trăiască decât ceea ce constituia încă forţele înviorătoare ale omului. El acţionează până acolo, până la treizeci şi trei de ani, până la mijlocul vieţii, şi

stimulează fraternitatea în calitatea sa de Christos, predând apoi ceea ce urma să se afle în puterea omului pe măsură ce lasă să se reverse în evoluţia oamenilor Spiritul Sfânt. Prin acest Spirit Sfânt, acest Spirit însănătoşitor, omul evoluează spre sfârşitul vieţii sale înspre libertate. Aşa se repartizează impulsul lui Christos în această viaţă omenească concretă.

O asemenea pătrundere lăuntrică a fiinţei omeneşti cu principiul lui Christos este ceea ce trebuie preluat ca nou gând de Crăciun de către cunoaşterea omenească. Trebuie ştiut că omul vine din lumea spirituală cu ideea egalităţii. Este ceva cu care este înzestrat, ceva care este oarecum din Dumnezeu-Tatăl. Apoi, însă, culminaţia fraternităţii poate interveni în evoluţia omenirii în mod corect numai cu ajutorul Fiului, iar prin Christos unit cu Spiritul poate interveni în evoluţia omenirii evoluţia spre impulsul libertăţii, în ultima parte a vieţii, când omul se îndreaptă către moarte.

Această co-acţionare a impulsului lui Christos în configurarea concretă a omenirii este ceea ce trebuie preluat începând de acum în conştienţa sufletelor. Numai aceasta va fi salutară, atunci când cerinţele oamenilor vor deveni tot mai imperioase în privinţa modului cum trebuie configurată structura socială. Dar în această structură socială trăiesc copii, oameni tineri, de vârstă medie şi bătrâni, şi o structură socială care să îi cuprindă pe toţi se va putea găsi numai dacă se ştie că un om nu este pur şi simplu egal cu un alt om. Copilul de cinci ani este om, tânărul de douăzeci de ani, tânăra de douăzeci de ani sunt oameni, omul de patruzeci de ani este om, toţi sunt oameni. Dar această confuzie haotică nu ne aduce la o asemenea cunoaştere a omului cum este necesară pentru a împlini cerinţele viitorului şi pe cele ale prezentului. Aruncarea

haotică la întâmplare îl aduce pe om cel mult în situaţia să fie de părerea: omul este om, aşadar aproximativ pe la vârsta de douăzeci de ani trebuie ales în parlament. Aceste lucruri sunt distructive pentru adevărata structură socială. Ele se bazează pe faptul că în prezent omul nu vrea să păşească la observarea omului şi la conştienţa omenească ce provine de aici, care îl ia pe om concret, aşa cum este. Dar, concret luat, abstracţiunea om, om, om nu există deloc; ci există doar omul concret, de o anumită vârstă şi cu anumite impulsuri. Cunoaşterea omenească trebuie dobândită; dar ea trebuie dobândită atunci când se are în vedere evoluţia a ceea ce trăieşte ca miez al fiinţei în om de la naştere până la moarte. Este ceva ce trebuie să apară! Şi probabil că omul va fi dispus să preia asemenea lucruri în conştienţa omenească atunci când va fi din nou în măsură să privească retrospectiv asupra evoluţiei omenirii.

Ieri v-am indicat ceva ce a intrat în evoluţia omenirii împreună cu creştinismul prin aceea că acest creştinism s-a născut oarecum din sufletul iudaic, din spiritul grec, din trupul roman. Acestea au devenit întru câtva învelişurile creştinismului. Dar în creştinism se află Eul viu, şi acest aspect poate fi considerat separat, privind la această naştere a creştinismului. Pentru redactarea istoriei exterioare, această naştere a creştinismului a devenit destul de haotică. Ceea ce este scris în mod obişnuit în ziua de azi – fie din partea catolică, fie din cea protestantă – despre primele secole ale creştinismului, este o înţelepciune destul de haotică. Multe din cele care au trăit în primele secole în creştinism au fost fie complet uitate, fie, se poate spune, au devenit o oroare tocmai pentru teologii prezentului în privinţa entităţii lor propriu-zise. Citiţi numai la ce convulsii ciudate ale intelectului se ajunge, convulsii care îi aduc pe oameni, aş spune, până la un fel de epilepsie intelectuală atunci când trebuie să caracterizeze ceea

ce a trăit în primele secole ale creştinismului drept gnosă. După ei, această gnosă este deja un fel de demon, ceva demonic, ceva care nu trebuie lăsat în mod normal să intre în viaţa omenească! Şi atunci când un astfel de teolog sau alt reprezentant oficial al unei confesiuni sau al alteia poate acuza antroposofia că ar avea ceva comun cu gnosa, el crede deja că a spus ce poate fi mai rău.

Or la baza tuturor acestora este cuprins faptul că în primele secole de dezvoltare a creştinismului această gnosă a intervenit de fapt într-un mod cu mult mai important în viaţa spirituală a omenirii europene, în măsura în care intra în considerare pentru civilizaţia de atunci, decât se crede în ziua de azi. Pe de o parte, oamenii nu au nicio idee despre ce a fost de fapt gnosa şi pe de altă parte ei au, aş spune, o teamă ascunsă faţă de ea. Această gnosă este pentru majoritatea reprezentanţilor oficiali ai unei confesiuni religioase sau ai alteia, ceva oribil. Dar ea poate fi considerată într-adevăr fără vreo simpatie sau antipatie deosebită, pur şi simplu ca pe ceva obiectiv. Atunci lucrurile trebuie studiate spiritual-ştiinţific, pentru că istoria exterioară nu oferă multe. Dezvoltarea bisericească a Occidentului s-a îngrijit ca de fapt toate documentele istorice ale acestei gnose să fie considerabil stârpite din rădăcină. Au mai rămas prea puţine, şi dumneavoastră ştiţi, şi care redau doar o imagine neclară a gnosei, ca «Pistis Sophia» şi altele asemănătoare. În rest se mai cunosc din gnosă doar câteva fraze, combătute de părinţii Bisericii. Dar, în fond, gnosa nu se cunoaşte decât din îndeletnicirile de scriitori ale adversarilor, în timp ce tot ceea ce ar fi putut oferi o idee istorică exterioară despre ea a fost considerabil stârpit din rădăcină.

Acum, o considerare raţională a dezvoltării teologice a Occidentului – numai că o considerare raţională de obicei

nu are loc – ar trebui să-i pună pe oameni pe gânduri în această privinţă. De exemplu, dacă oamenii ar considera raţional evoluţia dogmaticii creştine, ar ajunge la ideea că această dogmatică creştină trebuie totuşi să îşi aibă rădăcinile altundeva decât în arbitrarul pur, sau altele asemănătoare. În fond, toate aceste dogme îşi au rădăcinile în gnosă. Numai că viul gnosei a fost îndepărtat, iar gândurile abstracte şi învelişurile noţionale abstracte au rămas, astfel încât nu se mai recunoaşte în dogme această origine vie. Dacă urmăriţi într-adevăr gnosa, în măsura în care poate fi studiată spiritual-ştiinţific, atunci se va proiecta o anumită lumină asupra puţinelor lucruri care au rămas din punct de vedere istoric de la adversarii gnosei. Şi atunci probabil că veţi spune: Această gnosă indică acea concepţie despre lume foarte concretă, clarvăzătoare, atavică, răspândită peste tot în vechile timpuri, care a mai existat în rămăşiţele sale pe vremea primei epoci de cultură postatlanteană, mai puţin în cea de-a doua, apoi, când în cea de-a treia, s-au pierdut din lume [Nota 6] ultimele resturi ale vechii clarvederi, ele au apărut tocmai în gnosă, într-un minunat sistem conceptual, dar care este extrem de plastic. Cel care priveşte gnosa din acest punct, cel care este capabil să se întoarcă chiar şi numai istoric la resturile sărăcăcioase, care au putut fi promovate în gnosa păgână, mai mult decât în literatura creştină, acela va găsi că în această gnosă existau deja realmente minunate comori ale înţelepciunii, o înţelepciune ce se referea la o lume despre care oamenii nu vor să ştie nimic în prezent. Aşa că nu e deloc de mirare că nici măcar oameni bine-intenţionaţi nu ştiu ce să facă cu vechea gnosă, oameni ca profesorul *Jeremias* [Nota 7] din Leipzig, care ar fi dispus să abordeze lucrurile; dar el nu poate dobândi nicio reprezentare la care ar putea să se refere, de fapt, aceste

vechi concepte, despre ce anume este vorba atunci când acolo se vorbește despre o ființă spirituală Jaldabaoth [Nota 8] care, datorită unui anumit orgoliu, s-ar fi erijat drept Domn al lumii, ar fi fost apoi admonestat de mama sa, ș.a.m.d. Asemenea imagini măreţe radiază chiar din cele păstrate istoric, asemenea imagini măreţe ca aceasta, în care Jaldabaoth spune într-adevăr: Eu sunt Dumnezeul-tată, deasupra mea nu se află nimeni. Iar mama sa replica: Nu minţi, deasupra ta se află Tatăl tuturor, primul om şi Fiul omului. Atunci – aşa ni se povesteşte în continuare – Jaldabaoth şi-a strigat cei şase colaboratori, şi ei au spus: Să-l facem pe om după imaginea noastră.

Aveţi aici un dialog ciudat între Jaldabaoth şi mama sa, şi apoi chemarea celorlalţi şase colaboratori, care ajung la decizia: Să-l facem pe om după imaginea noastră. – Dar astfel de imagini, astfel de imaginaţiuni care de fapt sunt foarte expresive, existau nenumărate şi cuprinzătoare în ceea ce domnea ca gnosă. Avem de fapt, în Vechiul Testament, doar resturi: acele resturi pe care le-a menţinut tradiţia iudaică, de o înţelepciune imaginativă cuprinzătoare, care au fost conţinute în vechea gnosă, care a trăit preferenţial în Orient, ale cărei raze au acţionat însă până în Occident, şi care s-au stins mai mult sau mai puţin pentru Occident abia în secolele al III-lea, al IV-lea, care au mai acţionat încă la waldenserni şi catari, ca un ecou, dar apoi s-au stins totuşi.

Cum se prezentau lucrurile în primele secole creştine în sufletele oamenilor în care nu trăiau pur şi simplu reprezentările care trăiesc astăzi la catolici, ci în care erau întru totul vii ecourile acestor grandioase imagini despre Univers ale gnosei, în această privinţă oamenii de astăzi nu au prea multe idei. Şi lucrurile arată cu totul altfel atunci când privim înapoi la ceea ce trăia în sufletele primelor

secole în cadrul ţărilor europene civilizate, infinit de altfel decât atunci când privim în cărţile pe care le-au scris teologii creştini şi cei laici şi alţi învăţaţi despre aceste prime secole. Căci din toate aceste cărţi lipseşte tot ceea ce era viu în astfel de imagini măreţe, covârşitoare care, după cum am spus, se refereau la o lume despre care oamenii de astăzi nu-şi fac nicio idee. De aceea, nici un om format în sensul educaţiei actuale nu ştie ce să facă cu aceste concepte transmise. El nu ştie la ce să-i folosească pe Jaldabaoth, pe mama acestuia, pe cei şase colaboratori, ca şi alte lucruri care apar. Pentru el, acestea sunt cuvinte, coji de cuvinte; el nu ştie la ce se referă acestea. Şi el ştie şi mai puţin cum au ajuns cândva oamenii să-şi formeze astfel de reprezentări. De aceea, omul modern nu poate proceda altfel decât să-şi spună: Vechii orientali au avut o fantezie puternică, aceştia şi-au imaginat toate acestea din fantezie! – Şi te minunezi întotdeauna că aceşti domni nu au deloc habar, că de fapt omul care trăia elementar avea puţină fantezie, că această fantezie juca, de exemplu la ţărani, un rol extrem de mic. În această privinţă, au contribuit extrem de mult şi cercetătorii miturilor. Anume, aceştia au născocit că oamenii simpli au transformat norii care treceau pe cer, norii mânaţi de vânt, în mod fantastic în tot felul de fiinţe, ş.a.m.d. Contemporanii noştri nu au deloc habar cum erau de fapt structuraţi în sufletul lor oamenii cărora le atribuie ei acestea, şi că aceştia erau pe cât posibil de departe de a configura lucrurile într-un mod atât de poetic. Fantezia domneşte numai în cercul mitologilor, ai învăţaţilor care născocesc aşa ceva. Abia aceea este fantezie curată.

Ceea ce au născocit oamenii astfel drept origine a mitologiei şi aşa mai departe, este de-a dreptul eroare pură. Şi aşa, oamenii nu ştiu în ziua de azi la ce se referă de

fapt cuvintele, conceptele despre care a fost vorba aici. De aceea anumite, aș spune, indicații limpezi în privința modului cum erau considerate lucrurile nici nu mai pot fi luate corect în considerare. *Platon* [Nota 9] le-a atras încă cu foarte multă precizie oamenilor atenția că omul, în măsura în care trăiește aici într-un trup fizic, își amintește de ceva pe care l-a trăit înainte de această viață fizică în lumea spirituală. Dar filosofii actuali nu știu ce să facă cu această cunoaștere platonică din amintire. Aceasta ar fi ceva ce Platon a produs-o prin fantezie – în timp ce Platon tocmai că mai știa că sufletul grec era predispus, dar mai avea numai ultimele resturi ale acestei predispoziții, de a dezvolta în sine ceva care fusese vieţuit înainte de naștere, în lumea spirituală. Cine percepe între naștere și moarte în trupul fizic și prelucrează percepția cu actuala rațiune, nu poate lega nici un sens rațional de observațiile care nu au fost făcute în trupul fizic între naștere și moarte, ci au fost făcute între moarte și o nouă naștere, care au fost trăite înainte ca omul să se nască. Atunci oamenii s-au aflat într-o lume în care puteau vorbi despre Jaldabaoth, care se răzvrătește din orgoliu, pe care îl admonestează mama lui, și care își cheamă cei șase colaboratori. Acesta este pentru omul aflat între moarte și o nouă naștere un asemenea adevăr, cum sunt pentru omul de aici, exilat în trup, plantele, animalele, mineralele și ceilalți oameni din lume, despre care el vorbește. Iar gnosa conținea ceea ce fusese adus la naștere în lumea fizică. Și într-o anumită măsură, oamenilor le-a fost posibil până în epoca egipteano-caldeeană, așadar până în secolul al VIII-lea al cronologiei precreștine, să aducă multe din perioada vieţuită între moarte și o nouă naștere. Ceea ce a fost adus atunci și a fost înveșmântat în concepte, în idei, este gnosa. Aceasta s-a continuat în epoca greco-latină, unde lucrurile nu mai erau

percepute direct, unde ele mai existau ca bun moştenit în idei, unde numai spiritele alese cunoşteau originea lor, ca Platon, şi într-o mai mică măsură şi *Aristotel* [Nota 10]. Şi *Socrate* [Nota 11] a ştiut aceasta, şi în realitate Socrate a ispăşit această cunoaştere cu moartea. Acolo trebuie căutată originea gnosei.

Dar cum este, de fapt, cu această a patra epocă postatlanteană, cea greco-latină? Vedeţi dumneavoastră, doar în mod sărăcăcios se mai putea aduce cu sine în viaţă amintirea timpului prenatal. Totuşi, omul mai aducea cu sine, şi anume în perioada greacă încă evident, ceva din cele pe care le trăia înainte de naştere. Oamenii sunt în ziua de azi extrem de mândri de forţa gândirii lor, dar de fapt ei pot înţelege foarte puţin cu această forţă a gândirii. Anume actuala forţă a gândirii este un obiect de care omul nu poate fi deosebit de mândru, pentru că înţelege foarte puţin cu ajutorul ei. Forţa gândirii pe care au dezvoltat-o, de exemplu, grecii, era de altă natură. Aceasta a fost aşa încât trecând prin naştere, imaginile trăirilor dinainte de naştere se pierdeau întru câtva; dar mai rămânea acea forţă a gândirii pe care omul o folosea înainte de naştere pentru a lega de aceste imagini un sens raţional. Aceasta este particularitatea gândirii greceşti, anume că ea era cu totul diferită de aşa-numita noastră gândire obişnuită. Căci această gândire greacă este ceva ce poate fi învăţat la prelucrarea imaginaţiunilor pe care le-a avut omul înainte de naştere. Despre imaginaţiunile de dinainte de naştere omul îşi amintea puţin, dar esenţialul, care rămânea, era perspicacitatea întrebuinţată înainte de naştere pentru a se descurca în lumea în privinţa căreia îşi făcea imaginaţiuni. Şi aceasta este tocmai evoluţia celei de-a patra epoci postatlanteene care, după cum ştiţi, s-a prelungit până în secolul al XV-lea d.Ch., şi tocmai acesta este esenţialul, că

această forţă de gândire scade. Şi acum, în această a cincea epocă trebuie să o dezvoltăm din nou din cultura noastră pământească. Noi trebuie să o dezvoltăm treptat, lent, din concepţia despre lume natural-ştiinţifică. Noi suntem astăzi la începutul acesteia. În timpul celei de-a patra epoci postatlanteene, aşadar din 747 î.Ch. şi până în 1413 – în acest interval are loc Misteriul de pe Golgota –, are loc o scădere progresivă a forţei gândirii. Abia după aceea începe să crească încet forţa gândirii, şi va ajunge din nou, până în mileniul al III-lea, la o înălţime onorabilă. De forţa actuală de gândire, omenirea nu trebuie să fie prea mândră. Aşadar forţa gândirii scade. Forţa de gândire moştenită, care, în orice caz, era încă relativ dezvoltată, mai avea încă gândurile cu care se ordonau şi se pătrundeau imaginile gnostice. Ea nu mai avea imagini de aceeaşi precizie ca, de exemplu, la egipteni sau babilonieni, dar mai avea încă forţa gândirii; aceasta a scăzut ulterior treptat. Aceasta este particularitatea conlucrării din primele secole creştine.

Intervine Misteriul de pe Golgota, se naşte creştinismul. Forţa gândirii care scădea, care în Orient mai era încă foarte vie, dar ajungea şi până în Grecia, încearcă să înţeleagă acest eveniment. Romanii au avut puţină înţelegere pentru el. Această forţă a gândirii a încercat însă să înţeleagă întru câtva evenimentul de pe Golgota din punctul de vedere al gândirii de dinainte de naştere, din punctul de vedere al gândirii situată în lumea spirituală. Dar acum intervine ceva particular: această gândire gnostică se află acum în faţa Misteriului de pe Golgota. Priviţi învăţăturile gnostice despre Misteriul de pe Golgota, acele învăţături care sunt atât de oribile pentru actualii teologi, anume pentru teologii creştini: acolo se spune mult din vechile învăţături atavice, sau din asemenea învăţături

care sunt impregnate tocmai cu această forţă a gândirii, se spun lucruri măreţe şi covârşitoare despre Christos, care astăzi sunt eretice, îngrozitor de eretice. Această capacitate a forţei de gândire gnostice scade lent şi treptat. O mai vedem la *Manes* [Nota 12] în secolul al III-lea, şi o vedem trecând la catari – oameni întru totul eretici în sensul catolic –: acolo se află o înţelegere mare, măreaţă, grandioasă, a Misteriului de pe Golgota. Aceasta se restrânge într-un mod remarcabil în primele secole, şi oamenii se limitează la a folosi pe cât de puţină perspicacitate a gândirii a fost posibilă, în privinţa Misteriului de pe Golgota şi a înţelegerii sale. Şi aceste două lucruri se află în luptă: pe de o parte învăţătura gnostică, voind să înţeleagă Misteriul de pe Golgota cu o gândire puternic spirituală, şi apoi, pe de altă parte, învăţătura care ţine cont de ceea ce urmează să vină, de forţa gândirii ce nu mai există, de gândirea imprecisă – de aceea pe cât posibil de abstractă, dând pe cât posibil de puţin pentru înţelegerea Misteriului de pe Golgota. Taina de pe Golgota, ca taină cosmică, este redusă la cele câteva fraze care constituie începutul Evangheliei lui Ioan: despre Logos şi păşirea sa în lume şi destinul său în lume – concepte pe cât posibil de puţine, pentru că urmează să se ţină cont de descreşterea forţei gândirii. Şi aşa vedem cum se stinge interpretarea gnostică despre creştinism, cum apare o altă interpretare a creştinismului, care vrea să afirme pe cât posibil de puţine concepte. Dar, desigur, că una trece în cealaltă. Concepte cum ar fi dogma trinităţii sau alte dogme sunt preluate din concepţiile gnostice şi abstractizate, aduse în învelişuri conceptuale. Dar viul propriu-zis este faptul că se află în luptă o interpretare gnostică infinit de genială a Misteriului de pe Golgota şi o alta, care lucrează cu pe cât de puţine concepte este posibil, care ia în

considerare cum vor fi oamenii până în secolul al XV-lea şi că vechea forţă pătrunzătoare a gândirii moştenită va apune tot mai mult, şi trebuie redobândită în mod primitiv din observarea obiectelor naturii în cadrul ştiinţelor naturii. O puteţi studia de la o etapă la alta, o puteţi studia chiar şi într-o luptă sufletească lăuntrică, dacă priviţi la *Augustin* [Nota 13], care în tinereţea sa este familiarizat cu maniheismul gnostic, pe care însă nu îl poate digera, şi se îndreaptă apoi spre aşa-numita simplitate formând concepte primitive. Iar conceptele devin tot mai primitive. Numai că la Augustin apare prima aurora a ceea ce trebuie din nou cucerit: cunoaşterea pornind de la om, de la omul concret. În vechile vremuri gnostice s-a încercat să se pornească de la lume şi să se meargă înspre om. De acum înainte trebuie pornit de la om şi prin cunoaşterea omului trebuie redobândită cunoaşterea lumii. Pe viitor trebuie mers de la om la Cosmos; în vremurile vechi s-a mers de la Cosmos la om. Eu am expus aici aceasta cu câtva timp în urmă, am încercat să aduc această primă rază a dimineţii în oameni. O găsiţi, de exemplu, în mărturiile lui Augustin, dar acolo este încă întru totul haotică. Principalul, despre care este vorba, este că omenirea se dovedeşte tot mai incapabilă să preia ceea ce iradiază din lumile spirituale, ceea ce a existat la cei vechi în forma unei înţelepciuni imaginative, ceea ce a acţionat în gnosă, din care a rămas acea forţă de gândire pătrunzătoare care a mai existat încă la greci. Astfel încât în înţelepciunea greacă mai acţionează multe, chiar dacă înlănţuite în concepte abstracte, în aşa fel încât oamenii mai aveau întru câtva ideile care pot de fapt să înţeleagă ceva despre lumea spirituală. Apoi aceasta încetează, oamenii nu mai pot înţelege nimic din lumea spirituală prin ideile care tocmai se sting.

Este remarcabil în elenism faptul că omul actual poate avea cu multă ușurință față de ideile grecești sentimentul: ele sunt de fapt aplicabile la cu totul altceva decât la ce sunt aplicate. Grecii mai aveau încă ideile, dar nu mai aveau imaginațiunile. În special la Aristotel este acest lucru infinit de frapant. Este foarte ciudat: dumneavoastră știți că există biblioteci întregi despre Aristotel. Totul la Aristotel este interpretat așa sau așa, oamenii se ceartă dacă Aristotel a acceptat o viață pământeană repetată sau preexistența. Toate acestea provin din faptul că spusele sale au fost interpretate într-un fel sau altul, deoarece Aristotel a lucrat cu un sistem de concepte care este aplicabil unei lumi suprasensibile, dar nu mai avea nicio contemplare a acesteia. Platon mai avea încă multă înțelegere pentru aceasta, și de aceea își poate elabora mai mult sistemul de concepte în acest sens; dar Aristotel este deja preocupat de conceptele abstracte, și de aceea el nu mai poate privi asupra celor la care se referă formele gândurilor pe care le constituie. Aceasta este particularitatea, că în primele secole se află în luptă o interpretare a Misteriului de pe Golgota care ilumineză acest Misteriu de pe Golgota cu lumina lumii suprasensibile, și că apoi se constituie necesitatea, care devine fanatism, de a o respinge. Nu toată lumea străvede aceste lucruri, doar unii. Cei care le-au străvăzut nu le-au tratat în mod onest. Fanatism a devenit interpretarea primitivă a Misteriului de pe Golgota, acea interpretare care a urmărit cu încrâncenare să folosească doar puține concepte.

Vedem astfel că din concepția creștină despre lume, și în general din concepția despre lume, este întru câtva tot mai mult eliminată gândirea suprasensibilă, care se stinge, care încetează. Aș spune că putem urmări de la un secol la altul cum în fața oamenilor se află Misteriul de pe Golgota ca ceva infinit de important, care intervine în evoluția

Pământului, dar că oamenilor le dispare posibilitatea de a înțelege prin vreun fel de sistem de concepte acest Misteriu de pe Golgota, sau, în general, de a înțelege cosmic lumea. Priviți lucrarea din secolul al IX-lea, «Despre diviziunea naturii» de *Scotus Eriugena* [Nota 14]. Acolo există multe imagini, chiar dacă ele sunt abstractizate, aceste imagini ale devenirii lumii. Scotus Eriugena enumeră deja patru etape ale devenirii lumii, dar folosind peste tot concepte insuficiente. Se vede că el nu este în stare să încordeze rețeaua conceptelor sale și să facă inteligibil, plauzibil, ceea ce vrea el de fapt să rezume. Aș spune că peste tot se rup firele conceptelor. Este foarte interesant cum această tendință se accentuează de la un secol la altul, și în final intervine o stare de minim în țeserea firelor conceptuale în secolul al XV-lea. Acolo începe din nou o ascensiune, dar care se împotmolește în aspectele cele mai elementare. Acest lucru este interesant. Pe de o parte este Misteriul de pe Golgota, pe care oamenii îl au de fapt, înspre care se îndreaptă, pe care îl explică: dar el nu este înțeles. Treptat își face loc sentimentul că el nu poate fi înțeles. Pe de altă parte, apare observarea naturii; ea se manifestă tocmai în epoca în care dispar conceptele. Observarea naturii pășește în viață, dar aici nu există concepte pentru a cuprinde și formula într-adevăr fenomenele naturii care intervin în observarea vieții.

Acesta este caracteristica acestei epoci de răspântie de la cea de-a patra la cea de-a cincea epocă postatlanteană, de la mijlocul Evului Mediu, anume că nici în observarea naturii ce germina, nici în adevărurile vindecătoare relevate nu existau suficiente concepte, nu se puteau aplica suficiente concepte. Priviți cum era în acest caz scolastica ce acționa pe atunci: pe de o parte ea are revelația religioasă, dar nu poate dobândi concepte din

instruirea specifică timpului, pentru a prelucra această revelaţie religioasă. Această scolastică trebuie să aplice aristotelismul; acesta trebuie reînnoit. Oamenii se întorc la elenism, la Aristotel, pentru a avea aceste concepte, pentru a pătrunde cu ele revelaţiile religioase. Şi prin raţiunea greacă se prelucrează revelaţiile religioase, deoarece instruirea specifică timpului, dacă pot să mă folosesc de această expresie paradoxală, nu are nicio raţiune. Şi tocmai aceia care acţionează cu cea mai mare onestitate în acest timp, scolasticii, nu se servesc de raţiunea timpului, pentru că aceasta nu exista în acel timp, pentru că ea nu făcea parte din cultura timpului. Ei folosesc atât pentru explicarea naturii – acesta este esenţialul în secolele X, XI, XII, XIII, XIV, XV, că tocmai cei mai onești dintre scolastici folosesc spre explicarea naturii, ca şi pentru configurarea revelaţiilor religioase – vechi concepte aristotelice. Abia apoi apare, ca din adâncuri spirituale începeţoşate, o gândire de sine stătătoare, care, la rândul ei, nu este încă prea dezvoltată în ziua de azi: gândirea copernicană, galileică, şi care trebuie să se formeze în continuare, pentru a se ridica din nou în regiunile suprasensibile.

Putem privi astfel în sufletul, întru câtva în Eul creştinismului, care nu a făcut decât să se învăluie cu sufletul iudaic, cu spiritul grec, cu trupul roman. Dar acest creştinism însuşi trebuia să ţină cont, în conformitate cu Eul său, de stingerea înţelegerii suprasensibile şi de aceea să lase oarecum să se atrofieze cuprinzătoarea înţelepciune gnostică, se poate spune, până la cele câteva fraze care constituie începutul Evangheliei lui Ioan. Căci în principal dezvoltarea creştinismului constă în victoria cuvintelor Evangheliei lui Ioan asupra gnosei. Apoi, desigur că totul a trecut în fanatism, şi gnosa a fost stârpită din rădăcină.

Şi acestea sunt lucruri care ţin de naşterea creştinismului. Este ceva care trebuie luat în considerare dacă omul vrea într-adevăr să preia în sine impulsul pentru conştienţa omenească ce trebuie să se dezvolte din nou, pentru noul gând de Crăciun. Noi trebuie să ajungem din nou la un tip de cunoaştere care să se refere la suprasensibil. Pentru aceasta trebuie să străvedem suprasensibilul care acţionează în fiinţa omenească, ca să-l putem extinde la Cosmos. Noi trebuie să dobândim antroposofia, înţelepciunea despre om, care poate produce din nou sentimentul cosmic. Şi aceasta este calea. În vremurile vechi, omul putea cuprinde lumea cu privirea prin aceea că păşea în existenţă împreună cu amintirile trăirilor pe care le avusese înainte de naştere. Pentru el, această lume, ca o imagine a lumii spirituale, era un răspuns la întrebările pe care le adusese cu sine prin naştere în existenţă. Acum omul stă în faţa acestei lumi, nu aduce nimic cu sine, trebuie să lucreze cu nişte concepte primitive, la fel ca acelea care prelucrează întru câtva actuala concepţie despre natură. Dar el trebuie să se ridice din nou prin muncă, el trebuie să pornească acum de la om, pentru a urca de la om la Cosmos. În om trebuie născută cunoaşterea Cosmosului. Acesta face întru câtva parte din gândul de Crăciun, aşa cum trebuie el să se configureze în prezent pentru a putea deveni rodnic în viitor.

CONFERINȚA a IV-a

Dornach, 27 decembrie 1918

Alaltăieri am încercat să indicăm impulsurile din care s-a dezvoltat creştinismul. Am putut vedea cum Eul propriu-zis al creştinismului, partea centrală a creştinismului s-a incorporat oarecum – desigur că nu putem spune întru totul, dar comparativ se poate spune – în trei elemente: în vechiul suflet ebraic, în spiritul grec, în trupul roman. Acum, pentru a putea cultiva aplicarea, pentru a putea vorbi de aplicarea gândului creştin la prezentul nemijlocit, vrem să continuăm întru câtva, pentru început, această consideraţie, vrem să încercăm să mai dobândim astăzi câteva idei asupra acestui aspect lăuntric, central al creştinismului.

Dacă vrem să abordăm evoluţia creştinismului, nu putem proceda altfel – vedeţi deja aceasta din cartea mea ***Creştinismul ca fapt mistic*** –, decât arătând şi în ce măsură s-a dezvoltat creştinismul din instituţia misterială a timpurilor precreştine. În ziua de azi, în general nu e uşor să vorbeşti despre instituţia misteriilor din motivul că în mersul evolutiv al omenirii – şi această situaţie este condiţionată printr-o legitate necesară – tocmai a intervenit momentul, sau, mai bine spus, epoca în care, într-un anumit sens, ne aflăm, în care instituţia misteriilor s-a retras, în care ea nu mai poate juca acel rol pe care l-a jucat, de exemplu, pe vremea în care s-a dezvoltat creştinismul din această instituţie misterială, aşa cum s-a dezvoltat şi din altele. Faptul că pe vremea noastră instituţia misteriilor s-a retras îşi are bunele sale temeiuri, şi noi vom putea aborda aceste temeiuri tocmai sprijinindu-ne pe cele pe care le vom discuta astăzi şi în

zilele următoare, şi vom putea vedea şi în ce mod poate fi reîntemeiată această instituţie misterială.

Ceea ce îi împingea pe oameni în vremurile vechi – eu vorbesc pentru început despre timpurile precreştine, să zicem, pentru început, de perioada precreştină greacă şi egipteano-caldeeană – înspre instituţie misterială era circumstanţa că prin concepţia lor despre lume de atunci erau constrânşi să preia în sine convingerea că lumea care se extinde în jurul lor nu este nemijlocit lumea adevărată; că omul trebuie să caute mijloace şi căi ca să pătrundă ca om în lumea adevărată. Omul acelor timpuri avea sentimentul marcant al unui fapt care îi punea în faţa cunoaşterii o anumită enigmă. Acestor oameni le era cunoscut faptul că – oricât s-ar fi străduit să pătrundă esenţa lumii prin concepţiile exterioare – nu se poate pătrunde această esenţă a lumii prin concepţii exterioare. Pentru a ne aduce înaintea sufletelor întreaga pondere a acestei cunoaşteri din acele vechi timpuri, trebuie chiar să luăm în considerare că vorbim de timpuri în care cel mai mare număr de oameni mai avea încă o concepţie exterioară deplină în privinţa realităţilor spirituale elementare. Pentru aceşti oameni nu era aşa cum este pentru majoritatea oamenilor din ziua de azi, că percep numai impresiile simţurilor exterioare; ei percepeau, aceşti oameni, şi entităţile spirituale aflate aşa-zicând dincolo de fenomenele naturii. Ei percepeau şi efectele care nu se epuizau câtuşi de puţin în ceea ce noi numim astăzi procese ale naturii. Cu toate acestea, deşi aceşti oameni vorbeau despre revelarea spiritelor elementare în natură, ei erau profund convinşi că aceste concepţii despre lumea exterioară – oricât de clarvăzătoare ar fi ele – nu pot duce la adevărata esenţă a acestei lumi, că această adevărată esenţă a lumii trebuie căutată pe căi deosebite. Aceste căi

deosebite au fost apoi rezumate în concepţia greacă despre lume în cuvintele „Cunoaşte-te pe tine însuţi”. Dacă vom căuta semnificaţia propriu-zisă a acestor cuvinte „Cunoaşte-te pe tine însuţi”, vom găsi cam următoarele. Vom găsi că puterea acestor cuvinte a provenit din înţelegerea că oricât de departe s-ar cuprinde lumea exterioară cu privirea, oricât de departe s-ar pătrunde în lumea exterioară, nu numai că nu se va găsi esenţa acestei lumi exterioare, dar nu se va găsi nici esenţa omului. Formulat pur şi simplu în cuvintele actualei concepţii despre natură, s-ar putea spune: Aceşti oameni erau convinşi că nicio concepţie despre natură nu poate să dea explicaţii despre fiinţa omului. Dimpotrivă, ei erau, pe de altă parte, convinşi că această fiinţă a omului este legată cu întreaga natură răspândită în lume, şi că aşadar dacă omul reuşeşte să pătrundă în propria sa fiinţă, ar fi în stare ca prin cunoaşterea propriei sale fiinţe să ştie ceva esenţial şi despre lumea exterioară. Ei erau convinşi că din lume nu se poate lămuri pentru început despre esenţa acestei lumi. Dar din esenţa omului, care este un element component al acestei lumi, dacă o pot cunoaşte, pot dobândi explicaţii despre esenţa lumii. De aceea: Cunoaşte-te pe tine însuţi, pentru a cunoaşte lumea. – întru câtva, acesta a fost impulsul. Şi acesta a fost impulsul care a stat, să zicem, la baza iniţierii egipteano-caldeene. Orice iniţiere se desfăşoară în trepte – ne-am obişnuit să le numim grade –, în trepte, în grade. Acum, prima treaptă, primul grad al iniţierii egipteano-caldeene este desemnat prin cuvintele: cel care urmează să fie iniţiat trebuie să treacă mai întâi prin „Poarta omului” [Nota 1]. Aceasta era întru câtva prima treaptă: trecerea prin poarta omului. Asta înseamnă că omul însuşi trebuia să devină poartă a cunoaşterii. Omul urma să fie cunoscut, deoarece dacă prin această poartă de

intrare în lume a omului se cunoaşte însăşi esenţa omului, se poate pătrunde şi în esenţa lumii pe calea ocolită a omului. De aceea, „Cunoaşte-te pe tine însuţi" are aceeaşi semnificaţie cu păşirea în esenţa lumii prin poarta omului.

Dar eu nu intenţionez să vă vorbesc acum în multe amănunte despre aceste diferite trepte ale iniţierii, ci aş dori să accentuez ceea ce este esenţial pentru înţelegerea creştinismului. De aceea, consideraţi ceea ce voi spune de acum încolo nu ca pe o expunere exhaustivă a esenţei gradelor de iniţiere, ci consideraţi-le ca fiind exprimate pentru a accentua anumite însuşiri caracteristice individuale ale acestor grade de iniţiere egipteano-caldeene care pot acţiona în mod deosebit pregătitor şi acţionează într-adevăr pregătitor în privinţa evoluţiei esenţei creştinismului.

Aşadar ceea ce trebuie să cunoască cel care urmează să fie iniţiat la Poarta omului, era însăşi fiinţa omului. Aceasta era ceva pe care nu o putea găsi – oricât de departe şi oricât de precis ar fi privit în jurul său – în ceea ce îi arăta lumea exterioară. Celor din misterii le era limpede faptul că în natura omenească rămăsese ceva din tainele existenţei, ceva care poate fi găsit prin mijloace omeneşti în această natură omenească, dar care nu poate fi găsit dacă omul îşi îndreaptă privirea asupra lumii exterioare. Oamenii erau convinşi de aceasta. Dacă omul îşi îndreaptă privirea asupra lumii exterioare, va găsi în orice caz pentru început entitatea fizică a naturii, răspândită în jurul omului. Numai că această entitate terestră a naturii este oarecum numai un fel de văl, un înveliş, în măsura în care o cunoaşte omul. Dar şi ceea ce au în ziua de azi de spus ştiinţele naturii despre această natură exterioară, aşa cum ni se oferă ea, este în esenţa sa în aşa fel, încât nu poate da deloc explicaţii despre sine însăşi. Apoi, omul îşi putea

îndrepta privirea – şi în vremurile vechi aceasta se făcea cu mult mai intens decât se face în ziua de azi – în sus, în afara naturii exterioare pe care o zărea aici, pe Pământ, în jurul său, înspre lumea stelară. Acolo omul vedea ceva despre care ştia bine în acele timpuri vechi – o cunoaştere care, faţă de lumea exterioară, s-a pierdut în ziua de azi – că el se află în legătură cu acele lucruri aşa cum se află în legătură aici pe Pământ cu regnul vegetal, cel animal şi cel mineral. Se ştia că, aşa cum omul s-a născut din regnurile naturii de pe Pământ, tot aşa s-a născut prin ceva care se află în sine, din Cosmosul extra-teluric, din Cosmosul extra-pământesc. În orice caz, ceea ce îl unea pe om cu acest Cosmos extra-teluric, extra-pământesc, se dezvăluia cunoaşterii atunci când omul trecea prin Poarta omului. Omul purta în sine oarecum resturile unui context din care el s-a desprins la trecerea de la natura lunară la natura Pământului. El purta în sine resturile legăturii sale cu Cosmosul extra-pământesc. Omul era, aşadar, condus la Poarta omului, acolo urma să-l cunoască pe omul însuşi. El învăţa să cunoască în sine ceea ce putea vedea doar în afară, anume lumea stelară.

El învăţa să cunoască în sine însuşi cum el, ca om propriu-zis, nu este numai încadrat într-un trup pământesc alcătuit din regnurile naturii pământeşti, ci el învăţa să cunoască şi că în întreaga sa fiinţă omenească s-a revărsat ceea ce porneşte din întreaga lume stelară extra-pământească. Am putea spune că omul descoperea prin cunoaşterea de sine, natura cerului înstelat. El învăţa să cunoască cum coborâse, treaptă cu treaptă, înainte de a ajunge pe Pământ şi de a fi încorporat într-un trup fizic. Şi el urma să urce din nou aceste trepte trecând prin Poarta omului – de obicei se expuneau opt asemenea trepte. – El urma ca în timpul iniţierii sale să păşească oarecum pe

calea inversă a acelor trepte pe care coborâse până când s-a născut aici, într-un trup fizic.

O asemenea cunoaştere nu poate fi dobândită – vorbesc acum mereu despre cunoaşterea misterială precreştină – fără să fie cuprinsă întreaga fiinţă a omului. Pregătirea pe care trebuia să o parcurgă în acele timpuri candidatul la iniţiere, despre care omul actual nu-şi însuşeşte cu plăcere concepte – eu îmi aleg cuvintele în aşa fel încât ele să exprime pe cât posibil de exact realitatea –, pentru că el ar fi iritat de aceste concepte. În ziua de azi, omul ar dori pe cât posibil să parcurgă iniţierea ca pe ceva pe care îl ia ocazional cu sine pe calea vieţii sale, pe care îl absolvă aşa, întâmplător, printre altele. El ar vrea să se informeze – cum se spune în ziua de azi – în privinţa celor care duc la cunoaştere; în orice caz, omul actual nu ar dori să trăiască ceea ce trebuiau să trăiască acei oameni din vechime care căutau iniţierea. Omul nu doreşte cu drag să fie cuprins în toată entitatea sa omenească de pregătirea pentru cunoaştere, să devină un alt om. Dar aceşti oameni trebuiau să se decidă să devină alţi oameni. Descrierile pe care le găsiţi foarte frecvent despre această veche esenţă misterială vă dau doar o imagine neclară, căci aceste descrieri sunt de obicei astfel realizate încât omul dobândeşte reprezentarea că aceste vechi iniţieri treceau cumva pe lângă om printre altele, la fel ca aşa-numitele iniţieri ale francmasoneriei moderne. Dar nu este cazul. Chiar şi acolo unde în prezent sunt imitate vechile iniţieri, avem de a face cu tot felul de imitări a ceea ce a fost într-adevăr trăit în acele vechi timpuri, cu imitaţii care pot fi absolvite într-adevăr colateral, aşa cum îşi doreşte omul modern. Ceea ce era însă pentru omul din vechime pregătire considerabilă, era faptul că el trebuia să parcurgă acea stare sufletească lăuntrică ce poate fi desemnată într-

un singur mod, anume spunând că omul trebuia condus în măsura cea mai intensă prin acea groază pe care o simte omul întotdeauna atunci când este condus într-adevăr în deplină conştienţă în faţa a ceva pe deplin necunoscut. Acesta era esenţialul vechilor iniţieri, anume că oamenii trebuiau să preia într-adevăr în ei în modul cel mai intens acest sentiment; ei se aflau în faţa a ceva înaintea căruia nu se puteau afla în viaţa exterioară.

Această stare sufletească nu poate fi dobândită prin niciuna din forţele sufleteşti cu care se mai lucrează şi astăzi în viaţa exterioară. Cu forţele sufleteşti pe care le manevrează cu drag omul în ziua de azi, cu acestea se poate mânca şi bea, cu acestea omul se poate deplasa din punct de vedere social, aşa cum se procedează în ziua de azi în clasele sociale obişnuite, cu acestea se poate practica birocraţia, comerţul, se poate deveni profesor, se pot practica ştiinţele naturii, se pot face toate acestea, dar cu toate aceste capacităţi nu se poate cunoaşte nimic real. Starea sufletească cu care oamenii voiau să cunoască în acele vechi timpuri – reţineţi faptul că eu vorbesc mereu în acel sens vechi – este esenţial alta. Ea nu trebuia să aibă nimic comun cu forţele sufleteşti folositoare în viaţa exterioară, care trebuiau, ca să spunem aşa, să fie preluate din cu totul alte regiuni ale omului. Aceste regiuni există mereu în om, dar omul are o teamă teribilă de a le manevra în vreun fel oarecare. Şi tocmai pe deplin intenţionat era transpusă în activitate la candidaţii la iniţiere acea regiune pe care omul modern, chiar şi omul profan obişnuit din timpul acela o evita în sine însuşi, în care omul nu voieşte să se refugieze, în privinţa căreia îşi face cu drag iluzii şi despre care ar dori să nu audă nimic. De aceea este descrisă această etapă în mod exterior – dar care trebuie înţeles mai mult interior – ca stârnire a unui şir de stări de

groază, care în orice caz trebuiau parcurse, deoarece din sufletul omenesc poate fi îndreptat înspre cunoaşterea intenţionată numai ceea ce se află în astfel de regiuni de care omul se teme în viaţa exterioară obişnuită. Abia din această dispoziţie sufletească ce trebuie parcursă în mod curajos, care era într-adevăr trăită, în care omul nu simţea în sufletul său decât groază faţă de ceva care era tocmai necunoscutul – căci el trebuia condus prin această teamă la cunoaştere –, abia din această stare sufletească era apoi condus în faţa a ceea ce tocmai am caracterizat drept coborârea omului prin regiunile cerului sau ale lumii spirituale, unde urma să fie condus din nou în sus pe cele opt trepte, urcare care, desigur, în ziua de azi este doar imitată, care nu poate fi decât imitată în conformitate cu uzanţele timpului nostru. Dar pe atunci omul era realmente introdus în această trăire.

Pentru noi este deosebit de importantă trăirea ce se instala în om atunci când era condus la această Poartă a omului: După ce omul înţelesese sensul situării sale în faţa Porţii omului, omul înceta să se considere – iertaţi-mi expresia – animalul pe două picioare, ca rezumat al celorlalte regnuri ale naturii de aici, de pe Pământ. El începea să se considere cetăţean al întregului Univers, începea să simtă că aparţine cerurilor care pot fi văzute, şi acelora care nu pot fi văzute. El începea să se simtă una cu întregul Cosmos, să se simtă într-adevăr ca microcosmos, nu ca un simplu mic Pământ, ci ca un mic Univers în sine. El îşi simţea legătura cu planetele şi stelele fixe, se simţea astfel născut din Univers. Se putea spune, oarecum, că el simţea că fiinţa sa nu se încheia în vârful degetelor de la mâini, în vârful urechilor, în vârful degetelor de la picioare, ci că fiinţa sa se continua dincolo de această corporalitate a sa luată de la Pământ, prin spaţiile

infinite, şi prin aceste spaţii infinite, dincolo, în spiritualitate. Acesta era rezultatul.

Nu încercaţi să transformaţi acest rezultat prea mult într-un concept abstract, căci de la conceptele abstracte nu puteţi primi mult. Faptul de a afirma că omul este un microcosmos, un mic Univers, şi să ai numai gândul abstract în această privinţă nu înseamnă prea mult; aceasta este de fapt pură iluzie, pură amăgire. Căci la aceste vechi misterii se punea problema trăirii directe, nemijlocite. Cel care urma să fie iniţiat trăise cu adevărat la Poarta omului faptul că este înrudit cu Mercur, Marte, cu Soarele, cu Jupiter, cu Luna. El trăise cu adevărat că acele hieroglife care se află în spaţiul cosmic şi sunt parcurse de către Soare – aparent, aşa cum spunem noi în ziua de azi de la sine-înţeles –, că imaginile, constelaţiile cercului zodiacal au ceva de a face cu propria sa existenţă. Abia această cunoaştere concretă, care se baza pe trăire constituia ceea ce desemnez eu acum drept rezultat. Şi nu avem acelaşi lucru dacă transpunem în ziua de azi aceste lucruri în concepte abstracte. Dacă transpunem în ziua de azi vechile trăiri în concepte abstracte: această stea are această influenţă, cealaltă influenţa aceea, ş.a.m.d., acestea sunt numai concepte abstracte. În acele vechi timpuri era vorba de trăirea nemijlocită, de urcarea reală a diferitelor trepte prin care coborâse omul înainte de a se naşte. Abia atunci când omul avea această conştienţă vie, când ştia din propria sa trăire că este un microcosmos, abia atunci era considerat matur să parcurgă o a doua treaptă, să urce la următorul grad, care era pe atunci gradul propriu-zis al cunoaşterii de sine. Aici omul putea trăi ceea ce era el însuşi. Aşadar ceea ce am caracterizat mai înainte drept esenţă, dar care este şi esenţa Universului, putea fi găsită de către omul acelor timpuri doar în om; dar pentru

aceasta, dacă omul voia să găsească accesul în Univers, trebuia să treacă prin Poarta omului. În cadrul acestui al doilea grad, oarecum se punea în mişcare tot ceea ce fusese aflat la gradul întâi drept cunoaştere trăită. Despre această ajungere în mişcare este în ziua de azi şi mai dificil să se dea o reprezentare. În cadrul celui de-al doilea grad, omul nu învăţa să cunoască numai modul în care este repartizat el macrocosmosului, ci era încadrat în întreaga mişcare a macrocosmosului. El mergea oarecum cu Soarele prin zodiac, şi prin faptul că mergea cu Soarele prin zodiac învăţa să cunoască şi întreaga cale ce face vre-o impresie exterioară asupra omului. Atunci când se raportează la lumea exterioară cu capacitatea de cunoaştere obişnuită, omul cunoaşte numai începutul unui proces foarte amănunţit. Dumneavoastră vedeţi o culoare, vă formaţi reprezentarea acelei culori, menţineţi, probabil, această reprezentare în memorie, în amintire, dar nu mergeţi mai departe. Acestea sunt trei trepte. Dacă ar fi să le considerăm pe acestea ca pe ceva încheiat, este exact ca şi cum am voi să considerăm parcursul zilei, care are douăsprezece ore de Soare, doar timp de trei ore. Căci tot ceea ce preia omul ca imagine din afară, ceea ce el urmăreşte de fapt cel mult până la reprezentarea din memorie, parcurge în el, plecând de la reprezentarea din memorie, un alt proces, care trece prin alte nouă trepte. Omul însuşi devine ceva mobil, este străbătut lăuntric oarecum de o roată vie ce se roteşte, aşa cum Soarele îşi descrie traiectoria sa cerească – aparent, vorbind în conceptele actuale. Aşa învăţa omul să se cunoască pe sine însuşi. Dar el învăţa, totodată, să cunoască şi tainele marelui Univers. Dacă la primul grad învăţa cum se încadrează în lume, la gradul al doilea putea învăţa cum se mişcă el în cadrul Universului.

Fără aceste cunoştinţe drept cunoştinţe de viaţă nu se putea dobândi ceea ce trebuia să parcurgă la gradul al treilea, pe cea de a treia treaptă de iniţiere, orice candidat la iniţiere. Noi trăim tocmai într-o epocă în care pentru om este firesc să nege tot ceea ce este tripartit, dacă e să vorbesc în sensul misteriilor, să stingă definitiv tot ce este tripartit în conştienţa omenească. Căci omul, indiferent că o recunoaşte sau nu, vorbeşte în ziua da azi, de fapt, despre întreaga lume, ca şi cum ar fi închisă în spaţiu şi timp. Veţi putea găsi chiar la oameni care reflectează mult, că ei găsesc întreaga lume ca fiind stabilită în spaţiu şi timp. Este suficient, de exemplu, să vă gândiţi că în răstimpul secolului al XIX-lea, în care materialismul, materialismul teoretic, şi-a atins înflorirea maximă, a fost conceput gândul nemuririi omului. Oameni foarte inteligenţi de la mijlocul şi din a doua jumătate a secolului al XIX-lea au accentuat mereu: Dacă sufletul omului îl părăseşte pe om prin moarte, s-ar putea ca în final să nu mai fie loc; lumea ar trebui să fie atât de plină de suflete, încât s-ar putea să nu mai fie loc pentru aceste suflete. Aceasta au spus-o oameni foarte inteligenţi [Nota 2], pentru că ei au ţinut realmente cont că după moarte sufletul omului trebuie adăpostit undeva într-un mod ce poate fi caracterizat prin reprezentări spaţiale. Sau, un alt exemplu: A existat, şi trebuie că mai există încă, o Societate Teosofică, în care s-au învăţat diverse lucruri despre elementele componente superioare ale naturii omeneşti. Nu vreau să spun că şi luminaţii ei conducători au căzut în aceeaşi greşeală, dar o mare parte a adepţilor şi-a reprezentat trupul astral de-a dreptul spaţial: ca pe un nor, într-adevăr foarte subţire, dar totuşi ca pe un nor spaţial; şi aceşti adepţi au speculat mult ulterior în privinţa modului cum trebuie să-şi reprezinte faptul că atunci când omul

doarme, şi acel nor iese în mod spaţial din el, cum se menţine el spaţial pe undeva. A fost foarte dificil să li se explice unui mare număr de adepţi că asemenea reprezentări spaţiale nu sunt adecvate spiritualului.

Şi tocmai pentru omul actual este extrem de dificil să-şi reprezinte că dintr-un anumit punct al căii de cunoaştere, omul nu ajunge numai la alte părţi ale spaţiului şi în alte timpuri, ci iese din timp şi din spaţiu, şi că abia atunci începe adevăratul suprasensibil, când nu părăseşte numai impresiile sensibile şi procesele temporale, ci însuşi spaţiul şi timpul, dacă intră în cu totul alte condiţii de existenţă decât în condiţiile existenţiale care cuprind spaţiul şi timpul. Şi poate că dacă eu vă spun acestea, dumneavoastră, dacă veţi reflecta asupra dumneavoastră înşivă, veţi avea în anumite circumstanţe dificultăţi în propriul dumneavoastră lăuntru, şi atunci veţi întreba: Cum să fac eu acum ca să ies cu reprezentările mele din spaţiu şi din timp? Şi totuşi, aceasta era esenţialmente adevărata cucerire a adevăratei parcurgeri a primelor două grade. Dacă în epoca materialismului ar mai fi existat o conştienţă limpede despre tainele celui de-al treilea grad, atunci nu ar fi avut o răspândire atât de mare ceea ce s-a răspândit ca teorie – acum nu vorbesc despre experimentul exterior, ci despre teoria care se află la bază – atât de grotescă precum spiritismul. Cine caută spirite, vrând să le aducă în spaţiu ca pe nişte corpuri subtile, acela nu are deloc habar că, procedând astfel, procedează într-un mod lipsit de spirit, adică el caută o lume care nu conţine spirite, ci tocmai altceva decât spirite. Dacă spiritismul ar avea vreo presimţire în privinţa faptului că, pentru a găsi spirite, trebuie să ieşi din timp şi spaţiu, atunci nu ar ajunge la această reprezentare grotescă, cum că trebuie făcute aranjamente spaţiale prin care spiritele să se

vestească într-un mod oarecare, la fel cum se desfăşoară efectele spaţiale exterioare în procesul timpului.

Acum, pe scurt, tocmai aceasta trebuia dobândită prin primele două trepte, până la gradul trei: posibilitatea de a ieşi din timp şi spaţiu. Pregătirea în acest sens se făcea prin adevărata păşire prin Poarta omului şi apoi prin parcurgerea gradului doi.

Această treaptă a treia, acest al treilea grad era desemnat prin cuvintele ce se pot exprima în limba germană cam aşa: Candidatul la iniţiere trecea prin „Poarta morţii" [Nota 3]. Ceea ce înseamnă că el se ştia acum într-adevăr ca aflându-se în afara spaţiului în care se desfăşoară viaţa omenească trupească între naştere şi moarte, şi în afara timpului în care se desfăşoară această viaţă omenească. El ştia să se mişte dincolo de timp şi de spaţiu, în ceea ce este durabil. El învăţa să cunoască ceea ce pătrunde deja în simţuri, după cum am accentuat eu adesea, dar prin cele cu care pătrunde în lumea sensibilă nu poate fi înţeles în cadrul acestei lumi sensibile, deoarece conţine deja spiritualul. El învăţa să se preocupe cu moartea, cu tot ceea ce este legat de moarte. Acesta era, în esenţă, conţinutul acestui grad al treilea. Oricum ar arăta riturile misteriale diferit structurate ale diferitelor popoare, oricum s-ar manifesta ele, peste tot s-a aflat la bază preocuparea cu moartea. Peste tot a trebuit luat punctul de pornire pentru cel de-al treilea grad în tot ce poate fi trăit – dacă îmi este îngăduit să folosesc această expresie paradoxală, pentru că nu am o alta mai bună – atunci când moartea, care altfel îl conduce pe om afară din trup, poate fi vieţuită deja înlăuntrul vieţii trupeşti. Aceasta era legată totodată de posibilitatea de a-l considera într-adevăr pe om, aşa cum este el între naştere şi moarte, drept ceva aflat în afara entităţii la care ajungea acum

discipolul la gradul al treilea. Acum el ştia să unească un concept cu cuvintele: a fi în afara trupului, unde acest „în afară" nu trebuie conceput spaţial, ci supra-spaţial. Aşadar oamenii ştiau să unească cu aceasta un concept care putea fi vieţuit. Totodată era şi locul în care oamenii renunţau la credinţa în religia profană obişnuită, care era religia poporului lor. Aici, la Poarta morţii, oamenii renunţau la ideea: Tu te afli aici, pe Pământ, zeii tăi, sau Dumnezeul tău sunt undeva în afara ta. – Aici, omul se ştia una cu zeul; aici, omul nu se mai diferenţia de zeul său, aici se ştia unit pe deplin cu el. În esenţă, acest al treilea grad aducea omului nemurirea trăită. Nemurirea era trăită prin aceea că omul putea părăsi ceea ce era muritor în el, că se putea separa de ceea ce era muritor în el. Dar să nu uităm întreaga cale datorită acestei trăiri. Întreaga cale consta în aceea că omul învăţase să se cunoască pe sine însuşi. Acum, omul nu mai era în sine însuşi, acum el se afla în lumea exterioară. El purta în lumea exterioară ceea ce cunoscuse prin pătrunderea în sine însuşi. Acesta este esenţialul acestei iniţieri precreştine, că omul intra în sine însuşi pentru a găsi în sine ceva pe care îl lua apoi cu sine în lumea exterioară şi care îi lumina corect în lumea exterioară, pe măsură ce se separa de sine însuşi, în aşa fel încât el se simţea apoi unit cu esenţa lumii exterioare. El intra în sine pentru a ieşi din sine. El intra în sine pentru că el putea găsi în sine ceva din esenţa lumii, pe care nu o putea găsi decât în sine, pe care nu ar fi putut-o găsi în afară, dar ceva pe care nu îl putea trăi cu adevărat decât afară. El trecea prin Poarta omului şi prin Poarta cunoaşterii de sine şi a morţii, pentru a păşi în acea lume care se află, în orice caz, în afara lui. Lumea obişnuită a naturii este tot în afara noastră. Dar omului îi era limpede că putea găsi ceea ce căuta numai dacă intra în sine însuşi.

Apoi, după ce omul parcursese cel de-al treilea grad, extraordinar de dificil, el era, desigur, matur pentru gradul al patrulea. Şi se poate spune: Pur şi simplu prin faptul că practicase un timp vieţuirea în gradul al treilea, era matur pentru gradul al patrulea într-un mod ce ar putea fi foarte greu afirmat de omul actual. Căci omul actual – acest aspect este, pur şi simplu, conţinut în specificul epocii – nu devine, de fapt, matur în cadrul celui de-al treilea grad. El nu iese uşor din reprezentările legate de spaţiu şi timp decât prin anumite reprezentări forţate, care trebuie însă căutate pe alte căi – despre aceasta voi vorbi în zilele următoare – decât cele care erau urmate în vremurile vechi. Prin ceea ce purta omul din sine în lumea din afară, el era ridicat la conştienţa acestui al patrulea grad, şi el devenea ceea ce a fost transpus în limbajul de mai târziu şi care ar putea fi tradus prin cuvintele: un „Christophor" [Nota 4], un purtător al lui Christos. Acesta era, în fond, ţelul acestei iniţieri misteriale: faptul de a-l face pe om purtător al lui Christos. Desigur că numai câţiva aleşi deveneau astfel de purtători ai lui Christos. Ei puteau deveni purtători ai lui Christos numai prin aceea că ei căutau mai întâi în om ceea ce nu putea fi găsit în lumea exterioară, că mergeau apoi în lumea exterioară cu cele căutate în om şi se uneau apoi cu Dumnezeul lor. Ei deveneau în felul acesta purtători ai lui Christos. Ei ştiau că s-au reunit în structura Universului cu ceea ce – eu nu vorbesc acum în sens istoric, ci anticipativ – cu ceea ce este denumit în Evanghelia lui Ioan „Logosul" sau „Cuvântul"; ei se uniseră cu Cel din care s-au făcut toate lucrurile şi fără de care nu s-a făcut nimic din ceea ce s-a făcut. Astfel, taina lui Christos era oarecum separată de om în acele vremuri vechi printr-un abis, şi acest lucru era strâns corelat cu faptul că omul traversa acest abis, că el efectiv prin cunoaşterea de sine se transpunea în starea de

a ieşi din sine însuşi şi de a se uni cu Dumnezeul său, de a deveni un purtător al Dumnezeului său.

Să presupunem acum în mod ipotetic, pentru a ne ajuta în aceste consideraţii, că Misteriul de pe Golgota nu s-ar fi petrecut pe Pământ, şi că evoluţia Pământului s-ar fi desfăşurat până în ziua de azi fără să se fi întâmplat Misteriul de pe Golgota. Numai făcând astfel de contra-ipoteze se poate cuprinde într-adevăr cu privirea importanţa unui astfel de fapt ca Misteriul de pe Golgota. Aşadar să presupunem că Misteriul de pe Golgota nu s-ar fi produs nici până în ziua de azi. Ce ar fi intervenit pentru ceea ce a fost observat în privinţa omului, prin misterii, în timpurile vechi?

Omul actual ar putea percepe ceea ce a fost sentenţa greacă apolinică, deviza greacă apolinică: „Cunoaşte-te pe tine însuţi". El ar putea voi oarecum să trăiască aceste cuvinte: „Cunoaşte-te pe tine însuţi", ar putea încerca, datorită faptului că s-au menţinut tradiţiile de parcurgere a aceloraşi căi de iniţiere, pe care le-a dat, să zicem, iniţierea regală egipteano-caldeeană, putea încerca aşadar să urce prin cele patru trepte aşa cum se urca în acea perioadă precreştină, pentru a deveni Christophor. Atunci omul ar fi făcut o experienţă absolut deosebită. Dacă urma această deviză „Cunoaşte-te pe tine însuţi!", dacă încerca să pătrundă în sine trecând şi prin acele stări de groază care erau parcurse pe atunci, apoi, prin trăirea ulterioară a modificărilor, prin transpunerea ulterioară în mişcare a celor parcurse mai întâi în stare de repaus, el putea face experienţa că acum nu găseşte nimic, că nu găseşte în sine esenţa omului. Aceasta este deja foarte important! Desigur că deviza „Cunoaşte-te pe tine însuţi!" este valabilă şi pentru omul actual, dar această cunoaştere de sine nu îl mai duce la cunoaşterea lumii. Ceea ce mai găsise omul în

sine în vechea stare sufletească drept legat de esenţa lumii, ceea ce el nu putea găsi în lumea exterioară, ceea ce trebuia să caute pe calea cunoaşterii de sine pentru a avea cunoaşterea lumii, acel centru fiinţial omenesc lăuntric pe care îl putea lua apoi cu sine în lumea exterioară pentru a deveni Christophor, pe acela omul nu îl găseşte în sine în ziua de azi, acela nu mai este aici. Aceasta este important, să se aibă acest lucru în vedere! Oamenii cu conceptele lor absurde actuale, cultivate prin aşa-numita ştiinţă, sunt de părerea că: omul este om. Actualul englez, sau francez sau german este om, la fel cum era vechiul egiptean. Reculegându-se după regulile iniţierii, găsea în sine ceva pe care omul actual nu îl poate găsi *în* sine, deoarece a dispărut, deoarece nu mai este. Omului i-a scăpat, pentru om s-a pierdut ceea ce mai putea fi găsit în starea sufletească a grecului din perioada precreştină şi, parţial, post-creştină. Aceasta s-a pierdut, a dispărut din entitatea omenească. Organizaţia umană de astăzi este alta decât era în vremurile vechi.

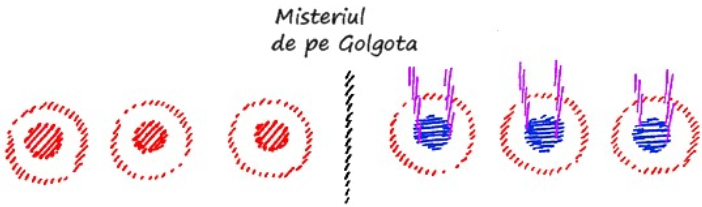
Dacă exprimăm altfel lucrurile, putem spune: Omul îşi găsea totuşi, chiar dacă confuz, chiar dacă nu în concepte pe deplin conştiente, în acele vremuri vechi, mergând în sine, Eul său. Aceasta nu contrazice faptul că se spune că Eul, într-un anumit sens, s-a născut abia prin creştinism. De aceea vă spun: Chiar dacă obscur, chiar dacă nu în concepte pe deplin conştiente, omul îşi găsea totuşi Eul. În calitate de conştienţă activă acesta s-a născut abia prin creştinism, dar omul îşi găsea Eul. Căci din acest Eu, din acest Eu adevărat, în omul de atunci rămânea ceva după ce se năştea. Veţi spune: N-ar trebui oare ca omul să-şi găsească şi astăzi Eul? – Nu, el nu îl găseşte şi acum: adevăratul Eu stagnează atunci când ne naştem. Ceea ce noi trăim drept Eul nostru este doar o imagine a Eului. Este

numai ceva ce Eul prenatal reflectă în noi. Noi trăim în fapt doar o imagine reflectată a Eului, trăim doar foarte indirect ceva din adevăratul Eu. Eul despre care vorbesc psihologii, este doar o imagine în oglindă; aceasta se raportează la adevăratul Eu, așa cum imaginea dumneavoastră pe care o vedeți în oglindă se raportează la dumneavoastră înșivă. Dar acest Eu adevărat, care a putut fi găsit în perioada clarvederii atavice şi până în vremurile creştine, nu se află în ziua de azi în omul care privește la propria sa entitate – în măsura în care această entitate proprie este legată de trup. Omul trăiește doar indirect ceva din Eul său atunci când ajunge în relație cu alți oameni și se desfășoară karma.

Atunci când păşim în faţa unui om şi între noi şi celălalt om se desfăşoară ceva ce ține de karma noastră, atunci apare în noi ceva din impulsul adevăratului nostru Eu. Dar ceea ce numim noi Eu în noi, ceea ce desemnăm cu acest cuvânt, este doar o imagine în oglindă. Şi tocmai prin aceasta se maturizează omul în timpul celei de-a cincea perioade de cultură postatlanteană, ca în cel de-al şaselea interval temporal să trăiască Eul într-o formă nouă, prin aceea că într-un fel de-a lungul celei de-a cincea epoci el trăiește acest Eu doar ca imagine reflectată. Tocmai aceasta este caracteristica epocii sufletului conştienţei, că omul îşi primeşte Eul doar ca imagine în oglină, pentru ca el să se adapteze la epoca Sinei spirituale şi să-şi configureze altfel Eul, să-l poată retrăi într-o formă nouă. Numai că îl va trăi altfel decât ar vrea astăzi cu drag să o facă! În ziua de azi, omul ar vrea mai degrabă să numească Eul său, pe care îl vieţuieşte doar ca imagine, orice altceva decât ceea ce i se va prezenta ca atare în viitoarea epocă, a şasea postatlanteană. Astfel de veleităţi mistice, pe care oamenii le mai au încă în ziua de azi: găsirea adevăratului Eu prin

clocire înăuntru – pe care ei îl numesc chiar Eu divin! – asemenea veleităţi vor avea mai rar oamenii în viitor. Dar ei vor trebui să se obişnuiască să vadă acest Eu numai în lumea exterioară. Va interveni situaţia ciudată că orice alt om pe care îl întâlnim şi are ceva de a face cu noi, va avea mai mult de a face cu Eul nostru decât ceea ce este închis în pielea noastră. Astfel, omul se îndreaptă înspre acea epocă socială în care îşi va putea spune în viitor: Eul meu este la toţi aceia pe care îi întâlnesc acolo afară; cel mai puţin este aici, înăuntru. Trăind ca om fizic între naştere şi moarte eu îmi primesc Sinea din toate cele ce mă înconjoară, nu numai de la ceea ce este închis în pielea mea.

Aceasta, oricât de paradoxal ar părea, se pregăteşte indirect în ziua de azi prin aceea că oamenii învaţă puţin să simtă cum ei sunt de fapt îngrozitor de puţin în ceea ce ei numesc Eul lor, în această imagine oglindită. Eu am vorbit recent despre faptul că se poate ajunge la adevăr prin aceea că omul îşi aduce înaintea ochilor biografia, dar obiectiv, şi se întreabă ce anume datorează unui om sau altuia, începând de la naşterea sa. Atunci el se va dizolva treptat în influenţele care vin de la ceilalţi; el se va găsi extraordinar de puţin în ceea ce are de considerat drept Eul său propriu-zis, care, după cum am spus, este numai o imagine reflectată. Formulând oarecum grotesc lucrurile, se poate spune: În acele timpuri în care s-a desfăşurat Misteriul de pe Golgota, omul a fost golit, a devenit gol. Aceasta este important, ca omul să înveţe să cunoască Misteriul de pe Golgota drept impuls, considerându-l în interacţiunea sa cu această golire a omului.

Atunci când vorbește despre realitate, omului trebuie să-i fie limpede că locul pe care îl mai putea găsi înainte, să zicem, în epoca misteriilor regale egipteano-caldeene, trebuie să fie cumva umplut. Acesta mai era pe atunci încă întru câtva umplut de adevăratul Eu, care astăzi stagnează atunci când se naşte omul, sau cel puţin stagnează în primii ani ai copilăriri, mai apărând întru câtva în primii ani ai copilăriei. Şi acel loc a fost preluat de Impulsul lui Christos. Aici vedeţi adevăratul proces. Vă puteţi spune: aici se află [Nota 5] (vezi desenul, stânga) oamenii înaintea Misteriului de pe Golgota, aici (în mijloc), Misteriul de pe Golgota, aici (în dreapta) oamenii după Misteriul de pe Golgota.

Oamenii dinaintea Misteriului de pe Golgota aveau ceva în sine care, după cum am spus, putea fi găsit prin iniţiere (roşu). Oamenii de după Misteriul de pe Golgota nu mai au acest ceva în sine (albastru), ei sunt întru câtva goliţi, iar Impulsul lui Christos se cufundă înăuntru (violet) şi ocupă locul liber. Aşadar Impulsul lui Christos nu trebuie înţeles ca o simplă învăţătură, ca teorie, ci trebuie cuprins în privinţa realităţii sale. Şi fiecare om care înţelege cu adevărat importanţa acestei cufundări în sensul vechii iniţieri misteriale, acela înţelege însemnătatea Misteriului de pe Golgota în adevărul său lăuntric. Căci în ziua de azi, firește că omul nu ar putea fi un Christophor, aşa cum era pe vremea vechii iniţieri regale egiptene; dar el devine un

Christophor în orice circumstanţe, în măsura în care în spaţiul liber care se află în el, se cufundă Christos.

Aşadar în pierderea importanţei vechilor principii misteriale se arată marea importanţă a Misteriului lui Christos, despre care eu am spus – puteţi citi aceasta în cartea mea ***Creştinismul ca fapt mistic*** –: ceea ce fusese trăit mai înainte în adâncurile omului, ceea ce îl făcea pe om să devină un Christophor, a fost scos afară pe marele plan al istoriei lumii şi se îndeplineşte ca fapt exterior. Aceasta este realitatea. De aici veţi deduce însă că principiul de iniţiere însuşi din acele vechi timpuri a trebuit să afle o modificare, a trebuit să parcurgă o transformare, căci ceea ce au intenţionat vechile misterii ca trebuind să fie căutat în om nu mai poate fi găsit în ziua de azi.

De aceea nu e chiar spre bine ca ştiinţele naturii de azi să considere englezii, francezii, germanii actuali la fel cum i-ar considera pe vechii egipteni, dacă ar putea. Ele nu consideră câtuşi de puţin ceea ce este esenţial la om. La urma-urmelor, chiar aspectul exterior s-a schimbat întru câtva din acele vechi timpuri, dar ceea ce este esenţialul, care s-a modificat, trebuie descris în aşa fel cum am făcut-o noi astăzi. Din această descriere vedeţi însă totodată necesitatea ca principiul de iniţiere să se modifice. Căci ce trebuie să caute în ziua de azi omul dacă el vrea să urmeze numai vechiul „Cunoaşte-te pe tine însuţi" în vechiul sens? Ce ar dobândi el, dacă ar cunoaşte toate descrierile ceremoniilor de iniţiere şi proceselor de iniţiere din vechiul Egipt, şi le-ar aplica asupra sa? El nu ar mai găsi ceea ce a fost găsit în cadrul vechilor misterii. Şi el ar înfăptui în mod inconştient ceea ce devenea omul la gradul al patrulea, dar nu l-ar putea înţelege. Chiar dacă parcurge toate căile de iniţiere care duceau pe atunci până la Christophor, omul nu îl mai poate întâmpina cu înţelegerea

pe Christos în acest mod. Omul din vechime o putea face, dacă era inițiat: el devenea cu adevărat un Christophor. Aceasta a intervenit în decursul evoluției Pământului, anume că omul a pierdut posibilitatea de a căuta în sine acea entitate, care a devenit apoi lumina entității Universului. În ziua de azi omul găsește în sine un spațiu gol, dacă va căuta în același mod.

Dar în mersul lumii nu este lipsit de importanță când se pierde ceva. În felul acesta, omul devine un altul. Omul se poartă pe sine ca om – dacă e să extind în continuare ceea ce tocmai am discutat – prin lume cu acel spațiu gol. Dar aceasta conferă omului din nou capacități deosebite. Și pe cât este de adevărat că anumite vechi capacități s-au pierdut, tot atât de adevărat este și că tocmai prin pierderea acelor capacități au fost dobândite altele, noi, care pot fi din nou formate ca și vechile capacități, în sensul vechi. Aceasta înseamnă, cu alte cuvinte: Calea care a fost parcursă prin Poarta omului până la Poarta morții trebuie parcursă în ziua de azi în alt mod. Aceasta este legat de ceea ce am spus: Spiritele Personalității preiau un alt caracter. De acest nou caracter al Spiritelor Personalității este legată esențialmente noua inițiere.

Pentru început, s-a făcut oarecum o pauză în evoluția omenirii în privința inițierii. Anume, în secolul al XIX-lea omul era foarte departe de ea. Abia la sfârșitul secolului al XIX-lea a revenit posibilitatea re-apropierii de adevărata inițiere vie. Și această inițiere cu adevărat vie se pregătește acum, dar ea va decurge într-un cu totul alt mod decât a decurs cea din vechime, pe care eu v-am descris-o astăzi pentru a vă face o pregătire pentru o mai profundă înțelegere a creștinismului – dintr-un anumit punct de vedere. Ceea ce pe atunci era întru totul zadarnic: căutarea a ceva esențial în lumea exterioară ce se extindea împrejur,

devine posibil tocmai prin aceea că noi devenim atât de goi lăuntric. Şi aceasta va interveni tot mai mult şi este deja posibil într-o anumită măsură în ziua de azi, şi poate fi deja atins în ziua de azi pe căi de cunoaştere cum am descris în ***Cum se dobândesc cunoştinţe despre lumile superioare?***. Ceea ce este posibil să fie dobândit în ziua de azi este să se privească mai profund în această lume exterioară, într-un anumit fel cu aceleaşi capacităţi sufleteşti, dacă sunt corect folosite, cu care se priveşte în lumea exterioară. Ştiinţele naturii nu fac asta, ele vor să pătrundă numai până la legi, la aşa-numitele legi ale naturii. Aceste legi ale naturii sunt abstracţiuni. Şi dacă vă familiarizaţi puţin cu literatura curentă, în care conceptelor de ştiinţe ale naturii li se pune un fel de mică mantie filosofică – aş putea spune că li se pune şi un fel de pălărioară filosofică – atunci veţi vedea că aceşti oameni, care vorbesc în ziua de azi despre aceste lucruri, nu ştiu cum să gândească despre legăturile legilor naturii cu realitatea. Acolo se ajunge până la legile naturii, dar ele rămân concepte abstracte, idei abstracte. O personalitate ca Goethe încearcă să răzbată dincolo de legile naturii. Şi acesta este aspectul remarcabil al lui Goethe şi al goetheanismului, acest aspect, atât de puţin înţeles: că Goethe caută să răzbată dincolo de legile naturii, la configurarea naturii, la forme. De aceea a întemeiat el tocmai o morfologie în sens superior, o morfologie spirituală. El nu a încercat să reţină ceea ce oferă simţurile exterioare, ci ceea ce se formează, ceea ce nu ne dau simţurile exterioare, dar care se ascunde în forme. Astfel încât în ziua de azi putem vorbi într-adevăr de ceva paralel cu Poarta omului: putem vorbi despre „Poarta formelor naturii”. Aş spune că aurora dimineţii a fost deja dată, dar într-un mod întru câtva întunecat, atunci când din mistica haotică a Evului Mediu un om ca *Jakob Böhme* [Nota 6] a

vorbit despre cele şapte forme ale naturii, chiar dacă a făcut-o „pe limba lui”. Dar la Jakob Böhme lucrurile nu sunt foarte limpezi şi nici foarte cuprinzătoare. Dar cele la care trebuie să ajungă tot mai mult iniţierea modernă sunt aceste forme care se prezintă în cadrul formelor sensibile exterioare ca trecând dincolo de spaţial-temporal.

Eu am atras adesea atenţia asupra acelei celebre convorbiri dintre *Goethe* şi *Schiller* [Nota 7], de când ieşeau amândoi de la o prelegere a cercetătorului naturii *Batsch*. Atunci Schiller i-a spus lui Goethe că modul în care Batsch consideră natura este foarte fragmentar. Or modul şi mai fragmentar în care îl practică actualii cercetători ai naturii încă nu exista pe atunci, dar Schiller îl simţea totuşi ca fiind foarte uscat. Iar Goethe spunea că se poate folosi foarte bine şi un alt mod de considerare a naturii. Şi el şi-a desenat metamorfoza sa a plantelor, planta primordială, prin câteva linii caracteristice. Atunci Schiller, care nu a putut-o înţelege, a spus: Aceasta nu este o experienţă – el se gândea că nu este ceva care să se afle în lumea exterioară –, aceasta este o idee – Schiller rămăsese la abstracţie. La aceasta, Goethe a răspuns: Dacă aceasta este o idee, atunci mi se pare drept să afirm că eu îmi văd ideile cu ochii. – El era de părere că pentru el aceasta nu era o idee, pe care să o alcătuiască doar lăuntric, ci pentru el ceea ce desenase exista, deşi nu îl putuse vedea aşa cum se văd culorile cu ochii. Aceasta este o adevărată configurare, o configurare suprasensibilă a simţurilor. Precis că Goethe nu a configurat aceasta prea mult. În consideraţiile pe care le-am prezentat, eu am spus: în continuarea directă a acestei metamorfoze goetheene a lumii vegetale şi a celei animale, pe care Goethe a configurat-o în mod elementar, se află adevărata întrepătrundere a vieţilor pământeşti repetate. Goethe consideră petala florală drept frunză

vegetală transformată; el consideră oasele craniului drept oase ale vertebrelor transformate. A fost un început. Dacă îl continuăm în conformitate cu acelaşi mod de considerare, ajungem numai până la forme, dar tocmai până la Poarta formelor naturii, ajungem la înţelegerea imaginativă a acestor forme ale naturii. Şi atunci se ajunge să nu se vadă că numai oasele craniului sunt vertebre transformate, ci întregul craniu. Se ajunge la ideea că acest întreg cap omenesc este statură omenească transformată din viaţa anterioară, numai că gândită ca lipsită de cap. Ceea ce dumneavoastră purtaţi acum în afara capului, restul corpului, trece, desigur, în ceea ce priveşte materia, în Pământ, dar suprasensibilul formelor trece prin viaţa dintre moarte şi o nouă naştere şi devine cap în încarnarea următoare. Aici avem cea mai înaltă metamorfoză la om. Nu vă este îngăduit să apreciaţi lucrurile după aparenţă. Desigur că puteţi spune: Noi îl cufundăm pe om în Pământ sau îl incinerăm, cum să se transforme corpul său în cap? – Or, tocmai asta înseamnă să se ţină cont de aparenţă în sens actual. Dacă vreţi să cultivaţi această aparenţă va trebui să rămâneţi la aceia care atrag atenţia asupra acelui pasaj din *Shakespeare* [Nota 8], unde Hamlet spune din disperare că undeva, într-un fir de praf oarecare, trebuie să existe praful omenesc pământean al lui Iulius Cezar; poate că într-un câine se află resturile rămase, atomii care l-au format, alcătuit cândva pe romanul Iulius Cezar.

Or aceşti oameni nu urmăresc drumul pe care îl ia, de exemplu, şi organismul fizic, indiferent dacă este pus în Pământ sau este ars. Acolo are deja loc această metamorfoză. Este aşa că numai capul dispare treptat, dispare de pe Pământ, căci el merge în Univers; însă ceea ce este trupul dumneavoastră în actuala încarnare, în afara capului, se transformă şi îl găsiţi drept cap – nu vă puteţi

deloc sustrage acestui fapt – în următoarea dumneavoastră încarnare. La materie nu trebuie să vă gândiţi deloc. Nici acum nu aveţi aceeaşi materie pe care aţi purtat-o în dumneavoastră cu şapte ani în urmă. Este nevoie să vă gândiţi numai la forma care se transformă în sine. Este tot o primă treaptă, aşa cum Poarta omului în sens vechi era o primă treaptă: este treapta formelor. Şi în măsura în care omul a cuprins viu această Poartă a formelor, el poate intra pe „Poarta vieţii", unde nu mai are de a face cu forme, ci cu trepte de viaţă, cu elemente ale vieţii. Aceasta ar corespunde celor pe care le-am caracterizat anterior la vechea iniţiere regală egipteană drept cel de-al doilea grad. Iar cel de-al treilea are aceeaşi semnificaţie cu trecerea prin Poarta morţii: este iniţierea în diferitele conştienţe. Omul cunoaşte între naştere şi moarte o singură conştienţă; însă aceasta este doar una din şapte. Dar de aceste diverse conştienţe trebuie ţinut cont dacă vrem să înţelegem lumea.

Gândiţi-vă numai că aveţi schiţa acestor trei lucruri succesive în cartea mea ***Ştiinţa ocultă în schiţă***. Eu v-am dat-o pentru evoluţia Universului. Acolo aveţi diversele forme de conştienţă Saturn, Soare, Lună, Pământ ş.a.m.d., cele şapte forme de conştienţă. Omul trece pe fiecare din aceste trepte, dintre care una este cea a Pământului, printr-o conştienţă. El absolvă şapte stări de conştienţă, aşadar Saturn, Soare, ş.a.m.d., şapte trepte de viaţă, şi pe fiecare treaptă de viaţă şapte trepte de formă. Ceea ce noi descriem în treptele noastre de cultură drept treaptă protohindusă, protopersană, egipteano-caldeeană, greco-latină, epoca noastră actuală, sunt tot forme. Aici intrăm prin Poarta formelor. Aceasta corespunde Porţii omului, dacă vorbim despre aceste forme de cultură, şi noi ne putem forma din această lume a formelor reprezentări

despre aceste culturi succesive. Sunt şapte asemenea culturi pe fiecare treaptă de viaţă. Dar atunci când vorbim despre treptele de viaţă, vorbim despre şapte trepte succesive, dintre care una este, de exemplu, epoca noastră postatlanteană, care conţine epoca protohindusă, protopersană ş.a.m.d., până la cea de-a şaptea. Noi ne aflăm acum pe cea de-a cincea treaptă de viaţă, care este o treaptă de viaţă, cea atlanteană este şi ea una, cea lemuriană este tot o treaptă de viaţă. Şi aceste şapte trepte de viaţă există pentru ca omul să poată dobândi conştienţa pe care o are în ziua de azi. Dar această conştienţă a fost dezvoltată din vechea conştienţă lunară, iar aceasta din vechea conştienţă solară. Din fiecare încorporare planetară omul preia o asemenea formă de conştienţă. Cea mai desăvârşită, pentru început, o va dobândi în timpul evoluţiei Vulcan.

Vedeţi aşadar că prin cele trei taine succesive ale gradelor omului se dobândeşte o privire de ansamblu asupra Cosmosului. Şi apoi el poate dobândi din această cunoaştere a lumii din nou cunoaşterea omului. Şi din această cunoaştere a lumii se dobândeşte posibilitatea de a întâmpina cu înţelegere Misteriul de pe Golgota.

Aş spune că noi am examinat abia astăzi câteva schiţe în vederea acestei înţelegeri. Dar am putut întotdeauna înţelege de ce, de exemplu, a intervenit Misteriul de pe Golgota în cea de-a patra formă de cultură postatlanteană din cea de-a cincea perioadă de viaţă, perioada de viaţă postatlanteană, de ce a survenit el pe Pământ. Dacă veţi citi ultimul ciclu (de conferinţe) de la Leipzig [Nota 9], veţi vedea cum s-a pregătit pe acest Pământ acest Misteriu de pe Golgota. Dar tot ceea ce este necesar pentru înţelegerea acestui Misteriu de pe Golgota rezultă din principiile noii iniţieri. Astfel încât vechea iniţiere mergea esenţialmente de la cunoaşterea omului la

cunoaşterea Universului, cea nouă de la cunoaşterea Universului înapoi, la cunoaşterea omului.

Dar aşa stau lucrurile caracterizate din punctul de vedere al iniţierii. Acolo, dumneavoastră vă aflaţi oarecum de o parte; de cealaltă parte vi se prezintă imaginea dumneavoastră oglindită. Pentru a dobândi această cunoaştere a lumii, dumneavoastră trebuie să porniţi tocmai de la noua cunoaştere a omului. Iar despre aceasta, eu am vorbit recent. Despre aceasta trebuie vorbit cu totul altfel pentru timpurile vechi şi pentru cele noi. Timpurile vechi ajungeau prin cunoaşterea lor omenească la un rezultat care era tocmai cunoaştere a Universului. Teoretic vorbind, s-ar putea spune: omul parcurgea un proces al vieţii, şi atunci când acesta se încheia, era cunoaştere a lumii; datorită acestui fapt el pornea în conştienţa sa de la cunoaşterea lumii şi putea conchide apoi din nou asupra omului. În ziua de azi, dacă porniţi de la această cunoaştere a lumii prin formă, viaţă şi conştienţă, ajungeţi tocmai în felul acesta – vedeţi în ***Ştiinţa ocultă*** – la cunoaşterea esenţială a omului. De fapt, dispare tot restul din cunoaşterea naturii: omul devine inteligibil. Şi la fel, omul devine de înţeles, după cum v-am arătat, ca fiinţă tripartită – ca fiinţă neuro-senzorială, ca fiinţă ritmică şi fiinţă metabolică – prin aceea că se dobândeşte această cunoaştere a Universului. Şi pornind de la om se poate trece din nou la cunoaşterea Universului.

Acestea nu sunt contradicţii. Veţi găsi astfel de aspecte la tot pasul, dacă vreţi să intraţi în lumea adevărului. Dacă vreţi o dogmatică, atunci nu puteţi merge după asemenea contradicţii, pentru că ele vă sunt incomode. Dacă vreţi o dogmatică, o puteţi găsi ici sau colo, dar această dogmatică nu vă va da niciodată înţelegerea realităţii, ci numai ceva pe care puteţi jura, dacă vreţi. Dacă

vreţi să cunoaşteţi realitatea trebuie să vă fie limpede că această realitate trebuie expusă sub diferite aspecte. În conformitate cu viaţa, omul din vechime trebuia să meargă de la Univers la om, omul nou, de la om la Univers; în conformitate cu cunoaşterea, omul din vechime mergea de la om la lume; omul nou, de la lume la om. Aceasta este necesar. Or aceasta este din nou ceva incomod pentru omul modern, dar fiecare trebuie să obţină astăzi trecerea prin ceea ce este oscilare, prin acea nesiguranţă! Gândiţi-vă numai că la al doilea grad din iniţierea egipteană regală omul era adus la oscilare, la întoarcere. În ziua de azi, dacă omul se străduieşte cu adevărat să treacă dincolo de forme în viaţă, el trebuie să se lase transpus în acea posibilitate, în care îşi spune: Chiar dacă îngădui să mi se dea concepte atât de frumoase printr-o confesiune tradiţională sau alta, aceste concepte pot fi, toate, de-a dreptul frumoase, dar prin ele eu nu ajung totuşi la realitate, dacă nu-mi pot reprezenta şi conceptele opuse.

Eu v-am atras atenţia că însuşi Misteriul de pe Golgota face necesar să avem ambele concepte opuse, prin aceea că vă spuneţi: Este absolut sigur că a fost o faptă rea atunci când oamenii l-au ucis pe Dumnezeul încorporat într-un om. Dar este absolut sigur că această faptă a fost punctul de pornire al creştinismului. Căci dacă moartea de pe Golgota nu s-ar fi produs, creştinismul nu ar fi existat în realitatea sa. Acest aspect paradoxal al unei fapte suprasensibile poate fi exemplu pentru unele paradoxuri cu care va trebui să vă obişnuiţi, dacă vreţi să ajungeţi într-adevăr la înţelegerea lumii suprasensibile, căci fără aceasta nu se poate ajunge. Înainte era nevoie de groază, astăzi este necesară depăşirea acelei prăpăstii ce apare omului ca un stat în picioare fără să aibă nici un punct de sprijin în Univers. Dar trebuie trecut prin aceasta, pentru ca oamenii

să nu mai jure pe concepte, ci conceptele să fie văzute drept ceva care aruncă lumină asupra lucrurilor din diferite părţi, ca imaginile obţinute de la un arbore iluminat din diferite părţi. Dogmaticul – cercetătorul naturii şi teologul – cred că pot cuprinde întreaga realitate cu oarecari dogme. Cel care se află în realitate ştie că orice afirmaţie de acest tip se poate compara cu o fotografie luată dintre-o parte, şi care redă un singur aspect al realităţii; că trebuie să avem cel puţin şi aspectul opus, pentru ca, prin privirea-împreună a celor două aspecte să ne apropiem de realitatea obiectului. Despre aceasta vom vorbi în continuare mâine.

CONFERINȚA a V-a

Dornach, 28 decembrie 1918

În consideraţiile din aceste zile am vrut să vă clarific în primul rând că pentru acela care având concepţia spiritual-ştiinţifică priveşte cu mai multă precizie asupra evoluţiei omenirii, chiar şi a celei din perioada istorică – pentru că noi am luat în considerare în aceste zile esenţialmente timpurile istorice –, se dezvăluie faptul că întreaga stare sufletească, modul de înţelegere, concepţia despre lume, impulsurile de acţiune, tot ceea ce ţine de starea sufletească se transformă, se transformă în aşa fel încât nu se poate naşte nicio presimţire despre această transformare în ştiinţa exterioară, care lucrează în acest domeniu cu mijloace cu totul insuficiente. Am încercat ieri să arătăm cum tocmai ceea ce poate fi numit centru al vieţii sufleteşti omeneşti, conştienţa propriu-zisă a Eului, se prezintă în faţa unei considerări mai intime cu totul altfel în vremurile mai vechi decât în vremurile mai noi, în

prezentul nostru. Şi eu am încercat să caracterizez această diferenţă prin aceea că am spus: pentru timpurile mai vechi, anume pentru timpurile precreştine, avem de a face la om cu o conştienţă de sine care mai conţine în sine elemente reale, elemente ale realităţii, în timp ce în epoca noastră, care reprezintă esenţialmente dezvoltarea sufletului conştienţei, avem de a face în ceea ce numeşte omul în mod conştient Eul său doar cu o imagine oglindită a adevăratului Eu. Am indicat acest fapt în conferinţele publice [Nota 1] prin aceea că am spus: În ziua de azi, omul, în special atunci când vrea să fie filosof, nu ajunge la adevăr, pentru că este îndrumat pe o cale greşită printr-o afirmaţie filosofică ce joacă astăzi un rol important şi care începe deja să devină fatală în considerarea lumii, prin afirmaţia: Cuget, deci exist. Această afirmaţie augustino-decartiană nu este adevărată, căci pentru omul actual este valabilă afirmaţia: Cuget, deci nu exist! Ceea ce ajunge în primul rând în conştienţa omului actual este că în ceea ce reuneşte el în cuvântul „Eu", sau „Eu sunt", în ceea ce are el în conştienţă atunci când vrea să privească lăuntric, sufleteşte, asupra lui însuşi, el are doar o imagine oglindită, o imagine ce conţine în sine şi toate conceptele noastre, legate direct de Eu, conceptele care trebuie prelucrate de Eu. Astfel încât noi, ca oameni ai prezentului, nu mai purtăm în viaţa noastră sufletească ceva real – această realitate intervine în suflet doar; eu am indicat ieri prin ce intervine –, ci purtăm în noi imaginea oglindită a adevăratei noastre entităţi. Acest fapt se poate arăta numai dacă abordăm ştiinţa iniţiatică, dacă vom cuprinde cu privirea diferenţa dintre modul în care se putea pătrunde pe căile educării suprasensibile în lumea spirituală în vremurile vechi şi modul în care trebuie pătruns în vremea noastră, şi faptul că drumurile înspre lumile suprasensibile

devin cu totul altele decât erau în vremurile vechi, pe măsură ce ne deplasăm din prezent în viitor. Asta am vrut să vă clarific ieri în primul rând.

Cu câtva timp în urmă am indicat faptul obiectiv [Nota 2] care stă la baza acestei deveniri, l-am indicat prin aceea că în cadrul evoluţiei omenirii, atunci când oamenii îşi puneau întrebarea: ce impulsuri, ce forţe sunt active în devenirea Pământului? – puteau fi urmărite acele entităţi divin-spirituale – am putea la fel de bine alege denumirea şi din altă parte – pe care Biblia îi numeşte Creatori, Elohimi. Noi le numim Spirite ale formei. Dar eu am indicat din cele mai diverse puncte de vedere că aceste Spirite ale formei – dacă îmi este îngăduit să folosesc această expresie în ciuda faptului că sună cam trivial – şi-au jucat de fapt rolul, până la un anumit grad, în privinţa celor mai importante probleme ale omenirii, şi că alte entităţi preiau rolul de Creatori.

Cine poate avea suficientă simţire faţă de această faptă accesibilă cercetării suprasensibile, anume că întru câtva zeii veneraţi în vechime sau Dumnezeul au trebuit să fie înlocuiţi în conştienţa omenească prin alte impulsuri, acela va spune: ceva s-a petrecut precis în cadrul evoluţiei omenirii, chiar şi în perioada istorică. Desigur că o asemenea transformare lăuntrică a întregii conştienţe omeneşti cum este cea în care ne aflăm noi acum, şi care se va arăta tot mai mult, precis nu a existat în vremurile istorice. Dumneavoastră ştiţi că eu am o repulsie în a accepta această frază mult repetată: trăim într-o perioadă de tranziţie – căci eu v-am spus adesea că oricine poate spune oricând: Trăim într-o perioadă de tranziţie şi, dacă îi face plăcere, poate considera că tranziţia pe care o are în vedere este cea mai importantă din evoluţia lumii. Or eu nu am avut aşa ceva în intenţie atunci când am vorbit astfel.

Orice timp este într-adevăr un timp de tranziţie, şi se pune doar problema ce anume tranzitează, ce anume este cuprins în transformare. Din alte puncte de vedere pot fi importante alte transformări, pentru viaţa sufletească lăuntrică a omului transformarea în sensul viitorului pe care am indicat-o aici ieri este cea mai importantă din timpurile istorice.

Acum vrem să o considerăm dintr-un alt punct de vedere decât am făcut-o ieri şi în zilele care au trecut. Dacă vom cuprinde mai exact cu privirea starea sufletească a vechiului elenism, a vechii perioade egiptene, caldeene, se arată că această stare sufletească în primul rând nu prezenta o asemenea dualitate ca starea sufletească a omului actual. Poate că s-ar putea spune mai bine: în ziua de azi se pregăteşte o dualitate în om, dar pregătirea este intensă şi se exprimă şi în exterior, în fapte obiective. Ceea ce mai înainte erau, ca să spunem aşa, mai mult forţe sufleteşti amestecate, ceea ce acţiona în sufletul omenesc mai mult ca unitate, s-a scindat, anume începând din secolul al XV-lea. Pentru observatorul atent al evoluţiei omenirii acest lucru este cu totul limpede. Viaţa de reprezentare şi cea de voinţă erau cu mult mai strâns legate în vremurile vechi decât în ziua de azi, şi ele se vor scinda tot mai mult. Iar viaţa de reprezentare, singura pe care o putem cuprinde cu conştienţa în ziua de azi – cu conştienţa obişnuită, nu cu cea clarvăzătoare –, este tocmai o imagine a realităţii; ea ne oferă o simplă imagine oglindită, iar în aceasta este conţinut, pentru început, şi ceea ce cuprinde omul din Eul său. Dimpotrivă, omul îşi trăieşte viaţa de voinţă ca în vis. Ceea ce pulsează de fapt în voinţă este pentru om la fel de inconştient, pe cât îi sunt de inconştiente faptele somnului. Dar aşa cum omul ştie că a dormit, deşi în timpul somnului nu ştie nimic despre sine,

tot aşa ştie despre voinţă prin conştienţa sa obişnuită, deşi „doarme" tot ceea ce voieşte. Nu-i aşa, dacă aveţi pe undeva o suprafaţă albă care reflectă lumina, şi în cadrul ei pete negre, care nu o reflectă, vedeţi şi petele negre, deşi acolo nu este nimic din lumină. Tot aşa, dacă vă urmăriţi retrospectiv viaţa, nu veţi percepe numai că aţi fost treji, ci ştiţi şi că stările de somn se încadrează pe parcursul vieţii ca petele negre de pe suprafaţa albă. Cu toate acestea, este totuşi corect, ca dumneavoastră să nu ştiţi nimic despre dumneavoastră în somn, dar la privirea de ansamblu asupra întregii suprafeţe a conştienţei, aş spune, stările de somn se încadrează ca nişte pete negre. Omul se amăgeşte când crede că ştie altceva despre voinţa sa decât ştie despre somn. Omul are în conştienţă viaţa de reprezentare, şi în viaţa de reprezentări se intercalează pete negre: acestea sunt impulsurile volitive. Dar omul trăieşte impulsurile de voinţă la fel de puţin pe cât trăieşte stările de somn.

Numai că pentru vederea conştientă precreştină, întunericul voinţei nu era atât de adânc pe cât este în ziua de azi. Omul nu dormea atât de puternic în privinţa voinţei sale; acţiona voinţa instinctivă, luminată de viaţa de reprezentare. Datorită acestui fapt reprezentările nu erau simple imagini oglindite, cum sunt în ziua de azi. Astăzi ele sunt imagini oglindite. Astfel încât omul are, pe de o parte, viaţă de reprezentări, care de fapt este imagine oglindită a realităţii, şi un fel de stare de somn ce răzbate în viaţa conştientă: viaţa de voinţă.

Spuneam că ceea ce este conţinut în starea sufletească a omului, aşa cum am indicat eu, se exprimă şi în mod obiectiv. Să luăm două manifestări extreme care sunt, aş spune, ca doi poli. Restul vieţii omeneşti, în măsura în care aceasta este influenţată de starea sufletească, se

prezintă asemănător acestor fenomene polare. Una dintre manifestările polare o constituie în ziua de azi acele concepţii care se formează, anume în aşa-numitele societăţi secrete ale populaţiei vorbitoare de limba engleză. Tot ceea ce au alte populaţii ale Pământului drept societăţi secrete francmasone sau altele asemănătoare, toate acestea depind de întemeierea originară a acestor societăţi în cadrul populaţiei vorbitoare de limbă engleză. Aceasta este o manifestare polară. Cealaltă manifestare polară este ceea ce se exprimă în aşa-numita Biserică creştină, în măsura în care această aşa-numită Biserică creştină are în ea elemente ritualice şi dogmatice. Acestea sunt cele două extreme, cele două manifestări polare. Dar şi alte fenomene sunt asemănătoare, ca de exemplu tot ceea ce numim ştiinţă modernă este asemănător concepţiilor societăţilor secrete ale populaţiei vorbitoare de limbă engleză. Numai că de asta omenirea este puţin conştientă, că ceea ce este ştiinţă modernă este considerată asemănător – eu nu spun influenţat, ci asemănător, căci lucrurile se dezvoltă din rădăcini diferite, şi copacii devin asemănători – concepţiilor ce trăiesc în societăţile secrete ale populaţiei vorbitoare de limbă engleză. Tot aşa este cu multe dintre concepţiile populare despre lume. În ziua de azi, mulţi dintre acei oameni care nu îşi îndreaptă gândirea în conformitate cu vreo concepţie ştiinţifică oarecare despre lume, au o strădanie asemănătoare. Dintre concepţiile ştiinţifice, doar filosofia, văzută lăuntric, este încă foarte dependentă de concepţia Bisericii catolice. Chiar împărţirea omului în trup şi suflet – eu am spus aceasta adesea –, pe care filosofii o consideră în ziua de azi ştiinţă lipsită de prejudecăţi, nu este altceva decât rezultatul celui de-al optulea conciliu ecumenic de la Constantinopole [Nota 3], astfel încât „filosofia lipsită de prejudecăţi” nu

este de fapt altceva decât execuţie a concluziilor unui conciliu. Pentru acela care nu vede lucrurile aşa cum sunt ele prezentate oamenilor de către universităţi, ci abordează într-adevăr faptele, filosofia nu este, tocmai în măsura în care configurează acest dualism dintre trup şi suflet, în măsura în care ea nu clădeşte pe împărţirea într-adevăr corespunzătoare realităţii a omului în trup, suflet şi spirit – spiritul a fost doar abolit de Biserica catolică la susmenţionatul conciliu – nimic altceva decât o superstiţie abstractă care se bazează pe acest conciliu, desigur, inconştient. Dumneavoastră puteţi găsi că aceste două manifestări polare sunt atenuate. Aşa cum în zona temperată frigul de la Polul Nord este atenuat, iar ceva mai la nord sau mai la sud de Ecuator clima ecuatorială este atenuată, iar în Australia Polul Sud este atenuat, tot aşa puteţi găsi atenuate aceste aspecte în ştiinţă, în concepţia populară despre lume. Dar dacă se au în vedere extremele, lucrurile se pot clarifica în mod deosebit. Concepţia societăţilor secrete ale populaţiei vorbitoare de limbă engleză ţine cont în mod deosebit – privind înspre ceea ce consideră ea că se află la baza întregului proces al lumii – de aşa-numitul Arhitect al lumilor, de marele Maestru constructor al lumilor. Aceste societăţi exprimă în mod concret prin tot felul de simboluri, prin tot felul de rituri de diferite tipuri, cum acţionează marii maeştri ai tuturor lumilor în cadrul proceselor Universului. Numai că nu se cunoaşte modul în care bântuie în continuare această concepţie în ştiinţa modernă. Însă ea bântuie în continuare. Aceasta este o concepţie care tinde întru totul să aibă în vedere simpla imagine a lumii, ceea ce este doar reflectare a unei realităţi.

Aveţi aşadar aici o extremă care ţine cont doar de reflectările realităţii care, în fond, dacă devine concepţie

dogmatică despre lume, trăieşte cu totul în afara realităţii. De aceea se şi poate face atâta exces cu aceste lucruri; de aceea şi pot deveni rituri şi simboluri foarte serioase sau de-a dreptul impozante o mascaradă sau o simplă fanfaronadă. Avem de a face tocmai cu ceea ce este imagine oglindită a realităţii, care conţine imaginea oglindită a realităţii. Cealaltă extremă este ceea ce oferă Biserica. Aceasta se deosebeşte într-adevăr radical de ceea ce este nervul concepţiei despre lume al acestei concepţii a societăţilor secrete. Ceea ce oferă Biserica creştină ţine cont de celălalt pol: de polul volitiv, de acele impulsuri din om care pătrund în conştienţă doar ca somnul de noapte; aceasta ţine într-adevăr cont de o realitate, dar de o realitate care este dormită. De aici provine şi evoluţia proprie a acestor Biserici creştine. Evoluţia proprie a acestor Biserici creştine constă în aceea că ele au dizolvat treptat conceptele întru totul altfel structurate ale vechilor timpuri în aşa-numitul concept de credinţă. Şi acela care ştie cum se întorc adepţii ai aproape tuturor concepţiilor creştine mereu de la ştiinţă şi se îndreaptă spre credinţă, va simţi în acest concept al credinţei, în această reprezentare a credinţei ceva legat de somn. De aici năzuinţa de a nu lăsa să se lumineze cu o conştienţă limpede ceea ce vrea să intre în sufletele omeneşti din astfel de zone, în care se desfăşoară şi somnul. De aceea, în secolele vechi, ceea ce am caracterizat eu drept conţinut al vechii gnose a fost atenuat în dogmele total abstracte, care nu trebuie înţelese, ci acceptate. Iar în protestantism, ştiinţa a fost atenuată până la simpla credinţă, până la o simplă considerare adevărată subiectivă a lucrurilor, care îşi vede specificul său deosebit în aceea de a clădi tocmai pe ceea ce nu poate fi dovedit, pe cele unde ştiinţa nu îşi poate spune cuvântul, ş.a.m.d. Aveţi aici cele două extreme,

care s-au constituit în starea sufletească omenească, repartizate în privinţa realităţilor obiective.

Acum se poate pune întrebarea: Ce stă, de fapt, la baza acestei sciziuni a fiinţei volitive şi de reprezentare a omului, a celor doi poli, în viaţa de reprezentare, care a devenit doar imagine oglindită, şi viaţa volitivă, care a fost împinsă în jos, în regiuni inconştiente; ce stă de fapt la baza acesteia? La baza acesteia stă faptul că în devenirea omenirii răzbate la suprafaţă în evoluţia istorică a omenirii impulsul libertăţii. Vremurile mai vechi încă nu erau adecvate să dezvolte în cadrul omenirii adevăratul impuls al libertăţii.

Timpul în care trăim trebuie caracterizat pe de o parte aşa cum am făcut-o eu mai înainte: Spiritele personalităţii iau locul Spiritelor formei. Din punct de vedere subiectiv, aceasta se desfăşoară simultan cu realitatea evolutivă exterioară obiectivă a răzbaterii la suprafaţă a impulsului libertăţii în sufletul oamenilor. Oricum s-ar desfăşura aceste evenimente în exterior, oricâte lucruri haotice se mai pot întâmpla, ceea ce răzbate deja în acest proces în prezent şi în viitorul apropiat, este că omul luptă să vieţuiască impulsul libertăţii tocmai în epoca sufletului conştienţei, înlăuntrul căreia trăim începând din secolul al XV-lea. Înţelegerea impulsului libertăţii este ceea ce este căutat de omenirea modernă, şi va fi căutat tot mai mult.

Dar această libertate poate răzbate la suprafaţă doar ca impuls din sufletul omenesc, dacă acest suflet omenesc are o posibilitate în acest sens. În vremurile vechi, libertatea nu era posibilă pe deplin din simplul motiv că înainte de epoca sufletului conştienţei acţiona în orice privinţă instinctivul din om. Atunci când omul poate prelua în conştienţa sa numai ceea ce ajunge la suprafaţă în

conştienţa sa dintr-o realitate, dar o realitate conştientă instinctiv, el nu poate fi liber. Ştiinţele naturii mai iau şi astăzi în considerare nelibertatea, necesitatea lăuntrică, pentru că ele nu cunosc această realitate, că în conştienţa noastră, aşa cum se dezvoltă ea în ziua de azi, în conştienţa pe care ne-o putem forma tocmai prin ştiinţele naturii – conceptele natural-ştiinţifice prezintă această conştienţă reflectată chiar în cea mai mare măsură –, nu trăiesc impulsuri reale; acolo nu trăieşte nimic care să fie doar împins la suprafaţă de propria noastră realitate corporală sau sufletească, sau spirituală. În conştienţa noastră, în special atunci când noi putem configura în mod pur ceea ce eu am numit în ***Filosofia libertăţii*** a mea gândire pură, trăieşte în imaginea oglindită în orice caz realitatea, dar tocmai în imagine oglindită. De îndată ce vă situaţi într-o realitate, sunteţi constrânşi de această realitate, căci realitatea este ceva care, chiar dacă acţionează foarte slab asupra dumneavoastră, este un element al necesităţii, ea vă constrânge şi trebuie să o urmaţi. Dar atunci când acţionează o imagine oglindită asupra sufletului dumneavoastră, o imagine nu conţine nicio activitate şi nimic dintr-o forţă. O imagine oglindită este doar o simplă imagine, care nu se impune sufletului, care nu constrânge sufletul. În epoca în care conştienţa tinde să aibă imagini oglindite, în această epocă se poate constitui totodată impulsul libertăţii. Prin orice altceva, omul ar fi constrâns să facă ceva. Atunci când trăieşte în asemenea reprezentări conştiente care sunt imagini şi numai imagini, care doar reflectă o realitate, dar nu sunt realitatea, numai atunci realitatea nu îl poate constrânge. În această epocă el îşi poate forma impulsul libertăţii. Acesta este un fapt tainic, ce se află dincolo de viaţa prezentului. Faptul că oamenii au ajuns să fie materialişti în această epocă este legat de aceea

că ei simt: în viaţa interioară pe care o privesc nu trăieşte nimic real, trăiesc doar simple imagini. Iar celelalte sunt, desigur, căutate doar în cadrul lumii sensibile. Este adevărat că în lăuntrul omenesc nu poate fi găsită nicio realitate, nici una spirituală şi nici una fizică, acolo pot fi găsite doar imagini. Nu a fost întotdeauna aşa, aşa este doar în epoca actuală. De aceea are epoca noastră tendinţa de a configura materialismul, pentru că a devenit un nonsens să spui: Gândesc, deci exist. – Ar trebui spus: Gândesc, deci nu exist! – Ceea ce înseamnă că gândurile mele sunt doar imagini. În măsura în care mă cuprind pe mine gândind, eu nu exist, ci sunt tocmai doar o imagine. Dar această existenţă de imagine este ceea ce îmi oferă posibilitatea dezvoltării libertăţii.

Acesta este din nou un fapt care se revelează aceluia ce urmăreşte, aş spune, anumite leitmotive în viaţă, deja în mod exterior, prin fenomene. Adevărul acestui fapt se prezintă în mod temeinic numai atunci când abordăm din nou ştiinţa iniţiatică, adevărata ştiinţă spirituală. Aici trebuie să aveţi în vedere realitatea că de fapt, în măsura în care oamenii sunt activi din punct de vedere cognitiv sau ştiinţific, în fond, ei trăiesc foarte intens din conceptele moştenite dintr-un timp mai îndepărtat.

Acest fapt se arată într-un mod deosebit de frapant la una dintre manifestările polare. Dacă veţi urmări cum s-au răspândit concepţiile societăţilor secrete ale populaţiei vorbitoare de limbă engleză în restul populaţiilor Pământului, veţi găsi că în cadrul acestor societăţi secrete se accentuează, cu o anumită preferinţă, vechiul. Cu cât se poate accentua mai mult în acest domeniu că un rit oarecare, o dogmă oarecare, sunt vechi, cu atât mai mult – vă rog să-mi iertaţi expresia trivială – îşi ling oamenii degetele cu voluptate. Şi atunci când cineva vrea să-i

captiveze în mod deosebit pe oameni cu o astfel de societate secretă, el o anunţă ca fiind cel puţin rosicruciană sau chiar egipteană. Dar să fie vechi, trebuie să fie ceva vechi. Şi aş spune că aceasta corespunde considerabil faptului că în aceste societăţi nu se cultivă, de fapt, ştiinţa elaborată în prezent. Desigur că şi acolo se cercetează câte ceva în mod direct, chiar dacă după regulile vechii ştiinţe antice. Dar împotriva a ceea ce se practică aici, împotriva ştiinţei spirituale, elaborată direct din impulsurile prezentului, împotriva acesteia oamenii se ridică cu toată puterea din această parte. Acolo este pur şi simplu tradiţie a acestor manifestări extreme. Dar cel care nu consideră pe negândite actualele ştiinţe ale naturii, ci le poate cuprinde lăuntric în privinţa modului lor de reprezentare, acela ştie că toate conceptele cu care lucrează ştiinţele naturii, ba chiar toate ideile – nu legile naturii în parte ci formele legilor naturii – dacă se face excepţie de goetheanism, care este un fenomen cu totul nou, restul uzual, trivial al ştiinţelor naturii constituie în fond concepte moştenite. Experimentele conţin noul, observaţiile conţin noul, conceptele nu sunt câtuşi de puţin noi, ele sunt moştenite. Dar dacă atragi atenţia uneia sau alteia din aceste direcţii asupra realităţii, atunci devin cumplit de furioase, devin de-a dreptul furibunde. Căci ele vor contesta această origine.

De unde provine de fapt această gândire modernă ce se crede iluminată? Ea nu este decât copilul unei vechi religii. Desigur că oamenii au respins reprezentările religioase: oamenii nu mai cred în Zeus, în Jahve – unii nu mai cred nici în Christos. Dar modul în care gândeau oamenii pe vremea când credeau în Zeus şi Jahve, în Ormuzd, în Osiris, acel mod al gândirii omeneşti a rămas. El este aplicat în ziua de azi asupra oxigenului, a

hidrogenului, a electronilor, ionilor sau asupra oscilaţiilor hertziene – obiectul nu contează – : modul de gândire este acelaşi. Abia prin ştiinţa spirituală se poate folosi o nouă gândire faţă de lumea suprasensibilă şi faţă de lumea sensibilă. Şi un început elementar pentru ştiinţele naturii, după cum am menţionat adesea, l-a făcut Goethe cu morfologia sa, care este, de aceea, combătută de concepţiile învechite. Goethe a făcut un început şi cu fizica sa. Dar fertilitatea acestui început este încă puţin înţeleasă în ziua de azi.

Aşadar oamenii lucrează cu ceea ce a rămas. Şi acest lucru este, la urma-urmelor, de înţeles; căci într-o epocă în care conştienţa nu este umplută cu elemente ale realităţii, ci numai cu imagini oglindite, conştienţa însăşi nu poate ajunge la un conţinut deosebit dacă depinde numai de sine, în calitatea sa de conştienţă cotidiană obişnuită.

Şi, la rândul său, modul religios de reprezentare, cum a fost el dobândit? Este o reprezentare infantilă, să se creadă că vechii teologi – aşa cum procedează filosofii actuali cu reprezentările lor moştenite – ar fi născocit lucrurile din Vechiul Testament sau că noii teologi ar fi născocit lucrurile din Noul Testament. Acesta este un mod infantil de reprezentare. Ceea ce figurează în acest Vechi Testament şi Nou Testament şi în cărţile religioase ale diferitelor popoare se explică prin concepţii suprasensibile, dar tocmai vechi concepţii suprasensibile. Acestea au fost revelate de cunoaşterea suprasensibilă. Şi preluând expunerile din lumea suprasensibilă, au fost preluate şi formele de gândire, astfel încât bravul zoolog sau bravul clinician lucrează, fără să fie conştienţi de aceasta, cu formele de gândire, cu modurile de reprezentare pe care le-a elaborat în felul său vizionarul Vechiului Testament sau al Noului Testament. Şi din

viziunile pe care le-a elaborat vizionarul, şi-a format el şi modul de reprezentare. Aceasta este ceva care îi supără, desigur, pe oamenii de astăzi, dacă li se spune: chiar dacă sunteţi zoologi sau psihologi, voi prelucraţi, desigur, un alt teren, dar operaţi cu formele de gândire ce provin din viziunile vechilor profeţi sau din viziunile evangheliştilor. Căci ceea ce a fost elaborat în decursul ultimelor patru secole de la apariţia copernicanismului şi a galileismului ca reprezentări adevărate, ba chiar ca forme de reprezentare, ca moduri de gândire anume, este încă prea puţin. Şi tocmai aceasta se foloseşte ca bază pentru ca prin ştiinţa spirituală orientată cu adevărat antroposofic să se poată regăsi căile cunoaşterii suprasensibile. De aceea am indicat eu accentuat deja la începutul anilor 80 în scrierile mele introductive la morfologia lui Goethe [Nota 4] şi am lăsat să se tipărească scos în evidenţă, că eu trebuie să-l văd pe Goethe ca pe un *Copernic* [Nota 5] şi un *Kepler* [Nota 6] al lumii organice, pentru a indica acea cale ce duce tocmai în domeniile suprasensibile dar porneşte de pe un teren bun, creat în acest mod elementar. Aşadar modurile de reprezentare ce mai bântuie şi astăzi în capetele oamenilor provin din vechile concepţii vizionare adică din vechile concepţii atavice suprasensibile. În această întreagă evoluţie a conştienţei omeneşti sunt activi vechii creatori, Spiritele formei. Acestea se revelau conştienţei dezvoltate suprasensibil. Pentru aceia care se află în lăuntrul noii vieţi spirituale nu se mai revelează acum aceste spirite, ci Spiritele personalităţii.

Acum mă puteţi întreba: Care este diferenţa? Diferenţa se arată tocmai în cadrul ştiinţei iniţiatice. De aceea se raportează cercetătorul spiritual modern încă atât de străin la conştienţa generală, chiar şi la conştienţa ştiinţifică generală, pentru că această conştienţă ştiinţifică

are prea puţine scântei în sine din galileism, copernicanism, goetheanism, iar aceasta în mod elementar, fiind în general încă dominată de modul de gândire al vechilor vizionari. Aceasta este particularitatea acestor Spirite ale formei, care au dat cândva vechile viziuni, anume că au vivifiat în oameni reprezentările active în vechile religii, şi care au fost active şi în creştinism până în ziua de azi. Aceasta este particularitatea, că, revelându-se, aceste Spirite ale formei, care au fost numite Creatori, s-au revelat mai întâi prin imaginaţiuni, imaginaţiuni care se nasc involuntar în om. Acesta a fost următorul mod de revelare al acestor Spirite ale formei. Şi din astfel de imaginaţiuni au luat naştere reprezentările tuturor religiilor vechi. Dumneavoastră ştiţi că imaginaţia este prima treaptă a cunoaşterii suprasensibile, că apoi urmează inspiraţia şi apoi vine intuiţia. Dar de la imaginaţie au pornit toţi aceia care au vrut să ajungă în sens vechi la cunoaşterea suprasensibilă, pentru că ei trebuiau să găsească drumul înspre aceste Spirite ale formei.

În ziua de azi se găseşte calea înspre Spiritele personalităţii. Aici se află însă o deosebire uriaşă. Căci aceste Spirite ale personalităţii nu oferă celui care vrea să răzbată până la ele imaginaţiuni, ci el trebuie să-şi elaboreze singur imaginaţiunile, el trebuie să vină în întâmpinarea Spiritelor personalităţii. Spiritelor formei nu trebuia să li se meargă în întâmpinare. Pe atunci, omul putea fi ceea ce se numeşte un om binecuvântat de Dumnezeu: atunci Spiritele formei îi dădeau imaginaţiunile lor în mod vizionar. Mulţi caută această cale şi în ziua de azi – pentru că este mai comodă –, dar în ziua de azi ea mai poate fi atinsă doar patologic. Omul a evoluat, şi ceea ce era în vremurile vechi psihologic, este astăzi patologic [Nota 7]. Orice este vizionar şi ceea ce se bazează pe imaginaţiuni involuntare, este patologic în ziua

de azi, şi îl împinge pe omul din ziua de azi sub nivelul său. Ceea ce se cere acum de la omul care vrea să răzbată la ştiinţa iniţiatică sau, propriu-zis, la concepţia iniţiatică, este ca el să-şi formeze imaginaţiunile absolut conştient, pentru că Spiritele personalităţii nu îi dau imaginaţiuni; el trebuie să le poarte pe acestea înspre ele. Dimpotrivă, în ziua de azi se mai întâmplă şi altceva. Dacă dumneavoastră vă formaţi imaginaţiuni valabile, dacă vă elaboraţi imaginaţiuni valabile, atunci vă întâlniţi pe calea dumneavoastră suprasensibilă cu Spiritele personalităţii şi simţiţi forţa pe care v-o adeveresc aceste imaginaţiuni, care vor să vi se obiectiveze.

În mod elementar, de regulă, calea spre cercetătorul spiritual este în ziua de azi astfel încât el încearcă să-şi dobândească imaginaţiunile din cele mai bune, cele mai capabile cunoştinţe ale ştiinţei moderne. De aceea am indicat mereu că ştiinţele moderne ale naturii constituie cea mai bună pregătire şi pentru cercetarea spirituală. Căci ele oferă posibilitatea urcării până la reprezentări imaginative rodnice, în special atunci când sunt practicate în sens goetheanist. Dar desigur că omul poate să-şi facă imagini pur fanteziste; se pot petici tot felul de lucruri la un loc, obţinând nişte imaginaţiuni arbitrare. Aceste imaginaţiuni pe care şi le face omul trebuie mai întâi verificate, prin aceea că cineva vine în întâmpinarea Spiritelor personalităţii cu inspiraţii şi intuiţii. Dar inspiraţii şi intuiţii se primesc deja de la Spiritele personalităţii. Se ştie cu cea mai mare precizie: Tu te afli în legătură cu acele spirite care se dezvăluie omenirii actuale din profunzimile spirituale străvechi, dar ele rămân nerodnice pentru tine dacă tu nu le aduci un limbaj. – Căci aceste Spirite îşi păstrează imaginaţiunile pentru sine. Spiritele formei pun imaginaţiunile în faţa omului

cunoscător spiritual, Spiritele personalităţii păstrează imaginaţiunile pentru sine, şi trebuie să te înţelegi cu ele aşa cum trebuie să te înţelegi şi cu omul, trebuind să-ţi faci gânduri pe care le are şi el, dar gândurile pe care le are el trebuie să treacă printr-o relaţie reciprocă de la el la alt om şi de la alt om la el. Tot aşa trebuie relaţionat printr-o relaţie liberă cu Spiritele personalităţii. Întreaga structură lăuntrică a vieţii spirituale se modifică. Acel element involuntar, care stătea la baza vechilor revelaţii, se revarsă într-un anumit impuls, trăit în activitatea liberă. Cel care nu vrea să plutească la suprafaţa proceselor lumii, ci vrea să admită ceea ce trebuie să se înfăptuiască într-adevăr, acela urmăreşte în ziua de azi aceste procese ale lumii în sensul că el devine conştient – probabil că, pentru început, prin ceea ce se află la suprafaţă – de faptul că vrea să se realizeze un nou plan cosmic, că, întru câtva, dincolo de procesele ce se pot urmări în mod exterior, vrea să se înfăptuiască ceva spiritual. Este ceea ce, aş spune, poate fi resimţit din procesele lumii, dar rămâne ca reprezentări foarte vage.

Tocmai în domeniul vieţii sociale poate avea cineva impresia că ceva vrea să se realizeze, vrea să se întâmple, dar, dacă vrei să înţelegi ceea ce vrea să se întâmple, trebuie să aduci în întâmpinarea acestui ceva care vrea să se înfăptuiască ceea ce îţi poţi elabora doar tu însuţi. Ceea ce v-am expus eu drept un tip – dar numai drept un tip, pentru că nu este program, ci realitate – de impulsuri sociale necesare [Nota 8], a fost dobândit pe această cale. De aceea pot eu spune mereu: Nu este ceva născocit, şi nici ceva închipuit dintr-un ideal oarecare – sau din ceea ce se numeşte astăzi ideal –, ci este ceea ce vrea să se înfăptuiască şi se va şi înfăptui, numai că este cuprins în concepte. Dar omul nu îl poate cuprinde în concepte, dacă

nu îşi elaborează mai întâi posibilitatea de a ajunge la imagini, care sunt apoi verificate, adeverite, consolidate de către Spiritele personalităţii care urzesc noul plan al Universului. Această evoluţie a timpurilor recente necesită deja ca noi să putem admite să eliminăm tot ceea ce este învechit şi din ştiinţa curentă. Eliminarea a ceea ce este învechit şi familiarizarea noastră cu noile forme de gândire, pentru ca noi să nu ajungem în cadrul acestor noi forme de gândire la viziuni învechite, ci la imaginaţiuni clădite pe întreaga voinţă, imaginaţiuni pe care să le aducem apoi proceselor spirituale obiective ale lumii şi să le primim verificate de acestea. Aceasta este o diferenţă atât de radicală faţă de cunoaşterea suprasensibilă anterioară, încât nenumăraţi oameni care se sprijină pe cunoaşterea suprasensibilă anterioară se opun din toate puterile acestei transformări absolute a oricărei cunoaşteri suprasensibile. Căci de la oamenii care vor să cunoască suprasensibilul se cere ceva radical, originar şi elementar, ceva care să pătrundă până la izvoare şi care vrea şi trebuie să ţină cont de tot ceea ce este învechit – conştient sau inconştient. De aceea se acordă atât de puţină valoare în cadrul acelei ştiinţe spirituale ce se conferenţiază aici, asupra tuturor celor transmise prin tradiţie. Aceste tradiţii sunt, desigur, venerabile, dar noi ne aflăm la un punct de răspântie al evoluţiei omeneşti unde trebuie să recunoaştem temeinic, în privinţa acestor lucruri, că cele transmise s-au epuizat şi că trebuie dobândit Noul. De aceea în cadrul unei ştiinţe spirituale care ţine într-adevăr cont de raporturile actuale, nu poate fi vorba de vechea credinţă, şi nici nu poate fi vorba de îndreptarea înspre aşa-numitul Maestru arhitect al tuturor lumilor. Căci acestea două ţin doar de conştienţa obişnuită. Dacă se ajunge la acea conştienţă care este cucerită în afara

trupului şi în afara parcursului vieţii, care se află într-adevăr în interiorul spiritualului, atunci voinţa şi reprezentarea se reunesc din nou într-o singură realitate. Iar ceea ce este doar arhitectură, adică numai formă, forme lipsite de viaţă, simboluri lipsite de viaţă, dobândeşte viaţă interioară. Iar ceea ce este simplă credinţă întunecată, devine ştiinţă, ştiinţă concretă care se transformă. Acestea două se unesc, împreună devin ceva viu. Este ceea ce trebuie trăit de omenire. Vechile simboluri, vechile rituri trebuie resimţite ca învechite, întregul mod vechi de gândire trebuie resimţit ca învechit. Căci ceea ce constituie aici forme încremenite, trebuie să primească viaţă.

Gândiţi-vă numai cât se mai lucrează în ziua de azi cu concepte învechite! Desigur că în anumite domenii se mai pot realiza lucruri utile cu acestea. Dar omenirea ar ajunge la încremenire, la paralizare, la uscare, dacă ceea ce este învechit nu ar face loc la altceva, care are viaţă interioară. Nu se poate lucra în continuare cu simbolurile simplei arhitecturi a Universului în formă încremenită, în simbolurile transmise, în dogmele transmise, ci, ceea ce urmează să-l aducă pe om laolaltă cu lumea trebuie să devină ceva nemijlocit viu.

Nici la începutul evoluţiei creştine, de exemplu, nu a fost aşa cu creştinismul încât ceva viu să se afle la baza lui. Eu am atras atenţia adesea că tocmai primii oameni care au descris creştinismul lucrau din vechea ştiinţă egipteano-caldeeană. Nici măcar datele nu sunt, desigur, stabilite istoric. De exemplu datele care stabilesc sărbătorile sunt calculate astrologic, anul naşterii şi anul morţii lui Christos Iisus sunt calculate astrologic, întreaga Apocalipsă se bazează pe astrologie. În vremurile vechi, aceasta era vie, dar în ziua de azi este moartă, este desigur un simplu calcul. Ea va redeveni vie abia atunci când lucrurile vor fi

din nou înţelese în mod viu, atunci când, de exemplu, anul naşterii lui Christos Iisus nu se va mai calcula din stele, ci atunci când el va fi văzut cu acea privire care poate fi cucerită în ziua de azi în modul descris. Atunci lucrurile se vivifiază. Viaţă nu este în ziua de azi, dacă se calculează când se află o stea în opoziţie sau în conjuncţie cu o alta, ci atunci când se trăieşte viu ce sunt aceste opoziţii, când acest lucru este cuprins lăuntric şi nu prin matematică exterioară. Cu aceasta nu obiectez nimic deosebit împotriva acestei matematici exterioare. Desigur că ea poate răspândi lumină asupra unor lucruri şi întuneric asupra altora, dar ea nu este ceea ce se află într-adevăr conţinut în sânul celor necesare pentru omenire în ziua de azi. Lucrurile nu se pot propaga în modul cel vechi; ele nu ar da decât ceva uscat, care să paralizeze evoluţia omenirii. Desigur că la judecarea unor asemenea lucruri, la omul actual contribuie întotdeauna faptul că prin însuşirea acestui mod de reprezentare nu este nevoie ca omul să fie el însuşi cunoscător suprasenzorial – raţiunea omenească sănătoasă face întru totul posibilă cunoaşterea ştiinţei spirituale –, însă acest fel de gândire nu poate fi dobândit decât într-un mod incomod, în timp de omul îşi poate însuşi foarte comod vechile tradiţii, vechile metode şi desigur că poate crede şi mai comod în dogmele bisericeşti.

Acum însă avem acest fapt, pe care l-am tratat adesea din cele mai diferite puncte de vedere: această schimbare care se îndeplineşte în starea sufletească omenească înseamnă, pe de o parte, sustragerea revelaţiei Spiritelor personalităţii; lăuntric înseamnă desprinderea impulsului libertăţii din adâncurile sufletului, ceea ce se oglindeşte în tot ce se impune acum omului drept marile cerinţe ale omenirii. Înţelegem cerinţele sociale numai dacă putem cuprinde cu privirea această dezvoltare a stării sufleteşti

omeneşti. Amintiţi-vă o remarcă pe care am făcut-o ieri: că oamenii încep – cel mult, spuneam – în ziua de azi să-şi simtă adevăratul Eu prin aceea că vin în atingere cu alţi oameni. Omul din vechime cunoştea (conţinutul lui) „Cunoaşte-te pe tine însuţi" în lumea exterioară. Pentru cunoaşterea suprasensibilă este altfel, dar în lumea exterioară, în lumea în care trăim între naştere şi moarte cu conştienţa obişnuită, omul vechilor timpuri avea ceva real atunci când voia să vorbească despre Eul său. Omul contemporan nu mai are decât imaginea oglindită a adevăratului Eu, el are o iradiere din adevăratul său Eu atunci când ajunge în atingere cu alţi oameni; celălalt om, legat karmic sau în alt mod cu el, îi oferă de fapt ceva real. Dacă am vrea să exprimăm radical acest lucru – este o caracteristică a oamenilor timpului actual –: Noi suntem lăuntric goi în privinţa realităţii Eului nostru. Suntem cu toţii lăuntric goi şi ar trebui să recunoaştem acest fapt. Dacă facem o privire retrospectivă asupra vieţii într-adevăr onestă şi sinceră, vom găsi cu cât sunt mai importante influenţele pe care le-au avut ceilalţi oameni asupra noastră decât ceea ce, aparent, am cucerit noi înşine. Omul actual dobândeşte extrem de puţin el însuşi, dacă nu dobândeşte cunoaştere din izvoare suprasensibile. Pe căile exterioare – pentru aceasta el nu are nevoie să fie clarvăzător – omul este constrâns la socializare în ziua de azi pentru că el, de fapt, nu este real decât în celălalt, în raportul cu celălalt. Şi acest aspect se va intensifica atât de mult înspre cea de-a şasea epocă postatlanteană, care îşi are impulsurile embrionare actuale tocmai în Rusia, încât atunci va fi valabil ca axiomă: Nu este posibilă fericirea niciunui om individual fără fericirea tuturor, aşa cum un organ individual al omului nu poate funcţiona fără ca întregul să funcţioneze. Acest aspect va fi privit mai târziu

ca axiomă pur şi simplu din realitatea conştienţei. Nu vom ajunge prea curând acolo – aşadar vă puteţi linişti, puteţi considera încă vreme îndelungată fericirea dumneavoastră personală ca pe ceva care este posibil, chiar dacă această fericire personală este întemeiată pe atâta nefericire –, dar aceasta este direcţia, direcţia curentului în care va evolua omenirea. Este pur şi simplu ca şi cum în ziua de azi, dacă omul a răcit, trebuie să tuşească. Şi aşa cum acest fapt este neplăcut, tot aşa vor fi trezite stări sufleteşti neplăcute peste câteva milenii atunci când omul va voi să fie fericit ca om individual în lume, fără ca şi ceilalţi să fie fericiţi. Această organizare până în amănunt a omenirii este conţinută în evoluţia omenirii şi ea face gălăgie în ziua de azi în cerinţele sociale. Aceasta este calea pe care o parcurge starea sufletească omenească.

În timpurile mai vechi omul putea privi în sine însuşi, putea găsi ceva real şi în viaţa pe care o trăia între naştere şi moarte. În ziua de azi, de fapt materialismul nu este ceva nejustificat pentru această viaţă dintre naştere şi moarte, căci în cadrul celor care sunt urmărite în om între naştere şi moarte cu conştienţa obişnuită avem de a face numai cu realităţi materiale. La baza acestora stau realităţile spirituale, dar eu am spus ieri: aceste realităţi spirituale stagnează la scurtă vreme după naştere şi lasă ca viaţa omului să decurgă material până la moartea sa, când suprasensibilul răzbate din nou la suprafaţă în el. Nu este o simplă şarlatanie faptul că actuala cercetare a naturii este materialistă, ci este o ţinere de cont instinctivă de ceea ce este „dat” în ziua de azi, de fapt, în om. Numai că nu se vede dincolo de viaţa dintre naştere şi moarte. De îndată ce se vede dincolo de ea, desigur că cercetarea naturii se încheie.

Omul trebuie să se cufunde o dată în viaţa pur materială, pentru ca să-şi poată cuceri spiritualul

independent de această viaţă materială. Şi astfel, pentru înţelegerea a ceea ce pulsează în cele mai imperioase cerinţe ale timpului nostru, este necesar să privim această schimbare a raporturilor sufleteşti umane. Nu o putem observa dacă nu vrem să o observăm prin ştiinţa iniţiatică.

CONFERINŢA a VI-a

Dornach, 29 decembrie 1918

S-ar putea crea reprezentarea că procesele despre care se relatează atunci când se vorbeşte de iniţiere ar fi oarecum aduse în amintire prin această iniţiere. Această reprezentare nu ar fi corectă, în special pentru timpul nostru. Ceea ce poate fi descris ca proces al iniţierii, în special în timpul nostru, se desfăşoară în interior – sau în raportul interiorului cu lumea – la marea majoritate a oamenilor prezentului; numai că noi nu ştim nimic despre aceasta, pentru că se desfăşoară inconştient. Iar atunci când se vorbeşte despre iniţiere omul devine atent asupra faptului că dobândeşte o conştienţă în legătură cu ceea ce se desfăşoară inconştient în om. Aşadar diferenţa dintre cunoscător şi necunoscător constă tocmai în cunoaşterea proceselor pe care le trăiesc în prezent ca de la sine oamenii, chiar dacă inconştient, sau cel puţin marea majoritate a oamenilor. De aceea, vorbind despre astfel de lucruri, vorbim în fond despre ceva care îl solicită mai mult sau mai puţin pe orice om, anume din prezent.

Eu am spus: Tocmai din descrierea acestor procese, adică din descrierea celor pe care le percepe omul atunci când urmăreşte cunoscând aceste procese prin ştiinţa iniţiatică, se recunoaşte ce transformări a parcurs omul în decursul evoluţiei sale, chiar şi din perioada istorică. Iar

noi am indicat câteva din aceste transformări, în special în privinţa evoluţiei creştinismului. În viaţa cotidiană exterioară se remarcă din această evoluţie oarecum numai răsfrângerea exterioară care, în fond, este atât de puţin înţeleasă de omul care vrea cu adevărat să înţeleagă, care dezvoltă în sine impulsurile unei înţelegeri.

Abordaţi o dată, pentru a o actualiza, această răsfrângere exterioară din evoluţia conceptului de Christos de-a lungul ultimelor aproape două milenii, de la Misteriul de pe Golgota încoace: Dacă vreţi să mergeţi mai adânc cu voinţa de a înţelege, veţi găsi unele lucruri de neînţeles, şi unele unde va trebui să vă implicaţi temeinic cu întrebările dacă nu vreţi să rămâneţi superficiali sau să acceptaţi orbeşte vreo dogmă. Urmăriţi – ceea ce se poate şti, de fapt, şi din istoria exterioară – că la intrarea impulsului lui Christos în lume mai exista un anumit rest puternic luminând al gnosei şi că în primele secole s-a încercat să se înţeleagă impulsul lui Christos şi trecerea prin Misteriul de pe Golgota cu ajutorul conceptelor dobândite prin gnosă. Acolo se spunea mult în aceste concepte, care se refereau la cu totul altceva decât conceptele ce se pot dobândi în ziua de azi din lumea exterioară, acolo se spuneau multe despre cum a evoluat Universul, cum s-a situat Christos în această evoluţie a Universului, cum a ajuns El să coboare la oameni, cum a ajuns El la unirea sa cu entitatea umană. Acolo se spunea câte ceva şi despre întoarcerea lui Christos în lumea spirituală, care este lumea spirituală a Pământului. Pe scurt, erau reprezentări luminoase, care luminau până departe, cuprinzătoare, moştenire a înţelepciunii primordiale a omenirii, în care se cuprinsese ceea ce voiau să spună gnosticii despre Misteriul de pe Golgota. Biserica s-a îngrijit temeinic în primele secole ca reprezentările vechii gnose să se piardă, cu excepţia

câtorva resturi sărăcăcioase care nu spun prea mult. Şi eu v-am indicat că în ziua de azi, acolo unde se poate, oamenii chiar se străduiesc să declare eretică o concepţie despre lume devenită incomodă prin aceea că afirmă că aceasta ar voi să reîncălzească vechea gnosă, crezând prin aceasta că au spus ceva cumplit de rău.

Apoi a apărut în locul acestei înţelegeri a Misteriului de pe Golgota o alta, care ţinea cont de conceptele omeneşti primitive, şi care devin tot mai primitive, care ţinea cont de faptul că oamenii nu mai pot vivifia în ei nimic din reprezentările gnostice cuprinzătoare şi care luminau până departe. Şi eu vă spuneam că a rămas acel rest care formează începutul Evangheliei lui Ioan; acesta nu este, de fapt, nimic mai mult decât o indicaţie a faptului că fiinţa lui Christos are ceva de a face cu Logosul perceptibil suprasensibil, cu Cuvântul lumilor, că Christos ca atare este Creatorul a tot ceea ce îl înconjoară pe om, a tot ce trăieşte omul. Dar în rest nu a mai rămas altceva decât povestirile din Evanghelii care, în orice caz, dacă sunt pătrunse cu mijloacele ştiinţei spirituale, conţin multe elemente gnostice, dar ele nu au fost interpretate gnostic. De fapt, ele au fost tăinuite credincioşilor în primele secole, fiind rezervate doar preoţimii. Dar din ele a fost preluată un fel de concepţie despre lume care înţelegea Misteriul de pe Golgota în sine, care ţinea cont de reprezentările ce deveneau din ce în ce mai abstracte ale aşa-numitei lumi cultivate, şi tindeau prea puţin spre spiritual. Aş spune că oamenii voiau concepte tot mai simple, pentru priceperea cărora nu trebuiau să se străduiască prea mult. De aici şi acea cale particulară pe care a parcurs-o explicarea Evangheliilor. În timp ce în primele secole oamenii mai erau întru totul conştienţi că Evangheliile trebuie explicate din adâncurile spirituale, ulterior s-a încercat să se

priceapă Evangheliile doar ca pe nişte simple povestiri ale vieţii pământeşti ale acelei Fiinţe despre care nu se voia să se mai afirme nimic altceva în privinţa contextului său cosmic – cel puţin prin cunoaştere omenească – decât începutul Evangheliei lui Ioan şi câteva abstracţiuni cum ar fi dogma Trinităţii, şi altele asemănătoare. Acestea au fost „decojite" în formă abstractă din vechile reprezentări gnostice, care au fost însă dezbrăcate de impulsurile lor gnostice şi date credincioşilor sub formă de dogme. Dar interpretările Evangheliilor au devenit tot mai primitive. Ele urmau să devină tot mai mult o simplă povestire despre o fiinţă despre a cărei entitate oamenilor nu le mai păsa prea mult din puncte de vedere suprasensibile înalte, despre acea fiinţă care a trăit aici, pe Pământ, şi care era numită Christos Iisus.

Apoi a intervenit tot mai mult necesitatea de a face accesibile Evangheliile şi publicului, şi în felul acesta a apărut protestantismul. La început, acesta s-a mai ţinut încă strâns de Evanghelii. Şi atâta timp cât a mai existat o legătură, o legătură de cunoaştere cu Evanghelia lui Ioan, s-a mai putut găsi într-o anumită privinţă un fel de legătură care uneşte sufletele individuale cu înălţimile cosmice unde omul trebuie totuşi să privească, dacă vrea să vorbească despre adevăratul Christos.

Dar se poate spune că s-a pierdut tot mai mult nu numai înţelegerea, ci şi înclinaţia spre Evanghelia lui Ioan. Consecinţa a fost că noul protestantism, creştinismul gânditor, a pierdut adevărata legătură cu impulsul lui Christos, cu acea entitate care a trăit în trupul lui Iisus. Conceptul de Christos a dispărut tot mai mult prin aceea că interpretarea a fost mai întâi limitată la destinul pământesc, povestit omeneşte, al lui Christos Iisus. A dispărut pe deplin posibilitatea ca oamenii să mai aibă

conceptul de Christos, pentru că ei au adus lucrurile tot mai mult pe făgaşul materialist: a mai rămas Iisus cel omenesc. Şi aşa au fost Evangheliile tot mai mult considerate drept o simplă descriere a vieţii omeneşti a lui Iisus. Şi de această descriere s-a legat într-o formă foarte abstractă credinţa în nemurire, în entitatea divină, ş.a.m.d. – eu am vorbit ieri despre conceptul de credinţă. Nu e nicio minune că, treptat, oamenii au ştiut să spună tot mai puţine atunci când era abordată reprezentarea lui Christos Iisus. S-a considerat oarecum pe de o parte conceptul de Christos, pe de altă parte, acela de Iisus, ca sinonime, drept ceva având aceeaşi semnificaţie. Şi care a fost consecinţa, consecinţa care nu se putea să nu intervină? Consecinţa a fost că, în final, această descriere a simplei vieţi pământeşti a unui Iisus, din care dispăruse conştienţa legăturii cu Christos, că această descriere a pierdut chiar şi fiinţa lui Iisus, şi, în general, orice legătură cu începuturile creştinismului. Căci pe măsură ce se mai recurgea la Evangheliile doar materiale, la nimic altceva decât aceste Evanghelii materiale, s-a ajuns chiar la aşa-numita criticare a Evangheliilor. Iar aceasta nu a putut duce la alt rezultat decât că realitatea Misteriului de pe Golgota şi a tot ceea ce este legat de el nu se pot dovedi din punct de vedere istoric, deoarece Evangheliile nu sunt documente istorice. În final s-a pierdut chiar legătura cu însuşi Iisus. Aşa cum se gândeşte în ştiinţa contemporană despre dovezi, nu s-au putut aduce dovezi. Şi pentru că oamenii au vrut să rămână la ştiinţa modernă, chiar dacă erau sau sunt teologi, s-a pierdut treptat şi conceptul de Iisus, deoarece nu există documente care să-i ateste istoric existenţa.

Harnack [Nota 1], care este un teolog creştin, chiar unul dătător de ton în prezent, a spus: Tot ceea ce se poate scrie din punct de vedere istoric despre Iisus, în afara

Evangheliilor, care nu sunt documente istorice, începe pe o foaie in-cvarto. Dar ceea ce poate fi scris pe o foaie de hârtie in-cvarto, atitudinea lui Iosif ș.a.m.d., nu rezistă în fața științei moderne de cercetare a istoriei, astfel încât de fapt nu mai rămâne nimic pentru a dovedi punctul de pornire al creștinismului. Aceasta este, pentru aceia care au urmărit evoluția creștinismului cu gândirea modernă, ceva ce nu putea decât să vină; este calea ce a dus în fine omenirea departe de Christos Iisus, chiar și de Iisus, și care arată clar tocmai necesitatea de a căuta o altă cale, o cale a cunoașterii suprasensibile, în modul în care se poate tinde doar prin viața spirituală modernă. Doar am trăit în timpul nostru ciudatul fapt grotesc că unii pastori creștini, în orice caz protestanți, și-au văzut sarcina în a nega Misteriul de pe Golgota ca faptă istorică în general și de a reduce nașterea creștinismului la anumite reprezentări care s-au format din situația socială generală a omenirii timpului cu care începe cronologia noastră. Astfel, preotul *Kalthoff* [Nota 2] din Bremen, în ciuda faptului că era preot creștin, a predicat în așa fel încât la baza concepției sale despre lume, a interpretării vieții nu se afla nici un Christos istoric. El era de părere că s-ar fi format doar o reprezentare despre o asemenea statură în capetele oamenilor, din premisele care se aflau pe atunci – în timpul în care începe cronologia noastră – în capetele oamenilor. Preoții creștini fără credință într-un adevărat Christos Iisus sunt rezultatul necesar al criticii moderne a Evangheliilor. Nici nu se putea să fie altfel, pentru că aceasta depinde de toate impulsurile evolutive despre care v-am vorbit în aceste zile, în special ieri.

Trebuie reținut că drumul înspre Christos Iisus trebuie să devină în timpul nostru unul suprasensibil, că el nu poate fi parcurs decât de acea știință care caută ea

însăşi metode suprasensibile, dar ţine cont de conştiinţa ştiinţifică a concepţiei moderne despre natură.

Va fi mereu bine, pentru acest mod modern de găsire a unei căi suprasensibile şi către Christos, să-şi clarifice cum s-au desfăşurat, cum s-au derulat până în zilele noastre transformările ştiinţei iniţiatice. Şi din acest motiv aş dori să mai indic încă o dată ceea ce am indicat aici, în acest loc, cu câtva timp în urmă, numai că dintr-un alt punct de vedere. Noi ştim că în privinţa acestor lucruri trebuie înţeleasă marea schimbare, pe care istoria exterioară o trece sub tăcere, care s-a desfăşurat în evoluţia contemporană către secolul al XV-lea şi chiar în secolul al XV-lea. Însă ea s-a pregătit deja mai înainte. Noi ştim că această schimbare constituie pentru noi apariţia celei de-a cincea perioade de cultură postatlanteene, care o înlocuieşte pe cea de-a patra, perioada de cultură greco-latină.

Or a devenit o problemă chiar şi pentru ştiinţa exterioară, în orice caz numai pentru unii învăţaţi mai înţelegători, cum se explică ceea ce se numeşte de obicei perioada Renaşterii – dar cu aceasta lucrurile nu sunt caracterizate decât extrem de superficial –, aşadar ceea ce s-a desfăşurat începând din secolele al XII-lea, al XIII-lea, al XIV-lea şi până în secolul al XV-lea cu o forţă elementară în lumea cultă. Un impuls ciudat, un dor ciudat – învăţaţii au exprimat deja acest lucru – trăia în oameni şi nu putea fi explicat prin motive exterioare. Se vede că în oameni se agită şi freamătă ceva elementar şi îi aduce la o anumită stare sufletească.

Acum, este interesant şi important să ne aducem următoarele înaintea ochilor: în secolele al XII-lea, al XIII-lea, al XIV-lea mai avem de a face cu perioada greco-latină ce se încheie. Apoi vine schimbarea. Aşadar în acest loc trebuie să se arate ceva deosebit. Iar ceea ce a stabilit pe cale de

informaţii ştiinţa exterioară este tocmai ceea ce se arată aici. Ştiinţa exterioară a luat mai puţin în considerare această schimbare, dar ea a luat foarte mult în considerare stingerea treptată a acelei stări sufleteşti care a fost caracteristică pentru cea de a patra epocă de cultură postatlanteană, şi şi-a pus diferite probleme-enigme în privinţa acestei stingeri din secolele al XII-lea, al XIII-lea, al XIV-lea. În timpul Renaşterii, a cărei descriere obişnuită rămâne cantonată de obicei la amănunte exterioare, în starea sufletească a omenirii europene, dacă se priveşte mai amănunţit, se desfăşoară ceva extraordinar de important. Este aşa încât se simte: Ceva trebuie să se stingă. Omul trăieşte în sufletul său anumite lucruri pe care, după un timp, trebuie să le trăiască din nou, altfel. Omul trebuie oarecum să se grăbească – dacă e să ţină pasul cu evoluţia – să mai trăiască aceste lucruri, pentru că mai târziu, după schimbare, omenirea nu le va mai putea trăi. Este ceea ce am indicat la începutul consideraţiunilor de azi. Ceea ce se desfăşoară în inconştient, ceea ce, dacă este recunoscut, este proces de iniţiere, este ceva care, după cum am spus, se desfăşoară la marea majoritate a oamenilor. Unii ajung prin urmarea lui „Cunoaşte-te pe tine însuţi!" să aducă într-adevăr aceste lucruri în conştienţa lor. Este o mare deosebire între acest proces şi ceea ce s-a desfăşurat în cea de-a patra epocă postatlanteană ca viaţă misterială în sufletele omeneşti, o mai mare deosebire decât faţă de ceea ce s-a desfăşurat, de exemplu, în cea de-a treia epocă de cultură postatlanteană. Eu v-am caracterizat întru câtva cu câteva zile în urmă ceea ce s-a desfăşurat în cea de-a treia epocă postatlanteană, prin aceea că omul trecea prin Poarta omului, apoi prin cel de-al doilea grad, apoi prin Poarta morţii, ş.a.m.d., până devenea un Christofor. Şi aşa cum v-am descris eu aceste lucruri, aşa se desfăşurau ele în inconştient şi puteau fi ridicate prin iniţiere în conştienţă la marea

majoritate a oamenilor celei de-a treia perioade de cultură postatlanteene. Dar întregul proces era deja modificat la oamenii celei de-a patra perioade de cultură postatlanteene. Ele nu erau chiar atât de modificate în prima treime a acestei epoci a patra de cultură postatlanteană, care a precedat Misteriul de pe Golgota – în 747 î.Ch. începe cea de-a patra perioadă de cultură postatlanteană, Misteriul de pe Golgota încheie oarecum prima treime. Şi apoi începe un timp în care Misteriul de pe Golgota avusese deja loc, în care intervine o modificare considerabilă şi pentru ceea ce se desfăşoară în subconştientul omului şi poate deveni apoi conştient prin ştiinţa iniţiatică. Aproximativ până la Misteriul de pe Golgota – făcând abstracţie de câteva excepţii – se poate spune că drumul necesar pentru a ajunge la iniţiere era acela ca omul să fie ales de unul dintre înţelepţii preoţi aparţinători misteriilor, care alegea dintr-o anumită cunoaştere oamenii pe care-i putea sorti pentru iniţiere, pentru parcurgerea gradelor. Această necesitate a dispărut treptat după ce s-a desfăşurat Misteriul de pe Golgota, deşi iniţierea, orientată înspre vechile misterii, era organizată conform noilor raporturi. Astfel de misterii au existat întotdeauna, misterii care au trecut apoi în recentele societăţi secrete unde se imită, numai că mai mult în simboluri abstracte, vechile ceremonii de iniţiere şi procese de iniţiere, care nu mai pătrund până în om, în timp ce adevărata iniţiere este tot mai puţin atinsă în astfel de societăţi secrete, deoarece oamenii nu răzbat până la trăirea celor ce se desfăşoară simbolic sub ochii lor. Dar au avut loc, într-o măsură tot mai mare, iniţieri – şi, în mod caracteristic, tocmai la sfârşitul celei de-a patra epoci de cultură postatlanteene –, iniţieri care, aş spune, au fost conduse de însăşi lumea spirituală, aşadar în care respectivul nu era ales de preotul iniţiator, ci unde alegerea era făcută chiar de lumea spirituală însăşi. Din punct de

vedere exterior lucrurile apar ca şi cum ar fi fost o auto-iniţiere, deoarece conducătorul ei este un spirit şi nu un om; un om este şi el spirit, dar dumneavoastră ştiţi ce am eu în vedere. În special spre sfârşitul celei de-a patra perioade de cultură postatlanteene a fost intens cazul ca iniţierile să aibă loc sub o asemenea conducere spirituală directă. Şi eu am indicat deja, după cum am spus, cu câtva timp în urmă, că trebuie înţeleasă drept o adevărată iniţiere cea pe care a aflat-o într-un astfel de mod învăţătorul şi maestrul lui *Dante* [Nota 3], *Brunetto Latini* [Nota 4].

Povestit în mod exterior, ceea ce descrie Brunetto Latini ca pe ceva deosebit de important, apare ca un fel de nuvelă, în orice caz o nuvelă cu caracter legendar. Brunetto Latini vrea să-şi descrie iniţierea. El o descrie oarecum în modul următor, şi din acest mod veţi recunoaşte cum au acţionat apoi trăirile iniţierii lui Brunetto asupra întregii compoziţii şi configurări fanteziste a celui mai mare poem al lui Dante, «Divina Commedia». Brunetto Latini, care era trimis diplomatic al oraşului său natal, Florenţa, la regele Castiliei, povesteşte că a trebuit să facă o călătorie, înapoi de la postul său de trimis diplomatic, şi cum, atunci când era deja în apropierea oraşului său natal, Florenţa, a aflat că partidul său velf, fusese învins şi că, aşadar, tot ceea ce l-a legat cu Florenţa era acum subminat, că în legătură cu relaţiile exterioare el nu-şi mai simţea, dintr-o dată, pământul sub picioare. Atunci când auzi descrise astfel de lucruri de către un om din epoca lui Dante, nu trebuie să te gândeşti la relaţiile actuale, la interpretările actuale. Căci, nu-i aşa, dacă cineva află, în ziua de azi, în Elveţia, că, de exemplu, oraşul Köln, de care el a depins vreme îndelungată, a ajuns într-o cu totul altă structură a lumii, că este condus dintr-o cu totul altă parte, acel om nu se simte, ca om actual, ca şi cum i s-ar fi sustras pământul de sub

picioare, cel puţin lăuntric nu se simte aşa. Dar reprezentările pentru acel timp nu trebuie luate din această stare sufletească. Pentru un om ca Brunetto Latini aceasta a fost ca un fel de prăbuşire a lumii. În privinţa încadrării sale în lume era dependent de relaţiile din oraşul său natal. Or acestea dispăruseră, şi asta a aflat el apropiindu-se de oraşul său natal Florenţa: că lumea în care lucrase el, pur şi simplu nu mai exista. Acum el povesteşte mai departe, după ce a atras atenţia asupra acestei circumstanţe, asupra acestui fapt, cum a fost condus într-o pădure, cum din acea pădure a fost îndrumat prin conducere spirituală pe un munte înconjurat de întreaga creaţie, în măsura în care aceasta îi era cunoscută.

Recunoaştem imediat ce anume vrea să indice Brunetto Latini. El a fost condus prin viaţă în aşa fel încât într-un anumit moment în faţa sufletului său a intervenit un eveniment atât de cutremurător, încât spiritual-sufletescul s-a eliberat de corporalul-fizic, încât el a ieşit din trupul său fizic. El a vieţuit spiritualul. Aveţi aici intervenţia unui conducător spiritual, care îl conduce în lumea spirituală pe acest om, în conformitate cu karma sa, în clipa în care el este atât de frapat, atât de zguduit spiritual, încât această zguduire poate separa spiritual-sufletescul său de corporalul-fizic. Acum Brunetto Latini descrie cum se întinde creaţia în jurul muntelui, cum îi apare pe munte o statură feminină uriaşă, la ale cărei cuvinte această creaţie din jurul muntelui se schimbă şi se transformă, preluând alte forme. Şi aşa cum vorbeşte Brunetto Latini, recunoaştem că el vorbeşte despre această statură feminină aşa cum se vorbea în vechile iniţieri misteriale despre Proserpina [Nota 5]. Numai că reprezentarea Proserpinei a parcurs o transformare din vechea perioadă greacă până la încheierea epocii greco-

latine. Brunetto Latini nu o descrie pe Proserpina aşa cum o descriu vechii poeţi greci; el o descrie aşa cum trăia ea în sufletele omeneşti la încheierea epocii greco-latine. Şi cu toate acestea: ceea ce auzea vechiul egiptean când se familiariza cu descrierea lui Isis prin iniţiere, ceea ce auzea grecul când se familiariza cu descrierea Persefonei prin iniţiere, poate fi comparat cu ceea ce povesteşte Brunetto Latini despre această statură feminină, la porunca şi cuvintele căreia se transformau făpturile creaţiei. Şi veţi găsi mari asemănări. Cel care consideră lucrurile doar superficial, va spune: De fapt, e acelaşi lucru, ceea ce spune Brunetto Latini despre statura sa feminină cu ceea ce spuneau cei vechi despre Proserpina. – Nu e acelaşi lucru, căci dacă priveşti mai amănunţit, observi: la vechii greci, atunci când vorbeau despre Proserpina, sau la egipteni, atunci când vorbeau despre Isis, era mai mult vorba de descrierea a ceea ce trăieşte în tot ce se odihneşte, în tot ceea ce durează, se menţine, ceea ce străbate tot ceea ce durează. La Brunetto Latini se pune problema de a descrie cum un anumit impuls de forţă – impulsul lui Isis, impulsul Proserpinei, ca impuls al „Naturii", aşa se numeşte statura la Brunetto Latini – străbate totul, dar pune totul în mişcare, transformându-l continuu. Aceasta este marea deosebire.

Dar cu aceasta lui i se dă impulsul – prin aceea că priveşte cum se transformă totul, prin aceea că priveşte această creaţie care se transformă la poruncile zeiţei Natura – să exercite acum în modul nou cunoaşterea de sine. El nu o exercită, desigur, aşa cum o descriu misticii comozi în ziua de azi, ci o exercită în amănunte concrete. Brunetto Latini descrie cum priveşte el lumea simţurilor omeneşti acum, după ce a privit această creaţie care se transformă. El învaţă să cunoască treptat omul din afară.

Este o diferenţă dacă omul priveşte şi descrie lumea exterioară, pe care o percep pur şi simplu simţurile în conştienţa obişnuită, sau dacă descrie ce se petrece în simţuri, aşadar deja înlăuntrul omului. Căci prin conştienţa obişnuită nu se ajunge înlăuntrul simţurilor: atunci nu s-ar vedea lumea. Căci atunci când priveşti simţurile în interior, nu poţi descrie lumea exterioară; atunci nu vezi lumea exterioară.

Acordând lucrurile la timpul prezent – vom vorbi imediat despre aceasta – eu am încercat să las să acţioneze această contemplare a lăuntrului omului, atunci când se află în regiunea simţurilor, la pictarea marii cupole [Nota 6] de aici din clădire. Aceasta vă va da oarecum o reprezentare a ceea ce este avut în vedere cu acest „Cunoaşte-te pe tine însuţi", în măsura în care omul se află în regiunea simţurilor. Veţi percepe, de exemplu, limpede, când veţi contempla marea cupolă, cum am încercat să reţinem lăuntrul ochiului, microcosmosul care se revelează înlăuntrul ochiului pe de o parte, pe partea din vest. Nu ceea ce vede ochiul, nici partea fizică a ochiului, ci ceea ce este trăit lăuntric atunci când eşti înlăuntrul ochiului cu vederea spirituală, ceea ce se poate, desigur, numai atunci când te-ai separat în sens obişnuit de folosirea ochilor ca instrumente ale percepţiei senzoriale exterioare, aşadar dacă priveşti lăuntrul ochiului aşa cum priveşti în rest exteriorul cu ochii.

Brunetto Latini nu a vieţuit lucrurile aşa cum a trebuit să le expunem astăzi, ci întru câtva altfel – el atrage pe scurt atenţia asupra acestui fapt. Apoi, el pătrunde în continuare din afară înăuntru, în omenesc; el ajunge atunci la cele patru temperamente. Acolo nu învaţă să cunoască numai cum este omul în interiorul regiunii simţurilor, ci cum este el, în măsura în care interacţionează impulsurile,

melancolic, coleric, flegmatic, sanguin, cum se diferenţiază oamenii în afară prin aceea că unul dintre aceste patru impulsuri dobândeşte supremaţia. Prin regiunea simţurilor, se ajunge mai departe în interiorul omenesc, la regiunea temperamentelor. Deosebirea între observarea regiunii simţurilor şi observarea temperamentelor este că dacă se observă regiunile simţurilor, regiunile individuale ale simţurilor se diferenţiază foarte puternic una de cealaltă. La temperamente se coboară deja mai adânc în omenesc; acolo se dezvăluie deja mai mult din natura universală a omului.

Aş spune că am încercat să reţinem măcar un element component al acestei contemplări, doar un singur element, cu orientare în anumite direcţii, dar acordat din nou la contemplarea actuală, la pictarea micii cupole [Nota 7].

Aşa trebuie să răzbată omul, în acest mod. Dumneavoastră vedeţi că Brunetto Latini îşi descrie iniţierea pe porţiuni. La baza ei se află o conducere spirituală. Apoi el ajunge deja într-o regiune în care omul nu se mai poate diferenţia bine de lumea exterioară. Atunci când omul îşi observă regiunea simţurilor şi regiunea temperamentelor, el se mai poate diferenţia încă foarte bine de lumea exterioară, dar apoi el ajunge într-o regiune în care se mai poate diferenţia doar puţin de aceasta, în care, ca să spunem aşa, fiinţa sa confluează cu lumea exterioară: el ajunge în regiunea celor patru elemente. Acolo omul îşi trăieşte urzirea în cadrul Pământului, Apei, Focului şi Aerului, aşa cum trăieşte el împreună cu acestea în Univers. El nu se mai deosebeşte prea mult în privinţa subiectivităţii sale de obiectivitatea exterioară. El mai vieţuieşte puternic cel mult diferenţa faţă de pământesc, dar în privinţa elementului apos, fluid, se simte deja înotând, într-un fel, împreună cu totul. Mai există numai o

deosebire între subiectiv şi obiectiv, dar atunci când se observă temperamentele, ea este cu mult mai slabă decât la organele solide de simţ, la care se ştie: ele trăiesc numai în om, înlăuntrul lumii fizice, ele nu trăiesc şi în afară.

Apoi el descrie cum ajunge mai departe, în regiunea planetelor, cum trece prin regiunea planetelor şi cum apoi, după ce a trecut prin regiunea planetelor, rătăceşte pe ocean, atingând în ocean locul pe care cei mai diverşi mistici îl numesc Coloanele lui Hercule. Apoi el trece dincolo de coloanele lui Hercule şi este pregătit – după ce acest „Cunoaşte-te pe tine însuţi" l-a mânat până la coloanele lui Hercule – să preia o cunoaştere despre lumea suprasensibilă. Coloanele lui Hercule sunt pentru mistic – în special pentru misticii timpului despre care vorbesc eu acum – acea trăire prin care omul iese şi mai puternic din sine însuşi decât este cazul la cele patru elemente sau la planete, şi păşeşte în lumea spirituală exterioară, care se arată în entităţile sale concrete abia pe cea de-a treia treaptă de iniţiere. Dar păşeşte în ea ca într-un ocean care se întinde, ca într-o spiritualitate generală, la acel grad întâi pe care îl descrie Brunetto Latini aici. El descrie apoi în continuare cum – ceea ce trebuia să se întâmple, pentru că ajunsese atât de departe – cum are parte de o ispitire puternică. El descrie foarte obiectiv această ispitire. El descrie că este transpus în necesitatea de a-şi forma noi reprezentări despre Bine şi Rău, tocmai pentru că se pierde ceea ce l-a luminat în privinţa Binelui şi Răului, atâta timp cât s-a aflat în lumea simţurilor. El descrie apoi cum dobândeşte într-adevăr aceste noi reprezentări despre Bine şi Rău, şi cum prin aceea că a parcurs toate acestea, a devenit oarecum un alt om, un participant la lumea spirituală. Se vede foarte exact din descrierea lui Brunetto Latini cum intră în lumea suprasensibilă cineva care este

condus chiar de o entitate spirituală, în această vreme de sfârşit al epocii greco-latine.

Să reţinem această descriere, care a avut loc şi în exterior, în evoluţia omenirii, acel efect atât de rodnic încât l-a stimulat pe Dante, discipolul lui Brunetto Latini, să scrie «Divina Commedia». Dacă reţinem că aceasta a fost o iniţiere tipică, reprezentativă, pe care a descris-o acest Brunetto Latini, că el descrie într-adevăr ceea ce se desfăşoară în subconştientul omului tocmai în acel timp şi ceea ce poate fi dobândit, cunoscut printr-o asemenea iniţiere adevărată, avem dinaintea noastră tocmai ceea ce se află drept stare sufletească în cea de-a patra epocă postatlanteană pe cale de a se stinge.

Acum ne poate interesa deja ca fiind importantă întrebarea: Cum s-a schimbat aceasta în ultima vreme? Nu-i aşa, au trecut câteva secole de la ceea ce am descris. Cum s-a modificat în ultima perioadă scurtă de timp ceea ce parcurge omul în subconştient şi care pătrunde la iniţiere în conştienţă? Desigur că pe măsură ce omul atinge trepte de iniţiere tot mai înalte, aş spune, cu atât mai mult dispare pentru privirea sa spirituală ceea ce intră chiar foarte mult în considerare la primele trepte. Dar la primele trepte omul trebuie să privească într-adevăr înspre ceea ce este de fapt cel mai important. Căci aceste prime trepte reprezintă tocmai ceea ce se desfăşoară realmente în marea majoritate a sufletelor omeneşti, chiar dacă oamenii nu o

ştiu, chiar dacă ei nu catadicsesc să ridice la cunoaştere prin ştiinţa spirituală, sau chiar prin iniţiere, ceea ce se desfăşoară de fapt mereu inconştient în adâncurile lor. Aici este foarte important să se aibă în vedere următorul exemplu. Eu am spus: Brunetto Latini descrie cum este el condus de zeiţa Natura. Apoi el păşeşte prin anumite trepte: simţurile, temperamentele, elementele, planetele, oceanul, unde, aşadar, se află deja în afară, unde păşeşte la graniţa omenescului, la coloanele lui Hercule în ceea ce se extinde în afară, unde nu mai intră în considerare nici măcar ceea ce era cazul la elemente, astfel încât el nu poate face diferenţa unde anume s-a pierdut pe sine însuşi şi pluteşte în marea existenţei.

Aceste coloane ale lui Hercule joacă apoi un mare rol în simbolistică drept Coloanele lui Joachim şi Boas [Nota 8], unde este de remarcat că aceste coloane nu mai pot fi înălţate în mod corect în actualele societăţi secrete, şi nici nu ar mai trebui înălţate, pentru că această înălţare corectă se arată abia la iniţierea vieţuită corect lăuntric. În afară de aceasta, ele nu pot fi în spaţiu aşa cum se arată ele înălţate în realitate, atunci când omul îşi părăseşte trupul.

Cu aceasta aveţi oarecum, dacă îmi este îngăduit să mă folosesc de această expresie searbădă, schema celor trăite la răspântia dintre secolele al XII-lea şi al XIII-lea, trăite şi de un astfel de om care şi-a parcurs iniţierea, ca învăţătorul lui Dante, Brunetto Latini. Aceasta poate fi comparată cu ceea ce se petrece în ziua de azi în străfundurile sufletului omenesc. O diferenţă foarte mare nu există. Dar dacă în ziua de azi omul ar voi să păşească la această primă treaptă de iniţiere direct sub conducerea acestei staturi feminine uriaşe ce există şi în ziua de azi, zeiţa Natura, în faţa Creaţiei pe care i-o arată ea, abia atunci începe, în Creaţie, calea suprasensibilă pentru el.

Dacă omul ar voi să păşească în ziua de azi în faţa simţurilor, sau să pătrundă în ele, el s-ar expune pericolului de a fi considerabil în întuneric în cadrul regiunii simţurilor. El ar trebui să zăbovească oarecum fără iluminarea obişnuită în regiunea simţurilor şi atunci să nu poată diferenţia nimic obişnuit în această regiune a simţurilor. Anume în ziua de azi este necesar ca înaintea acestei regiuni a simţurilor să mai fie parcursă şi o altă trăire. Abia parcurgerea acestei alte trăiri îl pregăteşte pe om în mod corect să poată pătrunde în această regiune a simţurilor. Şi eu v-am expus dumneavoastră deja ieri această trăire. Este pur şi simplu posibilitatea de a vedea spiritual-idealul ca realitate exterioară în metamorfoza formelor. Aşadar înainte ca omul să vrea să pătrundă în regiunea simţurilor, el trebuie să se străduiască să urmărească metamorfoza formelor în lumea exterioară. Goethe a oferit doar elementele, dar metoda poate fi găsită deja la el. Eu am spus deja: Ceea ce a găsit Goethe pentru plante, pentru scheletul animal, se prezintă configurat în metamorfoză mai departe în aşa fel încât capul nostru indică viaţa pământească anterioară, organismul extremităţilor noastre indică viaţa ulterioară. Aşadar faptul de a fi transpus în posibilitatea de a nu aborda lumea ca pe o configurare încheiată, statică, ci de a vedea în înfăţişarea ce se oferă nemijlocit indicaţia înspre o altă înfăţişare, transpunerea în această posibilitate, este deja o treaptă premergătoare necesară a iniţierii prezente.

Găsiţi descrise puncte de sprijin relative la această concepţie în modul în care poate fi absolvită cel mai corect de către omul actual chiar la începutul cărţii mele ***Cum se dobândesc cunoştinţe despre lumile superioare?***. Aceasta se obţine deja dacă se urmează în mod corect indicaţiile acestei cărţi, anume că atunci când întâlniţi un

om, din capul său ţâşneşte ca un fel de reprezentare a încarnării sale trecute. Nu puteţi proceda altfel decât să-i resimţiţi capul drept ceva configurat din încarnarea trecută. Dacă mergeţi în urma lui şi vedeţi cum pune picioarele pe pământ, cum îşi leagănă braţele, sau dacă staţi în faţa lui şi îi observaţi restul gesturilor făcute cu braţele şi mâinile, atunci dobândiţi un sentiment cum va fi el configurat în următoarea sa încarnare cu înfăţişarea sa. De aceea am spus eu adesea în conferinţele publice, pe măsură ce am indicat aceasta deja cu mulţi ani în urmă: în privinţa vieţilor pământeşti anterioare nu este deloc rău faptul că materialismul a trebuit să se apere întru totul împotriva lor. Dacă s-ar fi înţeles chiar şi numai puţin din forma omenească, atunci vieţile pământeşti repetate nu ar fi câtuşi de puţin ceva împotriva cărora să trebuiască materialismul să se împotrivească, pentru că ele sunt evidente. Şi dacă, de exemplu, dumneavoastră nu sunteţi frenologi formaţi de manuale, ci prin înţelegerea vieţuită, atunci prin craniu dumneavoastră cercetaţi de fapt configurarea încarnării trecute, este evident încarnarea trecută! Aşadar trebuie să extindem, desigur, această metamorfoză a înfăţişării, această concepere a metamorfozelor vieţii până în această regiune. Trebuie să ne însuşim oarecum – eu am vorbit despre această însuşire din puncte de vedere sociale – un interes atât de puternic pentru om, încât din craniul său să ne sară continuu în faţă ceva din simţirea încarnării sale anterioare, deoarece craniul este omul transformat, într-o anumită privinţă, din încarnarea anterioară, anume în privinţa fizionomică şi a configurării formaţiei capului. Dobândim astfel o concepţie care nu rămâne la înfăţişarea individuală, ci trece de la o înfăţişare la alta, care cuprinde cu privirea transformarea înfăţişărilor.

Eu am încercat să evoc simţirea unei astfel de transformări a formelor, prin aceea că am căutat să reţin această transformare a formelor în arhitectura sculpturilor noastre în lemn, la trecerea de la un capitel la altul şi capitelurile următoare, la configurarea exterioară a arhitravelor, unde totul este clădit pe acest principiu al metamorfozei. Astfel încât acela care va vedea succesiunea coloanelor noastre împreună cu cele ce aparţin de ele, în acest Goetheanum al nostru, va dobândi o reprezentare a modului în care omul trebuie să se raporteze la lumea exterioară cu mobilitatea stării sale sufleteşti. Dacă omul vrea să absolve această treaptă premergătoare, care este necesară pentru omul actual – şi va mai fi necesară încă vreme îndelungată pentru omul viitorului –, şi se adaptează la înţelegerea lăuntrică a modului în care provine cea de a doua coloană cu soclu, capitel şi arhitravă din cea dintâi, cea de-a treia din cea de-a doua, ş.a.m.d., atunci el găseşte în această adevărată înţelegere un punct de sprijin pentru a pătrunde în conformitate cu posibilităţile actuale în interiorul regiunii simţurilor. Astfel, în partea de jos a regiunii coloanelor a fost reţinut ceva care se află deja în legătură cu actualul principiu de iniţiere. Şi, mai departe, în regiunea cupolelor veţi găsi altceva care este legat de actualul principiu de iniţiere; aici lucrurile sunt întru câtva modificate.

Aşadar în epoca lui Brunetto Latini omul mai putea fi încă cruţat de ceea ce putem numi aici metamorfozele vieţii (vezi schema de mai jos), din care se ajunge apoi în regiunea simţurilor. Dacă am vrea să ne actualizăm schematic lucrurile, am putea spune: În epoca lui Brunetto Latini se mai putea – dacă luăm ochiul ca reprezentant – pătrunde direct în ochi şi resimţi ochiul ca prima regiune. În ziua de azi trebuie considerat mai întâi ceea ce îl

învăluie pe om. În acest ceva care îl învăluie pe om, care se păstrează în exterior, în faţa regiunii simţurilor, aici se reliefează metamorfozele vieţii, în faţa simţurilor. Şi acest ceva trebuie străbătut conştient.

Şi în ziua de azi se trece prin regiunea simţurilor, a temperamentelor, a elementelor, a planetelor. Apoi este însă necesar, înainte ca omul să treacă prin coloanele lui Hercule, în oceanul liber al spiritualităţii, să se petreacă din nou o intercalare. Aşadar aici (vezi schema de mai jos) se depune ceva, aici are loc o intercalare. Pe timpul lui Brunetto Latini ea nu trebuia încă să fie trăită. Această intercalare nu se lasă uşor descrisă, deoarece aceste lucruri fac, desigur, parte din regiunile intime şi subtile ale trăirii omeneşti. Dar probabil că putem totuşi oferi o descriere în modul următor, tocmai prin aceea că-l indicăm pe Brunetto Latini. Ca prim semn al conducerii sale de o entitate spirituală, Brunetto Latini a vieţuit ceea ce i s-a comunicat, anume că oraşul său natal este subminat pentru el. Acesta este un eveniment care a intervenit în omul Brunetto Latini care, totuşi, prin conţinutul său faptic, era încă exterior, a intervenit din lumea exterioară. Acest eveniment, care l-a zguduit atât de puternic încât a ieşit cu spiritual-sufletescul său din corporalitate, a fost descris de el drept ceva care a intrat în viaţa sa, care s-a desfăşurat în viaţa sa. Se poate spune că acest eveniment nu este descris de el conştient, ci ca pe ceva care i se întâmpla ca un eveniment al destinului.

Un asemenea eveniment, sau, de fapt, unul asemănător – veţi găsi indicaţia în acest sens într-un pasaj al cărţii mele ***Cum se dobândesc cunoştinţe despre lumile superioare?*** – trebuie să parcurgă în ziua de astăzi cel care urmează să fie iniţiat într-un mod absolut conştient. Dar la el trebuie să fie trăire interioară, care să nu fie ca la Brunetto Latini în legătură cu lumea exterioară, ci pe care o parcurge lăuntric:

ceva care acţionează lăuntric asupra omului, transformându-l puternic. Asemenea trăiri există deja în viaţa marii majorităţi a oamenilor, numai că oamenii abia dacă le dau suficientă atenţie. Cine îşi cuprinde viaţa cu privirea va putea vedea deja că în viaţă intervin evenimente – dacă îmi este îngăduit să spun aşa, deşi sună trivial – de prim rang, şi în special *un* eveniment de prim rang. Încercaţi să priviţi măcar o dată nu atât la importanţa exterioară, cât la cea a transformării lăuntrice pe care o produce în om un asemenea eveniment din viaţă. Atunci veţi deveni atenţi la ceea ce trebuie să fiţi de-a dreptul atenţi: deveniţi atenţi la faptul că tocmai astfel de evenimente nu sunt considerate suficient de profund în viaţa oamenilor. Ele ar putea fi considerate în viaţă infinit mai profund, adică într-un mod cutremurător, remarcabil, decât se petrece în ziua de azi. Unele lucruri pot fi resimţite mai profund în viaţă printr-o anumită interioritate general-umană, dar comparativ cu ceea ce poate fi trăit ca evenimente de prim rang, nu se va putea trece de o anumită superficialitate dacă se rămâne numai la omenescul obişnuit. Căci astfel de evenimente cum am eu în vedere nu se lasă de fapt recunoscute în conştienţa obişnuită în deplina lor importanţă. Mai întâi trebuie parcurse celelalte trepte. Apoi se arată că dacă omul a parcurs metamorfozele vieţii, regiunea simţurilor, a temperamentelor, a planetelor şi a ajuns aici (vezi schema de mai jos), că tocmai o asemenea trăire poate fi observată într-o nouă înfăţişare şi că acum, dacă omul a devenit un om puternic transformat, el pătrunde în adâncurile sale propriu-zise prin aceea că s-a cunoscut pe sine ca aparţinând nu numai acestui Pământ, ci şi lumilor cereşti, regiunii planetare. Abia apoi poate recunoaşte omul importanţa unor asemenea trăiri de prim-rang. Abia atunci îi devine limpede ce poate însemna o asemenea trăire pentru

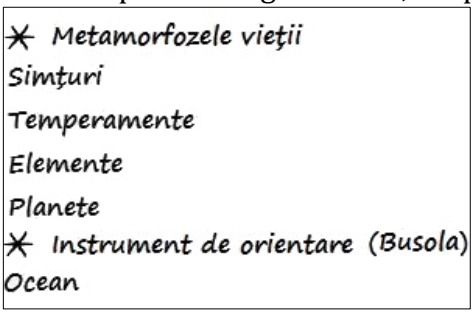
el şi pentru Univers. Şi dacă omul trece prin acestea, trebuie să ajungă la cel mai important eveniment al vieţii sale.

Şi dacă omul ajunge aici înainte de a păşi în vastul ocean al spiritualităţii, nu se poate, în măsura în care nu este un egoist foarte mare şi mai cunoaşte şi altceva în lumea asta mare decât pe sine însuşi, să nu devină atent asupra acestui eveniment, în timp ce parcurge treptele anterioare. Înainte ca omul să păşească în oceanul spiritualităţii, acest eveniment păşeşte cu toată intensitatea în faţa sufletului său. Dar el se intercalează. Iar acest eveniment înseamnă extraordinar de mult în acest loc al trăirii interioare. El înseamnă că de fapt abia acum poate omul ieşi din sine însuşi în oceanul nesfârşit al spiritualităţii; el înseamnă că prin această trăire s-a dobândit un anumit centru de greutate. Aş spune: dacă omul ar vrea să navigheze pe oceanul spiritualităţii pur şi simplu după ce s-a recunoscut drept cetăţean al lumii planetare, atunci ar ajunge într-o mare de valuri, nu s-ar simţi nicăieri sigur, ar fi zvârlit încoace şi încolo de toate trăirile spirituale posibile, nu ar avea un centru de greutate lăuntric. Acest centru de greutate lăuntric trebuie găsit deja prin aceea că omul trăieşte cu adevărat profund lăuntric un asemenea eveniment de prim rang, care, de regulă, nu se va desfăşura niciodată în regiunea egoismului, ci va avea o importanţă general-umană, şi se va vieţui profund lăuntric şi pe sine în el. În ziua de azi se poate spune, exprimând absolut exact starea de fapt: la coloanele lui Hercule trebuie, înainte ca omul să treacă de aceste coloane ale lui Hercule, ca cea mai importantă trăire să apară înaintea lui, să devină trăirea cea mai aprofundată a sa. Atunci omul simte în acest loc al trăirii sale o aprofundare absolut deosebită a fiinţei sale. Atunci lui i se întâmplă ceva despre care se poate spune că poartă lumea

obiectivă în interiorul său. I se întâmplă omului ceva, dacă ajunge până aici – având însușirile pe care tocmai le-am descris – și trece prin coloanele lui Hercule, ceva care poate fi descris în felul următor: Dacă omul recade, desigur, din nou, cu o ocazie sau alta, în ceea ce se desfășoară în lumea conștienței sale obișnuite, chiar dacă are aceste trăiri, dacă el nu poate menține la fiecare pas al vieții sale oarecum această dispoziție sufletească ce se creează aici, totuși, dacă această dispoziție sufletească a fost parcursă o dată, vor exista mereu momente și vor exista momente care se repetă mereu, legate de această dispoziție sufletească. Pentru că nu ar fi deloc bine dacă omul ar ieși total din această dispoziție sufletească după ce a vieţuit-o. Ce anume am în vedere cu această dispoziție sufletească se poate caracteriza în modul următor.

La astfel de lucruri trebuie spus întotdeauna – cu mâna pe inimă, dragii mei prieteni –: pentru conștienţa obișnuită rămâne totuși , chiar dacă omul este atât de altruist, ca cel mai important pentru el, cel puțin relativ cel mai important din ceea ce se petrece înlăuntrul pielii sale. Totuși, mai important este, de regulă, pentru conștienţa obișnuită, ceea ce se petrece înlăuntrul pielii, decât ceea ce se petrece în afara ei. Dar aceasta este tocmai o dispoziție sufletească ce trebuie produsă tocmai aici, la păşirea în ocean, pentru ca ea să poată fi menținută măcar în momentele importante ale vieții: că pentru om pot exista lucruri exterioare care nu îl solicită deloc din punct de vedere subiectiv, dar pe care le trăiește la fel de puternic ca pe acele lucruri care îl solicită subiectiv. În ziua de azi omul are din belșug posibilitatea să se pregătească bine, dacă o vrea, pentru această dispoziție sufletească, ce va fi vieţuită la momentul descris. Căci dacă el nu admite o cunoaștere subiectivă a naturii sau altele asemănătoare, ci o adevărată

cunoaştere a naturii, anume atunci când omul încearcă să pornească de la o astfel de cunoaştere a naturii, se produce deja mult din această dispoziţie, dar ea trebuie educată pe acea treaptă în modul în care l-am descris eu. Apoi, dacă omul poate avea această dispoziţie, dacă el poate afla cel mai important eveniment al vieţii sale, dacă îl poate afla aprofundat, atunci primeşte, cel puţin în multe momente ale vieţii această dispoziţie de obiectivitate pe care am descris-o, în care exteriorul poate fi la fel de important pentru el ca şi interiorul. Mulţi oameni afirmă una sau alta; dar acestea nu sunt adevărate, ei se amăgesc în privinţa lucrurilor. Dar cu aceasta omul a atins un centru de greutate, aş spune, poate mai bine, o direcţie, o busolă, prin care el are posibilitatea să navigheze cu adevărat pe oceanul vieţii spirituale. Aici (vezi schema de mai jos) trebuie să intervină, aşadar, ceea ce se poate numi înarmarea cu instrumentul direcţiei. Omul păşeşte aşadar între coloanele lui Hercule şi este dotat cu instrumentul orientării, cu busola. Abia apoi, adică după ce a trăit mai multe, omul modern poate naviga în afară, în spiritualitate.

Vedeţi din exemplele pe care vi le-am descris acum referitoare la iniţierea lui Brunetto Latini şi transformarea acestei iniţieri până în zilele noastre – şi aceasta va mai fi valabilă încă vreme îndelungată – că natura omenească poate fi descrisă ca fiind în transformare chiar şi în

intervale temporale mai scurte, dacă încercăm să o descriem cu ştiinţa iniţiatică. Pe toate acestea, care se descriu astfel, le poartă omul cu adevărat în sine. Aceasta caracterizează transformarea pe care o parcurge dispoziţia sufletească omenească în decursul secolelor. Numai că în mod obişnuit oamenii nu devin atenţi la aceste lucruri şi ele se exprimă tocmai în viaţa exterioară şi în reflexul lor. În epoca lui Brunetto Latini, al cărui discipol a fost Dante, omul era creştin aşa cum era Dante. Pe atunci, prin sufletul omenesc mai trecea încă întreaga lume cerească, prin aceea că omul se simţea într-adevăr creştin. În epoca noastră s-a dat acest imbold înapoi, noi ne mişcăm doar puţin în afară, astfel încât să parcurgem o regiune în faţa simţurilor, înainte să ieşim în afară din nou, pentru ca acum să nu intrăm în acelaşi mod în regiunea cu care noi deja dinainte am făcut cunoştinţă din afară, ci, ca înainte de a ne desprinde mai departe de trup, să păşim în ea schimbaţi, orientându-ne cu un nou instrument. În epoca noastră aceasta aşa s-a preschimbat la exterior într-un ecou palid, încât oamenii care gândesc cel mai mult, care se înarmează tocmai cu conştiinţa ştiinţifică a timpului nostru, care însă nu are această busolă – într-adevăr nu o au – l-au pierdut pe Christos Iisus. Nu se poate dovedi mai mult cu mijloacele care sunt numite în ziua de azi ştiinţifice, şi religia însăşi, religia creştină a căzut pradă materialismului. Ea şi tinde foarte puternic spre materialism. Unul dintre cele mai puternice exemple ale tinderii spre materialism în cadrul catolicismului a fost stabilirea dogmei infailibilităţii [Nota 9], o măsură pur materialistă. Eu am vorbit deja despre aceasta cu câtva timp în urmă.

Acum aţi putea spune: Şi cu toate acestea, dacă privim înlăuntrul omului, se arată acest imbold! – Omul se

află cu fiinţa sa întru câtva în afara regiunii simţurilor; în schimb are un fel de cavitate, unde cel mai important eveniment al întregii sale vieţi dobândeşte – inconştient – influenţă asupra întregului său organism, astfel încât el poate trăi apoi aşa cum am descris. Căci aceasta are deja influenţă asupra omului, chiar dacă el nu ştie nimic despre aceasta, dar aceasta se poate manifesta în cele mai diferite moduri, dacă se desfăşoară în inconştient. Unul devine, poate la şapte ani de când a parcurs acest eveniment cel mai important, un individ insuportabil, sau face tot felul de lucruri scandaloase, un altul se îndrăgosteşte – nu trebuie să o facă imediat, îndrăgostirea însăşi poate reprezenta acest eveniment cel mai important –, un al treilea face pietre la bilă, ş.a.m.d. Când evenimentul rămâne în inconştient, lucrurile se pot manifesta în existenţa omenească în modurile cele mai diferite. Aşa arată înlăuntrul omului ceea ce pătrunde în conştienţa sa aşa cum am descris. În exteriorul omului lucrurile se prezintă astfel că, printre multe altele – eu am menţionat un singur aspect – omul îl pierde pe Christos Iisus.

Aici puteţi spune: Ceea ce se prezintă înlăuntrul omului, din trupul său, până la un anumit grad ca acest reflux are aşadar un rezultat aparent puţin îmbucurător! – Dar acesta este numai aparent. Orice are în lume două aspecte. Aproximativ pe la mijlocul secolului al XIX-lea şi chiar şi în ultima sa treime a existat materialismul teoretic: grasul *Vogt* din Geneva, *Moleschott* sau *Ludwig Büchner* [Nota 10], cu toţii au fost materialişti teoreticieni. *Clifford* [Nota 11] s-a exprimat că orice creier secretă gânduri aşa cum secretă ficatul fierea, aşadar Clifford vedea un proces pur material în formarea gândurilor: aşa cum vine bila din ficat, tot aşa vin gândurile din creier. Această epocă materialistă privea doar la materie, dar oamenii gândeau,

totuşi, asupra materiei, şi puteau privi două aspecte: În această epocă se pot citi cărţile lui Clifford, Ludwig Büchner, din partea mea şi ale lui *Auguste Comte* [Nota 12], ale grasului Vogt din Geneva, ş.a.m.d.; apoi omul, dacă dezvolta încă simpatie şi antipatie la o astfel de lectură, se poate supăra cumplit că oamenii văd în dezvoltarea gândurilor doar o secreţie a creierului. Cineva poate simţi amărăciune la aceasta. Păi frumos! Dacă omul nu este materialist, poate face asta. Dar lucrurile pot fi privite şi altfel. Se poate spune: Ceea ce au spus Clifford, Auguste Compte, Vogt din Geneva despre lume, eu le văd drept aiureli, acestea nu mă interesează pe mine. Dar eu vreau să privesc acum eu însumi la ceea ce se petrece în gândirea propriu-zisă a lui Vogt, a lui Clifford, a lui Auguste Comte. Acest mod de a gândi, că gândurile sunt doar secretate din creier ca bila de ficat, este drept că este aiureală, şi eu nu mă voi orienta după ceea ce spune Vogt, ci după felul cum gândeşte.

Dacă puteţi face aceasta, se dovedeşte ceva ciudat. Atunci se dovedeşte că modul de a gândi pe care l-au dezvoltat oamenii este germenul unei spiritualităţi foarte vaste. În substanţa lor proprie, gândurile sunt – deoarece ele sunt numai imagini oglindite, cum v-am spus alaltăieri – atât de cumplit de subţiri, ele sunt mai subţiri decât subţiri, pentru că sunt doar imagini, sunt atât de subţiri încât trebuie ca omul să folosească o spiritualitate uriaşă pentru a mai gândi de fapt, pentru a împiedica gândurile să se scufunde şi să fie cuprinse de aspectul pur material al existenţei. Ele şi sunt astăzi foarte frecvent cuprinse de aspectul material al existenţei, se scufundă, iar eu sunt de-a dreptul convins că majoritatea oamenilor care încă gândesc materialist în ziua de azi, dacă nu ar fi fost instruiţi în şcoală şi n-ar fi tocit la universităţi pentru a-şi lua

examenele, dacă nu ar fi absorbit materialismul, pentru că profesorul l-a pretins ca fiind concepţia corectă despre lume, şi-ar fi cruţat gândirea, care trebuie folosită în concepţia materialistă despre lume! Cel mai mult le-ar place să *nu* gândească! Majoritatea lor ar prefera să meargă pe terenurile de duel studenţesc sau la întrunirile cu chefuri ale asociaţiilor studenţeşti, decât să-şi aducă gândirea la activitate; sau repetă ce au spus alţii. Dacă aţi face o dată încercarea, la toţi indivizii care, în calitatea lor de membri ai societăţilor moniste, cum se numesc în ziua de azi într-un mod ceva mai nobil materialiştii, merg prin lume ţinând discursuri lungi, să studiaţi „înţelepciunea", care se referă pur şi simplu la materie, dacă aţi studia ce anume au gândit, aţi găsi înspăimântător de puţin! Ei repetă, în majoritatea cazurilor, ce au spus alţii. De fapt, materialismul nu a fost fondat decât de câteva autorităţi; ceilalţi repetă ce au spus aceştia. Şi asta deoarece, pentru a nutri gândurile natural-ştiinţifice moderne, este de fapt nevoie de o puternică încordare a spiritului! Această încordare este o încordare spirituală, care realmente nu este secretată de creier precum bila de ficat. Acesta este un efort spiritual, o bună pregătire pentru a urca tocmai la spiritual. Să fi gândit onest materialist, dar să fi gândit onest tu însuţi, este o bună pregătire pentru pătrunderea în lumea spirituală.

Eu am exprimat cândva aceasta într-o conferinţă de la Berlin, prin aceea că am spus: Cine doar citeşte cărţile lui *Haeckel* [Nota 13], va recunoaşte uşor, desigur, în Haeckel – dacă nu cuprinde cu privirea unele lucruri care se pot, totuşi, remarca printre rânduri – un materialist autentic pur. Dar tocmai atunci când vorbeşti cu Haeckel observi că întreaga sa gândire, în măsura în care este materialistă, preia această înfăţişare doar datorită prejudecăţilor

timpului, dar ea tinde deja – aşa cum este el acum, acest Haeckel – spre spiritual. De aceea spuneam eu într-o conferinţă de la Berlin [Nota 14]: Îl cunoaştem pe Haeckel în mod corect atunci când ne este limpede că el are teoretic oarecum acest suflet materialist, dar că el are şi un alt suflet, care tinde spre spiritual. – Pentru noi pot spune: care se va naşte absolut precis în următoarea încarnare cu o puternică spiritualitate. Stenograful care era pe atunci angajat oficial de noi, un adevărat stenograf profesionist, a scris că eu aş fi spus că în ciuda materialismului său, Haeckel ar avea un suflet spiritist.

Aşadar aceasta voiam să indic, anume că putem combate, fără îndoială, ceea ce apare aici ca mod de gândire materialist, că el poate fi combătut dar nu cu suficientă acuitate, căci în combatere se află tocmai continuarea dezvoltării spre spiritual, înlăuntru se află forţa spiritualităţii. Iar sufletele care au ajuns în ziua de azi prin influenţa teologiei exterioare la un concept de Christos întru totul exterior sau de-a dreptul mincinos, îşi dezvoltă pe căi spirituale capacităţile care le duc la a căuta acest concept de Christos în viitor. Aceasta nu trebuie să fie o invitaţie spre comoditate, omul nu trebuie să spună ceva de genul: Na, atunci concepţia spirituală va veni şi ea, căci grasul Vogt, Clifford ş.a.m.d. au pregătit-o doar bine! – Aici trebuie să conlucreze faptul ca acela care ştie ce întuneric înseamnă materialismul, să lupte împotriva materialismului! Pentru că forţa care acţionează în aceste lupte este necesară pentru ca să se formeze în materialiştii teoreticieni predispoziţia la spiritualitate.

Dar dumneavoastră vedeţi cât de complicate sunt lucrurile, cum ele prezintă diferite aspecte. Apoi, dacă încercăm să pătrundem în adâncurile Universului prin ştiinţa iniţiatică, abia atunci ajungem la o cunoaştere

aprofundată a omului, atunci pătrundem la ceea ce acţionează în adâncurile naturii omeneşti.

CONFERINŢA a VII-a

Dornach, 31 decembrie 1918

Corespunde întru totul unei necesităţi elementare a fiecărui suflet omenesc să-şi îndrepte, în ziua în care încheie anul, gândurile asupra aspectului trecător al vremelnicului. Şi omul priveşte, pornind de la această necesitate elementară, verificând, cercetând, recunoscându-se pe sine, înapoi, la ceea ce s-a apropiat de sufletul său în anul scurs, ca viaţă exterioară a sa. El priveşte înapoi şi la progresul pe care l-a făcut în viaţă, la roadele experienţelor care au rezultat pentru el prin viaţă. Dacă se face o asemenea retrospectivă, atunci, din această retrospectivă va cădea un fel de lumină asupra acelui sentiment care face ca viaţa omenească să ne apară mai mult sau mai puţin valoroasă, mai mult sau mai puţin problematică sau mai mult sau mai puţin satisfăcătoare. Noi nu suntem niciodată în măsură să ne considerăm viaţa doar aşa cum o ducem noi ca individualităţi umane separate. Ne simţim constrânşi să ne considerăm viaţa în legătură cu întregul lumii şi cu întregul om. Dacă practicăm cu seriozitate o concepţie spiritual-ştiinţifică despre lume, atunci se va impune sufletului nostru în special necesitatea de a ne considera raportul nostru cu lumea mereu şi mereu la acest punct de răspântie al anului, la încheierea unui an şi începutul celuilalt an.

Dar dacă această considerare are loc acum, în acest interval temporal în care atât de multe au trecut prin faţa sufletului nostru, în care în faţa sufletelor noastre a stat în

primul rând ceea ce a parcurs omenirea în ultimii patru ani şi jumătate, şi dacă, în calitatea noastră de oameni de ştiinţă spirituală luăm în considerare relaţia noastră cu lumea şi cu omenirea pe fundalul incomparabilelor evenimente mondiale din ultimii ani, atunci tocmai retrospectiva acestui an face excepţie într-un mod absolut deosebit.

Episodic, aş spune că, acordaţi pe tot ceea ce tocmai am abordat eu acum, ieşind din cadrul nostru obişnuit, pot fi preluate de dumneavoastră acele gânduri pe care aş dori să vi le expun astăzi. Aspectul trecător, schimbarea timpului şi evenimentele acestui timp, aşa cum se apropie ele de sufletul omenesc, acestea stau în această clipă în faţa privirii noastre spirituale. Dar ca oameni de ştiinţă spirituală noi nu vom uita faptul că, dacă vom privi la timpul scurs, la experienţele pe care le-am făcut în acest timp scurs, se vor manifesta şi anumite dificultăţi ale examinării. Dificultăţi de apreciere a lumii sunt în primul rând cele care se apropie de acea fire care se dăruieşte cu seriozitate şi cu toată demnitatea gândurilor spiritual-ştiinţifice.

Dumneavoastră cunoaşteţi cu toţii acel fenomen caracteristic ce îi afectează pe oamenii care nu au călătorit suficient de des cu trenul. Aceştia privesc afară pe fereastră şi li se pare că întregul peisaj s-ar mişca, de parcă întregul peisaj ar veni în întâmpinarea lor. Ei nu simt că ei înşişi se află în mişcare în tren, ci atribuie mişcarea peisajului prin care trec cu trenul. Abia treptat, prin obişnuinţele vieţii, se pierde această iluzie şi se stabileşte ceea ce este corect şi pentru privirea obişnuită care li se oferă atunci când privesc pe fereastră. În fond, faţă de ceea ce impulsionează lumea ne aflăm mereu în situaţia în care se află un astfel de om în tren, numai că într-un mod ceva mai complicat. Acest

om se amăgeşte în privinţa repaosului şi a mişcării celor ce se află afară, în peisaj. Omul trece în grabă prin evenimentele lumii, prin aceea că este încadrat în corporalitatea sa fizic-eterică, ce îi este dată ca un vehicul, atunci când păşeşte din ţinuturile spirituale în existenţa fizică dintre naştere şi moarte. Prin instrumentele acestui vehicul fizic, în care se grăbeşte el pe parcursul vieţii sale fizice, el examinează lumea. Şi în această examinare a lumii, majoritatea lucrurilor îi apar într-un mod iluzoriu. Astfel încât putem într-adevăr îndrăzni să facem următoarea comparaţie. Noi vedem lumea la fel de fals ca acela care, neobişnuit cu mersul cu trenul, vede peisajul de afară despre care crede în mod greşit că acesta trece în goană pe lângă el. Şi corectarea acestei concepţii iluzorii despre lume căreia i se dăruiesc oamenii nu este la fel de uşoară ca aceea a privirii pe fereastra trenului.

Un astfel de gând poate veni în sufletele dumneavoastră de Ajunul Anului Nou tocmai al acestui an, în decursul căruia am avut de relatat despre reprezentările curente faţă de lume. Dumneavoastră ştiţi cum v-am vorbit despre experienţele pe care le-am face dacă am parcurge conştient viaţa, aşa cum o parcurgem inconştient din copilărie până la o vârstă înaintată. Eu v-am spus cum omul abia la o anumită vârstă devine matur să ştie din sine însuşi una sau alta. Cu privire la aceste diferite stări de maturizare a vieţii, omul trebuie să se dăruiască unor iluzii, din motivele pe care tocmai le-am indicat acum.

Există două tipuri de iluzii cărora le suntem supuşi în viaţă, înainte de toate, iluzii care se cufundă chiar în simţirea noastră atunci când facem în Ajunul Anului Nou o privire retrospectivă asupra anului scurs sau o privire anticipativă asupra anului care urmează; două iluzii care provin din faptul că noi nu avem nicio presimţire în

conştienţa obişnuită, despre faptul cum ne situăm noi faţă de lumea exterioară în privinţa anumitor raporturi. Această lume exterioară nu este numai o sumă de lucruri ordonate spaţial, ci această lume exterioară este un parcurs de evenimente. Dumneavoastră observaţi prin simţurile dumneavoastră evenimentele exterioare ce se desfăşoară în jurul dumneavoastră, în măsura în care aceste evenimente sunt fenomene ale naturii. Dumneavoastră examinaţi tot aşa şi fenomenele naturii din regnul uman. Lumea se află în devenire, lumea este cuprinsă în procese. În mod obişnuit, oamenii nu se gândesc la asta, totuşi aşa este! Aceste procese se desfăşoară cu o anumită viteză. Orice se desfăşoară cu o anumită viteză. Apoi puteţi privi dinspre aceste procese la ceea ce se desfăşoară în dumneavoastră înşivă. Dumneavoastră ştiţi că în dumneavoastră se desfăşoară procese conştiente şi procese inconştiente. Dumneavoastră nu vă situaţi faţă de lume numai ca fiinţă spaţială încheiată, ci vă situaţi faţă de lume în aşa fel încât sunteţi înăuntrul unui proces continuu, în faţa unei deveniri continui, în procese continue, şi acestea se desfăşoară din nou cu o anumită viteză.

Să considerăm acum propria noastră viteză cu care parcurgem lumea, în raport cu viteza pe care o au evenimentele naturii. Ştiinţa exterioară a omului nu dă atenţie faptului că există o deosebire uriaşă între propria noastră viteză, cu care mergem prin lume, şi viteza evenimentelor naturii. Dacă acea parte a vieţii noastre care este legată de observarea senzorială a lumii exterioare şi care îşi extrage experienţele din observarea sensibilă a lumii exterioare, dacă această parte a conţinutului vieţii noastre, pe care îl datorăm simţurilor, în privinţa devenirii sale, în privinţa curgerii sale, o comparăm cu fenomenele

naturii exterioare, asupra cărora sunt îndreptate aceste simţuri, atunci constatăm că noi mergem cu mult mai încet prin curentul timpului decât evenimentele naturii. Este important să avem acest lucru în vedere. Evenimentele naturii se desfăşoară relativ repede; noi mergem încet. Dumneavoastră ştiţi că atunci când am ţinut aici, în vecinătate, la Liestal, conferinţa ***Viaţa omenească din punctul de vedere al ştiinţei spirituale*** [Nota 1], eu am indicat aceste diferenţe. Noi, oamenii, avem nevoie din momentul în care ne-am născut şi până la schimbarea dentiţiei, pentru formarea trupului nostru fizic, de şapte ani, apoi, din nou, pentru formarea trupului nostru eteric, de alţi şapte ani. Dacă vom compara cu noi înşine regnul vegetal, pe care îl putem considera reprezentativ în această privinţă, de exemplu relativ la trupul nostru eteric, ne spunem: Regnul vegetal, aşa cum este el la plantele anuale, străbate în decursul unui singur an întreaga evoluţie pe care o poate parcurge el în trupul eteric. Noi avem nevoie de şapte ani pentru ceea ce parcurge o plantă anuală într-un an. Ceea ce înseamnă: Natura de afară, în măsura în care se revelează în lumea vegetală, se grăbeşte de şapte ori mai mult ca noi. Şi multe sunt supuse aceleiaşi legităţi ca ceea ce se dezvăluie în lumea vegetală, anume totul, în măsura în care este supus lumii eterice.

Ajungeţi să realizaţi ce importanţă are acest fapt dacă reflectaţi cum stau lucrurile, de exemplu, atunci când sunteţi într-un tren care se deplasează încet, pe lângă un alt tren care merge în aceeaşi direcţie, dar mai repede. Viteza acestui tren nu vi se va părea la fel de mare atunci când dumneavoastră înşivă mergeţi mai încet, decât atunci când staţi pe loc; sau atunci când nu mergeţi cu un tren foarte lent, ci cu unul care să meargă ceva mai repede, însă totuşi mai încet decât trenul accelerat, atunci vi se va părea

că acceleratul merge mai încet. Dar dacă mergeţi la fel de repede ca şi acceleratul, veţi rămâne mereu alături de accelerat. Vedeţi că modul în care percepeţi celălalt tren se modifică în funcţie de faptul că dumneavoastră înşivă vă deplasaţi cu o anumită viteză.

Acum, viteza despre care vorbim aici, viteza cu care lăsăm să se desfăşoare propria noastră viaţă eterică, conţine cu mult mai mult decât simplele relaţii spaţiale; ea conţine întreaga noastră judecată, întreaga noastră simţire, întreaga noastră stare faţă de lumea de afară. Omul de ştiinţă spirituală care vrea să cerceteze acest lucru spune: Cum ar fi, de fapt, dacă noi, oamenii, am fi altfel organizaţi, dacă, de exemplu, am fi organizaţi în aşa fel încât de la schimbarea dentiţiei până la pubertate am avea nevoie doar de un an, adică am avea exact aceeaşi viteză cu ceea ce este supus afară, în natură, trupului eteric, aşadar dacă pe parcursul primului an de viaţă am primi a doua dentiţie iar după desfăşurarea celui de-al doilea an am fi ajuns atât de departe, pe cât suntem la pubertate, la vârsta de paisprezece-cincisprezece ani? Atunci am fi încadraţi întru totul cu întreg parcursul vieţii noastre în parcursul fenomenelor naturii, în măsura în care acestea sunt supuse trupului eteric. Atunci nici nu ne-am putea diferenţia de natură. Căci noi ne diferenţiem de ea esenţialmente prin aceea că avem o altă viteză de mers înainte prin curentul timpului. Am avea în plus părerea, în mod absolut firesc, că aparţinem naturii. Şi înainte de toate trebuie spus: Dacă am fi interconectaţi în acest mod în aceeaşi viteză ca evenimentele exterioare ale naturii, nu ne-am putea niciodată îmbolnăvi pornind din interior. Căci orice boală care poate apărea la om din interior provine în întregime din aceea că noi avem viteze diferite faţă de viteza evenimentelor naturii exterioare, în măsura în care acestea

sunt supuse trupului eteric. Aşadar cu totul altfel ar fi viaţa noastră omenească dacă nu ne-am deosebi de lumea exterioară prin aceea că trăim de şapte ori mai lent decât trăieşte natura exterioară.

Astfel, în Ajunul Anului Nou noi privim înapoi asupra unui an şi nu ne gândim că, de fapt, în acest an am ieşit cu propria noastră trăire din viaţa Universului. De aceasta devenim conştienţi abia după ce vom fi organizat în mod repetat într-adevăr în mod serios – după ce vom fi dobândit un anumit parcurs solid al vieţii – asemenea consideraţii de Anul Nou. Oamenii care pot decide în această privinţă îmi vor da dreptate în cazul în care privirea retrospectivă a devenit obişnuită pentru ei, că deja din experienţa exterioară, absolut obişnuită, de viaţă, dacă de exemplu am ajuns la vârsta de cincizeci de ani şi am cultivat mereu asemenea priviri retrospective, trebuie să ne spunem: De fapt, noi suntem aşa încât nu am extras niciodată din parcursul unui an ceea ce poate fi extras. Noi lăsăm de fapt nefolosită experienţa pe care am putea-o face, care ne-ar îmbogăţi. Învăţăm de şapte ori mai puţin decât am putea învăţa de la natură dacă ne parcurgem propria viaţă de şapte ori mai încet decât natura. Şi de fapt – aşa ne spunem când am ajuns la vârsta de cincizeci de ani – dacă ai fi folosit fiecare an în aşa fel încât să fi absorbit din acel an ceea ce a vrut să îţi dea anul, atunci ai fi avut nevoie să ai doar şapte sau opt ani, sau cel mult zece sau doisprezece ani, şi ai fi absorbit în aceşti zece sau doisprezece ani tot ceea ce ai absorbit abia după decenii.

Dar mai are loc şi altceva. Noi nu am putea niciodată ajunge la concepţia că lumea este materială, dacă ne-am deplasa cu aceeaşi viteză ca şi ea. Prin aceea că nu ne mişcăm cu aceeaşi viteză, lumea de afară, care merge mai repede, ne apare substanţială, materială iar propria noastră viaţă ne

apare ca sufletesc-spirituală. Diferența apare datorită vitezelor diferite ale vieții. Dacă noi ne-am mișca cu aceeași viteză ca natura exterioară, nu ar fi nicio deosebire între spiritual-sufletescul nostru și cursul naturii exterioare, noi ne-am socoti ca făcând parte din natura exterioară, și am simți totul ca fiind spiritual-sufletesc și având aceeași importanță cu noi. Atunci am fi, așadar, cu totul altfel conectați în lume. Faptul că avem propria noastră viteză, care este cu mult mai lentă decât viteza lumii, ne amăgește atunci când, de Ajunul Anului Nou, privim asupra anului scurs. Căci noi privim înapoi, dar multe aspecte ne scapă din această privire retrospectivă, aspecte care nu ne-ar scăpa dacă am avea aceeași viteză cu lumea. Aceasta ar trebui să străbată, din motive spiritual-științifice, oarecum ca un ton fundamental, acea dispoziție lăuntrică ce se cuvine într-o asemenea privire retrospectivă omului care se dedică științei spirituale. Aceasta ar trebui să ne spună că noi, ca oameni, ar trebui să căutăm alt acces la lume decât acela pe care îl putem avea din parcursul exterior al vieții, care ne transpune așadar în iluzie.

Aceasta este una dintre iluzii. În măsura în care ne situăm față de lume cu simțurile noastre, noi mergem mut mai lent prin lume decât natura exterioară. Dar mai există încă o iluzie, și aceasta ne întâmpină atunci când cumpănim tot ceea ce ne înflăcărează gândirea, ne înaripează gândirea în măsura în care această gândire urcă din propriul nostru lăuntru, dacă luăm în considerare reflectarea gânditoare ce depinde de voința noastră. Lumea sensibilă exterioară nu ne oferă după voia noastră ceea ce ne poate da, ci noi trebuie să pășim mai întâi în fața lucrurilor. Evenimentele ne întâmpină. Și este altceva decât atunci când noi ne formăm conceptele, ideile care licăresc din propria noastră voință. Acestea au, din nou, o altă

viteză. Dacă cuprindem cu privirea acea viaţă sufletească ce este într-adevăr o viaţă de gândire, dar este legată de voinţa noastră, de poftele noastre, de dorinţele noastre, atunci aici se află din nou o altă viteză decât viteza lumii pe care noi, ca oameni, o străbatem între naştere şi moarte. Şi aici, dacă cercetăm lucrurile spiritual-ştiinţific, se arată aspectul curios: cu gândurile noastre, în măsura în care acestea depind de voinţa noastră, noi ne mişcăm cu mult mai repede decât cursul exterior al lumii.

Aşadar gândiţi-vă că prin tot ceea ce depinde de simţurile noastre noi ne mişcăm cu mult mai lent, prin tot ceea ce este legat de gândirea noastră ne mişcăm cu mult mai repede decât cursul exterior al vieţii. Cu gândurile noastre, în măsura în care acestea sunt dominate de voinţa noastră, de dorurile noastre, de dorinţele noastre, ne deplasăm cu mult mai repede decât cursul exterior al vieţii. De fapt, cu gândurile noastre, în măsura în care acestea sunt dominate de voinţa noastră, de dorurile noastre, de dorinţele noastre, ne mişcăm atât de repede încât putem avea sentimentul, chiar inconştient – pe care îl are fiecare – că de fapt anul este prea lung. Pentru interpretarea noastră senzorială este de şapte ori mai scurt. Pentru interpretarea noastră cognitivă, în măsură în care gândurile depind de dorinţele şi de dorurile noastre, omul are inconştient, în adâncurile sale, sentimentul: anul este prea lung. El ar vrea ca anul să fie mai scurt, pentru că este convins că poate forma într-un timp cu mult mai scurt gândurile pe care le formează din propriile sale dorinţe şi din propria sa voinţă. În adâncurile sufletului fiecărui om se află ceva pe care el nu îl aduce în conştienţă, dar care acţionează în întreaga simţire, în întreaga dispoziţie sufletească, care nuanţează tot ceea ce avem în viaţa noastră interioară subiectivă. Este ceva care ne spune: Nouă ne-ar ajunge anul în privinţa

gândurilor pe care le formăm, dacă am avea numai duminici şi nu am avea deloc zilele săptămânii. Căci în privinţa acestui tip de gânduri omul trăieşte în aşa fel încât de fapt nu vrea să trăiască decât duminicile. Despre zilele săptămânii el gândeşte, chiar dacă nu aduce aceasta în conştienţă: că acestea nu fac decât să îl reţină; că acestea se încadrează în viaţă doar ca ceva de care, de fapt, nu are nevoie pentru a înainta cu gândurile sale. În privinţa gândurilor care depind de voinţa noastră, de dorurile şi dorinţele noastre terminăm repede, ne mişcăm repede. Acesta este unul din motivele egoismului nostru. Şi acesta este unul dintre motivele pentru care suntem atât de încăpăţânaţi în privinţa gândurilor noastre.

Dacă nu aţi fi organizaţi aşa cum am caracterizat eu acum, dacă aţi urma cu gândurile dumneavoastră într-adevăr cursul exterior al lumii, dacă aici dumneavoastră nu v-aţi mişca cu mult mai repede, de şapte ori mai repede decât cursul exterior al vieţii, dacă nu aţi lua în considerare doar duminicile, atunci aţi fi acordaţi sufleteşte faţă de lume în aşa fel încât părerea dumneavoastră nu ar fi niciodată mai importantă decât părerea altcuiva. Aţi putea accepta întotdeauna uşor părerea altcuiva. Dar gândiţi-vă că pe aceasta se bazează o mare parte a fiinţei noastre omeneşti, că noi susţinem întotdeauna că părerea noastră este, totuşi, cea mai valoroasă. Noi gândim, măcar dintr-un punct de vedere: Celălalt nu are niciodată dreptate, sau cel puţin are dreptate doar atunci când ne simţim împuterniciţi să îi dăm dreptate.

Dar noi, ca oameni, suntem fiinţe remarcabil de scindate. Pe de o parte ne mişcăm cu mult mai încet decât cursul exterior al vieţii în măsura în care suntem oameni ai simţurilor; în gânduri ne mişcăm cu mult mai repede decât cursul exterior al lumii, în măsura în care suntem oameni

volitivi. Aceasta ne întunecă privirea atunci când privim în lumea exterioară. Noi nu ştim, pentru că atunci ne dedăm întotdeauna iluziei că am fost eliminaţi din natură, şi prin aceasta avem posibilitatea de a ne îmbolnăvi şi de a dobândi datorită acestui fapt reprezentări materialiste despre lume. Aceste reprezentări sunt incorecte, aşa cum este incorectă reprezentarea că peisajul de afară se deplasează în direcţia contrară deplasării trenului, şi aceste reprezentări materialiste există doar pentru că noi ne mişcăm de şapte ori mai lent decât lumea. Şi noi nutrim dorinţa tainică: Dacă ar fi mereu numai duminică! – pentru că, vorbind comparativ, zilele săptămânii ne apar de fapt inutile în privinţa a ceea ce voim noi să reprezentăm din lume, pur exterior din dorinţele noastre, din voinţa noastră. Această dorinţă tainică se află în orice om. Constituţia sufletească a omului nu a fost întotdeauna caracterizată atât de potrivit ca în cele ce urmează. *Bismarck* [Nota 2] a spus cândva despre acel împărat [Nota 3], care a fost ultimul din familia Hohenzollern, nişte cuvinte remarcabile. Atunci când şi-a exprimat reflecţiile în privinţa a ceea ce va veni asupra Germaniei datorită acestui împărat, el a spus: Acest om vrea să trăiască ca şi cum în fiecare zi ar fi ziua lui de naştere; dinspre partea noastră e o bucurie, când a trecut ziua lui de naştere, deoarece el îşi încetează dorinţele şi toate tulburările pe care le semnifică ziua de naştere; însă el vrea să fie în fiecare zi ziua lui de naştere! Acestea au fost cuvintele pe care le-a rostit cândva, plin de griji, Bismarck, la începutul anilor 90 ai secolului al XIX-lea pentru caracterizarea împăratului. Acum, ziua de naştere evidenţiază egoismul omenesc atât de puternic, încât el o diferenţiază foarte limpede de celelalte zile; omul nu-şi doreşte chiar să fie mereu ziua lui de naştere, dar dintr-un anumit punct de

vedere îşi doreşte să fie mereu duminică, căci astfel ar şti suficient. Şi multe din dispoziţia noastră sufletească lăuntrică, şi care se maschează într-un cu totul alt mod, se bazează pe aceea că de fapt nouă ne plac doar duminicile.

Iluziile care provin de la aceste lucruri au fost corectate în vremurile mai vechi ale evoluţiei lumii în modurile cele mai variate prin clarvederea atavică. În epoca noastră ele sunt cel mai puţin corectate. Dar ceea ce le corectează şi ar trebui să vină, şi pe care vă rog să-l preluaţi în ziua de azi în sufletele dumneavoastră ca pe un fel de impuls social, este că, dacă ne adâncim în ştiinţa spirituală, aşa cum este ea avută aici în vedere, astfel încât să nu o preluăm ca pe o teorie, ci în acel mod viu, despre care eu am vorbit adesea, am avea atunci în această ştiinţă spirituală posibilitatea de a corecta lăuntric, în mod corespunzător sufletului, iluziile care provin din aceste două surse de greşeli. Ştiinţa spirituală – să ne clarificăm aceasta în special la răspântia anului – este ceva care, pe de o parte, ne îngăduie să trăim afară în lume în conformitate cu realitatea ceea ce nu trăim în mod realist, deoarece mergem prea încet prin lume. Într-adevăr totul depinde de modul în care ne raportăm noi înşine la lucruri. Gândiţi-vă o dată câte nu depind de modul în care ne raportăm noi înşine la lume! Pentru a ne clarifica astfel de lucruri trebuie uneori să ne aducem în faţa sufletelor gânduri ipotetice, imposibile. Gândiţi-vă că fizicianul vă spune: Anumite sunete, C (do), D (re), E (mi) ale unei anumite octave au atâtea şi atâtea oscilaţii, ceea ce înseamnă că aerul execută atâtea şi atâtea oscilaţii. Dumneavoastră nu percepeţi nimic din oscilaţii, dumneavoastră percepeţi sunetul. Dar gândiţi-vă că dacă aţi fi organizaţi în aşa fel – este desigur un gând imposibil, dar pe baza lui ne putem clarifica ceva –, astfel încât să percepeţi fiecare oscilaţie individuală a aerului, atunci nu aţi putea auzi sunetele. Viteza pe care o are viaţa

dumneavoastră depinde exclusiv de modul în care percepeţi ceva. Lumea arată aşa cum trebuie să arate în funcţie de viteza pe care o avem noi înşine faţă de lume. Dar ştiinţa spirituală ne atrage atenţia asupra acelei realităţi care există, făcând abstracţie de relaţia noastră cu lumea.

În ştiinţa spirituală se spune că Pământul nostru s-a format treptat, parcurgând la început o perioadă Saturn, apoi Soare, Lună, ajungând apoi la acest stadiu de Pământ. Dar desigur că toate se mai află încă aici. În existenţa pe care o trăim noi acum ca existenţă a Pământului îşi pregătesc alte lumi existenţa lor de Saturn, alte lumi îşi pregătesc existenţa lor de Soare. Aceasta poate fi observată spiritual-ştiinţific. Existenţa de Saturn mai există şi acum aici. Noi ştim numai că Pământul nostru a depăşit acest stadiu; alte lumi se află abia în acest stadiu al lui Saturn. Aici se poate observa cum se prelungeşte el. Dar faptul de a putea observa acest stadiu de Saturn depinde de aceea de a ne modifica mai întâi viteza cu care urmărim evenimentele, pentru că altfel nu-l putem vedea. Aşadar ştiinţa spirituală ne aduce într-o anumită privinţă convieţuirea cu adevărata realitate, cu ceea ce se desfăşoară într-adevăr în lume. Şi dacă preluăm în mod viu această ştiinţă spirituală, despre care eu am vorbit ca fiind revelaţia Spiritelor personalităţii, care intervin din nou în calitate de creatori, dacă noi nu o considerăm ca simplă operă umană pentru timpul nostru, ci, după cum am spus, ca fiind revelată din înălţimi cereşti, dacă preluăm în noi în mod viu impulsurile acestei ştiinţe spirituale, atunci ele ne duc – ceea ce este atât de necesar pentru vremea noastră – dincolo de iluziile cauzate de faptul că viteza noastre e diferită de cea a lumii, atunci ele ne reunesc cu lumea, în aşa fel încât noi putem corecta măcar în simţirea noastră câte ceva cu privire la lume.

Şi atunci se prezintă pentru noi şi consecinţa acestor strădanii spiritual-ştiinţifice. Eu am indicat chiar în cursul acestui an câteva consecinţe ale acestor strădanii. Astăzi, în retrospectiva de Ajun de An Nou, aş dori să vă indic doar ceea ce am spus deja, dintr-un alt punct de vedere: Ştiinţa spirituală, preluată în mod viu, îl menţine pe om într-un anumit mod tânăr, nu îl lasă să îmbătrânească aşa cum îmbătrâneşte de altfel. Aceasta este una din consecinţele ştiinţei spirituale şi pentru timpul actual, ea constă în aceea ca noi să putem fi într-adevăr în stare, chiar dacă suntem la o vârstă de-a dreptul matură, să putem învăţa ceva, aşa cum am învăţat când eram copii. Dacă am ajuns la vârsta de cincizeci de ani, de obicei, din punctul de vedere al conştienţei obişnuite ne simţim destul de bătrâni. Întrebaţi-i numai pe contemporanii dumneavoastră dacă au mare tendinţă ca la cincizeci de ani să mai înveţe multe! Şi chiar dacă spun că da, verificaţi dacă o şi fac, dacă o fac în realitate. Faptul de a prelua în mod viu concepte şi idei spiritual-ştiinţifice îi poate transpune pe oameni într-adevăr în posibilitatea de a învăţa şi în anii maturi aşa cum au învăţat cândva, pe când erau copii, chiar şi lucruri pe care nu le-am învăţat în calitate de copii, să preia cumva în sine un mereu alt om. Ea aduce oamenii în situaţia de a se simţi sufleteşte mereu tineri, dar nu pur şi simplu abstract, aşa cum se face adesea, ci în aşa fel încât să poată într-adevăr învăţa ceva, în mod asemănător celor care învăţau când aveau opt sau nouă ani. În felul acesta se compensează într-un anumit mod ceea ce este provocat în om datorită vitezei lui diferite de cea a lumii. Datorită acestui fapt noi suntem, desigur, maturi la o anumită vârstă, dar sufletul nostru nu ne lasă să fim bătrâni, sufletul nostru ne determină într-un anumit sens să fim copii, să ne comportăm faţă de lume ca nişte copii. Atunci, dacă am

ajuns la vârsta de cincizeci de ani, ne spunem: Prin aceea că ai trăit mai lent decât cursul lumii exterioare, tu ai preluat în tine numai ceea ce ai fi preluat în şapte sau zece ani, dacă ai fi trăit la fel de repede ca şi cursul exterior al lumii. Dar dacă omul a rămas proaspăt, atunci păstrează şi posibilitatea de a se comporta în aşa fel cum s-ar comporta dacă ar fi vieţuit numai şapte, opt, nouă, zece ani. Aceasta este o compensare deplină: anume că şi viteza mai mare, acele gânduri arbitrare, acele dorinţe de duminică pe care vi le-am caracterizat, sunt oprimate într-un anumit mod, omul îşi creează şi posibilitatea de a nu voi să aibă numai duminici, ci să folosească exhaustiv şi zilele săptămânii pentru învăţat, să facă din întreaga viaţă o şcoală.

Desigur că eu vă expun acum un fel de ideal strict spiritual-ştiinţific. Dar probabil că unii dintre dumneavoastră au simţit deja Ajunul Anului Nou din ultimii patru ani mai grav decât pe cele precedente. Dar cel care priveşte ceva mai adânc în evenimentele lumii, va considera Ajunul Anului Nou din acest an ca fiind cea mai gravă, şi în comparaţie cu zilele de Ajun de An Nou din cei patru ani scurşi. Ea ne solicită deja să privim adânc în ceea ce se desfăşoară în lume, şi să unim acest gând cu ceea ce putem dobândi drept reprezentări în privinţa a ceea ce este necesar în lume în prezent şi în viitorul apropiat. Prin ştiinţa spirituală noi trebuie oarecum să ne trezim faţă de evenimentele lumii, noi trebuie să devenim oameni treji, care veghează. O privire fugară îi poate învăţa astăzi pe oameni cât de mult este răspândit somnul. Comparaţi numai viaţa de azi cu viaţa epocilor anterioare, atunci veţi observa cât s-a *schimbat* viaţa tinerilor şi a celor în vârstă. Cum acţionează asupra tineretului, preponderent în ziua de azi, timpul materialist? Atât de proaspete, de luminoase, de vii cum erau idealurile tineretului în epocile anterioare,

nu mai sunt astăzi. Tineretul a devenit pretenţios. Tinerii nu prea vor să folosească în dispoziţia lor sufletească ceea ce le oferă tinereţea pentru a privi spre viaţa viitoare, pentru a-şi zugrăvi în depărtare idealuri luminoase şi de a avea o viaţă înălţată de la aceste idealuri; ei vor să consume deja din tinereţe ceea ce au ca viaţă. Dar aceasta necesită o vârstă care nu poate prelua ceea ce ar fi trebuit preluat tocmai cu timpul. Tineretul nostru îşi consumă forţele, iar cei de vârsta noastră lasă comorile vieţii să zacă pe drum. Tineretul nostru nu mai speră suficient; cei de vârsta noastră sunt esenţialmente resemnaţi. Tinerii noştri nu se mai îndreaptă spre bătrâni, pentru a-i întreba: Se adeveresc visele de tinereţe care, desigur, izvorăsc din inima mea? Cei de vârsta noastră abia dacă ar fi în măsură să spună: Da, se împlinesc. Cei de vârsta noastră spun adesea mai mult sau mai puţin astfel: Şi eu am visat asta, dar, din păcate, visele de tinereţe nu se împlinesc. – Oamenii devin deziluzionaţi prin viaţă.

De toate aceste lucruri este legată nefericirea timpului nostru. De toate aceste lucruri se leagă, totuşi, ceea ce zguduie adânc omenirea de astăzi. Însă apoi, dacă dumneavoastră veţi privi asupra acestor lucruri, atunci vă veţi putea înscrie adânc în suflet şi necesitatea impulsurilor spiritual-ştiinţifice. Căci în aceste zile de schimbare a anului trebuie să te întrebi, dacă vrei să fii treaz: Cum se prezintă, de fapt, acest timp? Ce poate fi în viitor? Ce poate rezulta din ceea ce a ieşit până în ziua de azi din confuziile ultimilor ani, pentru omenirea civilizată? – Dacă îţi pui aceste întrebări în calitate de om treaz, se naşte considerabil altă întrebare, o întrebare foarte adânc legată de toate speranţele noastre posibile pentru viitorul omenirii. Astfel de speranţe, sau, aş putea spune, astfel de griji, au apărut unora adesea în ultimii ani, în special atunci

când oamenii îşi îndreptau privirile asupra acelor fiinţe omeneşti care au astăzi patru, cinci, şase, şapte, opt ani. Noi, cei mai în vârstă, avem o anumită experienţă, care poate influenţa dispoziţia noastră sufletească în privinţa a ceea ce vine. Noi avem câte ceva în urma noastră, care ne-a adus chiar bucurie, pe care nu o pot avea cei care au astăzi cinci, şase, opt, nouă ani. Dar nimic nu este absolut în lume, nici măcar atunci când faci privirea retrospectivă în Ajunul Anului Nou. Tot ceea ce ne apare atunci ni se pare iluzoriu, pentru că, pe de o parte, noi mergem prea încet, pe de altă parte, prea repede faţă de cursul lumii. Nimic nu este absolut, totul este relativ. Şi apare în faţa noastră întrebarea, care nu este pur teoretică, ci este o întrebare reală, după cum veţi vedea imediat: Cum poate de fapt să arate sufletul unui om care nu s-a apropiat de reprezentările ştiinţei spirituale, atunci când acest om îşi pune întrebări despre viitorul omenirii? Oamenii pot dormi, ceea ce înseamnă să nu fie oneşti faţă de progresul omenirii, chiar dacă sunt inconştient neoneşti. Dar ei pot şi să fie treji, şi ar trebui să fie treji. Atunci poate apărea această întrebare, în special relativ la constituţia generală a omenirii din timpul nostru: Cum apare viitorul oamenilor în sufletele omeneşti, atunci când aceste suflete omeneşti nu sunt în măsură să se apropie de ştiinţa spirituală? Numai că astfel de oameni sunt foarte numeroşi în prezent în această lume. Nu îi am în vedere numai pe materialiştii uscaţi, vanitoşi, ci îi am în vedere pe nenumăraţii oameni care există în ziua de azi, care au o anumită teamă faţă de adevăratul spiritual şi care, totuşi, în felul lor, ar vrea să fie idealişti. Sunt idealişti abstracţi, care vorbesc de tot felul de lucruri frumoase, despre: Iubiţi-vă duşmanii –, vorbesc despre frumoasele reforme sociale, dar nu pot ajunge la o înţelegere concretă a lumii. Din slăbiciune, ei sunt idealişti,

dar nu văzători spirituali. Ei nu vor să vadă spiritul, ei se ţin departe de spirit.

Această întrebare aş dori să o pun acum, ca întrebare de la răspântia anului: Dacă există un astfel de om onest care crede că trăieşte pentru spirit, care crede şi că este convins prin credinţa sa de urzirea şi fiinţarea spiritului în lume, dar care nu are curajul să treacă la acel spiritual concret, la acea realitate spirituală care vrea să se reveleze oamenilor în ziua de azi prin ştiinţa spirituală, dacă într-un astfel de om se conturează în mod onest ansamblul lumii actuale sau numai o parte a ei, ce fel de imagine ia naştere? Eu nu vreau să vă dau o descriere abstractă, eu aş vrea să vă ofer o descriere care trece actualmente prin ziarele răspândite în lumea întreagă şi care provin de la un om, pe care eu l-am menţionat şi într-un alt context, de la un om care se ţine departe de adevărata intrare în ştiinţa spirituală din motive pe care le-am dezbătut acum, de la un om care crede că poate dobândi idei sociale fără ştiinţa spirituală, care crede că poate vorbi despre progresul omenirii şi entitatea omenească fără să vrea să intre în ştiinţa spirituală, dar un om care este onest din acest punct de vedere al său. Eu am menţionat adesea numele lui *Walther Rathenau* [Nota 4], am menţionat câteva puncte hotărât slabe ale lui; dar dumneavoastră vă amintiţi că eu am menţionat cândva şi «Critica timpului» a sa, recunoscând ceea ce este valoros în ea. Acesta este un tip de om, şi anume unul dintre cele mai bune tipuri de oameni din vremea noastră care sunt idealişti, care au şi credinţa că un spiritual urzeşte şi trăieşte în lume, dar care nu pot găsi spiritualul concret, acel spiritual, singurul care poate aduce mântuire în toate aceste daune care cutremură acum lumea. De aceea este util să ne întrebăm ce îşi spune un astfel de om care stă departe de ştiinţa

spirituală, dar este onest, care examinează din locul său cursul actual al lumii. Căci răspunsul este întotdeauna plin de învăţătură. De aceea aş dori să las să apară şi aici, în faţa sufletelor noastre – deoarece probabil nu le-aţi citit cu toţii –, acele cuvinte pe care le-a adresat zilele acestea Walther Rathenau către întreaga lume [Nota 5]. El spune:

„Un german se adresează tuturor naţiunilor. Cu ce drept? Cu dreptul aceluia care a vestit războiul care a urmat, care i-a prevăzut sfârşitul, care a recunoscut catastrofa, care s-a împotrivit ironiei, batjocurii şi îndoielii şi i-a sfătuit timp de patru ani pe deţinătorii puterii în direcţia concilierii. Cu dreptul aceluia care a purtat ani de-a rândul în sine presentimentul prăbuşirii adânci şi care ştie că prăbuşirea este mai profundă decât o presimt oamenii, prieteni şi duşmani. Cu dreptul aceluia care nu a trecut niciodată sub tăcere pentru poporul său nici măcar o nedreptate şi căruia îi este îngăduit să intervină acum pentru drepturile poporului său.

Poporul german este nevinovat. Nevinovat a comis el nedreptatea. Nevinovat a slujit, dintr-o veche dependenţă copilărească, stăpânului său şi posesorilor puterii. El nu a ştiut că aceşti domni şi deţinători ai puterii, aparent neschimbaţi, s-au schimbat lăuntric. El nu a ştiut nimic despre propria responsabilitate a popoarelor. El nu a cunoscut nici o revoluţie. El a îndurat militarismul şi feudalismul, s-a lăsat condus şi organizat. El s-a lăsat ucis şi a ucis, atunci când i s-a poruncit. El a crezut ceea ce i-au spus conducătorii săi înnăscuţi. Nevinovat a înfăptuit nedreptatea de a crede.

Nedreptatea noastră va apăsa greu asupra noastră. Nevinovăţia noastră va fi recunoscută de Puterile care privesc în inimi."

Vedeţi aşadar că el este un om ce indică asupra a ceea ce arată iudaismul şi creştinismul, asupra Providenţei, care este însă cuprinsă în forme abstracte.

„Germania se aseamănă cu acele ţinuturi artificial roditoare, care înverzesc atâta timp cât le irigă o reţea de canale. Dacă se frânge însă un singur stăvilar, moare întreaga viaţă, ţara se usucă până la a deveni deşert.

Avem hrană pentru jumătate din oamenii noştri. Cealaltă jumătate trebuie să presteze pentru alte popoare servicii plătite, să cumpere materii prime şi să vândă mărfuri. Prin munca cea mai extremă de care este capabil un popor, am economisit cinci-şase milioane pe an. Acestea au fost folosite la construirea de unelte şi ateliere, la crearea de căi ferate şi porturi, la practicarea de cercetări. Aceasta ne-a dat posibilitatea să rămânem capabili de muncă şi să ne înmulţim în mod firesc. Ni se iau coloniile, Alsacia şi Lorena, minereurile şi vapoarele, şi devenim o ţară nevoiaşă, lipsită de putere. Fie şi aşa, treacă-meargă, şi strămoşii noştri au fost săraci şi lipsiţi de putere şi au slujit mai bine decât noi spiritului Pământului. Ni se limitează schimburile de bunuri, ni se ia, după cum suntem ameninţaţi, împotriva spiritului stipulărilor lui Wilson, de trei ori sau de patru ori daunele belgiene şi cele din Franţa de nord, care se ridică la circa douăzeci de miliarde: ce se întâmplă? Economia noastră va deveni nerentabilă. Muncim ca să trăim mizerabil, fără să facem economii. Nu putem întreţine nimic, înnoi nimic, extinde nimic. Ţara, clădirile sale, străzile, instituţiile decad, se prăpădesc. Tehnica devine retrogradă, cercetarea încetează. Avem de ales: lipsă de fertilitate, exodul sau pustiul cel mai adânc.

Este distrugerea.

Noi nu vom acuza prea mult, ne vom lua destinul asupra noastră şi vom merge în tăcere la nimicire. Cei mai

buni dintre noi nu vor emigra şi nu se vor sinucide, ci vor împărtăşi soarta fraţilor lor. Cei mai mulţi încă nu îşi cunosc soarta, nu ştiu că ei şi copiii lor sunt jertfiţi. Nici popoarele Pământului încă nu ştiu că este vorba de viaţa unui popor. Probabil că nu o ştiu nici măcar aceia cu care am luptat. Unii zic: dreptate. Alţii zic: răsplată. Există şi unii care spun: răzbunare. Ştiţi dumneavoastră că ceea ce ei numesc dreptate, răsplată, răzbunare, este crimă?

Noi, cei care ne împlinim destinul, muţi, dar nu orbi, să ne mai ridicăm o dată vocile, astfel încât lumea să ne audă şi să ne plângem. Popoarelor Pământului, celor neutre, şi celor care ne-au fost prietene, statelor libere de dincolo de mare, tinerelor formaţiuni statale, nou formate, naţiunilor duşmanilor noştri de până acum, popoarelor care există şi celor care vor veni după noi, cu o profundă durere solemnă, în melancolia despărţirii şi în acuzaţie înflăcărată, invocăm aceste cuvinte în sufletele lor:

Vom fi nimiciţi. Trupul şi spiritul viu al Germaniei vor fi ucise. Milioane de germani vor fi împinşi în mizerie şi la moarte, în de-patriere, sclavie şi disperare. Unul dintre cele mai spirituale popoare de pe cuprinsul Pământului se stinge. Mamele sale, copiii săi, cei nenăscuţi ai săi sunt atinşi de moarte."

Acestea nu sunt spuse la modul pasional, ci sunt calculate, calculate cu raţiunea cea mai rece. Sunt afirmate de cineva care, deşi este materialist, poate calcula cu o raţiune rece adevăratele raporturi, cineva care nu se dăruie iluziilor, ci mărturiseşte onest adevărul, tocmai din punctul său de vedere materialist. Acestea rezultate afirmate sunt obţinute prin calcul, nu constituie ceva care poate fi contrazis prin câteva cuvinte sau sentimente provenite din simpatie sau antipatie, ci sunt calculate prin raţiunea rece de către un om care a putut spune decenii de-

a rândul: va veni aceasta – şi care a avut şi curajul să afirme lucrurile în timpul războiului.

În acest caz, a făcut-o fără scop; eu am inserat mereu în conferinţele mele de la Berlin şi din alte locuri ale Germaniei, ceea ce tocmai spusese Rathenau în această direcţie.

„Vom fi nimiciţi, ştiind şi văzând, de către oameni care ştiu şi văd ce fac. Nu ca popoarele confuze ale Antichităţii, care erau conduse în exil şi sclavie fără să o presimtă şi abrutizate, nu de către slujitorii fanatici ai idolilor, care să creadă că îl divinizează pe Moloch. Vom fi nimiciţi de popoare fraterne de sânge european, care îl mărturisesc pe Dumnezeu şi pe Christos, a căror viaţă şi constituţie se bazează pe moralitate, care invocă omenia, cavalerismul şi civilizaţia, care jelesc sângele omenesc vărsat, care vestesc pacea, dreptatea şi alianţa popoarelor, care poartă răspunderea faţă de destinul sferei Pământului.

Vai aceluia şi sufletului său, care îndrăzneşte să numească tribunalul pentru criminalitate dreptate a sângelui, să-l numească dreptate. Aveţi curajul de a o exprima, numiţi-o pe nume: se numeşte răzbunare.

Dar vă întreb pe voi, oameni spirituali din toate popoarele, preoţi ai tuturor confesiunilor, savanţi învăţaţi, oameni de stat şi artişti; pe voi vă întreb, muncitori, proletari, cetăţeni ai tuturor naţiunilor; te întreb pe tine, venerabile Părinte şi cel mai înalt domn al Bisericii catolice, pe tine te întreb în numele lui Dumnezeu:

Este îngăduit ca, de dragul răzbunării, un popor al acestui Pământ să fie nimicit de popoarele sale fraterne, chiar dacă acesta ar fi cel din urmă şi cel mai mizer dintre toate popoarele? Este îngăduit ca un popor viu de oameni europeni spirituali să fie răpit din existenţa sa spirituală şi

corporală, condamnat la muncă silnică, eliminat din cercul celor vii?

Dacă se petrece această monstruozitate, faţă de care cel mai înspăimântător război nu a fost decât un preludiu, măcar să ştie lumea ce se întâmplă, să ştie ce este pe cale să facă. Ca nimănui să nu-i fie îngăduit vreodată să spună: noi nu am ştiut-o, noi nu am vrut-o. Ci ei să rostească în faţa chipului lui Dumnezeu şi în faţa răspunderii veşniciei, liniştit şi rece: Noi o ştim. Şi noi o vrem."

Şi el, Rathenau, vrea ca omenirea să se trezească, să vadă.

„Miliarde! Cincizeci, o sută, două sute de miliarde – ce este aceasta? E vorba aşadar de bani?

Banii, bogăţia şi sărăcia unui om înseamnă puţin. Fiecare dintre noi va fi sărac cu bucurie şi mândrie, dacă ţara va fi salvată. Totuşi, în limbajul trist al gândirii noastre economice nu avem o altă expresie pentru forţa vie a unui popor, decât conceptul sărăcăcios al miliardelor. Noi nu măsurăm forţa vieţii unui om după cele patru mii de grame de sânge pe care le are în sine, noi nu putem măsura forţa vieţii unui popor altfel decât în funcţie de cele două-trei sute de miliarde pe care le posedă. Pierderea averii nu înseamnă aici numai sărăcie şi mizerie, ci sclavie, şi anume dublă pentru un popor care trebuie să cumpere jumătate din cele necesare subzistenţei sale. Acum nu mai este sclavia arbitrară, personală, crudă sau blândă a antichităţii, ci munca forţată anonimă, sistematică, ştiinţifică, de la popor la popor. În conceptul abstract al celor o sută de miliarde nu se află numai bani şi bunăstare, ci sânge şi libertate. Cerinţa nu este cea a comerciantului: plăteşte-mi banii, ci este somaţia lui Schylock: dă-mi sângele trupului tău. Nu este bursă, ci, după mutilarea corpului statal prin

cedarea pământului şi a puterii, este viaţa. Cine va păşi peste douăzeci de ani în Germania…"

Iar ceea ce vine acum este din nou calcul, făcut cu o raţiune rece. Şi el nu este rostit aşa cum observă alţi oameni, adesea dormind, evenimentele lumii!

„Cine va păşi peste douăzeci de ani în Germania, pe care a cunoscut-o drept una dintre ţările cele mai înfloritoare ale Pământului, se va scufunda de ruşine şi durere. Marile oraşe ale Antichităţii, Babilon, Ninive, Teba, au fost construite din lut moale; natura le-a făcut să se distrugă, şi a netezit pământul şi colinele. Oraşele germane nu vor fi ca nişte ruine, ci ca nişte blocuri de piatră pe jumătate moarte, locuite încă, parţial, de oameni nevoiaşi. Câteva cartiere vor fi locuite, dar orice strălucire şi orice veselie vor fi pierit. Tovarăşi obosiţi se deplasează pe pavajul putrezit, speluncile sunt luminate. Şoselele sunt strivite, pădurile tăiate, pe câmpuri încolţeşte o recoltă sărăcăcioasă. Porturile, căile ferate, canalele prăpădite şi peste tot se află, triste avertizări, clădiri deteriorate din timpurile măreţe. De jur-împrejur înfloresc mai intens, vechi şi noi ţări în strălucirea şi viaţa tehnicilor noi şi a forţei, hrănite de sângele ţării moarte, slujită de fiii săi alungaţi. Un popor pe care Dumnezeu l-a creat pentru viaţă, care în ziua de azi mai este încă tânăr şi puternic, trăieşte şi este mort.

Există francezi care spun: Acest popor să moară. Noi nu vrem să mai avem niciodată un vecin puternic. Există englezi care spun: Acest popor să moară. Noi nu vrem să mai avem niciodată un rival continental. Există americani, care spun: acest popor să moară. Noi nu vrem să mai avem niciodată un concurent în privinţa economiei. Sunt aceşti oameni adevăraţii reprezentaţi ai naţiunilor lor? Niciodată. Toate naţiunile puternice vor nega vocile celor temători şi

invidioşi. Sunt cei însetaţi de răzbunare adevăraţii reprezentanţi ai naţiunilor lor? Niciodată. Această pasionalitate înspăimântătoare nu este de durată la oamenii morali.

Şi, cu toate acestea, dacă cei temători, cei invidioşi şi cei însetaţi de răzbunare dobândesc victoria într-un singur ceas, în ceasul deciziei, şi îi antrenează cu sine pe cei trei mari bărbaţi de stat, destinul s-a împlinit.

Atunci, din bolta Europei se fărâmiţează piatra cândva cea mai puternică, atunci graniţele Asiei ajung până la Rin, iar Balcanii până la Marea de Nord. Atunci, în faţa porţilor civilizaţiilor occidentale se va afla o hoardă de oameni disperaţi, un spirit economic ne-european care ameninţă naţiunile asigurate nu prin arme, ci cu molipsirea.

Niciodată nu poate lua naştere din nedreptate, dreptate şi fericire.

Noi ispăşim nedreptatea dependenţei şi neautonomiei sale, cu care Germania s-a încărcat fără de vină, aşa cum nu a fost niciodată ispăşită o nedreptate. Dar atunci când naţiunile occidentale ucid lent Germania dintr-o reflectare liniştită şi rece, din precauţie, interes sau sentiment de răzbunare şi numesc această faptă dreptate, prin aceea că vestesc popoarelor o nouă viaţă, o pace veşnică de conciliere şi o uniune interstatală, atunci dreptatea nu va mai fi niciodată ceea ce este, şi omenirea nu va mai redeveni niciodată bucuroasă, în ciuda tuturor triumfurilor. O greutate de plumb va zăcea pe planetă, iar neamurile viitoare vor fi născute cu o anumită conştiinţă, care nu mai este liberă. Lanţul vinei, care mai poate fi întrerupt acum, va fi neîntrerupt în viitor, şi va înconjura la nesfârşit trupul Pământului. Vrajba şi discordia epocilor viitoare vor fi mai amare şi mai scindate decât înainte

deoarece sunt îmbibate de sentimentul nedreptăţii comune. Niciodată nu a mai apăsat o asemenea putere şi o asemenea răspundere pe fruntea unui triumvirat. Dacă istoria omenirii, care a voit ca un singur ceas să decidă, prin hotărârea a trei bărbaţi, asupra unor secole întregi pe Pământ şi asupra unei omeniri de milioane de oameni, atunci, dacă a voit aşa, atunci trebuie pusă o singură întrebare de mărturie naţiunilor civilizate victorioase şi religioase.

Această întrebare este: omenie sau forţă, conciliere sau răzbunare, libertate sau supunere?

Oameni ai tuturor popoarelor, reflectaţi asupra ei! Acest ceas nu decide numai în privinţa noastră, a germanilor, ci în privinţa noastră şi a voastră, a noastră a tuturor.

Dacă veţi decide împotriva noastră, noi ne vom purta destinul şi ne vom îndrepta spre nimicirea pământească. Voi nu veţi auzi acuzaţiile noastre. Cu toate acestea, ele vor fi auzite acolo unde nu a răsunat încă niciodată neauzită vreo plângere din pieptul omenesc."

Eu v-am expus dumneavoastră aceste consideraţii provenite din calculul raţional cel mai lucid, într-adevăr nu dintr-o judecată şovinistă, dar care constituie o judecată a gândirii materialiste, eu v-am expus această judecată deja din motivul că noi trăim în mijlocul unei lumi în care oamenii nu au tendinţa să gândească cumva că lucrurile sunt serioase. Aşa cum nenumăraţi oameni vor sărbători astăzi Ajunul Anului Nou, aşa cum nu l-au sărbătorit numai în ultimii patru ani, ci aşa cum l-au sărbătorit înainte de aceste evenimente catastrofale! Şi nenumăraţi oameni vor simţi o prejudiciere a sufletelor lor lipsite de griji, dacă li se atrage numai atenţia asupra faptului că este în joc aşa ceva. Ah, atât de rău nu va fi – chiar dacă oamenii nu rostesc

această frază, înlăuntrul lor simt așa, căci altfel s-ar raporta altfel la judecarea timpului.

Câți oameni există care recunosc ceea ce a trebuit să spunem mereu în acești ani, în care s-a auzit atât de des: Dacă este iarăși pace, atunci va fi ca mai înainte, atunci va fi precis așa și așa – ș.a.m.d. –, câți oameni există care să fi devenit conștienți de cele care au trebuit să fie spuse despre imposibilitatea unei astfel de stări, cum e cea pe care și-o imaginează oamenii?

Este vorba de o situație rezultată din calcul. În orice caz, lucrurile se prezintă altfel, în funcție de faptul că sunt calculate cu un spirit materialist sau dacă se ia legătura cu ceea ce poate rezulta din impulsurile spiritual-științifice. Considerate exterior, lucrurile rămân corecte. Nu există nicio perspectivă de a nu se face cu bună știință ceea ce Walther Rathenau vrea să devieze în ultima clipă, apelând la conștiința oamenilor. Da, acest apel la conștiință!... Putem pune doar puncte, puncte… Lucrurile nu vor fi deturnate! Din punct de vedere exterior, lucrurile se vor înfăptui așa. Nu există decât o posibilitate, dacă privim la ceea ce a fost aranjat de trecut – aranjat într-adevăr nu de un popor sau altul, aranjat de întreaga omenire civilizată a Pământului – există numai o posibilitate: să privim ca într-o mare contemplare cosmică de Ajun de An Nou la cele pe care le-a trăit omenirea până în prezent și apoi să devenim conștienți că într-un anumit sens omenirea era matură să ajungă la un sfârșit și că a pășit în ceea ce vor să aducă noile Spirite ale personalității din înălțimile cerești pe Pământ. Dar aici se întâlnesc înțelegerea și voința. Ceea ce vor să reveleze Spiritele personalității ca noi creatori va putea veni în lume numai dacă va găsi în inimile omenești și în sufletele omenești, în firile omenești un teren rodnic, dacă oamenii vor găsi drumul către impulsurile spiritual-

ştiinţifice. Ceea ce spune un spirit materialist lucid despre impulsurile materiale care pot acţiona aici, se potriveşte deja. Trebuiau ascultate o dată din partea unui spirit lucid astfel de lucruri, care vorbesc în ziua de azi dintr-un punct de vedere mai frivol decât cel a lui Walther Rathenau, despre ceea ce va deveni din timpul nostru! Pe când oamenii erau în deplin entuziasm şi visătorie, în cazul în care priveau doar puţin înspre viitor – obicei de care s-au dezobişnuit temeinic acum, sau cel puţin o parte a omenirii – se putea auzi că din acest război ar rezulta un nou idealism, o nouă religiozitate. Oh, eu am auzit aceasta adesea! Şi în special profesori, şi chiar profesori de teologie au scris mereu acest lucru: nici nu trebuie să mergeţi prea departe: dacă nu e chiar duminică, în zece minute puteţi ajunge la aceşti profesori de teologie, care au vestit şi ei asemenea înţelepciune profetică. Acum oamenii vorbesc deja altfel. Cei care au ajuns la înălţime spun: Acum va veni o vreme de ateism sănătos, omenirea va fi vindecată de jocurile religioase pe care le-au practicat în special poeţii şi literaţii în ultima vreme. – Astfel de judecăţi apar deja la suprafaţă. Aceste judecăţi pot fi găsite la aceia care ar trebui să asculte puţin ceea ce le spune un om care poate calcula lucid cum se configurează realitatea.

Faţă de aceasta se poate spune doar: Dacă acţionează numai impulsurile materialiste exterioare în lume şi în capetele oamenilor şi în inimile oamenilor, atunci aşa va fi! Atunci într-adevăr nu numai Germania, Ţările centrale şi Rusia vor fi împrejmuite cu un lanţ cumplit de sclavie, ci întreg Pământul civilizat va fi împrejmuit treptat cu un lanţ cumplit de sclavie, şi nu va mai fi niciodată bucurie. Căci prin ceea ce vine numai din vechime, a ajuns lumea la un sfârşit! Noul nu vine de acolo. Noul trebuie să vină din lumea spirituală. Dar el nu vine dacă omul nu vrea să se

apropie de el, dacă omul nu vrea să-l primească în liberă voinţă. Salvare poate veni numai dacă se găsesc suflete omeneşti care să meargă în întâmpinarea spiritului, care vrea să se reveleze în mod nou prin Spiritele personalităţii, care vor să devină din simple Spirite ale timpului, Creatori. Nu există o altă cale de ieşire. Onest poţi fi doar în două feluri: fie vorbeşti ca Walther Rathenau, fie indici necesitatea înclinării spre lumea spirituală.

Aceasta din urmă va fi obiectul consideraţiilor noastre de Anul Nou.

Consideraţiile de Ajun de Anul Nou trebuie să fie, pentru orice om treaz, astfel încât el să nu treacă în mod confortabil în noul an; ele trebuie să creeze în el o dispoziţie lăuntrică gravă, ele trebuie să-i aducă înaintea ochilor ceea ce se află în pântecele timpului, dacă în acest pântece al timpului nu se naşte copilul spiritului. Să încercăm o dată, de azi până mâine, să ne acordăm grav în sufletele noastre! Nu mi-a fost îngăduit să închei astăzi altfel decât cu indicaţia gravă, pe care nu am vrut să o dau eu însumi în această privinţă. Am vrut să atrag atenţia cum se prezintă această considerare de Ajun de An Nou în sufletul unui om care este onest, care priveşte lumea, dar găseşte că au valoare doar puterile materiale. Aşa trebuie ea să arate în capetele, în inimile, în firile, în sufletele – dacă sunt oneste – ale celor care nu vor să devină spirituali; ceilalţi, care sunt şi ei materialişti, nu sunt onești, și ei dorm, pentru ca să nu fie nevoie să-şi mărturisească lipsa de onestitate.

Aceasta este perspectiva trecutului, aceasta este dispoziţia de Ajun de An Nou!

Mâine vrem să vedem cum poate fi simţită din contemplarea lumii spirituale perspectiva viitorului, dispoziţia de Anul Nou.

CONFERINȚA a VIII-a

Dornach, 1 ianuarie 1919

O rază de lumină ce poate acţiona într-adevăr luminând cade pe asemenea priviri retrospective ca aceea pe care am prezentat-o ieri, atunci când cuprindem cu privirea pentru început oarecum partea negativă a lucrurilor, anume atunci când ne întrebăm, aşa cum am făcut-o, în fond, adesea: Care sunt într-un sens mai profund impulsurile care au adus omenirea în prezent la evenimente atât de catastrofale şi care sunt cele care – ceea ce este şi mai important – au adus-o într-o anumită stare catastrofală, aşa cum apare ea la lumina zilei absolut limpede în relaţiile existente? – Numai că, desigur, omul nu-şi va putea îndrepta întotdeauna imediat privirea asupra bazelor mai profunde ale evenimentelor timpului. Mai întâi îşi va îndrepta privirea, aş spune, asupra stratului mai superficial al evenimentelor. Va putea descrie una sau alta, şi în orice caz va avea dreptate. Este ceva ce trebuie totdeauna luat în considerare atunci când e să se pornească în mod serios de la consideraţii spiritual-ştiinţifice. Astfel de consideraţii spiritual-ştiinţifice nu vor să spună că altfel omul nu are niciodată dreptate. Dar ele vor să indice în prezent că nu este suficient să se rămână la un anumit strat superficial al examinării lumii, ci că este necesar să se pătrundă mai profund în raporturi. În această direcţie nu vom spune astăzi nimic absolut nou, dar vom aminti unele lucruri care sunt potrivite – dacă omul le pune înaintea sufletului său ca pe o anumită perspectivă a Anului Nou – să abordeze în mod corect această perspectivă, care se află dinaintea noastră într-un mod zguduitor în multe privinţe.

Dumneavoastră vă amintiţi cum eu am expus zilele acestea, că dintre cele mai importante aspecte ale cunoaşterii în prezent face parte acela că omenirea se află aşa-zicând în faţa unei noi revelaţii. Este acea revelaţie ce urmează să se înfăptuiască – şi într-o anumită privinţă chiar se înfăptuieşte – prin Spiritele personalităţii, care, dacă vrem să ne exprimăm astfel, se înalţă la demnitatea de Creatori, în timp ce noi, în mersul devenirii omenirii de până acum, am putut privi drept Creatori doar acele Spirite care sunt numite în Biblie Elohimi, şi pe care noi le numim Spirite ale formei. Ceva creator va apărea, aşadar, în cadrul a ceea ce poate observa omul la urmărirea lumii exterioare.

Acum, în anumite condiţii ale naturii omeneşti se află faptul că, pentru început omul se împotriveşte recunoaşterii unui asemenea element spiritual ce intervine. Anume, omul nu vrea să consimtă în prezent la o asemenea intervenţie a elementului spiritual. Trebuie să diferenţiem două aspecte, tocmai dacă vrem să cuprindem cu privirea această nouă revelaţie prezentă. Pentru ca să mă înţelegeţi mai limpede, trebuie să vă spun următoarele.

Celebrul cardinal *Newman* [Nota 1], atunci când a fost hirotonisit la Roma, a spus nişte cuvinte ciudate. La hirotonisirea sa, el a spus că nu vede o altă salvare pentru Biserică decât o nouă revelaţie. De atunci au trecut decenii şi în lume s-au spus diverse lucruri, pe ici şi pe colo, în privinţa acestei concepţii ciudate a cardinalului Newman. Dar dacă privim înspre ceea ce s-a spus în această privinţă din partea Bisericii sau din acele părţi care sunt înrudite cu confesiunile religioase, peste tot a existat indicaţia că nu ar trebui să se vorbească despre o nouă revelaţie, că ar trebui mai degrabă să se rămână la vechea revelaţie. Şi în primul rând, dacă ar fi ceva necesar, ar fi numai să se înţeleagă vechea revelaţie mai bine decât s-a făcut până acum.

În aceste obiecţii care s-au adus din toate părţile posibile afirmaţiei cardinalului, care avea, aşadar, o intuiţie în privinţa venirii pe neaşteptate a unei noi revelaţii, se vede cum se opune omenirea unei asemenea revelaţii. Acum, după cum am spus, trebuie diferenţiate două aspecte. Prin aceea că oamenii se împotrivesc să primească o asemenea revelaţie, desigur că nu se anulează din lume faptul că această revelaţie vine. Această revelaţie se revarsă ca un nou val spiritual prin procesul în care este omul încadrat. Omul nu poate respinge de pe Pământ acest val. El se revarsă peste Pământ. Acesta este un fapt.

Aşadar aş spune că, de un timp, în special de la începutul secolului al XX-lea – sau, mai limpede spus, cam de prin anul 1899 – ne aflăm, ca oameni ce se perindă prin lume, în cadrul unui nou val al vieţii spirituale, care se varsă în cealaltă viaţă a omenirii. Şi în ziua de azi un cercetător al lumii spirituale este doar un om care recunoaşte aceasta, adică un om ce remarcă faptul că a intervenit aşa ceva în viaţa omenirii. Acesta este un fapt.

Celălalt fapt este tocmai acela că oamenii – în conformitate cu starea lor actuală – au nevoie de o anumită recăpătare a curajului, au nevoie de o anumită activitate pentru a observa că un asemenea val se revarsă în viaţă. În felul acesta a putut interveni aspectul esenţial că, pe de o parte, acest val s-a revărsat într-adevăr în viaţă şi este aici, dar că, pe de altă parte, oamenii nu vor să-l observe. Ei se împotrivesc acestui fapt. Nu este îngăduit să consideraţi în mod abstract acest lucru. Căci centrele, oarecum punctele centrale în care se descarcă acest val, asemănător curentului electric în coeror la telegrafia fără fir (coeror = dispozitiv de recepţionare a undelor electromagnetice la telegrafia fără fir – *n. tr*.), coerorii în acest domeniu sunt totuşi suflete omeneşti. Şi nu vă amăgiţi în această privinţă:

lucrurile stau aşa încât, atât timp cât trăiesc oamenii pe Pământ, pur şi simplu prin aceea că sunt oameni ai secolului al XX-lea, sunt aparate de preluare a ceea ce se revarsă în viaţă în modul descris. Omul se poate împotrivi să accepte aceasta cu conştienţa sa, dar el nu poate împiedica faptul ca sufletul său să preia totuşi această izbitură a valului, pentru că izbitura valului este în el.

Or tocmai acest fapt trebuie examinat mai amănunţit. Trebuie să ne punem problema diverselor premise, pe care le putem face acum, după ce am pregătit aceste consideraţii de-a lungul săptămânilor trecute. Trebuie să ne întrebăm: Care este cea mai importantă capacitate a sufletului omenesc în epoca noastră? Aceasta este intelectualitatea. Şi dacă se accentuează mereu, şi pe bună dreptate, că omul trebuie să-şi dezvolte şi alte forţe sufleteşti, nu numai facultatea de a înţelege, de a raţiona, această accentuare este acum atât de intensă pentru că omul simte că această capacitate este capacitatea propriu-zisă a epocii, şi pentru că facultatea de a înţelege vrea să irumpă peste om, el nu trebuie să lase celelalte capacităţi să se atrofieze. Tocmai pentru că facultatea de a înţelege joacă un rol aşa de important în epoca sufletului conştienţei, tocmai de aceea se accentuează în ziua de azi atât de des că nu trebuie ca omul să lase sentimentul, senzaţia să se atrofieze, ceea ce este deosebit de important tocmai în acest caz în care este evident că intelectul joacă un rol atât de mare.

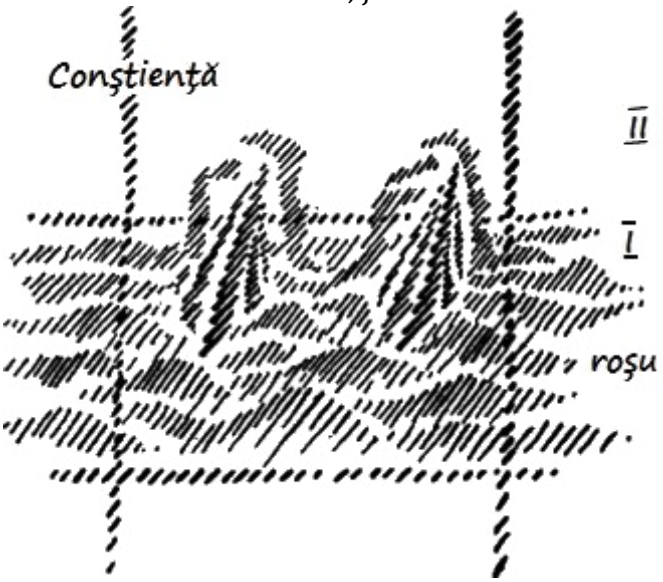
Acum trebuie să ne facem o reprezentare limpede asupra acestui intelect. Eu am vorbit despre acest intelect din cele mai diferite puncte de vedere. Vă amintiţi poate că eu nu am omis să vă împărtăşesc nici în conferinţele publice ceea ce este necesar în privinţa intelectualismului timpului prezent. Am vorbit, de exemplu, despre faptul că

în interpretarea noastră natural-ştiinţifică a lumii, care de fapt a cuprins toate cercurile – orice om gândeşte astăzi în mod natural-ştiinţific, chiar dacă nu ştie chiar nimic despre ştiinţele naturii – avem ceva care se serveşte în special de capacitatea de a înţelege. Şi dacă se experimentează, dacă se observă, experimentele sau rezultatele experimentelor, observaţiile sunt prelucrate cu intelectul. Tocmai în concepţia natural-ştiinţifică despre lume, cu care menirea s-a obişnuit atât în prezent, din ale cărui puncte de vedere ar dori să examineze, de exemplu, şi viaţa socială, tocmai în această concepţie natural-ştiinţifică domneşte şi urzeşte acest intelect. Dar cum urzeşte el? Eu am dezbătut adesea în conferinţele publice problema. Ce fel de imagine despre lume se dobândeşte, de fapt, prin concepţia despre lume natural-ştiinţifică? La urma-urmelor, se vede totuşi că ceea ce-şi poate omul reprezenta despre lume prin obişnuinţele de gândire uzuale natural-ştiinţifice nu este realitatea, ci o fantomă sau o sumă de fantome, chiar şi atomii noştri şi tot ceea ce-şi reprezintă oamenii în lumea atomilor. Dar şi oamenii care sunt mai pozitivişti, care nu acordă o mare valoare teoriei atomice, ca *Poincaré* sau *Avenarius* sau *Mach* [Nota 2], îşi reprezintă natura în aşa fel încât în reprezentările lor în care intervine natura nu au ceva real, ci o fantomă a naturii. Acest lucru este legat cu ceea ce am spus aici cu câteva zile în urmă: anume că lumea conceptuală în care trăim în ziua de azi în epoca sufletului conştienţei nu conţine realităţi, ci numai imagini, imagini oglindite. Şi omul dobândeşte deja extraordinar de mult dacă nu rămâne legat de superstiţii, dacă, atunci când citeşte o carte de ştiinţe ale naturii sau ascultă o dezbatere natural-ştiinţifică, i se povesteşte despre o realitate. Dacă omul devine conştient de ceea ce i se împărtăşeşte, aceasta este de fapt doar o imagine, un fel de fantomă a realităţii.

Dar ceea ce trăieşte în astfel de reprezentări, care de fapt sunt doar imagini fantomatice, care nu se unesc cu realitatea aşa cum o fac gândurile despre metamorfoză ale lui Goethe, sunt de fapt totuşi extrem de îndrăgite, într-un anumit sens, în ziua de azi. Şi oamenii ar dori să prindă realitatea în această ţesătură fantomatică. Toţi acei oameni care vorbesc în ziua de azi despre concepţia monistă despre lume şi altele asemănătoare, sau întemeiază altfel concepţia pozitivistă despre lume, cred de fapt cu o superstiţie ciudată în anvergura acestei urzeli fantomatice. Ei cred că ar putea extrage din ceea ce le oferă actuala concepţie natural-ştiinţifică o imagine a realităţii, ceea ce tocmai că nu pot face. Aşadar oamenii îndrăgesc această natură fantomatică a imaginii despre lume pe care şi-o pot face deja în conformitate cu treapta actuală de evoluţie a omului. Iar faptul că pe de o parte omul îşi iubeşte lumea de reprezentări, dar că, pe de altă parte, această lume de reprezentări oferă totuşi numai imagini, domină astăzi sufletele. Iar sufletele care sunt dominate în acest mod de viaţa lor de reprezentări sunt cele ce se împotrivesc pătrunderii acestui val spiritual, care este realitate, şi care nu poate fi „captat" de către simpla urzeală fantomatică a reprezentărilor dezvoltate pe baza ştiinţelor naturii. Te descurci cu aceste lucruri numai dacă ţi-e absolut limpede că acest mod de reprezentare natural-ştiinţific îi pregăteşte pe oameni în a respinge spiritualul pozitiv care intervine în lume. Şi de aceea se împotrivesc aceştia, se opun cu vehemenţă valului despre care am spus că vine şi se răspândeşte şi că acesta totuşi trăieşte în sufletele oamenilor.

Aşa se află în omul actual, tocmai în oamenii dătători de ton, ceva care nu vrea să cuprindă acest val; aici este ceva din izbitura acestui val, dar în acelaşi timp în

conştienţa lor se află ceva care nu vrea să cuprindă acest val. Schema omului actual se poate prezenta adesea, prin aceea că se spune: Dacă acesta este omul, aici este un strat al sufletului, aici un al doilea strat al sufletului. Aici, sus, în acest strat (vezi desenul, II), este conştienţa, conştienţa actuală, educată în special natural-ştiinţific. Dar valul despre care vorbesc eu, trece prin celălalt strat (roşu). Acum ar fi vorba ca o conştienţă să nu se preocupe pur şi simplu de ceea ce devine urzeală fantomatică, ci ca această conştienţă să lase să curgă în sine ceea ce se află aici, jos, să preia în sine ceea ce se află aici, jos.

Dacă reflectaţi asupra acestor lucruri veţi găsi ceva care este tocmai în ziua de azi de o importanţă extraordinară pentru înţelegerea stării sufleteşti. Căci noi nu am fi avut parte de această cumplită catastrofă a războiului sau, mai degrabă, de expresia beligerantă a acestei catastrofe – catastrofa ce domneşte în omenire este configurată diferit, ea are aspecte diferite; războiul despre

care am vorbit este doar un aspect –, acest aspect al războiului, al acestei catastrofe, ceea ce a bântuit cu precădere în ultimii patru ani şi jumătate, dacă nu ar fi existat această realitate sufletească. Trebuie să privim drept în ochi această realitate sufletească, dacă vrem să o înţelegem. Anume, trebuie să ne întrebăm: Cum este, de fapt, cu acest val care merge aşa?

Acesta este un val, o undă care, pentru început, se află sub suprafaţa celor asupra cărora suntem atenţi în mod obişnuit. Putem întreba: Ce trăieşte de fapt în acest val, în care se deplasează tocmai Spiritele personalităţii? – Desigur că în el trăiesc Spiritele personalităţii, care vor să se reveleze în calitate de noi creatori, dar mai trăieşte şi altceva în acest val. Căci, vedeţi dumneavoastră, vă puteţi reprezenta pur şi simplu o mare pe care merg vapoare; pe aceste vapoare pot fi cele mai diferite personalităţi, care se deplasează pe aceste valuri: ele reprezintă pentru noi imaginea Spiritelor personalităţii. Dar şi valurile sunt aici, şi ele reprezintă ceva. În mare avem oarecum simplul element al apei, dar care îşi poate avea deja toanele sale. Dar în acest val spiritual despre care vorbesc eu, se prezintă altceva. Ceea ce inundă sufletele, ceea ce loveşte cu adevărat în suflete este luptă, este un război mondial, care se desfăşoară oarecum dincolo de scena lumii actuale. În acest război mondial este întreţesut omul. Perceperea Spiritelor personalităţii despre care vorbesc eu nu este în nici un caz una, aş spune, foarte comodă pentru cercetătorul spiritual, un lucru comod. Ea nu trebuie în nici un caz descrisă în sensul că i s-ar putea spune omului aproximativ următoarele: Eu fac din tine un văzător spiritual, pentru că aceasta îţi conferă o fericire imensă, pentru că aici poţi de-a dreptul pluti în concepţia spirituală. Asta ar voi majoritatea oamenilor. Ei ar voi să li

se dea ca un fel de băutură răcoritoare, atunci când e să intre în lumea spirituală. Ei se retrag speriaţi din situaţia de a nu primi o băutură răcoritoare, ceva despre care să poată spune: Mă simt atât de confortabil, de comod. Or nu poate fi vorba despre asta în ziua de azi, ci în ziua de azi se pune problema ca omul să se simtă într-adevăr străbătut de o luptă ce se desfăşoară în spatele culiselor lumii, o luptă care trebuie să se desfăşoare pentru că este încadrată cu necesitate în evoluţia lumii, aşa cum trebuie să fie.

Se pot da diferite indicii ce caracterizează această evoluţie a lumii, aşa cum trebuie ea să fie. Vreau să menţionez unul singur. În vremurile vechi, precreştine – această situaţie s-a redus înspre perioada în care a avut loc Misteriul de pe Golgota –, pentru întreaga lume păgână era aproape de la sine-înţeles că sufletele care erau atente aveau impresii despre faptul că există vieţi pământeşti repetate. Această viaţă din trecut era cu totul altfel decât au oamenii tendinţa să şi-o reprezinte în ziua de azi. Nu-i aşa, în ziua de azi oamenii care au o educaţie şcolară se diferenţiază de cei care nu o au. În vremurile mai vechi se diferenţiau oamenii care puteau fi atenţi la vieţile pământeşti repetate şi cei care nu erau atenţi la acestea. Însă aceasta s-a retras, şi eu am vorbit adesea despre faptul că a fost tocmai sarcina creştinismului să lase să se retragă pentru un timp acest val evolutiv care trezeşte în om conştienţa vieţilor pământeşti repetate. Atunci când spui aşa ceva, te expui de obicei la tot felul de neînţelegeri. Apar contradicţii pe care ai dori şi poţi să le înlături atunci când vorbeşti exhaustiv. Eu am spus aceasta din nou undeva şi imediat mi-a scris cineva dacă eu nu ştiu că şi în Biblie se vorbeşte despre reîncarnare. Desigur că în lucrările mele găsiţi indicaţii unde se vorbeşte despre aceasta în Biblie, acest lucru este de la sine-înţeles. Dar nu se pune problema

dacă printr-o interpretare extinsă poate fi vorba de reîncarnare în Biblie. Întreaga constituţie a Bibliei este totuşi aşa că reîncarnarea nu este ceva evident în cadrul Bibliei, nu este ceva care să fie evident. Lucrurile stau aşa, că în necesitatea de evoluţie a omenirii se află faptul că o vreme s-a retras conştienţa vieţilor pământeşti repetate, pentru ca omul să se obişnuiască să abordeze serios şi intens fiecare viaţă pământească. Dar acum suntem, cum ar fi, la o întoarcere a acestui lucru; acum suntem întru-un fel în situaţia că nu progresăm dacă nu ne întoarcem privirea spre vieţile pământeşti repetate. Acum, acele elemente spirituale care vor să aducă omului conştienţa vieţilor pământeşti repetate trebuie să poarte în spatele culiselor existenţei o luptă dusă împotriva acelora care vor să lase să pătrundă în conştienţa omului numai vechile elemente şi impulsuri. Aceasta este o luptă importantă la care trebuie să participăm, dacă vrem să privim în ceea ce se desfăşoară de fapt în spatele culiselor evoluţiei omeneşti, a evoluţiei Universului în general!

Nu trebuie să vă imaginaţi că în spatele culiselor existenţei sensibile se află ceva pe care omul se poate culca aşa, comod. Aşa sunt, de obicei, reprezentările despre Paradis ale oamenilor materialişti. Aceştia îşi reprezintă, de preferinţă: După ce se închide poarta morţii, ei ajung în posibilitatea de a dormi foarte mult. Pentru că acest somn este şi foarte comod, oamenii şi-l reprezintă de preferinţă aşa. Or dumneavoastră ştiţi că lucrurile nu stau aşa. Dar nici în spatele culiselor existenţei lucrurile nu stau aşa că omul ar putea avea neaparat doar pofta de a-şi satisface toate impulsurile pe care le-ar avea, tocmai din egoismul său personal. Aşadar omul devine participant la o luptă, o adevărată luptă.

Acum avem următoarele: Dacă oamenii nu s-ar împotrivi să privească această luptă, ei s-ar declara dispuşi să privească în spatele culiselor existenţei conform comunicărilor date de cercetătorii spirituali, şi atunci oamenii ar privi existenţa de astăzi cu totul altfel. Ceea ce am accentuat eu mereu, este: Noi trebuie să dobândim interes, unul faţă de celălalt, dar acest interes, aşa cum trebuie să-l dobândim, nici nu poate fi imaginat în realitate fără să lăsăm ştiinţa spirituală să lumineze în viaţa noastră. Nu-i aşa, atunci când intrăm în relaţie cu oamenii – şi orice om intră în relaţie cu oamenii –, atunci lucrurile stau aşa: Cunoaştem oameni pe care-i numim buni, cunoaşte oameni pe care-i găsim mai indiferenţi, cunoaştem oameni pe care-i numim răi, care ne fac tot felul de lucruri, prin care aflăm toate felurile de rău. Desigur că în viaţa exterioară de pe planul fizic nu ne rămâne altceva de făcut decât să rămânem la oameni. Atunci când cineva dă, în fine, cuiva o palmă, atunci când celălalt are impulsul de a-i da palma înapoi, el nu poate proceda altfel decât să rămână la acel om. Dar în raporturile temporale această interpretare nu mai este suficientă. Acest lucru trebuie să-l mărturisim: în actualele raporturi temporale această interpretare într-adevăr nu mai este suficientă, ci acestor relaţii temporale le corespunde mai mult faptul ca în ziua de azi omul să îşi spună: Un om oarecare îl minte pe altul, sau un alt om face una sau alta. Desigur că în viaţa fizică trebuie să rămânem la oameni. Dar important este să devenim conştienţi de aceasta: în om acţionează tot felul de impulsuri spirituale, şi cu acestea avem, de fapt, de a face. Desigur că atunci când cineva dă o palmă altcuiva, nu i se poate da palma înapoi demonului care l-a îmboldit să o facă, ci trebuie să se rămână la omul care se află în faţa noastră, fizic, în viaţa fizică. Dar ceea ce este atât de necesar, aş zice, în faţa

culiselor existenţei, nu este realmente suficient pentru a înţelege lumea; anume nu este suficient pentru a cuprinde cu adevărat cu privirea viaţa socială aşa cum se cuvine. Cu alte cuvinte: omul nu o mai scoate la capăt în ziua de azi dacă nu recunoaşte cu adevărat, în spatele a ceea ce se desfăşoară fizic, o lume spirituală în realitate, în concret. Acest aspect este foarte important. De aceasta se tem oamenii în marea lor majoritate.

Desigur că această teamă nu este neîntemeiată. Dacă nu sunteţi oameni absolut serbezi, uscaţi – desigur că nici un astfel de om nu se află aici – atunci vi se va face întru câtva pielea găinii când veţi gândi că, de fapt, dumneavoastră sunteţi scena acţiunii a tot felul de entităţi spirituale, aşa cum este cazul în adevăr. Dacă omul e conştient că el este scena acţiunii tuturor entităţilor spirituale posibile, atunci are sentimentul că se pierde în aceste entităţi spirituale care îl umplu pe om. Are impresia că este ca un sac îndesat cu tot felul de entităţi posibile. Acest sentiment de a avea pilea de găină, desigur, nu este nejustificat; dar el nu poate fi eliminat din lume prin aceea că negăm faptul de a fi un astfel de sac, prin aceea că ne închidem pur şi simplu conştienţa în faţa acestui fapt şi devenim orbi şi surzi faţă de ceea ce este o realitate. Deci trebuie să ne ajutăm în alt mod.

Aici se află o realitate foarte importantă. Acceptaţi că un astfel de coeror, un om în care izbeşte valul luptei, dar care nu are tendinţa să acorde vreo valoare vieţii spirituale, se dăruieşte modului de gândire al timpului actual în sensul cel mai eminent, modului de gândire clădit după modelul concepţiei natural-ştiinţifice despre lume. Trebuie să ne raportăm într-adevăr serios la lucruri, căci în timpul nostru actual nu se poate primi nicio rază de lumină, ci omul se poate dărui doar pesimismului lui

Rathenau, dacă nu priveşte la aceste lucruri. Luaţi, de exemplu, următoarele. Presupuneţi că un om ca *Ludendorff* [Nota 3] ar fi devenit profesor de botanică. Probabil că ar fi devenit un excelent profesor de botanică, ar fi avut performanţe extraordinare ca profesor de botanică, ar fi devenit, după cum se spune, un cap renumit, atât de celebru încât şi-ar fi putut satisface chiar şi ambiţia sa, dar nu ar fi făcut nefericiţi un număr aşa de mare de oameni pe cât a făcut-o. Numai că el nu s-a aflat într-un loc unde ar fi fost un nevinovat profesor de botanică – nevinovat într-un context mai larg, căci probabil că i-ar fi chinuit pe câţiva dintre cei care şi-ar fi dat examenele cu el –, dar să presupunem că dacă el ar fi devenit, într-un context mai larg, un nevinovat profesor de botanică, lucrurile s-ar fi desfăşurat bine. Dar el nu a devenit profesor, ci un aşa-numit strateg. Şi prin ceea ce se afla în el: faptul de a nu putea gândi decât în sensul ţesăturii fantomatice a direcţiei natural-ştiinţifice, el nu a putut ridica în conştienţă ceea ce se descărca în sufletul său, căci acest mod de gândire nu este adecvat să ridice în conştienţă ceea ce se descarcă acolo jos, în sufletul său. Şi aşa este el nenorocul unei mari părţi a omenirii. Astfel, el este unul dintre cei treizeci-patruzeci de oameni ai prezentului de care depinde catastrofa în exterior, un om care se împotriveşte, în locul în care se află, recunoaşterii a ceva spiritual. Dar a venit deja timpul în care acei oameni care se împotrivesc recunoaşterii unui spiritual din poziţiile lor conducătoare, care nu vor să recunoască faptul că spiritualul intervine în viaţa omenească, devin nenorocul altor oameni. Acest lucru este foarte important, să se cuprindă această realitate cu privirea. Şi chiar dacă nu s-au aflat în poziţii conducătoare la această catastrofă de război, există nenumăraţi oameni în ziua de azi care resping pur şi

simplu din teamă sau din alte motive valul vieţii spirituale care afluează prin Spiritele personalităţii, pentru că nu vor să gândească decât natural-ştiinţific.

Aici se află motivul pentru care atâtea personalităţi sunt de neînţeles în prezent şi de ce multe personalităţi sunt judecate greşit. Este infinit de tragic faptul că oameni ca Ludendorff sunt văzuţi ca oameni mari. Dar lucrurile sunt aşa, că acest fapt, pe care tocmai vi l-am expus, întunecă întreaga apreciere a oamenilor. În oameni intervin tot felul de elemente demonice, care le sunt atribuite oamenilor, dar pe care ei înşişi le resping pentru că poartă în sufletele lor o simplă urzeală fantomatică, după modelul ştiinţelor naturii; iar cu aceasta nu pot pricepe lucrurile. Un om ca acela pe care tocmai vi l-a dat acum drept exemplu se manifestă apoi în tot felul de lucruri, cum a făcut această personalitate, pentru a-şi adormi conştienţa în privinţa scindării personalităţii, în privinţa a ceea ce bocăne şi face gălăgie. Acesta este de fapt cazul pentru foarte mulţi oameni ai prezentului. Ei îşi astupă urechile pentru a nu auzi ceea ce face de fapt gălăgie în lăuntrul lor atunci când ajung într-o anumită situaţie în viaţă prin ceea ce fac; unul îşi bate vecinul, altul scrie o carte de botanică absurdă, ş.a.m.d. Ei îşi adorm conştienţa în privinţa a ceea ce face, de fapt, gălăgie în interiorul lor, şi care constă mereu în aceea că personalitatea lor ameninţă să se descompună; personalitatea lor ameninţă să se descompună pur şi simplu sub influenţa impulsurilor necesare ale timpului, pentru că ei se tem să se avânte în lupta ce se desfăşoară acum în spatele culiselor lumii şi pe ale cărei valuri Spiritele personalităţii vor să pătrundă în timpul nostru.

Recunoaşterea spiritualului necesită o scoatere la capăt cu problema pe care am avut-o până acum în vedere.

Şi aici este de o necesitate imensă să abordăm într-adevăr serios ceea ce s-a accentuat aici atât de des: să nu se considere ştiinţa spirituală ca simplă teorie. Dacă dumneavoastră o consideraţi drept teorie, atunci aţi citi mai bine cărţi de bucate şi altele asemănătoare; căci ceea ce constituie numai conţinut în ştiinţa spirituală nu este, de fapt, esenţialul şi ceea ce este important. Ceea ce contează este felul în care trebuie să gândească omul pentru a recunoaşte ştiinţa spirituală. Este un alt mod de gândire decât cel care a fost dobândit din concepţia despre natură uzuală în ziua de azi. Există două moduri de a ne forma gânduri. Un mod este cel care dezmembrează, diferenţiază, care joacă astăzi un rol atât de mare în ştiinţele naturii, în care se fac diferenţe, se stabilesc cu grijă deosebiri. Găsiţi acest mod ca fiind dătător de ton tocmai în ştiinţele naturii. Tot ceea ce este spus, scris, făcut în ştiinţele naturii, se află sub influenţa modului de gândire analitic, al modului de gândire care stabileşte diferenţieri. Se caută definiţii potrivite. Şi atunci când cineva spune ceva în ziua de azi, îl bate în cuiul definiţiilor potrivite. Dar definiţiile potrivite nu sunt mai mult decât diferenţieri ale lucrurilor pe care le definesc, de celelalte lucruri. Aceste mod de gândire este un fel de mască de care se folosesc cu drag spiritele care ar dori să ne sfâşie, care se află în mijlocul acestei lupte. Trivial, s-ar putea spune: Un mare număr al acelor oameni care au produs actuala catastrofă a războiului şi al acelora care se află înăuntrul consecinţelor acesteia sunt, de fapt, nebuni. Dar, după cum am spus, acest mod de a spune este doar ceva trivial. Aici este vorba ca oamenii să înţeleagă prin ce sunt scindate personalităţile lor. De acest mod de gândire, la care au acces diversele forţe care dezbină oamenii, trebuie diferenţiat clar celălalt mod, care se foloseşte numai în ştiinţa spirituală. Acesta este un cu totul

alt mod de reprezentare, un cu totul alt mod de gândire. În contrast cu cel analitic, acesta este un mod de gândire formator. Dacă priviți mai exact, dacă urmăriți ceea ce încerc să expun în diferitele cărți despre știința spirituală, vă veți spune: Deosebirea nu constă atât în ceea ce se comunică – acestea pot fi apreciate așa sau așa – dar ar trebui să devenim atenți la faptul că întregul mod de îmbinare al întregii lumi, întregul mod de reprezentare este altul. Acesta este formator, oferă imagini complete, încearcă să dea contururi și prin contururi, culori. Acest aspect îl veți putea urmări de-a lungul întregii expuneri: ea nu are acel aspect analitic pe care îl are întreaga știință de azi. Această deosebire a modului cum se prezintă lucrurile trebuie accentuat la fel de mult ca acela al conținutului. Așadar există un mod de gândire formator, care este configurat în mod deosebit și care are scopul de a conduce în lumile suprasensibile. Dacă luați, de exemplu, cartea ***Cum se dobândesc cunoștințe…?***, în care este schițată o asemenea cale în lumile suprasensibile, veți găsi că în ea tot ceea ce recurge la gânduri și reprezentări, este stabilit în gândirea formatoare.

Este ceva necesar pentru prezent, căci gândirea formatoare are o însușire absolut precisă. Dacă gândiți analitic, dacă gândiți așa cum gândește actualul cercetător al naturii, atunci gândiți la fel cu anumite spirite ale lumii ahrimanice, și de aceea aceste spirite ahrimanice pot pătrunde în sufletele dumneavoastră. Dar dacă luați gândirea formatoare, gândirea metamorfozată, aș putea spune și gândirea goetheană, așa cum se expune ea în înfățișarea coloanelor și capitelurilor noastre, ș.a.m.d., dacă luați această gândire configuratoare, căreia i se dă atenție și în toate cărțile pe care am încercat să le încadrez în știința spirituală, această gândire este strâns legată de om. Așa

formator, cum lucrează omul în sine însuşi cu gândirea, nu pot acţiona alte fiinţe decât acelea care sunt legate de evoluţia normală a omenirii. Aceasta este particularitatea. În felul acesta nu puteţi ajunge niciodată pe căi greşite, dacă vă angajaţi prin ştiinţa spirituală în gândirea creatoare. Atunci nu vă veţi putea pierde niciodată faţă de diferitele entităţi spirituale care vor să dobândească influenţă asupra dumneavoastră. Desigur, acestea vă străbat cu totul entitatea. Dar de îndată ce gândiţi formator, de îndată ce vă străduiţi să nu scormoniţi doar cu gândul şi să diferenţiaţi, ci să gândiţi într-adevăr aşa cum vrea această ştiinţă spirituală modernă, atunci rămâneţi într-adevăr în dumneavoastră, atunci nu puteţi avea sentimentul simplei goliri. De aceea accentuăm atât de des, atunci când ne situăm pe punctul de vedere al ştiinţei noastre spirituale, impulsul lui Christos, pentru că impulsul lui Christos se află în linie dreaptă cu gândirea formatoare. Nici Evangheliile nu pot fi înţelese dacă sunt doar disecate, analizate. Ceea ce rezultă în felul acesta a fost tocmai arătat de teologia modernă protestantă. Aceasta analizează, dar i-a şi scăpat totul şi nu i-a mai rămas nimic. Acele cicluri ce tratează Evangheliile urmează calea opusă. Ele clădesc ceva care se configurează, pentru ca prin aceste noi configurări să se ajungă la înţelegerea vechilor Evanghelii. În ziua de azi omul nu are realmente nevoie – eu nu exagerez deloc – de nimic altceva decât să rămână la modul de reprezentare, la modul de gândire al acestei ştiinţe spirituale, şi atunci acele entităţi demonice care se rostogolesc împreună cu noul val, ca fenomene însoţitoare ale Spiritelor personalităţii, nu îi pot face nici un rău. De aici vedeţi ce pierdere mare este, de fapt, pentru omenire, atunci când ea se împotriveşte să gândească spiritual-ştiinţific.

Spuneam mai înainte: Acest val nu poate fi oprit, chiar dacă oamenii îl resping, el se revarsă înăuntru, chiar

dacă oamenii i se împotrivesc, chiar dacă nu vor să-l priceapă. Atunci rezultă ceea ce a condus, în fond, într-un sens mai profund, la catastrofa prezentului: nerecunoaşterea lumii spirituale. Doar aceasta este cauza mai profundă a actualelor evenimente catastrofale, anume şi a stării sufleteşti catastrofale din ziua de azi. Şi pentru că aici este o luptă care domneşte jos, nu există alt mijloc decât ca prin gândirea formatoare să ne configurăm noi înşine plastic personalitatea omenească, şi prin acesta să trăim lupta în suflet. Altfel, rămâne ca lupta să se desfăşoare în lumea exterioară. De aceea trebuie să spunem deja: Într-adevăr, nu este corect dacă oamenii nu vor să tindă înspre aceste fundaluri spirituale ale situaţiei mondiale catastrofale actuale. Căci dumneavoastră observaţi: în cele spuse aici se află ceva extrem de nou; este faptul că se ţine cont de un nou val, care intervine şi prin care trebuie adus un mod absolut deosebit de reprezentare oamenilor care trăiesc în prezent. Atunci când omul se dăruieşte gândurilor care sunt alcătuite după modelul ştiinţelor naturii, el nu poate fi, pur şi simplu, matur pentru timpul actual. Atunci când omul vrea să ordoneze doar ceea ce se află aici, în lumea fizică, dacă gândeşte numai asupra a ceea ce se află aici, în lumea fizică, şi nu vrea să accepte nimic altceva, atunci doar distruge. Şi atunci nu trebuie să se mire dacă lupta pe care omul nu vrea să o stăpânească în spiritual, intervine în viaţa fizică, pentru că ea izbeşte înăuntru, în oameni. Şi dacă oamenii nu vor să o combată în suflete, îi va conduce pe unul împotriva celuilalt, popor contra popor, om contra om. Ceea ce se petrece aici poate fi doar o copie a lumii spirituale: Fie omul abordează războiul astfel încât îl luptă în sufletul său, ceea ce înseamnă că oamenii se adâncesc spiritual, fie această luptă, care trece prin conştienţă ca

printr-o sită atunci când omul vrea să gândească doar așa cum gândește prezentul, se descarcă prin aceea că dezactivează omul, sufletul omenesc, în lumea exterioară, şi cauzează tot ceea ce vedeţi dumneavoastră acum. Dacă reflectați la aceasta, veți înțelege că omenirii actuale îi revine într-adevăr sarcina să se îndrepte către spirit, că această atitudine este prescrisă cu necesitate de evenimentele mondiale.

Să considerăm timpul care ni se oferă la răspântia anului, când ar trebui să privim puțin la cele ce vor veni, care stau ca perspectivă într-adevăr cutremurătoare dinaintea noastră. Vedeți dumneavoastră, iubiții mei prieteni, aceasta trebuie dobândit: ca oamenii să nu-şi adoarmă conștiența, încercând să treacă dormind prin perspectiva viitorului. Din acest motiv v-am expus ieri perspectiva schițată de un om care nu împrăştie lucrurile din simpatie şi antipatie, ci le calculează. Am făcut-o din motivul ca dumneavoastră să vedeți la ce ajunge un materialist în timpurile actuale. Omenirea se îndreaptă înspre cu totul altceva decât să ia o dată într-adevăr în serios recunoaşterea faptului că lumea spirituală trebuie recunoscută, spre salvarea omenirii. Cel care înțelege lumea spirituală şi relația ei cu lumea fizică, acela ştie că domnesc anumite legi, chiar dacă aceasta nu este o consecință logică, dar consecința logică stă tocmai în gândirea analitică, nu în cea formatoare, nu în gândirea contemplativă pe care am caracterizat-o. Dumneavoastră vedeți că astfel de legi nu domnesc nici în exterior în așa fel încât să existe absolut rigide, solide, sub formă de cifre, dar ele există. Luați numai o lege care, desigur, are şi excepții: că – spre binele omenirii – se nasc pe Pământ tot atâția bărbați câte femei. S-ar putea întâmpla, gândind pur teoretic, ca, spre nefericirea omenirii, să intervină o dată şi

situaţia în care, într-un secol oarecare, doar a douăzecia parte din omenire să fie bărbaţi, iar restul să se nască femei! Astfel de legi aşadar, care nu pot fi întemeiate pe logică, şi care pot fi înţelese numai spiritual-ştiinţific, astfel de legi există. O astfel de lege este însă şi aceasta: în măsura în care oamenii îşi pătrund sufletul cu recunoaşterea spiritualului, aşa cum am descris eu astăzi, astfel încât şi ceea ce este spiritual în epoca noastră să curgă în conştienţă, în aceeaşi măsură se poate desfăşura în omenire şi viaţa obişnuită în comun, în aceeaşi măsură pot depăşi oamenii impulsurile antisociale şi ceea ce lucrează împotriva socializării.

Numai că oamenii nu au în ziua de azi curajul să lase într-adevăr spiritualul să intervină în conştienţa nemijlocită. Dar cel puţin câţiva oameni ar trebui să ştie că azi e necesar ca spiritualul să intervină nemijlocit în conştienţă. Consideraţi din acest punct de vedere anumite fenomene ale timpului, aş spune, anumite preferinţe ale timpului, şi atunci veţi vedea cum oamenii au în ziua de azi impulsul de a exclude din conştienţa lor legătura cu legile spirituale ale existenţei. Şi faptul că trebuie ţinut cont chiar în viaţa practică de astfel de lucruri prin care poate fi exclusă legătura conştientă vi l-am expus recent, atunci când am vorbit despre examenele celor talentaţi. Acolo, pe cât posibil, nu se vrea o legătură directă, elementară cu dotările elevului, ci se vrea să se verifice prin tot felul de măsuri exterioare memoria, puterea raţiunii, astfel încât oamenii să nu trebuiască să gândească. De aceea le place oamenilor matematica atât de mult. Acolo se stabilesc la început câteva reguli, după care se calculează mecanic. Acolo nu trebuie urmărite amănuntele cu inteligenţa. Nici nu s-ar putea. Nu-i aşa, dumneavoastră vă puteţi, probabil, reprezenta trei, patru, cinci boabe una lângă alta, chiar şi

zece boabe de fasole, dar să vă reprezentaţi douăzeci dintr-o privire va fi deja mai greu. Dar gândiţi-vă acum că ar trebui să vă reprezentaţi dintr-o privire o mie, chiar un milion de boabe! Dar de calculat puteţi foarte bine, pentru că acolo începutul este mecanic; acolo nu trebuie să urmăriţi cu inteligenţa particularitatea a ceea ce faceţi. Iar oamenii din ziua de azi îndrăgesc deosebit ceva când le poate fi dovedit ceva la care nu trebuie, de fapt, să participe cu inteligenţa. Dacă li se pretinde să urmărească toate etapele individuale ale demonstraţiei, oamenilor le este cumplit de incomod. De aceea este preferat ca lucrurile să fie dovedite fără ca omul să participe la aceasta. Oamenii ar prefera să dovedească lucrurile, adică prezenţa lumii spirituale, astfel încât aceasta să se arate în mod exterior: spiritismul şi cele asemănătoare. Pentru oameni este cumplit faptul că ştiinţa spirituală ridică pretenţia ca ei să fie într-adevăr prezenţi, ca omul să fie activ în etapele individuale. Dar fără de asta ştiinţa spirituală nici nu poate fi imaginată. De aceea şi îndrăgesc oamenii simbolurile vechii ştiinţe spirituale şi a celor asemănătoare. Ei îndrăgesc ritualurile, despre care lumea spune: Acestea se desfăşoară în faţa noastră, dar noi nu trebuie să le urmărim cu inteligenţa noastră, noi nu trebuie să ne facem nicio reprezentare în privinţa a ceea ce se petrece de fapt –, şi altele asemănătoare. Totuşi, aceasta este ceva pe care ştiinţa spirituală modernă trebuie să-l aibă: această urmărire a detaliilor.

Este însă foarte ciudat: în estul Europei germinează cele pe care le aşteaptă, de fapt, epoca următoare. Acolo, în est, se practică tot felul de lucruri care arată cum oamenii vor să pătrundă cu inteligenţa ceea ce trebuie să fie de fapt doar înconjurat cu reţeaua inteligenţei. În epoca sufletului conştienţei, în care trebuie să acţioneze inteligenţa, în care

toate vor trebui cuprinse în reţeaua inteligenţei, oamenii caută să introducă înăuntru inteligenţa. Abordaţi, de exemplu, modul în care s-a făcut propagandă tocmai în Rusia pentru a produce în ultimele două decenii prăbuşirea ţarismului! În această Rusie a sclaviei şi a cnutului desigur că nu se putea face o propagandă întru totul deschisă. Orice ar fi fost propagat cumva ca scrieri de propagandă ar fi fost confiscat de poliţie. Oamenii nu aveau voie nici să vorbească. Şi, cu toate acestea, într-un timp relativ scurt, din 1900 până în 1904, au apărut în Rusia şaizeci de milioane de lucrări antiţariste. Din aceste şaizeci de milioane de lucrări, doar douăzeci până la douăzeci şi cinci la sută au fost depistate de către poliţie, celelalte au fost difuzate şi extrem de mult s-a petrecut în timpul care a precedat prăbuşirea ţarismului: o mare parte a populaţiei a fost astfel pregătită în vederea acestei prăbuşiri a ţarismului. Pe ce se bazează faptul că – în ciuda faptului că tot ceea ce a putut fi depistat întru câtva de către poliţie, a fost confiscat cu grijă de poliţie – totuşi, din şaizeci de milioane de scrieri care au conlucrat cu toatele în vederea prăbuşirii ţarismului, abia un sfert a căzut pradă confiscării? Se bazează pe faptul că îndrumătorii conducători ai agitaţiei au ajuns la ceva absolut deosebit, ceva care este infinit de important în ziua de azi, dar pe care oamenii nu vor deloc să-l realizeze. Dar dacă acest ceva este realizat în sens ahrimanic, aşa cum îl văd aceşti conducători, atunci el poate acţiona extrem de puternic. Ei au ajuns la concluzia că ceva formulat prin aceleaşi cuvinte acţionează în mod absolut diferit, dacă este prezentat unui poliţist, care gândeşte strict în sensul ţarului, sau a unui om din popor. Aceleaşi fraze care, dacă sunt spuse în mod corespunzător, acţionează blând ca un mieluşel asupra poliţistului, pot acţiona, în anumite circumstanţe, în popor

în mod socialist în sensul cel mai cumplit. În orice caz, nu s-au scris lucrări ca acelea care sunt scrise în Elveţia acum, care sunt apoi confiscate, ci s-au răspândit cărţi sau broşuri despre botanică, despre plante, care, pur şi simplu prin modul de concepere şi redactare au pregătit sufletele în modul cel mai eminent, astfel încât în anul 1917 Rusia a fost într-adevăr pregătită pentru revoluţie. Şi este infinit de important să descifrăm taina faptului că un lucru, pe care îl spune cineva, acţionează cu totul altfel asupra unuia decât asupra altuia. În orice caz, acest fapt este studiat cu grijă, şi studiile care se fac în acest domeniu sunt de-a dreptul caracteristice pentru timpul nostru. Ele sunt, de fapt, ceva din ceea ce se împotriveşte cel mai rău la ceea ce vine în lume spiritual-ştiinţific. De exemplu, eu nu mă pot gândi că există ceva care să se împotrivească mai puternic elementului primordial propriu-zis al spiritualului, decât astfel de cărţi cum sunt cele ale lui *Nikolai Rubakin* [Nota 4], care încearcă, într-un mod cu totul nou, dar tocmai într-un mod care se opune total viului ştiinţei spirituale, să studieze sufletul omenesc în aşa fel încât într-un fel să se păstreze inteligenţa aşa cum lucrează ea, dar să se poată exclude activitatea inteligenţei în acţiune. Strădania unui astfel de om se bizuie pe aceasta: În vremea noastră totul vrea să se petreacă în mod inteligent, dar omul trebuie să nu colaboreze peste tot prin solicitarea inteligenţei subiective. De aceea a încercat el, într-un mod dus până extrem de departe, să facă următoarele.

El a organizat studiul cititorilor, al oamenilor care citesc ceva. El i-a determinat pe aceştia să-i comunice care sunt cărţile lor preferate, ce acţionează în mod deosebit în aceste cărţi asupra lor, cum au dobândit ei influenţă prin aceste cărţi. Iar întrebările care se pun cu acest prilej oamenilor sunt puse în aşa fel încât nu se ţine cont de vreo

simpatie sau antipatie faţă de cărţi, ci tocmai că acestea sunt decuplate, astfel încât intră de fapt în considerare numai acţiunea obiectivă a inteligenţei. Aceasta este o modalitate: ca el să-i facă pe cititorii înşişi să se lase analizaţi în aşa fel, încât pur şi simplu prin punerea întrebărilor lui, ei să spună lucruri prin care el să poată privi mai profund în sufletele lor, decât o fac ei înşişi.

Celălalt aspect al acestor lucruri este că în mii şi mii de cazuri, iarăşi prin asemenea întrebări rafinate, el face să fie analizate de către oameni cărţile care apar. Nu se ia în consideraţie dacă o carte este de matematică sau de botanică sau politică sau socialistă sau anarhistă; acest lucru intră puţin în considerare, căci acesta este conţinutul, şi oamenii iau în seamă că conţinutul este doar o parte. Dar el constată cum acţionează cartea prin frumuseţea frazelor sale, sau prin aceea că autorul său dovedeşte a fi temperamental, sau dacă scrie plictisitor, aşadar însuşiri pure, prin care faci cunoştină cu inteligenţa ce guvernează obiectiv, care acum se constată statistic în cărţi. Întreaga procedură constă în a cunoaşte inteligenţa ce acţionează în iradierea şi preluarea ei. Dacă s-ar fi dezvoltat o asemenea ştiinţă până la un anumit grad, s-ar putea scrie cândva chiar şi o carte despre Jupiter, care ar fi o carte cumplit de revoluţionară, şi pe de altă parte o carte despre primul picior din dreapta al cărăbuşului, şi aceasta ar putea servi la fel de bine scopului, ca şi cealaltă carte, despre Jupiter. Căci într-adevăr nu e vorba despre ce anume spune cineva, ci cum o spune, pentru că în felul acesta ajungi să cunoşti ceea ce lucrează obiectiv în omenire ca inteligenţă, dar de care oamenii nu sunt însă conştienţi. Omul acţionează acum nu numai subiectiv, prin aceea că nu lasă să participe propria sa inteligenţă, ca în cazul socotitului, ci omul acţionează în ceea ce guvernează ca inteligenţă, dar nu în ceea ce întrebuinţează această inteligenţă de la om la om, ci

dimpotrivă, prin aceea că decuplează cu totul inteligenţa subiectivă.

S-ar putea întemeia astăzi o universitate care, pe baza unei asemenea ştiinţe, să-şi pună ca sarcina să practice o propagandă revoluţionară pur şi simplu prin aceea că se procedează în direcţia pe care v-am indicat-o. Asemenea strădanii există în prezent. Ele toate urmăresc de fapt scopul nu să aducă omul din epoca inteligenţei în această inteligenţă, ci dimpotivă să-l azvârle afară din această inteligenţă. Este acelaşi lucru care nu vrea ca omul să preia spiritualul, lumea spirituală, în mod conştient, cu conştienţa care este deja conştienţa prezentului. Însă această preluare este necesară. Şi numai asta poate aduce mântuire omenirii în prezent şi în viitorul apropiat: să se lase cu îndrăzneală şi curaj în voia intervenţiei lumii spirituale. Nici prin examinarea talentelor şi nici prin cercetarea statistică a cărţilor şi a cititorilor nu se va ajunge la ceea ce vrea să iasă la suprafaţă din ceea ce trăieşte acum în om, ci se va întâmpla altfel. Căci spre ce se îndreaptă toate acestea? Dacă am vrea să vorbim trivial, am putea spune: toate aceste strădanii, tocmai acestea ale lui Rubakin, ş.a.m.d., indică faptul că omul vrea să-şi iasă din piele în ziua de azi, deoarece în pielea sa el este transpus în necesitatea de a-şi folosi inteligenţa, dar aplicând-o asupra vieţii spirituale. Omul ar vrea să-şi iasă din piele, el nu ar voi să trăiască în pielea sa, pentru că ştie: Aici se varsă înăuntru ceva viu. Dar pentru el este neplăcut să facă cunoştinţă cu acest viu; aşadar el vrea să iasă din el. El ar vrea chiar să-şi obiectiveze fiinţa inteligentă, ar dori să se aşeze în afara sa şi alături de sine, pentru ca acest val să poată trece prin el. Dar aceasta este ceea ce vrea ştiinţa spirituală: o ştiinţă care să nu fie stabilită în lăuntrul pielii, pentru că nu trebuie să se iasă din piele în mod incorect

prin astfel de experimente cum sunt cele despre care v-am spus. Oamenii au deja această tendinţă. În realitate însă, oamenii ar trebui să preia cunoaşterea ce poate fi preluată prin raţiunea omenească sănătoasă. Nu este necesar ca omul să fie întotdeauna eliberat de trup pentru a dobândi o cunoaştere care acţionează în lume în aşa fel încât acţiunea este independentă de ceea ce înfăptuieşte omul în raza de acţiune a truplui. Aceasta este sarcina Adevărului, celelalte sunt caricaturi ale Adevărului. Dar aceste caricaturi ale sarcinii spirituale propriu-zise ale prezentului sunt cele care determină nenorocirea timpului nostru, sunt cele care aduc ţara într-o fundătură.

Dacă privim în felul acesta în ceea ce domneşte în timpul nostru, atunci ştim de unde vine faptul că oamenii care nu vor să recunoască spiritul propriu-zis, dar care, dacă sunt oneşti, nu ajung să-şi adoarmă conştienţa, îşi clarifică ce o aşteaptă pe omenire dacă vrea să rămână la materialism. Şi trebuie să realizăm că în îndreptarea către spirit se află ceea ce nu îl transpune câtuşi de puţin pe om în necesitatea de a deveni pesimist. Dacă ne clarificăm cât de puţin sunt oamenii înclinaţi în prezent să pătrundă în lumea spirituală aşa cum o cere ştiinţa spirituală, atunci vedem deja unde se află cauzele mai profunde ale decăderii din timpul nostru.

Şi în anul acesta au apărut tot felul de articole de Crăciun. Oamenii nu ar trebui să creadă că lucrurile care au apărut acum din nou în număr mare sunt conforme cu gravitatea timpului. Oamenii scriu groaznic de bine, ei scriu groaznic de frumos, scriu cum că oamenii ar trebui să se iubească. E drept că ei se urăsc aşa cum nu s-au urât niciodată, dar de scris se scrie cum trebuie să se iubească, cum trebuie să iubească pacea, şi aşa mai departe. Pe scurt, ei scriu aşa cum scrie şi doamna care a scris «Scrisorile

unei doamne adresate lui Walther Rathenau» [Nota 5]. Ei scriu în așa fel încât, privind lucrurile din punct de vedere spiritual, reprezentarea care stă la baza acestor scrieri se desfășoară într-un mod absolut ciudat. Oamenii scriu despre iubirea față de oameni, despre creștinism, despre tot felul de lucruri. Ceea ce scriu ei este foarte frumos, și oamenii care le citesc găsesc și ei că lucrurile sunt minunat de frumoase. Și totuși, acestea nu sunt decât concepte uzate, care continuă să se rostogolească în capete sau în inimi. Și rostogolindu-se astfel, scriitorul sau cititorul stau în spatele lor, și acestea au efectul pâinii îndulcite, atunci când oamenii dospesc voluptuos în dragostea pentru asemenea cuvinte. Oamenii pot visa atât de frumos când spun: Christos a vorbit despre iubirea aproapelui, creștinismul trebuie să înflorească din nou – și așa mai departe. Acolo omul nu trebuie să se angajeze din lăuntrul sufletului, cu toată ființa sa, față de lumea spirituală concretă, așa cum cere știința spirituală. Dar tocmai asta este problema, ca oamenii să abordeze lucrurile cu seriozitate. Dacă aceste lucruri sunt recunoscute teoretic, și totuși oamenii nu fac din nou altceva decât să venereze wilsonianismul sau să decadă în șovinismul național și să vorbească așa cum se vorbește tocmai în ziua de azi, atunci rămâne acest timp catastrofal. Și el va rămâne până când oamenii vor admite să preia într-adevăr lumea spirituală, așa cum trebuie preluată în ziua de azi lumea spirituală: cu conștiența, concret, fără teamă și fără ezitare.

Astfel încât dacă privim în noul an cosmic, vedem pe de o parte oamenii cum profetizează politic numai pentru a-și putea adormi conștiența, cum întemeiază alianțe naționale care ar urma să înlăture războaiele din lume. Desigur că lumea începe să-și spună – deși se laudă că nu ar trebui să vină un nou „Congres de la Viena” [Nota 6] – că

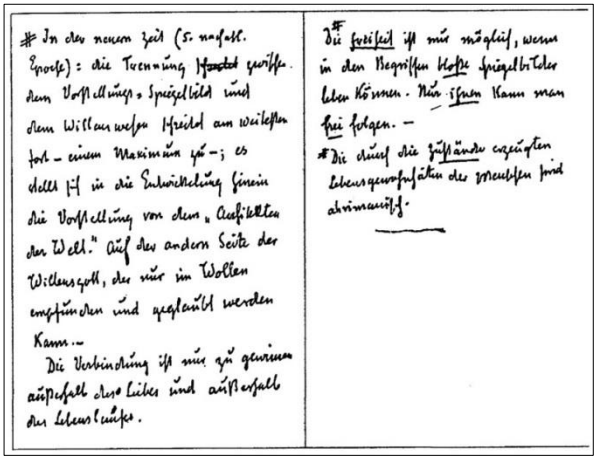
s-ar bucura în cazul în care Congresul de la Versailles ar determina să fie pace atâtea luni câţi ani de pace a determinat Congresul de la Viena. Păi, oamenilor le plac tocmai gândurile care îi narcotizează! Şi cel mai important gând de adormire a conştienţei pentru omenire în ziua de azi este acela că, după ce alţi câţiva au fost refuzaţi, *Wilson* [Nota 7] este considerat a fi omul potrivit pentru viitor. El este omul cel mare, nu-i aşa? Un om care consideră că paisprezece gânduri abstracte sunt capabile să transforme lumea existenţei pământeşti într-un rai! Dar este comod, este ceva care poate adormi conştienţa cuiva. Şi este mai incomod ca omul să-şi spună: Dacă e ca în faţa noastră să nu se afle o asemenea perspectivă, ca aceea văzută de Rathenau, este necesar ca pe cât posibil de mulţi oameni să ajungă la o recunoaştere conştientă a lumii spirituale. – Aceasta s-ar putea produce în unele suflete, măcar după ce ele au consimţit cu un asemenea sentiment de Ajun de An Nou, cum l-am lăsat noi să treacă ieri prin sufletele noastre: anume ca adevărul acestor sentimente de ajun de Anul Nou să fie vieţuite în aşa fel în suflete, încât ele să-şi spună: Dacă rămânem la ceea ce s-a obişnuit omenirea în gândirea ei şi care într-adevăr nu domneşte într-un singur popor, ci în toate popoarele de jur-împrejurul Pământului, atunci această perspectivă a lui Rathenau este corectă. – Dar ea nu trebuie să fie corectă! Oamenilor li se oferă posibilitatea ca această perspectivă să nu fie corectă. Şi contemplarea de Anul Nou poate lăsa să domine voinţa ca această perspectivă să nu se adeverească. Dar pentru aceasta este necesar ca oamenii să se separe de toate prejudecăţile pe care le mai păstrează încă în sine în ziua de azi, prin aceea că scot din sine la iveală lucruri străvechi, pentru ca să se mişte cu plăcere, cu voluptate în ele, şi ca

oamenii să se implice mult mai mult în ceea ce este cu adevărat Nou.

Cel care înţelege aceasta va şti unde se caută Spiritul, şi acolo va fi o perspectivă de mântuire în viitor. Acolo unde nu va fi căutat spiritul, indiferent dacă sunt învingători sau învinşi, acolo nu va fi mântuire în viitor! Oamenii unei părţi a lumii pot cere miliarde de la ceilalţi, şi aceste miliarde vor deveni aur incandescent şi vor acţiona distructiv, în timp ce, pe de altă parte, sărăcia, atunci când este înaripată de spirit, va purta totuşi oamenii în înălţimile unde urmează să conducă viitorul evoluţiei omenirii.

Însă acestea trebuie resimţite dintr-o înţelegere interioară a mersului spiritului. Şi nici privirea înspre ceva exterior nici jurămintele faţă de noi idoli, aşa cum se pregăteşte acum, nu pot salva omenirea, ci numai rămânerea la Spirit, rămânerea în Spirit, acţiunea în Spirit.

Notiţele lui Rudolf Steiner de la conferinţa din 28 decembrie 1918

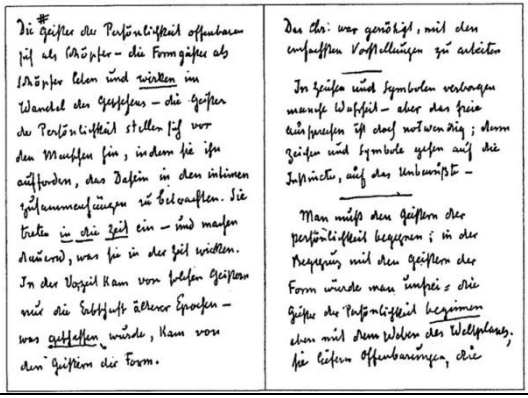
In der neuern Zeit (s. nachst. Epoche): die Trennung [illegible] zwischen dem Vorstellungs-Spiegelbild und dem Willen wo[illegible] Hirnteil am weitesten fort – einem Maximum zu –; es stellt sich in die Entwicklung hinein die Vorstellung von dem „Ausfüllen der Welt." Auf der andern Seite der Willensgott, der nur im Wollen empfunden und gefunden werden kann.

Die Verbindung ist nur zu gewinnen außerhalb des Leibes und außerhalb des Lebensleibes.

Die Freiheit ist nur möglich, wenn in den Begriffen klare Spiegelbilder leben können. Nur [illegible] kann man frei folgen. –

Die durch die Fähigkeiten erzeugten Lebensgemeinschaften der Menschen sind abnormaltät.

În perioada contemporană (epoca a cincea postatlanteană) = separarea dintre imaginea reprezentării = imaginea oglindită şi esenţa voinţei merge cel mai departe – înspre un maxim –; în evoluţie apare ideea de „Arhitecţi ai lumii”. Pe de altă parte, Dumnezeul voinţei, care nu poate fi resimţit şi crezut decât în voire. Legătura se poate obţine numai în afara trupului şi în afara parcursului vieţii.	Libertatea este posibilă numai atunci când în concepte pot trăi simple imagini oglindite. Numai acestea pot fi urmate liber. Obişnuinţele de viaţă ale oamenilor produse prin situaţie sunt ahrimanice.

Die Geister der Persönlichkeit offenbaren sich als Schöpfer – die Formgeister als Erhalter leben und wirken im Wandel des Geschehens – die Geister der Persönlichkeit stellen sich vor den Menschen hin, indem sie ihn auffordern, das Dasein in den intimen Zusammenfassungen zu Erlebnissen. Sie treten in die Zeit ein – und machen Naturerd, was sie in der Zeit wirken. In der Vorzeit kam von diesen Geistern nur die Erbschaft älterer Epochen – was geschaffen wurde, kam von den Geistern der Form.

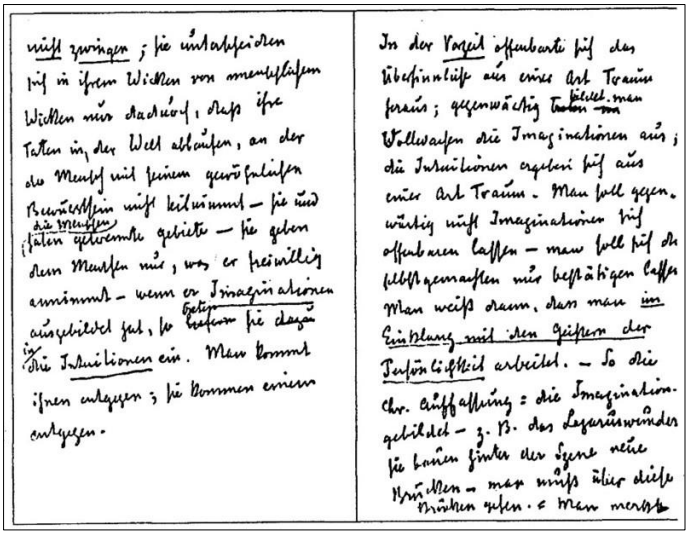
Der Chr: war genötigt, mit den unfassbaren Vorstellungen zu arbeiten

In Zeichen und Symbolen verborgen musste Wahrheit – aber das freie Aussprechen ist doch notwendig; denn Zeichen und Symbole gelten auf die Instincte, auf das Unbewusste –

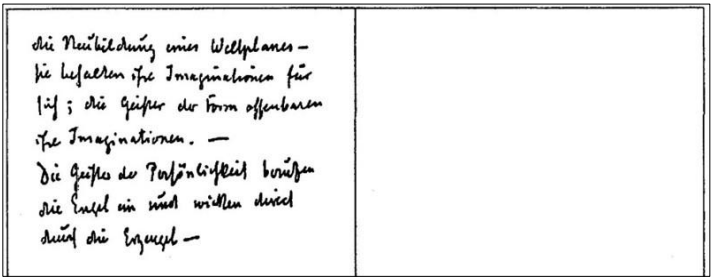
Man muss den Geistern der Persönlichkeit begegnen; in der Begegnung mit den Geistern der Form würde man ungeheure die Geister der Persönlichkeit beginnen eben mit dem Weben der Weltplanes, die tiefsten Offenbarungen, die

Spiritele personalităţii se revelează drept creatori – Spiritele formei în calitate de	Creştinismul a fost constrâns să lucreze cu reprezentările cele mai

Creatori trăiesc şi acţionează în schimbarea proceselor – Spiritele personalităţii se prezintă omului, prin aceea că îl solicită să contemple existenţa în corelaţiile intime. Ele intră în timp – şi fac durabil ceea ce acţionează în timp. În trecutul îndepărtat venea de la astfel de spirite numai moştenirea epocilor mai vechi – ceea ce a fost creat, venea de la Spiritele formei.	simple. În semne şi simboluri este ascuns un adevăr – dar libera exprimare este totuşi necesară; căci semnele şi simbolurile se adresează instinctelor, inconştientului. Spiritele personalităţii trebuie întâlnite; în întâlnirea cu Spiritele formei omul ar deveni neliber = Spiritele personalităţii încep tocmai cu urzirea planului cosmic; ele furnizează revelaţii

care nu constrâng; ele se diferenţiază în acţiunea lor de acţiunea omenească numai prin aceea că faptele lor se desfăşoară în lumea la care omul nu participă cu conştienţa sa obişnuită – ele şi oamenii au domenii separate – ele dau omului numai ceea ce preia el de bună voie – atunci când el a format imaginaţiuni, ele intră în intuiţii. Omul vine în întâmpinarea lor; ele vin în întâmpinarea omului.	În vremurile străvechi suprasensibilul se revela într-un fel de vis; în prezent, imaginaţiunile se formează în veghe deplină. În prezent omului nu trebuie să i se reveleze imaginaţiuni – trebuie doar să i se confirme cele pe care şi le-a făcut singur. Atunci ştie că lucrează în acord cu Spiritele personalităţii. Astfel, interpretarea creştină: imaginaţiunea formată – de exemplu minunea lui Lazăr – ele clădesc în spatele scenei noi punţi – trebuie mers pe aceste punţi. = Observi

die Neubildung eines Weltplanes –
die Lufaeten ihre Imaginationen für sich; die Geister der Form offenbaren ihre Imaginationen. —
Die Geister der Persönlichkeit bewirken die Engel ein und wirken direct durch die Engel —

noua alcătuire a unui plan cosmic – ele îşi păstrează imaginaţiunile pentru ele; Spiritele formei îşi revelează imaginaţiunile. –

Spiritele personalităţii convoacă Îngerii şi acţionează direct prin Arhangheli –

Indicaţii relativ la această ediţie

Pentru ediţia a patra din 1995, volumul a fost revăzut de Ulla Trapp. Cele câteva pasaje neclare au putut fi corectate prin confruntarea cu stenograma originară; corecturile corespunzătoare sunt expuse la indicaţiile pe pagini. S-au preluat în plus notiţele lui Rudolf Steiner referitoare la conferinţa din 28 decembrie 1918, şi un registru de nume; indicaţiile au fost extinse.

Sursa textului: Conferinţele au fost stenografiate de către stenografa de profesie Helene Finckh (1883-1960). Prezenta ediţie are la bază transcrierea stenogramei de către ea în text lizibil.

Titlul volumului a fost dat de Marie Steiner la prima ediţie din 1938.

Desenele din text au fost executate după cele furnizate de stenografă. Nu au putut fi obţinute desenele originale de pe tablă.

Operele lui Rudolf Steiner din cadrul Ediţiei complete (GA) sunt redate în Note prin numărul de bibliografie.

NOTE

CONFERINȚA I

1. *Nikolaus von der Flüe*, 1417-1487. Mistic, numit și „Fratele Klaus".

2. *a povestit el însuși despre sine…*: conform biografiei «Fratele Klaus» «Bruder Klaus» de Robert Durrer, Samen 1917-1921. Vezi și Johannes Hemleben, «Nikolaus von Flüe», Frauenfeld/Stuttgart 1977.

3. *Și dacă nu veți deveni ca niște copilași…*: Matei 18, 3.

4. *tocmai că dispare treptat în trupul fizic pe măsură ce acesta crește…*: această frază a fost corectată după compararea textului cu stenograma originară. În ediţiile anterioare, ea suna, în mod eronat: „tocmai că dispare din trupul fizic pe măsură ce acesta crește…".

5. *Eu sunt cu voi…*: Matei 28, 20.

6. *Angelus Silesius*, 1624-1677. «Călătorul heruvimic» «Cherubinischer Wandersmann».

7. *Împărăţia mea nu este…*: Ioan 18, 36.

CONFERINȚA a II-a

1. ***Creştinismul ca fapt mistic şi misteriile Antichităţii***, «Das Christentum als mystische Tatsache und die Mysterien des Altertums» (1902, GA 8).

2. *după cum am expus recent aici*: în conferinţa din 20 decembrie 1918, din ***Cerinţele sociale ale timpului nostru. În situaţia modificată***, «Die soziale Grundforderung unserer Zeit. In geänderter Zeidage»,GA 186.

CONFERINȚA a III-a

1. *în ultima duminică*: vezi prima conferinţă a acestui volum.

2. *în articolul meu*: «Lucifericul şi ahrimanicul în raportul lor cu omul» (1918), tipărit în volumul ***Filozofie şi antroposofie***, «Philosophie und Anthroposophie», «Geschichtliche Symptomatologie», GA 35.

3. *cu câtva timp în urmă*: pe 27 octombrie 1918. Conferinţa este tipărită în ***Simptomatologie istorică***, GA 185.

4. *consideraţiile pe care le-am organizat mai înainte aici*: vezi conferinţa din 11 ianuarie 1918 din volumul ***Adevăruri ale misteriilor şi impulsuri de Crăciun. Vechi mituri şi semnificaţia lor***, «Mysterienwahrheiten und Weihnachtsimpulse. Alte Mythen und ihre Bedeutung», GA 180.

5. *David Lloyd George*, 1863-1945, ministru britanic începând din 1905, între 1916 şi 1922 prim-ministru.

6. *„…s-au pierdut*": acest pasaj a fost corectat prin compararea textului cu stenograma originală. În ediţiile precedente se spunea „au fost prelucrate".

7. *Alfred Jeremias*, 1864-1935, teolog. Locul unde s-a exprimat Jeremias despre fiinţa Jaldabaoth nu a putut fi stabilit.

8. *Despre o fiinţă spirituală Jaldabaoth*: despre această fiinţă Jaldabaoth vezi Eugen Heinrich Schmitt, «Gnosa. Bazele concepţiei despre lume ale unei culturi nobile», «Die Gnosis. Grundlagen der Weltanschauung einer edleren Kultur», Leipzig 1903, volumul I (Gnosa antichităţii), capitolul «Ophites»; ca şi G. R. S. Mead, «Fragmente ale unei credinţe dispărute», «Fragmente eines verschollenen Glaubens», Berlin 1902, capitolul «Un sistem care apare fără nume la Ireneu».

9. *Platon*, 427-347 î.Ch., „…că omul îşi aminteşte ceea ce a trăit el înainte de această lume fizică, în lumea spirituală": vezi «Menon» al lui Platon, capitolul 15.

10. *Aristotel*, 384-322 î.Ch.
11. *Socrate*, 469-399 î.Ch.
12. *Manes*, 215-276.
13. *Aurelius Augustinus*, 354-430, părinte al Bisericii.
14. *Johannes Scotus Eriugena*, 810-877, opera principală: «De divisione naturae».

CONFERINȚA a IV-a

1. *Poarta omului*: treptele inițierii egiptene sunt descrise în cartea «Mistagogul sau despre originea și nașterea tuturor misteriilor și a ieroglifelor celor vechi, care au legături cu francmasoneria, transmise din cele mai vechi izvoare și cercetate de un francmason veritabil», apărută anonim la Osnabrück și Hamm, 1789.
2. *Aceasta au spus-o oameni foarte inteligenți*: vezi în acest sens expunerile lui David Friedrich Strauß despre «Local pentru sufletele omenești decedate» în «Vechea și noua credință», pag. 41.
3. *Poarta morții*: vezi nota 1
4. *Christophor*: vezi nota 1
5. Datele în completare, conținute doar parțial în edițiile anterioare relativ la desen sunt preluate din documentele stenografei.
6. *Jakob Böhme*, 1575-1624: «Aurora», cap. 11.
7. *Convorbire dintre Goethe și Schiller*: în ***Lucrările de științele naturii ale lui Goethe***, editate și comentate de Rudolf Steiner în «Literatura națională germană a lui Kürschner (1883/97), vol. 1, pag. 111, reeditare Dornach 1975, GA 1a.
8. *pasajul din Shakespeare*: Hamlet, actul 5, scena 1.
9. *În ultimul ciclu de la Leipzig*: ***Christos și lumea spirituală. Despre căutarea sfântului Graal***, GA 149.

CONFERINȚA a V-a

1. *în conferințele publice… o afirmație filosofică… cuget, deci exist*: despre această afirmație a lui Descartes (1596-1650) Rudolf Steiner a vorbit, de exemplu, în conferința ținută la Basel pe 30 octombrie 1918, tipărită în ***Libertate – nemurire – viață socială***, GA 72.

2. *Cu câtva timp în urmă am indicat faptul obiectiv*: în conferința de la Dornach din 20 decembrie 1918, în GA 186. Vezi și notițele lui Rudolf Steiner.

3. *Rezultatul celui de-al optulea conciliu ecumenic de la Constantinopole*: Cel de-al optulea conciliu ecumenic de la Constantinopole din 869 a decretat, sub papa Adrian al II-lea împotriva lui Photius, că omul ar avea un suflet rațional și cunoscător – unam animam rationabile et intellectuale –, astfel încât nu mai era voie să se vorbească despre un principiu spiritual deosebit în om. Spiritualul a fost privit de atunci încoace doar ca o însușire a sufletului. Despre această „abolire a spiritului" Rudolf Steiner a vorbit în cele mai diferite contexte, ca de exemplu pe 15 mai 1917 (GA 174b), pe 20 mai 1917 (GA 174a), pe 16 octombrie 1918 (GA 182), pe 5 octombrie 1919 (GA 191), pe 21 noiembrie 1919 (GA 194) ș.a. Vezi și articolul lui Johannes Geyer, «Hotărârea unui Conciliu și consecințele sale cultural-istorice din «Die Drei», anul 1 de apariție, caietul 10, ianuarie 1922.

4. *scrierile mele introductive la morfologia lui Goethe*: vezi ***Lucrările de științele naturii ale lui Goethe***, «Goethes Naturwissenschaftliche Schriften», editată și comentată de Rudolf Steiner, vol. 1, pag. XVII ș.u., GA 1a.

5. *Nikolaus Kopernikus*, 1471-1543.

6. *Johannes Kepler*, 1571-1630.

7. *ceea ce era în vremurile vechi psihologic, este astăzi patologic*: la această frază lipsește evident ceva în

stenogramă. Probabil că s-a spus: „Ceea ce era în vremurile vechi sănătos din punct de vedere psihologic", (sau: normal, sau: corect).

8. *impulsuri sociale necesare*: vezi Nota 2 de la conferința a II-a.

CONFERINȚA a VI-a

1. *Harnack… a spus*: Adolf von Harnack, 1851-1930, istoric al Bisericii evanghelice, în cartea sa «Esența creștinismului», Leipzig 1900. Textual: „Izvoarele noastre pentru vestirea lui Iisus sunt – cu câteva excepții importante la Aposatolul Pavel – primele trei Evanghelii. Tot ceea ce cunoaștem în rest, independent de aceste Evanghelii, despre istoria și predicile lui Iisus poate fi scris comod pe o pagină in cvarto, atât de redus este acest cuprins.

2. *Albert Kalthoff*, 1850-1906, a scris: «Ce știm noi despre Iisus?». Vezi expunerile lui Rudolf Steiner din conferința de la Berlin din 3 aprilie 1917, conținute în GA 175.

3. *Brunetto Latini*, circa 1220/22-1294. «Tesoretto», traducere în limba germană de Dora Baker, Stuttgart 1979.

4. *Dante Alighieri*, 1265-1321.

5. *Proserpina*: numele roman al Persephonei.

6. *la pictarea marii cupole*: vezi «Cuvântul culorilor. Pictura lui Rudolf Steiner și vitraliile din primul Goetheanum» «Das Farbenwort. Rudolf Steiners Malerei und Fensterkunst im ersten Goetheanum», de Hilde Raske, Stuttgart 1983.

7. *la pictarea micii cupole*: vezi Nota 6.

8. *Joachim și Boas*: vezi conferința lui Rudolf Steiner din 20 iunie 1916 în ***Esența lumii și euitatea***, «Weltwesen

und Ichheit», GA 169, ca și ***Imagini ale sigiliilor și coloanelor oculte***, «Bilder okkulter Siegel und Säulen», GA 284.

9. *dogma infailibilității*: dogma imposibilității ca Papa să greșească în probleme de credință și moravuri, decisă la Conciliul de la Vatican din 18 iulie 1870. – Vezi în acest sens Rudolf Steiner, de exemplu pe 3 noiembrie 1918, în ***Simptomatologie istorică***, «Geschichtliche Symptomatologie», GA 185.

10. *Karl Vogt*, 1817-1895, cercetător al naturii, începând din 1852 profesor la Geneva. *Jakob Moleschott*, 1822-1893, fiziolog. *Ludwig Büchner*, 1824-1899, filosof materialist.

11. *William Kingdon Clifford*, 1845-1879, matematician și filosof.

12. *Auguste Comte*, 1798-1857, filosof francez, întemeietor al pozitivismului.

13. *Ernst Haeckel*, 1834-1919.

14. *într-o conferință de la Berlin*: pe 5 octombrie 1905, ***Haeckel, enigmele Universului și teosofia***, pe care Rudolf Steiner a publicat-o după o stenogramă în 1906 în revista «Lucifer-Gnosis» (retipărită în GA 34).

CONFERINȚA a VII-a

1. *conferința de la Liestal*: pe 16 octombrie 1916. Notarea stenografică a fost prelucrată de Rudolf Steiner, devenind un articol, conținut în volumul ***Filozofie și antroposofie***, «Philosophie und Anthroposophie», GA 35.

2. *Bismarck a spus cândva*: Otto von Bismarck, 1815-1898.

3. *acel împărat*: Wilhelm al II-lea, 1859-1941, împărat german între 1888 și 1918.

4. *Walther Rathenau*, 1867-1922, om de stat şi specialist în politica economică. Cartea sa «Relativ la critica timpului», a apărut în 1912 şi a fost menţionată de Rudolf Steiner de mai multe ori, printre altele pe 20 iunie 1912 (GA 133), 30 august 1912 (GA 138), 24 ianuarie 1918 (GA 67).

5. *acele cuvinte pe care le-a adresat zilele acestea Walther Rathenau către întreaga lume*: în ziarul Neuer Zürcher Zeitung nr. 1734 de sâmbătă, 28 decembrie 1918, a apărut un articol al lui Rathenau cu titlu «Către toţi aceia pe care nu îi leagă ura». Acest articol a fost tipărit mai târziu în «Waldorf-Nachrichten», primul an de apariţie, Caietul 3 din februarie 1919 şi este conţinut în operele lui Rathenau în volumul «După potop», Berlin 1919.

CONFERINŢA a VIII-a

1. *Cardinalul John Henry Newman*, 1801-1890. La C. G. Harrison «Universul transcendental. Şase conferinţe despre ştiinţa secretă, teosofia şi credinţa catolică», originalul englez a apărut la Londra în 1893, traducerea germană (1897) a contelui de Leiningen-Billigheim, se spune la pagina 14: „Dr. Newman ar fi spus la Roma, cu prilejul hirotonisirii sale în calitatea de cardinal, că el nu vede nicio speranţă pentru religie în afara unei noi revelaţii".

2. *Henri Poincaré*, 1854-1912, matematician francez.

Richard Avenarius, 1843-1896, filosof, întemeietor al empiriocriticismului.

Ernst Mach, 1838-1916, filosof şi fizician, reprezentant al unei concepţii mecaniciste de spre lume.

3. *Erich Ludendorff*, 1865-1937, general, determinant în conducerea superioară a armatei germane în timpul primului război mondial.

4. *Nikolai Rubakin*, 1862-1946, sociolog, a trăit la Lausanne, a scris despre sociologia literaturii și a lecturii.

5. *Scrisorile unei doamne adresate lui Walther Rathenau*: «Scrisorile unei doamne adresate lui Walther Rathenau. Despre transcendența lucrurilor viitoare», «Briefe einer Frau an Walther Rathenau. Zur Transzendenz der kommenden Dinge», lucrare apărută anonim la Frankfurt a. M. 1918.

6. *Congresul de la Viena*: 1814-1815.

7. *Woodrow Wilson*, 1856-1924, președinte al SUA între 1913 și 1921, a elaborat în 1918 cele «Paisprezece puncte» ca program de pace.

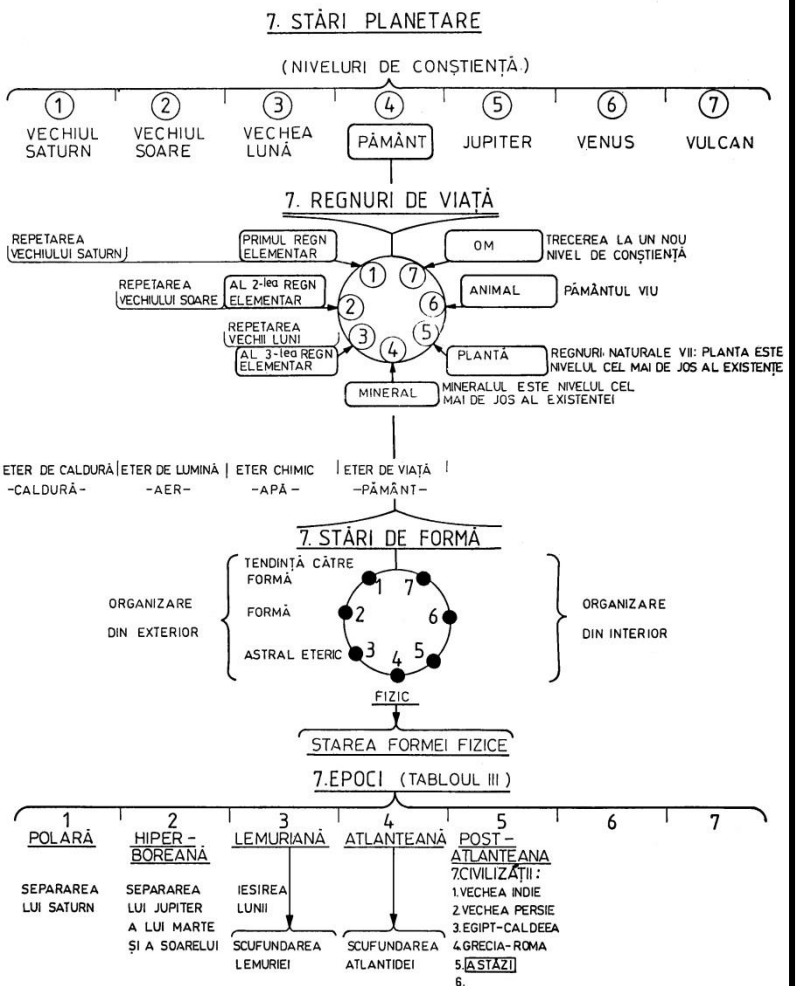
EPOCI DIN ISTORIA PĂMÂNTULUI ȘI PERIOADE GEOLOGICE

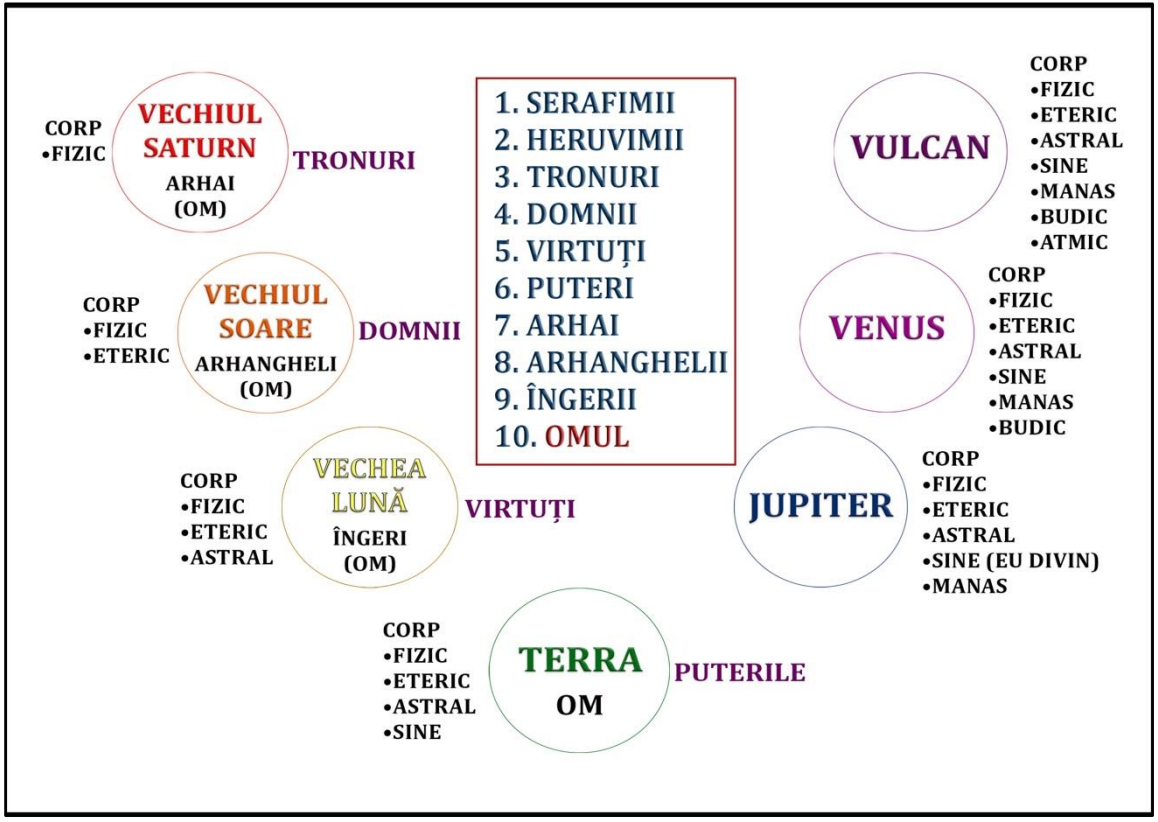
(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

REPETAREA FAZELOR MAI VECHI LA UN NIVEL SUPERIOR	ERA	ÎMPĂRȚIREA ÎN EPOCI			FAUNA	FLORA	FORMAREA ȘI STRUCTURA PĂMÂNTULUI
REPETAREA VECHIULUI SATURN	FAZE COSMICE	1. EPOCA POLARĂ		Stadii cosmice preliminare ale formării sistemului solar			
				Formarea sferei și a corpului lui Saturn			Diferențierea prin contracție a sferelor planetare
REPETAREA VECHIULUI SOARE		2. EPOCA HIPERBOREANĂ		Formarea sferei și a corpului lui Jupiter Formarea sferei și a corpului lui Marte Separarea Pământului și a Soarelui Pământul, organism planetar (înglobând și Luna) începe să evolueze în jurul Soarelui			
REPETAREA VECHII LUNI	PALEOZOIC	3. EPOCA LEMURIANĂ	INCEPUT	Epocă vitalizată Biosfera generatoare Diferențierea învelișurilor și a nucleului Archaic	Procese de schimb în atmosferă. Compuși albuminoizi Coloizi – suspensii		Formarea straturilor periferice. Atmosfera (TABLOU IV)
REPETAREA EPOCII POLARE ÎN EPOCA LEMURIANĂ					Primele forme animale și vegetale în atmosfera vitalizată.		Precipitare de substanțe primitive, viitoare roci primare
REPETAREA EPOCII HIPERBOREENE ÎN EPOCA LEMURIANĂ				Diferențierea internă și formarea straturilor Cambrian Silurian Devonian	Nevertebrate marine Trilobiți. Brahiopode. Corali. Pești primitivi Înmulțirea cochiliilor calcaroase	Forme vegetale primitive între două ape, alge, varec. Primele plante de uscat.	Sedimentare. Tendința de formare a unei suprafețe terestre plastice. Atmosferă apoasă și caldă.
MIJLOCUL EPOCII LEMURIENE			MIJLOC	Carbonifer	Amfibii	Ferigi Criptogame Lycopode	Cutarea suprafeței terestre (climat tropical în emisfera nordică)
				Permian Triasic	Reptile	Păduri de conifere	(Tendință puternică dar trecătoare de durificare)
SFÂRȘITUL EPOCII LEMURIENE	MEZOZOIC		SFÂRȘIT	Jurasic	Archeopterix Animale uriașe Saurieni Mamifere inferioare	Ferigi arborescente	Ieșirea Lunii Purificarea atmosferei Puternice transgresiuni marine.
				Cretacic Scufundarea Lemuriei	Păsări cu dinți Saurieni	Primii arbori foioși și plante cu flori angiosperme	Mobilitate reînoită a suprafeței terestre. Scufundarea Lemuriei
EPOCA ATLANTEANĂ	NEOZOIC (CENOZOIC)	4. EPOCA ATLANTEANĂ		1. Tertiar: Paleocen 2. Eocen 3. Oligocen Miocen Pliocen	Primele copitate sălbatice. Mamifere superioare Vite Primate	Continuarea diferențierii plantelor până la flora actuală.	Atmosferă caldă încă, dar în curs de răcire. Deformarea plastică a Pământului până în Cuaternar. (TABLOU VII, VIII, IX)
				4. ♍ Diluvium 5. ♎ Cuaternar: Glaciații 6. ♍♑ (TABLOU XI) 7. ♑♏ Scufundarea Atlantidei	(Schelete umane) Nici o nouă specie, însă modificări geografice ale florei și ale faunei.		Glaciații Scufundarea Atlantidei
EPOCA POST-ANTLANTEANĂ		5. EPOCA POST-ATLANTEANĂ		1. ♋ Vechea Indie 2. ♊ Vechea Persie 3. ♉ Egipt-Caldeea 4. ♌ Grecia – Roma 5. ♐ Astăzi 6. ♒♓ 7. ♑	Actuală	Actuală	Creșterea căldurii și micșorarea căldurii pe Pământ (TABLOU XI)

STADII PRELIMINARE ȘI PERIOADE EVOLUTIVE IN ORGANISMUL COSMIC

(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

CORP
•FIZIC
VECHIUL SATURN
ARHAI (OM)
TRONURI
CORP
•FIZIC
•ETERIC
VECHIUL SOARE
ARHANGHELI (OM)
DOMNII
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
VECHEA LUNĂ
ÎNGERI (OM)
VIRTUȚI
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
TERRA
OM
PUTERILE
1. SERAFIMII
2. HERUVIMII
3. TRONURI
4. DOMNII
5. VIRTUȚI
6. PUTERI
7. ARHAI
8. ARHANGHELII
9. ÎNGERII
10. OMUL
VULCAN
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
•MANAS
•BUDIC
•ATMIC
VENUS
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
•MANAS
•BUDIC
JUPITER
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE (EU DIVIN)
•MANAS